

Albert Camus

TEATRU

ALBERT CAMUS

Teatru

Descrierea CEP a Bibliotecii Naționale a României
CAMUS, ALBERT
Teatru / Albert Camus.
Bucureşti: RAO International Publishing Company, 2004
ISBN 973-576-545-4
821.133.1-2=135.1

RAO International Publishing Company
Grupul Editorial RAO
Str. Turda nr. 117-119 Bucureşti, ROMÂNIA
ALBERT CAMUS
Caligula; Le Malentendu; L'etat de Siege; Les Justes; Revolte dans les Asturies

Traduceri din limba franceza
LAURENȚIU FULGA, CATINCA RALEA, EUGEN B. MARIAN
şi VICTOR CONSTANTIN BERCESCU
MARCEL ADERCA
I. IGIROŞIANU

Coperta colecției: DONE STAN
Ilustrația copertei: JUAN MIRO
Bărbat si femeie în fața unei grămezi de excremente
(detaliu)

Tiparul executat de R.A. „Monitorul Oficial”
Bucureşti, România
2004
ISBN 973-576-545-4

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Volumul de față - dedicat dramaturgiei lui Albert Camus - este al patrulea din seria operelor acestui autor publicată de Editura RAO.

Traducerea pieselor a fost realizată după volumul Albert Camus, *Theâtre, Recits, Nouvelles,* Editions Gallimard, 1962, „Bibliotheque de la Pleiade", şi a apărut pentru prima oară în volum la Editura Univers, Bucureşti, 1970.

Pentru această ediție au fost preluate toate piesele autorului, cu excepția celor rezultate din traduceri şi adaptări: *Caligula* (1938); *Neînțelegerea (LeMalentendu,* 1944); *Starea de asediu (L'etat de Siege,* 1948); *Cei drepți (Les Justes,* 1950) *şi Răscoală în Asturii (Revolte dans les Asturies,* 1962).

CALIGULA

Piesă în patru acte

PERSONAJELE

CALIGULA
CAESONIA
HELICON
SCIPIO
CHEREA
SENECTUS, patricianul bătrân
METELLUS
LEPIDUS, patricieni
OCTAVIUS
PATRICIUS, intendentul palatului
MEREIA
MUCIUS
PRIMUL SOLDAT
AL DOILEA SOLDAT
PRIMUL SLUJITOR
AL DOILEA SLUJITOR
AL TREILEA SLUJITOR
SOŢIA LUI MUCIUS
PRIMUL POET
AL DOILEA POET
AL TREILEA POET
AL PATRULEA POET
AL CINCILEA POET
AL ŞASELEA POET

Acţiunea se desfăşoară în palatul lui Caligula. Un interval de trei ani desparte primul act de actele următoare.

ACTUL ÎNTÂI

Scena I

Câțiva patricieni, dintre care unul foarte bătrân, sunt adunați într-o sală a palatului şi dau semne de nervozitate.

PRIMUL PATRICIAN: Tot nimic.
PATRICIANUL BĂTRÂN: Nimic dimineața, nimic seara.
AL DOILEA PATRICIAN: De trei zile, nimic.
PATRICIANUL BĂTRÂN: Cercetaşii se duc, cercetaşii se-ntorc. Dau din cap si spun: „Nimic”.
AL DOILEA PATRICIAN: Au cutreierat peste tot, nu mai e nimic de făcut.
PRIMUL PATRICIAN: De ce vă-ngrijorați dinainte? S-aşteptăm. Poate că se-ntoarce aşa cum a plecat.
PATRICIANUL BĂTRÂN: L-am văzut când ieşea din palat. Avea o privire ciudată.
PRIMUL PATRICIAN: Eram şi eu de față şi l-am întrebat ce are.
AL DOILEA PATRICIAN: Ți-a răspuns?
PRIMUL PATRICIAN: Un singur cuvânt: „Nimic”.

Pauză. Intră Helicon, mâncând ceapă.

AL DOILEA PATRICIAN *(tot nervos):* E-ngrijorător.
PRIMUL PATRICIAN: Ei, toți tinerii sunt la fel.
PATRICIANUL BĂTRÂN: Sigur, vârsta le şterge pe toate.
AL DOILEA PATRICIAN: Crezi?
PRIMUL PATRICIAN: Să speram c-o să uite.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Bineînțeles! Una pierdută, alte zece în loc.

HELICON: De unde ați scos-o că-i vorba de dragoste?

PRIMUL PATRICIAN: Şi-atunci, ce altceva?

HELICON: Ficatul, poate. Sau simplul dezgust de a da zilnic ochii cu voi. I-am suporta mai uşor pe contemporanii noştri, dacă şi-ar schimba din când în când mutrele. Numai că meniul nu prea se schimbă. Mereu aceeaşi tocană.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Eu prefer să cred că-i vorba tot de dragoste. E mai înduioşător.

HELICON: Şi liniştitor, mai ales, cu atât mai liniştitor. E soiul de boli care nu-i cruță nici pe inteligenți, nici pe imbecili.

PRIMUL PATRICIAN: Numai că, din fericire, suferințele nu țin o veşnicie. Tu ai fi în stare să suferi mai mult de un an?

AL DOILEA PATRICIAN: Eu, nu.

PRIMUL PATRICIAN: Nimeni n-are această putere.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Viața ar deveni de nesuportat.

PRIMUL PATRICIAN: Pe drept cuvânt. Uitați-vă la mine, anul trecut mi-a murit nevasta. Am plâns foarte mult, şi apoi am uitat... Din când în când sunt trist. Dar, la urma urmei, nu-i nimic.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Natura le rânduieşte bine pe toate.

HELICON: Şi totuşi, când mă uit la voi, am impresia că mai şi greşeşte uneori.

Intră Cherea.

PRIMUL PATRICIAN: Ei?

CHEREA: Tot nimic.

HELICON: Calmi, domnilor, păstrați-vă calmul. Cel puțin, aparențele să le salvăm. Doar imperiul roman noi suntem. Dacă noi ne pierdem cu firea, imperiul îşi pierde capul. Or, nu-i momentul, credeți-mă! Şi pentru început,

haideți la masă, imperiului o să-i meargă mai bine.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Chiar aşa, să nu dăm vrabia din mână pe cea de pe gard.

CHEREĂ: Mie povestea asta nu-mi place. Toate mergeau însă prea bine. Acest împărat era desăvârşit.

AL DOILEA PATRICIAN: Da, exact cum trebuie să fie: scrupulos şi lipsit de experiență.

PRIMUL PATRICIAN: La urma urmei, ce-i cu voi şi de ce vă tânguiți atâta? Nimic nu-l împiedică să fie tot cum a fost. O iubea pe Drusilla, de acord. În definitiv, era sora lui. Şi-aşa şi e prea mult că şi-o făcuse amantă. Dar să dai Roma peste cap numai fiindcă Drusilla a murit, mi se pare că-ntrece măsura.

CHEREA: Tocmai de aceea. Mie povestea asta nu-mi place, iar fuga lui nu-mi prevesteşte nimic bun.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Da, fără foc nu iese fum.

PRIMUL PATRICIAN: În orice caz, interesele statului nu pot admite un incest care ia proporții de tragedie. Incestul, fie, dar discret.

HELICON: Numai că, ştiți, vrând-nevrând, incestul face totdeauna şi puțin zgomot. Patul scârțâie, dacă-mi dați voie să mă exprim aşa. De altfel, de unde ați scos-o că-i vorba de Drusilla?

AL DOILEA PATRICIAN: Atunci, ce să fie?

HELICON: Ghiciți. Şi luați aminte că-n nenorocire e ca şi-n căsătorie, îți închipui că alegi, dar până la urmă eşti tu alesul. Asta e, nu poți face nimic. Caligula e nefericit, dar poate că nici nu ştie de ce! S-o fi simțit prins în capcană şi-atunci a fugit. Nici noi n-am fi făcut altfel. Uite, eu, care vă vorbesc, dacă aş fi putut să-mi aleg tatăl, nu m-aş mai fi născut.

Intră Scipio.

Scena II

CHEREA: Ce s-aude?

SCIPIO: Tot nimic. Nişte ţărani susţin că l-au văzut ieri noapte, pe undeva pe-aproape, alergând prin furtună.

Cherea revine în mijlocul senatorilor. Scipio îl urmează.

CHEREA: Scipio, au şi trecut trei zile?

SCIPIO: Da. Eram de faţă, însoţindu-l ca de obicei. S-a apropiat de corpul Drusillei. L-a atins cu două degete. Apoi a căzut pe gânduri, întorcându-se pe loc, şi a ieşit cu pas liniştit. De-atunci, gonim pe urmele lui.

CHEREA *(dând din cap):* Băiatului ăstuia prea-i plăcea literatura.

AL DOILEA PATRICIAN: La vârsta lui, e şi firesc.

CHEREA: Dar nu-i de rangul lui. Un împărat artist nu-i de conceput. Desigur c-am avut şi dintr-ăştia, unul sau doi. Oi râioase găseşti peste tot. Dar aceia, cel puţin, au avut bunul simţ să rămână funcţionari.

PRIMUL PATRICIAN: Era mai odihnitor.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Fiecare cu meseria lui.

SCIPIO: Cherea, ce putem face?

CHEREA: Nimic.

AL DOILEA PATRICIAN: S-aşteptăm. Dacă nu se-ntoarce, va trebui înlocuit. Fie vorba-ntre noi, nu ducem lipsă de împăraţi.

PRIMUL PATRICIAN: Nu, doar de caractere ducem lipsă.

CHEREA: Şi dacă se-ntoarce prost dispus?

PRIMUL PATRICIAN: Pe cinstea mea, deocamdată tot copil e, aşa c-o să-l facem s-asculte de glasul raţiunii.

CHEREA: Şi dacă rămâne surd la glasul raţiunii?

PRIMUL PATRICIAN *(râzând):* Ei bine! N-am scris eu, pe vremuri, un tratat despre lovitura de stat?

CHEREA: Fireşte, dacă va trebui! Dar aş prefera să rămân la cărţile mele.

SCIPIO: Pe mine vă rog să mă scuzați.

Iese.

CHEREA: S-a şifonat.
PATRICIANUL BĂTRÂN: E un copil. Tinerii se simt solidari.
HELICON: Solidari sau nu, tot vor îmbătrâni odată.

Apare un soldat din gardă.

SOLDATUL: Caligula a fost văzut în grădina palatului.

Ies toți.

Scena III

Câteva clipe scena rămâne goală. Prin stânga se strecoară pe furiş Caligula. Privirea îi este rătăcită, e murdar, are părul îmbibat cu apă şi picioarele stropite cu noroi. Îşi duce de mai multe ori mâna la gură. Se îndreaptă spre oglindă şi, de îndată ce îşi vede propria imagine, se opreşte. Mormăie ceva nedesluşit, apoi se aşază în dreapta, cu brațele atârnând între genunchii depărtați. Prin stânga apare Helicon. Zărindu-l pe Caligula, se opreşte la extremitatea scenei şi-l observă în tăcere. Caligula se întoarce şi-l vede.

Pauză.

Scena IV

HELICON *(dintr-o margine a scenei spre cealaltă):* Bună ziua, Caius.

CALIGULA *(firesc):* Bună ziua, Helicon.

Tăcere.

HELICON: Pari obosit.
CALIGULA: Am umblat mult.
HELICON: Da, absența ta a durat cam mult.

Tăcere.

CALIGULA: Mi-a fost greu să găsesc.
HELICON: Ce anume?
CALIGULA: Ceea ce voiam.
HELICON: Şi ce voiai?
CALIGULA *(la fel de firesc):* Luna.
HELICON: Poftim?
CALIGULA: Da, voiam luna.
HELICON: Aha! *(Tăcere, Helicon se apropie.)* Ce să faci cu ea?
CALIGULA: Ei bine!... E unul dintre lucrurile pe care nu le am.
HELICON: Bineînțeles. Şi-acum, totul e-n ordine?
CALIGULA: Nu, n-am reuşit s-o am.
HELICON: Asta e mai prost.
CALIGULA: Da, de asta şi sunt obosit. *(Pauză.)* Helicon!
HELICON: Da, Caius.
CALIGULA: Gândeşti, pesemne, că sunt nebun.
HELICON: Ştii bine că eu nu gândesc niciodată. Sunt prea inteligent pentru aşa ceva.
CALIGULA: Da. În sfârşit! Dar nu sunt nebun, ba, dimpotrivă, niciodată n-am fost mai chibzuit. Doar că am simțit deodată nevoia de imposibil. *(Pauză.)* Lucrurile, aşa cum sunt, nu mi se par satisfăcătoare.
HELICON: E o părere destul de răspândită.
CALIGULA: Adevărat. Dar până acum n-am ştiut. Acum ştiu. *(Tot firesc.)* Lumea, aşa cum e făcută, nu-i de

suportat. Iată de ce am nevoie de lună sau de fericire, sau de nemurire, de orice lucru oricât de nebunesc, numai să nu aparțină acestei lumi.

HELICON: E un raționament logic. Deşi, în general, nu poate fi susținut până la capăt.

CALIGULA *(ridicându-se, dar cu aceeaşi simplitate):* Nu ştii nimic. Tocmai fiindcă nu poate fi susținut până la capăt, nici nu obții nimic. Dar poate că va fi suficient dacă rămâi, până la capăt, logic. *(Se uită la Helicon.)* Ştiu ce-ți trece prin minte. Câtă zarvă pentru moartea unei femei! Nu, nu-i vorba de asta. Mi-amintesc, într-adevăr, că acum câteva zile o femeie pe care o iubeam a murit. Dar ce e iubirea? Un lucru de nimic. Moartea asta nu-nseamnă nimic, ți-o jur; nu-i decât semnul unui adevăr care face ca luna să-mi fie necesară. E un adevăr foarte simplu şi foarte limpede, oarecum stupid, dar greu de descoperit şi greu de suportat.

HELICON: Şi-n ce constă acest adevăr, Caius?

CALIGULA *(întors cu spatele, pe un ton neutru):* Oamenii mor şi nu sunt fericiți.

HELICON *(după o pauză):* Să fim serioşi, Caius, e un adevăr cu care oamenii se-mpacă foarte bine. Uită-te în preajma ta! Asta nu-i împiedică să mănânce.

CALIGULA *(cu o izbucnire neaşteptată):* Atunci toate din preajma mea sunt minciună şi eu vreau ca oamenii să trăiască potrivit adevărului! Şi singurul care posedă mijloacele de a-i face să trăiască potrivit adevărului sunt eu. Fiindcă eu ştiu ce le lipseşte, Helicon. Oamenii sunt lipsiți de posibilitatea cunoaşterii, le lipseşte profesorul care să le vorbească în cunoştință de cauză.

HELICON: Caius, să nu te superi pentru ce-ți voi spune. Dar, mai întâi, ar trebui să te odihneşti.

CALIGULA *(aşezându-se cu blândețe):* Nu-i cu putință, Helicon, niciodată n-o să mai fie cu putință.

HELICON: De ce?

CALIGULA: Dacă dorm, cine o să-mi dea luna?

HELICON *(după o clipă de tăcere):* Asta-i adevărat.

Cu un efort evident, Caligula se ridică.

CALIGULA: Ascultă, Helicon! Aud glasuri şi zgomot de paşi. Ține-ți gura şi uită că m-ai văzut!

HELICON: Am înțeles.

Caligula se îndreaptă spre ieşire. Se întoarce.

CALIGULA: Şi, te rog, de azi înainte, ajută-mă!

HELICON: Caius, n-am nici un motiv să n-o fac. Dar ştiu destul de multe lucruri şi mă interesează foarte puține. În ce privință aş putea să te-ajut?

CALIGULA: A imposibilului.

HELICON: Îmi voi da toată silința.

Caligula iese. Intră repede Scipio şi Caesonia.

Scena V

SCIPIO: Nu-i nimeni. Helicon, nu l-ai văzut?

HELICON: Nu.

CAESONIA: Helicon, chiar nu ți-a spus nimic înainte de a fugi?

HELICON: Nu sunt confidentul lui, sunt spectatorul lui. E mai înțelept.

CAESONIA: Te rog!

HELICON: Scumpă Caesonia, Caius e un idealist, toată lumea o ştie. Aşadar, încă n-a înțeles. Eu da, pentru asta nici nu mă ocup de nimic. Dar Caius, dacă-ncepe să înțeleagă, e gata dimpotrivă, fiindcă are o inimioară atât de bună, să se ocupe de toate. Şi numai zeii ştiu cât o să ne coste acest lucru. Dar, permiteți, m-aşteaptă masa.

Iese.

Scena VI

Caesonia se aşază, obosită.

CAESONIA: Un soldat din gardă l-a văzut trecând. Dar Roma întreagă îl vede pe Caligula peste tot. În schimb, Caligula nu vede peste tot decât ideea lui.
SCIPIO: Ce idee?
CAESONIA: De unde s-o ştiu, Scipio?
SCIPIO: Drusilla?
CAESONIA: Cine-ar putea s-o spună? Adevărul e că a iubit-o. Şi tot atât de adevărat e că-i groaznic să vezi murind azi ce strângeai în braţe ieri.
SCIPIO *(timid):* Dar tu?
CAESONIA: O! Eu sunt o legătură veche.
SCIPIO: Caesonia, trebuie să-l salvăm.
CAESONIA: Aşadar, ţii la el?
SCIPIO: Ţin la el. A fost bun cu mine. M-a încurajat şi ştiu pe de rost câteva dintre opiniile lui. Îmi spunea că viaţa nu-i defel uşoară, dar religia, arta şi iubirea ne ajută s-o îndurăm. Susţinea adesea că a-l face pe altul să sufere e singurul mod de a greşi. Voia să fie un om drept.
CAESONIA *(ridicându-se):* Nu-i decât un copil. *(Merge până la oglindă şi se priveşte.)* N-am avut niciodată alt zeu decât trupul meu şi tocmai pe acest zeu aş vrea să-l rog azi să mi-l dea înapoi pe Caius.

Intră Caligula. Zărindu-i pe Caesonia şi pe Scipio, şovăie şi-i gata să se retragă. Dar în aceeaşi clipă, de partea cealaltă apar patricieni: şi intendentul palatului. Se opresc, contrariaţi. Caesonia se întoarce. Aleargă, împreună cu Scipio, spre Caligula. Acesta, cu un gest, îi opreşte locului.

Scena VII

INTENDENTUL *(cu o voce nesigură):* Noi te... te căutam, Cezar.
CALIGULA *(cu un glas tăios şi schimbat):* Văd.
INTENDENTUL: Noi... vreau să zic...
CALIGULA *(brutal):* Ce vreţi?
INTENDENTUL: Eram îngrijoraţi, Cezar.
CALIGULA *(înaintând spre el):* Cu ce drept?
INTENDENTUL: Eh! hm... *(Inspirat deodată şi foarte repede.)* În sfârşit, oricum, să ştii că ai de rezolvat câteva chestiuni privitoare la tezaurul public.
CALIGULA *(izbucnind într-un râs nestăvilit):* Tezaurul? Sigur că da, mai e vorbă, tezaurul e ceva capital.
INTENDENTUL: Desigur, Cezar.
CALIGULA *(continuând să râdă, către Caesonia):* Draga mea, nu-i aşa că tezaurul e ceva foarte important?
CAESONIA: Nu, Caligula, e ceva secundar.
CALIGULA: Pentru că nu te pricepi. Tezaurul e de-un interes copleşitor. Toate sunt importante: finanţele, moralitatea publică, politica externă, aprovizionarea armatei şi legile agrare! Repet, toate sunt de un interes capital şi toate stau pe-acelaşi plan: măreţia Romei şi crizele tale de artrită. Ah! o să mă ocup de toate astea. Ascultă, intendent!
INTENDENTUL: Te-ascultăm.

Patricienii se apropie.

CALIGULA: Tu îmi eşti credincios, nu-i aşa?
INTENDENTUL: *(pe un ton de reproş):* Cezar!
CALIGULA: Ei bine, am să-ţi împărtăşesc un plan. În doi timpi, noi vom da peste cap întreaga economie politică. Te voi lămuri, intendent... după ce patricienii au să iasă afară.

Patricienii ies.

Scena VIII

Caligula se aşază lângă Caesonia.

CALIGULA: Fii atent! Mai întâi, toţi patricienii, toţi cetăţenii imperiului care poseda oarecare avere — mică sau mare, pentru mine-i totuna — vor trebui, obligatoriu, să-şi dezmoştenească copiii şi să-şi facă imediat testamentele în favoarea statului.

INTENDENTUL: Dar, Cezar…

CALIGULA: Încă nu ţi-am dat cuvântul. Pe măsura nevoilor noastre, vom trimite aceste persoane la moarte după o listă pe care vom întocmi-o în mod arbitrar. La nevoie, vom putea schimba această listă tot arbitrar. Iar noi vom moşteni.

CAESONIA *(îndepărtându-se):* Ce te-a apucat?

CALIGULA *(netulburat):* Ordinea execuţiilor n-are, într-adevăr, nici o importanţă. Sau, mai bine zis, execuţiile sunt de importanţă egală, ceea ce demonstrează că, de fapt, n-au nici una. De altminteri, sunt la fel de vinovaţi şi unii, şi alţii. Pe de altă parte ia aminte că nu-i mai necinstit să-i jefuieşti direct pe cetăţeni decât să strecori taxe indirecte în preţul merindelor de care nu se pot lipsi. A guverna înseamnă a fura, toată lumea o ştie. Dar e vorba de felul în care-o faci. În ceea ce mă priveşte, voi fura deschis. S-a isprăvit cu micile profituri. *(Cu asprime, către intendent.)* Vei executa aceste porunci fără întârziere. Locuitorii Romei să-şi semneze testamentele până deseară, cei din provincii — cel mai târziu într-o lună. Trimite curieri!

INTENDENTUL: Cezar, nu-ţi dai seama…

CALIGULA: Imbecilule, ia aminte! Dacă tezaurul are vreo

importanță, atunci viața omenească n-are nici una. Asta e limpede. Toți cei care gândesc ca tine trebuie să admită acest raționament şi să considere viața lor egală cu zero de vreme ce consideră că banii sunt totul. De fapt, eu am hotărât să fiu logic şi, pentru că puterea stă în mâinile mele, veți vedea cât o să vă coste această logică. Îi voi extermina pe toți cei care mă contrazic şi, o dată cu ei, contradicțiile. La nevoie, voi începe cu tine.

INTENDENTUL: Cezar, bunăvoința mea nu se discută, ți-o jur.

CALIGULA: Nici a mea, crede-mă! Dovadă c-am acceptat punctul tău de vedere şi mi-am făcut din tezaurul public un obiect de meditație. La urma urmei, să-mi mulțumeşti că m-am prins în jocul tău şi joc cu cărțile tale. *(Pauză, apoi calm.)* De altfel, prin simplitatea lui, planul meu e genial, aşa că putem încheia discuția, îți dau trei secunde ca să dispari. Număr: unu...

Intendentul dispare.

Scena IX

CAESONIA: Nu te mai recunosc! E-o glumă, nu-i aşa?

CALIGULA: Nu tocmai, Caesonia. E pedagogie.

SCIPIO: Caius, nu-i cu putință!

CALIGULA: Întocmai!

SCIPIO: Nu te mai înțeleg.

CALIGULA: Întocmai! E vorba de ceea ce nu-i cu putință sau, mai degrabă, e vorba să facem cu putință ceea ce deocamdată nu-i.

SCIPIO: Dar ăsta-i un joc fără limite. E recreația unui nebun.

CALIGULA: Nu, Scipio, o virtutea unui împărat. *(Se lasă pe spate, cu o expresie de oboseală.)* Am înțeles, în sfârşit, la

ce serveşte puterea. Îmi asigură toate şansele pentru a realiza imposibilul. Începând de azi, şi pentru tot timpul care urmează, libertatea mea nu va cunoaşte fruntarii.

CAESONIA *(cu tristețe):* Caius, nu ştiu dacă asta trebuie să ne bucure.

CALIGULA: Nici eu nu ştiu. Dar presupun că aşa trebuie să trăim.

Intră Cherea.

Scena X

CHEREA: Am aflat că te-ai întors. Mă rog pentru sănătatea ta.

CALIGULA: Sănătatea mea îți mulțumeşte. *(Pauză, apoi deodată:)* Du-te, Cherea, nu vreau să te văd!

CHEREA: Sunt surprins, Caius.

CALIGULA: Nu fi surprins! Nu-mi plac literații şi nu le pot suporta minciunile. Vorbesc fără să se-asculte. Dacă s-ar asculta, şi-ar da seama că nu valorează nimic şi n-ar mai putea să vorbească. Haide, şterge-o, am oroare de martori mincinoşi.

CHEREA: Dacă mințim, o facem adesea fără să ştim. Mă declar nevinovat.

CALIGULA: Minciuna nu-i niciodată nevinovată. Şi a voastră acordă prea mare importanță ființelor şi lucrurilor. Iată ce nu vă pot ierta.

CHEREA: Şi totuşi trebuie să pledăm pentru această lume, dacă vrem să trăim în ea.

CALIGULA: Nu pleda, cauza a fost audiată. Această lume e lipsită de orice importanța şi numai cine recunoaşte acest adevăr îşi cucereşte libertatea. *(S-a ridicat.)* De aceea vă şi urăsc fiindcă nu sunteți liberi. Singurul om liber din întregul Imperiu roman sunt eu. Bucurați-vă

c-aveți, în sfârşit, un împărat care să vă-nvețe ce e libertatea. Du-te, Cherea, şi tu, Scipio, prietenia mă face să râd. Duceți-vă şi anunțați Romei că-n sfârşit i s-a adus libertatea şi că, o dată cu ea, începe o mare încercare.

Aceştia ies. Caligula s-a întors cu spatele.

Scena XI

CAESONIA: Plângi?

CALIGULA: Da, Caesonia.

CAESONIA: La urma urmei, ce s-a schimbat? Dacă-i adevărat că o iubeai pe Drusilla, mă iubeai în acelaşi timp şi pe mine, ca şi pe multe altele. Cu atât mai mult, moartea ei nu trebuie să te-alunge pe coclauri, trei zile şi trei nopți la rând, şi să te-aducă înapoi cu fața asta duşmănoasa.

CALIGULA *(s-a întors):* Nebuno, cine-ți vorbeşte de Drusilla? Nu poți să-ți închipui că un om plânge şi din altă cauză decât din dragoste?

CAESONIA: Iartă-mă, Caius! Dar încerc să te-nțeleg.

CALIGULA: Oamenii plâng fiindcă lucrurile nu sunt aşa cum ar trebui să fie. *(Femeia se îndreaptă spre el.)* Lasă, Caesonia. *(Femeia dă înapoi.)* Dar stai lângă mine.

CAESONIA: Fac tot ce vrei tu. *(Se aşază.)* La vârsta mea, ştiu că viața nu-i bună defel. Dar dacă răul există pe pământ, de ce să-l mai înmulțim şi noi?

CALIGULA: Tu nu poți să-nțelegi. Dar ce importanță are? Poate c-o să depăşesc starea asta. Simt însă cum urcă în mine nişte făpturi fără nume. Ce să fac împotriva lor? *(Se întoarce spre ea.)* O, Caesonia! Ştiam că poți fi disperat, dar nu ştiam ce-nseamnă acest cuvânt. Credeam ca toată lumea că-i o boală a sufletului. Dimpotrivă, însă,

trupul nostru e acela care suferă. Mă doare pielea, pieptul, mă dor brațele şi picioarele. Am un gol în cap şi mi-e greață. Şi ce-i mai îngrozitor, e gustul acesta din gură. Nici sânge, nici moarte, nici febră — ci toate la un loc. E de-ajuns să-mi muşc limba în gură pentru ca totul să devină negru şi oamenii să mă dezguste. Ce greu, ce dureros e să devii om!

CAESONIA: Va trebui să dormi, să dormi mult, să te laşi în voia sorții şi să nu te mai gândeşti la nimic. Am să-ți veghez eu somnul. Când te vei trezi, ai să vezi că lumea îşi va recăpăta vechiul gust. Şi-atunci te vei sluji de puterea ta pentru a iubi din suflet ce mai poate fi iubit. Chiar şi ceea ce e posibil îşi merită dreptul la viață.

CALIGULA: Dar pentru asta trebuie să dormi, să te abandonezi. Aşa ceva nu-i cu putință.

CAESONIA: Aşa gândeşte omul când e nespus de obosit. Dar va veni o vreme când îți vei recăpăta energia.

CALIGULA: Dac-aş şti la ce s-o folosesc! Ce să fac eu cu energia asta, la ce mi-ar servi această putere atât de uimitoare, dacă nu voi putea să schimb ordinea lucrurilor, dacă nu voi reuşi să fac în aşa fel ca soarele să apună la răsărit, suferința să scadă şi oamenii să nu mai moară? Nu, Caesonia, mi-e totuna de dorm sau rămân treaz, de vreme ce nu pot să acționez asupra ordinii acestei lumi.

CAESONIA: Dar asta-nseamnă că vrei să fii egal cu zeii. Nu cunosc nebunie mai mare.

CALIGULA: Şi tu mă crezi nebun. Dar ce este un zeu, ca să doresc să fiu egal cu el? Ceea ce doresc eu azi, din toate puterile mele, e mai presus de zei. Iau în sarcina mea un regat al cărui rege e tocmai imposibilul.

CAESONIA: N-ai să izbândeşti să faci ca un chip frumos să arate urât, o inimă de om să devină nesimțitoare, cerul să nu mai fie cer.

CALIGULA *(cu exaltare crescândă):* Vreau să amestec cerul cu marea, să confund urâțenia cu frumusețea, să fac să

țâşnească râsul din suferință.

CAESONIA *(ridicându-se în fața lui, rugătoare):* Pe lume există binele şi răul, măreția şi josnicia, dreptatea şi nedreptatea. Îți jur ca toate astea n-au să se schimbe.

CALIGULA *(la fel):* Voința mea e să se schimbe. Îi voi oferi acestui secol darul egalității. Şi când totul va fi netezit, imposibilul stăpânind în sfârşit pământul, luna aflându-se în mâinile mele, atunci e posibil ca eu însumi să fiu transformat şi lumea o dată cu mine, atunci, în sfârşit, oamenii nu vor mai muri şi vor fi fericiți.

CAESONIA *(într-un strigăt):* Nu vei putea să negi iubirea.

CALIGULA *(izbucnind cu o voce plină de furie):* Iubirea, Caesonia! *(A prins-o de umeri şi o scutură.)* Am învățat că nu valorează nimic. Celălalt are dreptate: tezaurul public! L-ai auzit, nu-i aşa? Totul începe cu asta. De-acum, voi începe şi eu, în sfârşit, să trăiesc! A trăi, Caesonia, a trăi înseamnă tocmai contrariul iubirii. Eu ți-o spun şi te invit la o sărbătoare fără sfârşit, la un proces general, la cel mai frumos dintre spectacole. Şi-mi trebuie lume, spectatori, victime şi vinovați.

Se *repede la gong şi începe să izbească în el fără oprire, din ce în ce mai tare.*

CALIGULA *(bătând mereu):* Să intre vinovații. Am nevoie de vinovați. Şi toți sunt vinovați. *(Continuând să bată.)* Vreau să intre condamnații la moarte. Public, vreau să am publicul meu! Judecători, martori, acuzați, toți condamnați dinainte! Ah, Caesonia, le voi arăta ce n-au văzut niciodată, pe singurul om liber al acestui imperiu!

La sunetul gongului, palatul se umple încetul cu încetul de o rumoare care creşte şi se apropie. Glasuri, zgomot de arme, tropăituri şi paşi. Caligula râde şi loveşte întruna.

Soldații din gardă intră, apoi ies.

CALIGULA *(bătând):* Iar tu, Caesonia, îmi vei da ascultare. Mă vei ajuta mereu. Va fi minunat. Jură că mă vei ajuta, Caesonia!
CAESONIA *(tulburată, între două lovituri de gong):* Nu-i nevoie să-ți jur, fiindcă te iubesc.
CALIGULA *(acelaşi joc):* Vei face tot ce-am să-ți spun eu.
CAESONIA *(acelaşi joc):* Tot, Caligula, dar încetează.
CALIGULA *(lovind întruna):* Vei fi crudă.
CAESONIA *(plângând):* Crudă.
CALIGULA *(acelaşi joc):* Rece şi neîndurătoare.
CAESONIA: Neîndurătoare.
CALIGULA *(acelaşi joc):* Vei suferi şi tu.
CAESONIA: Da, Caligula, dar simt că înnebunesc.

Îşi fac apariția câțiva patricieni, năuci, şi, o dată cu ei, oameni de-ai palatului. Caligula izbeşte pentru ultima oară, apoi înalță ciocanul, se întoarce către ei şi-i cheamă.

CALIGULA *(smintit):* Veniți cu toții! Apropiați-vă! Vă poruncesc să v-apropiați! *(Bate din picior.)* Împăratul e cel care vă ordonă să v-apropiați. *(înaintează toți, plini de spaimă.)* Mai repede! Acum apropie-te şi tu, Caesonia! *O ia de mână, o duce până-n dreptul oglinzii şi şterge frenetic cu ciocanul o imagine de pe suprafața lucioasă.*
CALIGULA *(râde):* Vezi, nu mai e nimic. Nici o amintire, toate chipurile au dispărut. Nimic, absolut nimic. Ştii totuşi cine rămâne? Mai apropie-te puțin. Uită-te! Apropiați-vă şi voi. Uitați-vă! *(Se înfige înaintea oglinzii într-o atitudine dementă.)*
CAESONIA *(privind oglinda, cu groază):* Caligula!

Caligula schimbă tonul, pune degetul pe oglindă şi, privind deodată fix, spune cu o voce triumfătoare:

CALIGULA: Caligula!

ACTUL AL DOILEA

Scena I

Câţiva patricieni se află adunaţi acasă la Cherea.

PRIMUL PATRICIAN: Ne insultă demnitatea.
MUCIUS: De trei ani!
PATRICIANUL BĂTRÂN: Pe mine mă face muieruşcă! Îşi bate joc de mine! La moarte!
MUCIUS: De trei ani!
PRIMUL PATRICIAN: De câte ori iese la plimbare seara, pe câmp, ne pune s-alergăm pe lângă lectica lui!
AL DOILEA PATRICIAN: Şi ne mai spune că goana asta e bună pentru sănătate.
MUCIUS: De trei ani!
PATRICIANUL BĂTRÂN: Nici o scuză pentru aşa ceva.
AL TREILEA PATRICIAN: Nu, aşa ceva nu putem ierta.
PRIMUL PATRICIAN: Patricius, ţie ţi-a confiscat averea; Scipio, ţie ţi-a ucis tatăl; Octavius, ţie ţi-a luat soţia şi-acum a obligat-o să lucreze în casa lui de toleranţă; Lepidus, ţie ţi-a omorât băiatul. Până când o să mai înduraţi toate astea? În ceea ce mă priveşte, eu am ales. Între riscul pe care-l avem de înfruntat şi viaţa asta insuportabilă, stăpânită de groază şi de neputinţă, nu pot să mai şovăi.
SCIPIO: Omorându-l pe tata, el a hotărât pentru mine.
PRIMUL PATRICIAN: Tot mai şovăiţi?
AL TREILEA PATRICIAN: Suntem cu toţii de partea ta.

Locurile noastre la circ le-a dat plebei, iar pe noi ne-a împins să ne batem cu plebea tocmai pentru a ne pedepsi şi mai tare.
PATRICIANUL BĂTRÂN: E un laş!
AL DOILEA PATRICIAN: Un cinic.
AL TREILEA PATRICIAN: Un măscărici.
PATRICIANUL BĂTRÂN: Un nevolnic.
AL PATRULEA PATRICIAN: De trei ani!

Mişcare dezordonată. Arme care vântură prin aer. O făclie cade. O masă e dată peste cap. Toată lumea năvăleşte spre ieşire. Dar intră Cherea, nepăsător, calmându-le însuflețirea.

Scena II

CHEREA: Unde v-ați pornit?
AL TREILEA PATRICIAN: La palat.
CHEREA: Vă-nțeleg foarte bine. Dar credeți c-o să vă lase să intrați?
PRIMUL PATRICIAN: N-avem de gând să cerem voie.
CHEREA: Iată-vă, dintr-o dată, plini de bărbăție! Cu îngăduința voastră, pot să iau şi eu loc la mine-n casă?

Uşa este închisă. Cherea se duce până la masa răsturnată şi se aşază pe un colț al ei, în timp ce ceilalți se întorc spre el.

CHEREA: Prieteni, nu-i chiar atât de uşor pe cât vă-nchipuiți. Teama care vă stăpâneşte azi n-o să vă poată ține loc de sânge rece şi de curaj. Totul e prematur.
AL TREILEA PATRICIAN: Dacă nu eşti cu noi, pleacă, dar ține-ți gura.
CHEREA: Cred totuşi că sunt cu voi. Dar nu pentru

aceleaşi motive.

AL TREILEA PATRICIAN: Destul cu vorbăria!

CHEREA *(ridicându-se):* Da, destul cu vorbăria. Şi eu vreau ca lucrurile să fie limpezi. Fiindcă, deşi sunt cu voi, nu sunt pentru voi. De asta nici metoda voastră nu mi se pare cea mai bună. Nu vă cunoaşteţi adevăratul duşman, i-atribuiţi motive mărunte. Dimpotrivă, motivele sunt mari şi-n acest caz vă duceţi sigur la pierzanie. Învăţaţi mai întâi să-l vedeţi cum este şi-atunci veţi putea să-l înfruntaţi mai bine.

AL TREILEA PATRICIAN: Îl vedem aşa cum este, cel mai smintit dintre tirani.

CHEREA: Nu-i sigur. Împăraţi nebuni am mai cunoscut noi. Dar acesta nu-i destul de nebun. Şi ceea ce detest eu la el e tocmai faptul că ştie ce vrea.

PRIMUL PATRICIAN: Vrea moartea noastră, a tuturor.

CHEREA: Nu, fiindcă asta e o treabă secundară. Pe când el îşi pune puterea în slujba unei pasiuni mult mai mari şi mai ucigătoare, ne ameninţă în însăşi esenţa noastră. Fireşte, nu-i pentru prima dată când un om dispune la noi de puteri nelimitate, dar e pentru prima dată când se serveşte de ele fără limită, ajungând până într-acolo încât să nege omul şi lumea. Iată ce mă-ngrozeşte la el şi ce vreau să combatem. A-ţi pierde viaţa nu-i mare lucru şi, de va trebui, voi avea acest curaj. Dar să constaţi cum se spulberă sensul acestei vieţi, cum se distruge însăşi raţiunea noastră de a fi, iată ceea ce e de neîndurat. Fără raţiune nu se poate trăi.

PRIMUL PATRICIAN: Răzbunarea e o raţiune.

CHEREA: Da, şi-o voi împărţi cu voi. Dar înţelegeţi că nu pentru a apăra micile voastre umiliri. Ci pentru a lupta contra unei idei mari, al cărei triumf ar însemna sfârşitul lumii. Pot admite să-şi bată joc de voi, dar nu pot admite să-şi ducă visul la îndeplinire şi să facă tot ce visează să facă. Căci îşi preschimbă filozofia în cadavre şi, spre nenorocirea noastră, e o filozofie fără obiecţie. Or, când

n-ai argumente, e mai bine să loveşti fără cruțare.

AL TREILEA PATRICIAN: Atunci trebuie să acționăm.

CHEREA: Trebuie să acționăm. Dar, câtă vreme această putere nedreaptă se află în plină vigoare, n-o veți distruge atacând-o pieptiş. Tirania poate fi combătută, dar față de răutatea dezinteresată trebuie să fii viclean. Trebuie s-o împingi mereu pe propriul făgaş, să aştepți ca această logică să devină dementă. Dar, încă o dată vă spun, şi vă vorbesc foarte cinstit, să ştiți că nu sunt cu voi decât pentru un timp. După aceea, nu voi sluji nici unul dintre interesele voastre, doresc numai să-mi regăsesc liniştea într-o lume din nou coerentă. Nu ambiția mă face să acționez, ci o teamă înțeleaptă, frica de acest lirism inuman în fața căruia viața mea nu înseamnă nimic.

PRIMUL PATRICIAN *(făcând un pas înainte):* Cred că te-am înțeles sau aproape. Dar esențialul e că tu consideri, ca şi noi, că societatea noastră e zguduită din temelii. Pentru noi, vorbesc de voi toți, nu-i aşa, chestiunea e înainte de toate morală. Familia se destramă, respectul față de muncă se spulberă, patria întreagă e pângărită. Virtutea ne cheamă în ajutorul ei, vom refuza oare să-i dăm ascultare? Conjurați, veți mai îngădui ca patricienii să fie siliți s-alerge în fiecare seară pe lângă lectica lui Cezar?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Veți mai îngădui să li se spună „scumpa mea”?

AL TREILEA PATRICIAN: Să li se răpească soțiile?

AL DOILEA PATRICIAN: Şi copiii?

MUCIUS: Şi banii?

AL CINCILEA PATRICIAN: Nu!

PRIMUL PATRICIAN: Cherea, ai vorbit bine. Şi bine-ai făcut că ne-ai potolit. E prea devreme să acționăm; şi poporul ar fi azi împotriva noastră. Vrei să pândeşti, împreună cu noi, momentul prielnic?

CHEREA: Da, să-l lăsăm pe Caligula să continue. Ba chiar

să-l încurajăm pe această cale. Să-i organizăm nebunia. Fiindcă va veni o zi când se va trezi singur dinaintea unui imperiu plin de morți şi de rude ale morților.

Urale generale. Afară, trompete. Tăcere. Apoi, din gură în gură, un nume: „Caligula”.

Scena III

Intră Caligula şi Caesonia, urmați de Helicon şi de soldați. Scenă mută. Caligula se opreşte şi se uită la conjurați. Trece în tăcere de la unul la altul, aranjează agrafa unuia, face un pas înapoi pentru a-l examina pe un al doilea, îi priveşte din nou, îşi trece mâna peste ochi şi iese, fără să spună un cuvânt.

Scena IV

CAESONIA *(ironică, arătând dezordinea):* Vă băteați?
CHEREA: Ne băteam.
CAESONIA *(acelaşi joc):* Şi de ce vă băteați?
CHEREA: Ne băteam pentru nimic.
CAESONIA: Atunci, nu-i adevărat.
CHEREA: Ce nu-i adevărat?
CAESONIA: Că vă băteați.
CHEREA: Atunci, nu ne băteam.
CAESONIA *(zâmbind):* Poate-ar fi mai bine să facem ordine în odaie. Lui Caligula nu-i place dezordinea.
HELICON *(către patricianul bătrân):* Până la urmă o să-l scoateți din sărite pe omul ăsta!
PATRICIANUL BĂTRÂN: Dar ce i-am făcut noi?
HELICON: Nimic, tocmai asta e. E chiar fantastic cât de

neînsemnați puteți fi, încât devine insuportabil. Puneți-vă în locul lui Caligula. *(Pauză.)* Ceva însă, fireşte, tot complotați voi, nu-i aşa?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Dar nu-i adevărat, zău aşa. Ce-şi închipuie el?

HELICON: Nu-şi închipuie nimic, ştie. Deşi presupun că, la drept vorbind, îi şi place un pic. Haide, ajutați-mă să fac ordine.

Se pun pe lucru. Caligula intră şi observă.

Scena V

CALIGULA *(către patricianul bătrân):* Bună ziua, scumpa mea. *(Către ceilalți.)* Cherea, m-am hotărât să-mi refac forțele în casa ta. Mucius, mi-am îngăduit să-ți invit nevasta.

Intendentul bate din palme. Apare un sclav, dar Caligula îl opreşte.

CALIGULA: O clipă! Domnilor, după cum ştiți, finanțele statului se țineau pe picioare numai prin puterea obişnuinței. De ieri însă nu mai e suficientă nici obişnuința. Mă văd deci în dezolanta situație de a proceda la reduceri de personal. Dintr-un spirit de sacrificiu pe care sunt convins c-o să-l apreciați, am hotărât să-mi reduc personalul casei şi să eliberez câțiva sclavi, iar pe voi să vă trec în slujba mea. Fiți buni de pregătiți masa şi serviți!

Senatorii se privesc şi şovăie.

HELICON: Haideți, domnilor, puțina bunăvoința! De altfel,

veți vedea că-i mai uşor să cobori scara socială decât s-o urci.

Senatorii se mişcă, ezitând.

CALIGULA *(către Caesonia):* Care-i pedeapsa cuvenita sclavilor leneşi?
CAESONIA: Biciul, cred.

Senatorii se grăbesc şi încep s-aşeze masa destul de stângaci.

CALIGULA: Hai, dați-vă puțină osteneală! Şi metodic, mai ales, metodic! *(Lui Helicon.)* Mi se pare mie sau chiar şi-au pierdut îndemânarea?
HELICON: La drept vorbind, nici n-au avut-o vreodată decât pentru a lovi sau a porunci. Va trebui s-avem răbdare, asta-i tot. Îți trebuie o zi ca să faci un senator şi zece ani ca să faci un muncitor.
CALIGULA: Şi tare mi-e teamă că vreo douăzeci, ca să faci dintr-un senator un muncitor.
HELICON: Cu toate astea, o să reuşească. După opinia mea, au vocație! Robia li se va potrivi. *(Un senator se şterge pe față.)* Uite, au început să şi transpire. E o etapă.
CALIGULA: Bun. Să nu le cerem prea mult. Nu-i chiar atât de rău. Şi-apoi, o clipă de justiție e totdeauna binevenită. Fiindcă veni vorba de justiție, va trebui să ne grăbim: m-aşteaptă o execuție. Ah! Mare noroc pe Rufius că mi se face atât de repede foame. *(Confidențial.)* Rufius e cavalerul care trebuie să moară. *(Pauză.)* Nu mă-ntrebați de ce trebuie să moară?

Tăcere generală. În acest timp, sclavii au adus de mâncare.

CALIGULA *(bine dispus):* Ei, hai, văd că deveniți inteligenți. *(Ciuguleşte o măslină.)* Până la urmă ați înțeles că nu-i nevoie să faci ceva ca să mori. Soldați, sunt mulțumit de voi. Nu-i aşa, Helicon? *Se opreşte din mestecat şi se uită la meseni cu un aer şugubăț.*

HELICON: Desigur! Ce mai armată! Dar dacă ții la părerea mea, acum arată prea inteligenți şi n-o să vrea să se mai bată. Dacă mai progresează puțin, imperiul se prăbuşeşte.

CALIGULA: Perfect. O să ne odihnim. Poftiți, aşezați-vă la întâmplare. Fără protocol. Oricum, mare noroc mai are şi Rufius ăsta! Deşi sunt convins că nici n-o să aprecieze acest mic răgaz. Şi totuşi, câteva ore smulse morții sunt de neprețuit.

Mănâncă, la fel şi ceilalți. Se vede cât de colo că împăratul se poartă urât la masă. Nimic nu-l obligă să-şi azvârle sâmburii de măslină în farfuria vecinilor apropiați, să-şi scuipe resturile de carne pe tavă, să se scobească în dinți cu unghiile şi să se scarpine cu voluptate în cap. Şi totuşi, isprăvile astea din timpul mesei le face cu multă simplitate. Dar se opreşte deodată din mâncat şi-şi pironeşte privirea asupra unuia dintre meseni, Lepidus.

CALIGULA *(brutal):* Pari prost dispus. Nu cumva pentru că ți-am omorât băiatul?

LEPIDUS *(înăbuşit):* Defel, Caius, dimpotrivă.

CALIGULA *(încântat):* Dimpotrivă! Ah, ce mult îmi place când fața dezminte chinurile inimii! Fața ta e tristă. Dar inima ta? Dimpotrivă, Lepidus, nu-i aşa?

LEPIDUS *(cu hotărâre):* Dimpotrivă, Cezar.

CALIGULA *(din ce în ce mai bucuros):* Ah, Lepidus, la nimeni nu țin mai mult decât la tine. Hai să râdem împreună, vrei? Şi spune-mi o istorioară hazlie!

LEPIDUS *(care şi-a supraestimat forțele):* Caius!

CALIGULA: Bun, bun. Lasă că spun eu atunci. Dar ai să

râzi, Lepidus, nu-i aşa? *(Privire încruntată.)* Dacă n-ar fi decât pentru cel de-al doilea băiat al tău. *(Din nou zâmbitor.)* De altfel, tu nu eşti prost dispus. *(Bea, apoi sugerând:)* Dim… dim… Haide, Lepidus.

LEPIDUS *(obosit):* Dimpotrivă, Caius.

CALIGULA: Minunat! *(Bea.)* Acum ascultă. *(Visător.)* A fost odată un biet împărat pe care nu-l iubea nimeni. Dar împăratul îl iubea pe Lepidus şi i-a omorât pe cel mai mic dintre băieți tocmai pentru a-şi smulge din inimă această iubire. *(Schimbând tonul.)* Fireşte că nu-i adevărat. Nostim, nu-i aşa? Nu râzi. Nu râde nimeni? Atunci ascultați. *(Cu o mânie nemăsurată.)* Vreau ca toată lumea să râdă. Şi tu, Lepidus, şi voi toți. Ridicați-vă, râdeți! *(Loveşte cu pumnul în masă.)* Vreau, m-auziți, vreau să vă văd râzând.

Toată lumea se ridică. În timpul acestei scene, actorii, în afară de Caligula şi de Caesonia, îşi vor putea juca rolurile ca nişte marionete.

CALIGULA *(răsturnându-se pe patul său, destins, într-un nestăvilit hohot de râs):* Poftim, Caesonia, uită-te la ei! Totul s-a răsturnat. Cinste, respectabilitate, opinie publică, înțelepciunea națiunilor, nimic nu mai are sens. Totul dispare în fața fricii. Frica, hei, Caesonia, acest frumos sentiment dezinteresat şi pur, neamestecat cu nimic, unul dintre cele mai rare sentimente care-şi trage noblețea din burtă. *(Îşi trece mâna peste frunte şi bea. Pe un ton prietenesc.)* Acum să vorbim de altceva. Ce-i cu tine, Cherea? Eşti cam tăcut.

CHEREA: Sunt gata să vorbesc, Caius. De-ndată ce-mi vei permite.

CALIGULA: Perfect. Atunci taci. Aş prefera să-l ascult pe prietenul nostru, Mucius.

MUCIUS *(în silă):* Porunceşte, Caius.

CALIGULA: Ei bine, vorbeşte-ne de soția ta. Şi trimite-o,

mai întâi, să stea în stânga mea.

Soția lui Mucius vine alături de Caligula.

MUCIUS *(cam pierdut):* Soția mea, dar o iubesc.

Râs general.

CALIGULA: Bineînțeles, prietene, bineînțeles. Dar ce sentiment banal! *(A şi tras femeia cât mai aproape de el şi-i linge, distrat, umărul stâng. Din ce în ce mai satisfăcut.)* De fapt, când am intrat aici, voi complotați, nu-i aşa? Puneați şi voi la cale o mică conspirație, nu?
PATRICIANUL BĂTRÂN: Caius, cum de poți?...
CALIGULA: Frumoaso, n-are nici o importanță. Trebuie să se ocupe şi bătrânețea cu ceva. Nici o importanță, v-asigur. De altfel, voi nici nu sunteți capabili de vreun act de curaj. A, tocmai mi-am adus aminte că am de rezolvat câteva chestiuni de stat. Dar, mai întâi, să dăm atenția cuvenită dorințelor imperioase cu care ne-a înzestrat natura.

Se ridică şi-o trage după sine, într-o cameră alăturată, pe soția lui Mucius.

Scena VI

Mucius schițează intenția să se ridice.

CAESONIA *(binevoitoare):* O! Mucius, aş mai gusta o picătură din acest excelent vin.

Supus, Mucius o serveşte în tăcere. Moment de stânjenire. Scaunele scârțâie. Dialogul care urmează e, oarecum, forțat.

CAESONIA: Ei bine, Cherea! Ce-ar fi să-mi spui acum de ce vă băteați adineauri?

CHEREA *(rece):* Scumpă Caesonia, totul a pornit de la discuția pe care o purtam, şi anume dacă poezia trebuie să fie ucigătoare sau nu.

CAESONIA: Foarte interesant. Deşi asta depăşeşte, oarecum, înțelegerea mea de femeie. Dar îmi place că pasiunea voastră pentru artă vă-mpinge până la schimburi de pumni.

CHEREA *(acelaşi joc):* Nimic mai firesc. Chiar Caligula mi-a spus că nu există pasiune profundă fără oarecare cruzime.

HELICON: Nici dragoste fără un pic de viol.

CHEREA *(mâncând):* E ceva adevărat în această opinie. Nu credeți şi voi?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Caligula e un psiholog pătrunzător.

PRIMUL PATRICIAN: Şi ne-a vorbit cu atâta elocință despre curaj.

AL DOILEA PATRICIAN: Ar trebui să-şi consemneze toate ideile astea. Ar ieşi o operă de neprețuit.

CHEREA: Şi unde mai pui că şi-ar găsi o ocupație. Fiindcă se vede cât de colo că are nevoie de distracții.

CAESONIA *(continuând să mănânce):* Veți fi încântați să aflați că s-a şi gândit la lucrul ăsta şi că-n prezent chiar scrie un mare tratat.

Scena VII

Intră Caligula şi soția lui Mucius.

CALIGULA: Mucius, îți înapoiez nevasta. O să vină lângă tine. Dar mă iertați, am de dat câteva instrucțiuni.

Iese repede. Mucius s-a ridicat, palid.

Scena VIII

CAESONIA *(către Mucius, rămas în picioare):* Acest mare tratat va fi la înălțimea celor mai celebre, Mucius, nimeni nu se-ndoieşte de asta.
MUCIUS *(privind tot timpul la uşa pe unde a ieşit Caligula):* Şi despre ce e vorba în el, Caesonia?
CAESONIA *(nepăsătoare):* O! Asta mă depăşeşte.
CHEREA: Trebuie deci să deducem că tratează chiar despre puterea ucigătoare a poeziei.
CAESONIA: Aşa cred şi eu.
PATRICIANUL BĂTRÂN *(cu voie bună):* Ei bine! Cum spunea Cherea, asta o să-i dea de lucru.
CAESONIA: Da, frumoaso! Numai că, fără-ndoială, titlul acestei lucrări o să vă cam tulbure.
CHEREA: Ce titlu are?
CAESONIA: *Sabia.*

Scena IX

Intră grăbit Caligula.

CALIGULA: Iertați-mă, dar şi treburile statului sunt urgente. Intendent, vei închide hambarele publice. Am şi semnat decretul. Ai să-l găseşti în cameră.
INTENDENTUL: Dar…
CALIGULA: De mâine începe foametea.
INTENDENTUL: Dar poporul o să murmure.
CALIGULA *(cu forță şi precizie):* Ți-am spus că de mâine

începe foametea. Toată lumea ştie ce înseamnă foametea, e un dezastru. De mâine începe dezastrul... şi voi opri dezastrul când voi avea eu poftă. *(Explicând celorlalţi:)* La urma urmei, n-am chiar atâtea mijloace pentru a dovedi că sunt liber. Totdeauna eşti liber pe spinarea cuiva. Plictisitor, dar firesc. *(Cu o privire către Mucius.)* Aplică-i geloziei aceasta maximă şi-ai să crezi. *(Visător.)* Oricum, ce urât lucru să fii gelos! Să suferi din vanitate şi imaginaţie! Să-ţi vezi nevasta...

Mucius strânge pumnii şi deschide gura.

CALIGULA *(foarte repede):* Să mâncăm domnilor! Ştiţi că eu şi Helicon muncim pe rupte? Punem la punct un mic tratat despre execuţie, care o să vă placă grozav.
HELICON: Admiţând că vi se cere părerea.
CALIGULA: Să fim generoşi, Helicon! Să le dezvăluim şi lor micile noastre secrete. Dă-i drumul, capitolul trei, paragraful unu.
HELICON *(se ridică şi recită mecanic):* „Execuţia uşurează şi eliberează. Ea e universală, întăritoare şi dreaptă, atât în aplicaţiile, cât şi în intenţiile ei. Omul moare pentru că e vinovat. Şi e vinovat fiindcă e supusul lui Caligula. Or, toată lumea e supusă lui Caligula. Deci, toată lumea e vinovată. De unde reiese că toată lumea trebuie să moară. E o chestie de timp şi de răbdare.”
CALIGULA *(râzând):* Ce ziceţi de asta? Răbdare, hai, grozav am mai brodit-o! Vreţi să vă spun ceva? E lucrul pe care-l admir cel mai mult la voi. Şi-acum, domnilor, sunteţi liberi. Cherea nu mai are nevoie de voi. Caesonia totuşi să rămână! Şi Lepidus, şi Octavius! Mereia, de asemenea. Aş vrea să discut cu voi despre organizarea casei mele de toleranţa. Am mari griji din cauza ei.

Ceilalţi ies încet. Caligula îl urmăreşte pe Mucius cu privirea.

Scena X

CHEREA: La ordinele tale, Caius. Ce nu merge? Personalul e lipsit de calități?

CALIGULA: Nu, dar încasările merg prost.

MEREIA: Trebuie să măreşti tarifele.

CALIGULA: Mereia, ai pierdut ocazia să taci. Dată fiind vârsta ta, chestiile astea nu te interesează şi nu-ți cer părerea.

MEREIA: Atunci de ce mi-ai spus să rămân?

CALIGULA: Fiindcă, numaidecât, voi avea nevoie de o părere fără patimă.

Mereia se depărtează.

CHEREA: Caius, dacă-mi dai voie să vorbesc cu patimă, ți-aş spune că nu trebuie să te atingi de tarife.

CALIGULA: Nici vorbă, fireşte! Dar trebuie să scoatem banii din cifra de afaceri. I-am explicat Caesoniei planul meu, aşa c-o să vi-l expună ea. Eu am băut prea mult vin şi mă cam ia cu somn.

Se întinde în pat şi închide ochii.

CAESONIA: E foarte simplu. Caligula instituie o nouă decorație.

CHEREA: Nu văd legătura.

CAESONIA: Şi totuşi, există. Această distincție se va chema Ordinul Eroului Civic. Îi va recompensa pe cetățenii care vor frecventa cel mai des casa de toleranță a lui Caligula.

CHEREA: Clar ca lumina zilei.

CAESONIA: Aşa cred. Am uitat să vă spun că recompensa va fi decernată lunar, după verificarea bonurilor de

intrare. Cetățeanul care, după douăsprezece luni, n-a obținut decorația va fi exilat sau executat!
AL TREILEA PATRICIAN: De ce „sau executat”?
CAESONIA: Caligula spune că asta n-are nici o importanță. Esențial e ca el să poată alege.
CHEREA: Bravo! Şi astfel tezaurul public se umple din nou.
HELICON: Şi, luați seama, într-un mod foarte moral. De altminteri, e mult mai cinstit să taxezi viciul decât virtutea, cum se operează în regimurile republicane.

Caligula întredeschide ochii şi se uită la bătrânul Mereia, care, într-un colț, scoate un mic flacon şi bea o înghițitură.

CALIGULA *(tot culcat):* Mereia, ce bei tu acolo?
MEREIA: Contra astmei, Caius.
CALIGULA *(înaintează spre el, îndepărtându-i pe ceilalți, şi-i miroase gura):* Nu, asta-i o contra-otravă.
MEREIA: Da' de unde, Caius. Îți arde de glumă. Mă sufoc noaptea şi mă-ngrijesc de foarte multă vreme.
CALIGULA: Aşadar, ți-e frică să nu fii otrăvit?
MEREIA: Astma mea…
CALIGULA: Nu. Să spunem lucrurilor pe nume: ți-e frică să nu te otrăvesc. Mă bănuieşti. Mă spionezi.
MEREIA: Nici gând, pe toți zeii!
CALIGULA: Mă suspectezi. Cu alte cuvinte, n-ai încredere în mine.
MEREIA: Caius!
CALIGULA *(cu asprime):* Răspunde. *(Matematic.)* Dacă iei o contra-otravă, e limpede că-mi atribui intenția de-a te otrăvi.
MEREIA: Da… vreau să zic… Nu.
CALIGULA: Şi de-ndată ce crezi că eu am luat hotărârea să te otrăvesc, tu faci tot ce-i cu putință ca să te împotriveşti voinței mele.

Tăcere. Încă de la începutul scenei, Caesonia şi Cherea

s-au refugiat în spate. Doar Lepidus urmăreşte înspăimântat dialogul.

CALIGULA *(din ce în ce mai precis):* Aşadar, două crime plus această alternativă din care nu vei putea ieşi: ori eu n-aveam de gând să te omor, şi tu mă suspectezi pe nedrept — pe mine, împăratul tău. Ori eu vreau cu adevărat acest lucru, dar tu, gânganie, te împotriveşti planurilor mele. *(Pauză. Caligula se uită la bătrân cu satisfacție.)* Ei, Mereia, ce zici de logica mea?

MEREIA: Este... riguroasă, Caius. Dar nu se aplică situației de față.

CALIGULA: Şi a treia crimă, mă iei drept un imbecil. Ascultă-mă cu atenție. Din aceste crime, una singură te onorează — cea de a doua, pentru că din clipa în care-mi atribui mie o hotărâre, iar tu încerci să mi te împotriveşti, asta implică din partea ta o revoltă. Eşti o căpetenie de oameni, un revoluționar. Asta-i frumos. *(Cu tristețe.)* Mereia, țin foarte mult la tine. De aceea te voi condamna numai pentru a doua crimă, nu şi pentru celelalte. Fiindcă te-ai răzvrătit, vei muri ca un bărbat.

În tot timpul acestei tirade, Mereia s-a făcut tot mai mic în scaunul lui.

CALIGULA: Nu-mi mulțumi. E foarte firesc. Poftim! *(îi întinde o fiolă, apoi cu simpatie.)* Bea această otravă.

Zguduit de plâns, Mereia refuză clătinând din cap.

CALIGULA *(pierzându-şi răbdarea):* Haide, haide.

Mereia încearcă atunci să fugă. Dar, dintr-un salt sălbatic până spre mijlocul scenei, Caligula îl înhață, îl aruncă într-un jilț şi, după o luptă de câteva clipe, îi înfige fiola între dinți şi i-o sparge cu lovituri de pumn. După câteva convulsii, cu fața

plină de spumă şi de sânge, Mereia moare. Caligula se ridică şi-şi şterge, mecanic, mâinile.

CALIGULA *(către Caesonia, întinzându-i un fragment din flaconul lui Mereia):* Ce-i asta? Contra-otravă?
CAESONIA *(liniştită):* Nu, Caligula. Medicament contra astmei.
CALIGULA *(uitându-se la Mereia, după o tăcere de o clipă):* Nu face nimic. Tot acolo ar fi ajuns. Mai devreme sau mai târziu...

Iese brusc, cu un aer agitat, ştergându-şi mâinile fără contenire.

Scena XI

LEPIDUS *(consternat):* Acum ce facem?
CAESONIA *(simplu):* Mai întâi, cred c-ar trebui scos leşul afară. E prea urât!

Cherea şi Lepidus apucă trupul şi-l trag în culise.

LEPIDUS *(către Cherea):* Va trebui să ne grăbim.
CHEREA: Trebuie să fim două sute.

Intră tânărul Scipio. Zărind-o pe Caesonia, dă să se retragă.

CAESONIA: Apropie-te. *(Îi ridică bărbia şi-l priveşte în ochi. Pauză. Rece.)* Caius l-a ucis pe tatăl tău?
TÂNĂRUL SCIPIO: Da.
CAESONIA: Îl urăşti?
TÂNĂRUL SCIPIO: Da.
CAESONIA: Vrei să-l omori?

TÂNĂRUL SCIPIO: Da.
CAESONIA *(eliberându-l):* Atunci, de ce mi-o spui?
TÂNĂRUL SCIPIO: Fiindcă nu mi-e teamă de nimeni. A-l omorî sau a fi omorât sunt două modalități de a sfârşi. De altfel, tu n-ai să mă trădezi.
CAESONIA: Ai dreptate, n-am să te trădez. Dar vreau să-ți spun ceva sau, mai degrabă, aş vrea să stau de vorbă cu ce-i mai bun în tine.
TÂNĂRUL SCIPIO: Ce-i mai bun în mine e ura.
CAESONIA: Ascultă-mă numai! Cuvântul pe care vreau să ți-l spun e greu de înțeles şi-n acelaşi timp evident. Dar e un cuvânt care, dacă ar fi ascultat cu adevărat, ar împlini singura revoluție definitivă din lumea asta.
TÂNĂRUL SCIPIO: Atunci spune-l!
CAESONIA: Nu încă. Mai întâi, gândeşte-te la chipul desfigurat al tatălui tău, căruia i s-a smuls limba din gură. Gândeşte-te la această gură plină de sânge şi la urletele lui de fiară torturată.
TÂNĂRUL SCIPIO: Da.
CAESONIA: Acum gândeşte-te la Caligula.
TÂNĂRUL SCIPIO *(cu toată forța urii):* Da.
CAESONIA: Şi-acum ascultă-mă: încearcă de-l înțelege.

Iese, lăsându-l pe tânărul Scipio descumpănit. Intră Helicon.

Scena XII

CAESONIA: Vino aici.
TÂNĂRUL SCIPIO: Ce vrei?

Scena XIII

HELICON: Se-ntoarce Caligula; poete, ce-ar fi să te duci să mănânci?
TÂNĂRUL SCIPIO: Ajută-mă!
HELICON: E primejdios, porumbelule. Iar eu nu mă pricep la poezie.
TÂNĂRUL SCIPIO: Ai putea să m-ajuți. Ştii o mulțime de lucruri.
HELICON: Ştiu că zilele trec şi trebuie să ne grăbim să mâncăm. Ştiu, de asemenea, că l-ai putea omorî pe Caligula... şi că el n-ar privi defel cu ochi răi lucrul acesta.

Intră Caligula. Iese Helicon.

Scena XIV

CALIGULA: A! Tu erai. *(Se opreşte o clipă, de parcă s-ar gândi ce atitudine să adopte.)* E cam mult de când nu te-am văzut. *(Ducându-se încet spre el.)* Ce mai faci? Tot mai scrii? Ai putea să-mi arăți şi mie ultimele tale lucrări?
TÂNĂRUL SCIPIO *(jenat, de asemenea, oscilând între ură şi nici el nu ştie ce):* Am scris câteva poeme, Cezar.
CALIGULA: Despre ce?
TÂNĂRUL SCIPIO: Nu ştiu, Cezar. Mi se pare că despre natură.
CALIGULA *(mai degajat):* Frumos subiect. Şi vast. Ce ți-a făcut ție natura?
TÂNĂRUL SCIPIO *(revenindu-şi, pe un ton de ironie şi răutate):* Mă consolează că nu sunt Cezar.
CALIGULA: A! Şi crezi c-ar putea să mă consoleze şi pe mine că sunt?

TÂNĂRUL SCIPIO *(acelaşi joc):* Pe legea mea, a vindecat răni şi mai grave.

CALIGULA *(cu o simplitate stranie):* Răni? Spui asta cu răutate. Fiindcă l-am omorât pe tatăl tău? Dacă ai şti totuşi cât de potrivit e cuvântul! Răni! *(Schimbând tonul.)* Numai ura îi face pe oameni inteligenţi.

TÂNĂRUL SCIPIO *(crispat):* Ţi-am răspuns la întrebarea despre natură.

Caligula s-aşează, se uită la Scipio, apoi îl prinde brusc de mâini şi-l trage cu forţa la picioarele lui. Îi cuprinde capul în mâini.

CALIGULA: Citeşte-mi şi mie poemul.

TÂNĂRUL SCIPIO: Te rog, Cezar, nu.

CALIGULA: De ce?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu-l am la mine.

CALIGULA: Nu ţi-l aminteşti?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Spune-mi, cel puţin, ce cuprinde.

TÂNĂRUL SCIPIO *(tot ţeapăn şi parcă regretând):* Vorbeam despre...

CALIGULA: Ei bine?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu, nu ştiu...

CALIGULA: Încearcă...

TÂNĂRUL SCIPIO: Vorbeam despre un anume acord între pământ...

CALIGULA *(întrerupându-l, furat):*... Între pământ şi picior.

TÂNĂRUL SCIPIO *(surprins, şovăie şi continuă):* Da, cam aşa ceva...

CALIGULA: Continuă.

TÂNĂRUL SCIPIO: ...şi despre unduirea colinelor romane, şi despre această fugară şi răscolitoare linişte pe care o aduce cu sine amurgul...

CALIGULA: ...despre ţipătul lăstunilor sub bolta cerului verde.

TÂNĂRUL SCIPIO *(ceva mai relaxat):* Da, şi asta.
CALIGULA: Apoi?
TÂNĂRUL SCIPIO: Şi despre această clipă fermecată, când cerul încă auriu se cufundă pe neaşteptate şi, într-o clipă, ne arată cealaltă faţă a lui, spuzită de stele strălucitoare.
CALIGULA: Despre aceste miresme de fum, arbori şi ape cu care pământul umple noaptea.
TÂNĂRUL SCIPIO *(stăpân pe sine):* ...cântecul greierilor şi potolirea arşiţei, câinii, scârţâitul celor de pe urmă care, glasurile câmpenilor...
CALIGULA: ...şi drumurile cufundate în beznă, printre măslini şi arbuşti de fistic...
TÂNĂRUL SCIPIO: Da, da. Chiar aşa! Dar cum de-ai ghicit?
CALIGULA *(strângându-l pe Scipio la piept):* Nu ştiu. Poate fiindcă iubim amândoi aceleaşi adevăruri.
TÂNĂRUL SCIPIO *(fremătând, îşi lipeşte capul de pieptul lui Caligula):* O, ce-mi pasă, de vreme ce în mine toate capătă chipul iubirii!
CALIGULA *(tot mângâietor):* Asta-i virtutea sufletelor mari, Scipio. De-aş putea dobândi şi eu transparenţa ta. Dar îmi cunosc prea bine tăria pasiunii pentru viaţă, nu se va mulţumi niciodată cu natura. Tu nu poţi înţelege asta. Tu aparţii altei lumi. Tu eşti la fel de curat în bine, pe cât sunt eu de curat în rău.
TÂNĂRUL SCIPIO: Ba pot să-nţeleg.
CALIGULA: Nu. E ceva în mine, ca un lac de tăcere, ca nişte ierburi putrede. *(Schimbând deodată tonul.)* Poemul tău trebuie să fie frumos. Dar dacă ţii la părerea mea...
TÂNĂRUL SCIPIO *(acelaşi joc):* Da.
CALIGULA: Îi lipseşte sângele.

Scipio se dă fulgerător înapoi şi se uită la Caligula cu groază. Vorbeşte cu o voce surdă, tot dând înapoi din faţa lui Caligula, pe care-l priveşte cu intensitate.

TÂNĂRUL SCIPIO: O! Ce monstru, ce monstru spurcat! Iar ai jucat teatru. Ai jucat teatru, da? Şi eşti mulţumit de tine?

CALIGULA *(cu puţină tristeţe):* E şi ceva adevărat în ceea ce spui. Am jucat teatru.

TÂNĂRUL SCIPIO *(acelaşi joc):* Ce suflet hidos şi însângerat trebuie să ai! O! Cum te-or mai fi chinuind atâta ură şi răutate!

CALIGULA *(blând):* Acum taci.

TÂNĂRUL SCIPIO: De-ai şti ce milă mi-e de tine şi cât de mult te urăsc!

CALIGULA *(mânios):* Taci odată!

TÂNĂRUL SCIPIO: Şi ce dezgustătoare trebuie să-ţi fie singurătatea!

CALIGULA *(izbucnind, se-aruncă asupra lui şi-l prinde de gât, îl scutură):* Singurătatea! Ştii tu ce-i singurătatea? Numai pe a poeţilor şi pe a nevolnicilor o ştii. Singurătatea? Dar care? Ah! Tu n-ai de unde şti că niciodată nu eşti singur! Că peste tot ne-nsoţeşte aceeaşi povară a viitorului şi a trecutului! Că vin după tine toate făpturile pe care le-ai omorât. Şi dac-ar fi numai atât, ar fi încă uşor. Dar mai sunt şi cei pe care i-ai iubit, cei care la rându-le te-au iubit, chiar dacă tu nu i-ai iubit, sunt regretele şi dorul, tristeţea şi blândeţea, tufele şi şleahta zeilor. *(Îi dă drumul şi revine la locul său.)* Singur! Ah! Cel puţin dacă-n locul acestei singurătăţi otrăvite de fantome, cum e singurătatea mea de acum, aş putea-o gusta pe cea adevărată, tăcerea şi foşnetul unui copac! *(Se aşază cu o neaşteptată oboseală.)* Singurătatea! Nu, Scipio. Singurătatea mea e plină de scrâşniri de dinţi şi răsună toată numai de zgomote şi de strigăte stinse. Iar alături de femeile pe care le mângâi, după ce m-am depărtat de carnea mea îndestulată, în sfârşit, când peste noi se lasă noaptea şi când am impresia că percep câte ceva din mine, ce parcă pluteşte între viaţă şi moarte, singurătatea nu mi se umple decât cu mirosul

acru de plăcere al subsuorilor femeii care zace prăbuşită alături.

Arată extenuat. Tăcere îndelungată. Tânărul Scipio trece în spatele lui Caligula şi se apropie şovăind. Întinde o mână spre Caligula şi o pune pe umărul lui. Caligula, fără să se întoarcă, o cuprinde într-ale sale.

TÂNĂRUL SCIPIO: Toți oamenii au în viață o sursă de duioşie. Asta-i ajută să continue. De câte ori se simt prea obosiți, se-ntorc la ea.
CALIGULA: E-adevărat, Scipio.
TÂNĂRUL SCIPIO: În viața ta nu-i nimic asemănător, ceva ca apropierea lacrimilor, un refugiu tăcut?
CALIGULA: Cred că da.
TÂNĂRUL SCIPIO: Ce anume?
CALIGULA *(încet):* Disprețul.

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

Scena I

Înainte de ridicarea cortinei, zgomot de țimbale şi de tobă. Cortina se ridică pe un soi de sărbătoare de bâlci. În centru, o draperie în fața căreia, pe o mică estradă, se află Helicon şi Caesonia. Instrumentiştii, de fiecare parte. Aşezați pe scaune, cu spatele la spectatori, câțiva patricieni şi tânărul Scipio.

HELICON *(declamând pe un ton de bâlci):* Apropiați-vă! Apropiați-vă! *(Țimbale.)* Zeii au coborât din nou pe pământ. Caius, Cezar şi zeu, supranumit Caligula, le-a împrumutat propriu-i chip omenesc. Apropiați-vă, muritori de rând, miracolul sacru se desfăşoară chiar sub ochii voştri. Printr-o favoare specială acordată binecuvântatei domnii a lui Caligula, secretele divine sunt oferite tuturor privirilor.

Țimbale.

CAESONIA: Apropiați-vă, domnilor! Adorați şi dați-vă obolul! Misterul ceresc e azi la-ndemâna tuturor pungilor.

Țimbale.

HELICON: Olimpul şi culisele lui, intrigile, intimitățile şi lacrimile lui. Apropiați-vă! Apropiați-vă! Veți afla întregul

adevăr despre zeii voştri!

Ţimbale.

CAESONIA: Adoraţi şi daţi-vă obolul. Apropiaţi-vă, domnilor! Reprezentaţia începe.

Ţimbale. Mişcare de sclavi care aduc pe estradă tot felul de obiecte.

HELICON: O reconstituire impresionantă prin adevărul ei, o realizare fără precedent. Decorurile maiestuoase ale puterii divine coborâte pe pământ, o atracţie senzaţională şi nemărginită, fulgerul *(sclavii aprind focuri artificiale),* trăsnetul (se *agită un butoi plin cu pietre),* destinul însuşi în marşul său triumfal. Apropiaţi-vă şi priviţi!

Trage draperia într-o parte şi Caligula, costumat grotesc în chip de Venus, apare pe un piedestal.

CALIGULA *(amabil):* Azi sunt Venus.
CAESONIA: Adoraţia începe. Prosternaţi-vă *(toţi, în afară de Scipio, se prosternă)* şi repetaţi după mine rugăciunea sacră către Caligula-Venus: „Zeiţă a durerilor şi a dansului...”
PATRICIENII: „Zeiţă a durerilor şi a dansului...”
CAESONIA: „Născută din valuri, vâscoasă şi amară, sărată şi înspumată...”
PATRICIENII: „Născută din valuri, vâscoasă şi amară, sărată şi înspumată...”
CAESONIA: „Tu, care eşti ca un râs şi un regret...”
PATRICIENII: „Tu, care eşti ca un râs şi un regret...”
CAESONIA: „... un dezgust şi o însufleţire...”
PATRICIENII: „... un dezgust şi o însufleţire...”
CAESONIA: „Învaţă-ne pe noi indiferenţa care face să

renască iubirile...”

PATRICIENII: „Învață-ne pe noi indiferența care face să renască iubirile...”

CAESONIA: „Dezvăluie-ne noua că adevărul acestei lumi e lipsa oricărui adevăr...”

PATRICIENII: „Dezvăluie-ne nouă că adevărul acestei lumi e lipsa oricărui adevăr...”

CAESONIA: „Şi dă-ne nouă puterea de-a trăi la înălțimea acestui adevăr fără seamăn...”

PATRICIENII: „Şi dă-ne nouă puterea de-a trăi la înălțimea acestui adevăr fără seamăn...”

CAESONIA: Pauză!

PATRICIENII: Pauză!

CAESONIA *(reluând):* „Copleşeşte-ne pe noi cu darurile tale, luminează-ne nouă chipurile cu nepărtinitoarea ta cruzime, cu ura ta absolut obiectivă; desfă deasupra ochilor noştri mâinile tale pline de flori şi de crime.”

PATRICIENII: „... mâinile tale pline de flori şi de crime.”

CAESONIA: „Primeşte-i pe copiii tăi rătăciți. Primeşte-i în adăpostul pustiit al iubirii tale nepăsătoare şi dureroase. Dă-ne nouă pasiunile tale fără obiect, durerile tale fără motiv şi bucuriile tale fără viitor...”

PATRICIENII: „... şi bucuriile tale fără viitor...”

CAESONIA *(susținut):* „Tu, atât de goală şi de învăpăiată, inumană, dar atât de pământeană, îmbată-ne pe noi cu vinul nepăsării tale şi satură-ne pe noi pentru totdeauna în inima ta neagră şi sărată.”

PATRICIENII: „Îmbată-ne pe noi cu vinul nepăsării tale şi satură-ne pe noi pentru totdeauna în inima ta neagră şi sărată.”

După ce patricienii pronunță şi ultima frază, Caligula, până atunci nemişcat, se scutură şi, apoi, cu o voce foarte puternică:

CALIGULA: Se aprobă, copii, dorințele voastre vor fi

îndeplinite.

Se aşază turceşte pe piedestal. Unul câte unul, patricienii se prosternă, îşi lasă obolul şi se rânduiesc pe latura dreaptă, înainte de a ieşi. Ultimul, tulburat, uită să-şi dea obolul şi se retrage. Dar Caligula, dintr-un salt, e în picioare.

CALIGULA: Hei! Hei! înapoi, băiete! E frumos să mă adori, dar şi mai frumos să mă îmbogăţeşti. Mulţumesc. Aşa mai merge. Dacă zeii n-ar avea altă bogăţie decât dragostea muritorilor, ar fi la fel de săraci ca şi săracul Caligula. Şi-acum, domnilor, vi se îngăduie să plecaţi şi să răspândiţi în oraş vestea despre uimitorul miracol la care v-a fost dat să asistaţi: aţi văzut-o pe Venus, ceea ce se cheamă a vedea, cu ochii voştri pământeşti, şi Venus v-a vorbit. Duceţi-vă, domnilor! *(Mişcare printre patricieni.)* O clipă! La ieşire, s-o luaţi pe coridorul din stânga. Pe cel din dreapta am pus soldaţi să vă asasineze.

Patricienii ies în mare grabă şi cam în dezordine.
Sclavii şi muzicanţii dispar.

Scena II

Helicon îl ameninţă pe Scipio cu degetul.

HELICON: Scipio, iar ai făcut pe anarhistul!
SCIPIO *(către Caligula):* Ai pângărit zeii, Caius.
HELICON: Ce-o fi vrând să-nsemne asta?
SCIPIO: După ce-ai însângerat pământul, acum pângăreşti şi cerul.
HELICON: Acestui tânăr îi plac grozav vorbele mari.

Se duce să se întindă pe un divan.

CAESONIA *(foarte calmă):* Repede te mai porneşti, băiete; la ceasul acesta, în Roma, sunt oameni care mor pentru discursuri mult mai puțin elocvente.

SCIPIO: M-am hotărât să-i spun lui Caius adevărul.

CAESONIA: Ei bine, Caligula, este exact ce-i lipsea domniei tale: o strălucită personalitate morală.

CALIGULA *(interesat):* Aşadar, tu crezi în zei, Scipio?

SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Atunci, nu te mai înțeleg: de ce eşti atât de grăbit să denunți pângăririle?

SCIPIO: Pot să neg un lucru fără să mă consider obligat a-l murdări şi fără a le răpi altora dreptul să creadă în el.

CALIGULA: Dar asta-i modestie, adevărată modestie! O, dragă Scipio, sunt foarte mulțumit pentru tine. Şi te invidiez, crede-mă... Fiindcă-i singurul sentiment pe care nu-l voi încerca, poate, niciodată.

SCIPIO: Nu pe mine eşti gelos, ci chiar pe zei.

CALIGULA: Dacă vrei să ştii, asta o să fie şi marea taină a domniei mele. Tot ce mi se poate reproşa, azi, e că am mai făcut un mic progres pe calea puterii şi a libertății. Pentru un om căruia îi place puterea, rivalitatea zeilor devine ceva supărător. Am înlăturat-o şi p-asta. Le-am dovedit acestor zei fictivi că omul, dacă are voință, chiar şi fără nici o ucenicie, poate să exercite şi caraghioasa lor meserie.

SCIPIO: Asta-i şi pângărirea, Caius.

CALIGULA: Nu, Scipio, asta-i clarviziune. Pur şi simplu, am înțeles că nu există decât o singură modalitate de a fi egal cu zeii: e suficient să fii la fel de crud ca ei.

SCIPIO: E suficient să devii tiran.

CALIGULA: Ce este un tiran?

SCIPIO: Un suflet orb.

CALIGULA: Nu-i chiar aşa, Scipio. Tiran e omul care sacrifică popoare ideilor şi ambiției sale. Eu n-am idei şi

nici n-am ce să mai doresc în materie de onoruri şi putere. Dacă exercit totuşi această putere, o fac doar ca pe-o compensație.

SCIPIO: La ce?

CALIGULA: La prostia şi ura zeilor.

SCIPIO: Ura nu se compensează prin ură. Puterea nu-i o soluție. Eu nu cunosc decât un singur mod pentru a cumpăni ostilitatea lumii.

CALIGULA: Care?

SCIPIO: Sărăcia.

CALIGULA *(îngrijindu-şi picioarele):* Va trebui s-o încerc şi p-asta într-o zi.

SCIPIO: Până una-alta, în jurul tău mor destul de mulți oameni.

CALIGULA: De fapt, Scipio, destul de puțini. Ştii câte războaie am refuzat?

SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Trei. Şi ştii de ce le-am refuzat?

SCIPIO: Fiindcă puțin îți pasă de măreția Romei.

CALIGULA: Nu, fiindcă respect viața omenească.

SCIPIO: Îți bați joc de mine, Caius.

CALIGULA: Sau, cel puțin, o respect mai mult decât respect un ideal de cucerire. Dar e la fel de adevărat că n-o respect mai mult decât îmi respect propria viață. Şi dacă mi-e uşor să ucid e fiindcă nu mi-e greu să mor. Nu, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mă conving că nu sunt un tiran.

SCIPIO: Ce-are a face, dacă ne costă la fel de mult ca şi cum ai fi?

CALIGULA *(cu oarecare nerăbdare):* Dacă ai şti să numeri, ai afla că cel mai mic război purtat de un tiran chibzuit v-ar costa de o mie de ori mai scump decât capriciile fanteziei mele.

SCIPIO: Cel puțin ar avea un sens şi esențialul e că am înțelege.

CALIGULA: Destinul nu poate fi înțeles şi de aceea m-am

preschimbat în destin. Am luat chipul nătâng şi de neînțeles al zeilor. Asta au şi învățat tovarăşii tăi de adineauri să adore.

SCIPIO: Şi asta-i pângărire, Caius.

CALIGULA: Nu, Scipio, e artă dramatică! Greşeala tuturor acestor oameni e că nu cred destul în teatru. Ar şti atunci că fiecărui om îi este îngăduit să joace tragediile cereşti şi să devină zeu. E de-ajuns să-ți împietreşti inima.

SCIPIO: Tot ce se poate, Caius. Dar dacă acesta-i adevărul, atunci cred că ai făcut tot ce se poate face pentru ca, într-o bună zi, să se ridice în jurul tău o legiune de zei omeneşti, la fel de neîndurători ca tine, şi care să înece în sânge divinitatea ta de-o clipă.

CAESONIA: Scipio!

CALIGULA *(cu un glas categoric şi aspru):* Te rog, Caesonia! Nici nu-ți dai seama cât e de adevărat ceea ce spui, Scipio: că am făcut tot ce trebuia făcut. Îmi închipui cu greu ziua de care vorbeşti. Dar, uneori, visez la ea. Şi pe toate chipurile care răsar, atunci, din străfundul nopții cumplite, în trăsăturile lor schimonosite de ură şi de nelinişte, recunosc, într-adevăr, cu încântare, fața singurului zeu pe care l-am adorat în această lume: nemernic şi laş ca însuşi sufletul omenesc. *(Iritat.)* Şi-acum du-te! Ai vorbit prea mult. *(Schimbând tonul.)* Trebuie să mai dau cu lac pe unghiile de la picioare. E foarte urgent.

Ies toți, în afară de Helicon, care se foieşte în jurul lui Caligula, absorbit de îngrijirea picioarelor sale.

Scena III

CALIGULA: Helicon!

HELICON: Ce este?
CALIGULA: Lucrul tău înaintează?
HELICON: Care lucru?
CALIGULA: Ei bine... luna!
HELICON: Fac progrese. Trebuie s-avem răbdare. Dar aş vrea să-ţi vorbesc.
CALIGULA: Răbdare poate că aş avea, dar nu prea am timp. Trebuie să te grăbeşti, Helicon.
HELICON: Ţi-am spus doar, fac tot ce pot. Dar, mai înainte, aş vrea să-ţi comunic câteva lucruri grave.
CALIGULA *(de parcă nu l-ar fi auzit):* Ia aminte că, de fapt, am şi avut-o.
HELICON: Pe cine?
CALIGULA: Luna.
HELICON: Da, fireşte. Dar ştii că se comploteaza împotriva ta?
CALIGULA: Am avut-o de-a binelea. E-adevărat, numai de două sau de trei ori. Dar am avut-o, oricum.
HELICON: E-atâta vreme de când încerc să-ţi vorbesc.
CALIGULA: Vara trecută. După ce am tot privit-o şi mângâiat-o, pe coloanele din grădină, până la urmă a înţeles.
HELICON: Da' termină, Caius, cu jocul ăsta! Dacă nu vrei să m-asculţi, rolul meu totuşi e să-ţi vorbesc. Cu-atât mai rău dacă n-auzi.
CALIGULA *(ocupat în continuare să-şi înroşească unghiile de la picioare):* Lacul ăsta nu face doi bani. Dar să revenim la lună, era într-o frumoasă noapte de august. *(Helicon se întoarce cu ciudă şi tace, nemişcat.)* Mai întâi, mi-a făcut câteva nazuri. Mă şi culcasem. La început se găsea deasupra orizontului, sângerie toată. Apoi a început să urce, din ce în ce mai uşoară, cu o repeziciune uimitoare. Pe măsură ce urca, se făcea tot mai luminoasă. Devenise ca un lac cu apă lăptoasă, în inima acelei nopţi plină de foşnet de stele. Mi-a sosit atunci caldă pe de-a-ntregul — blândă, uşoară şi goală. A trecu

pragul odăii şi, cu maiestuoasa ei siguranță, a ajuns la patul meu, s-a strecurat alături de mine şi m-a năpădit cu zâmbetele şi cu strălucirea ei. Hotărât, lacul acesta nu face doi bani. După cum vezi, Helicon, pot spune, fără să mă laud, c-am avut-o.

HELICON: Vrei să m-asculți şi să afli ce te-amenință?

CALIGULA *(se opreşte şi se uită la el fix):* Vreau numai luna, Helicon. Ştiu de pe-acum ce mă va ucide. Dar n-am epuizat încă toate posibilitățile de a-mi trăi viața. De aceea şi vreau luna. Dar tu să nu mai vii pe-aici până nu mi-o aduci.

HELICON: Atunci, o să-mi fac datoria şi-o să-ți spun ce am de spus. Împotriva ta s-a urzit un complot. Conducător e Cherea. Am dat peste tăblița asta, din care poți să afli esențialul. O pun aici.

Helicon aşază tăblița pe unul din scaune şi iese.

CALIGULA: Helicon, unde te duci?

HELICON *(din prag):* Să-ți caut luna.

Scena IV

Se *aude o bătaie uşoară în uşa opusă. Caligula se întoarce brusc şi-l vede pe bătrânul patrician.*

PATRICIANUL BÂTRÎN *(şovăind):* E voie, Caius?

CALIGULA *(nerăbdător):* Ei bine! Intră. *(Privindu-l.)* Aşadar, frumoasa mea, ai venit s-o vezi din nou pe Venus!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Nu, nu pentru asta. Sssst! Oh! Iartă-mă, Caius... Vreau să spun... Ştii cât de mult țin la tine... Şi-apoi, tot ce vreau e să-mi sfârşesc bătrânețile în pace.

CALIGULA: Mai iute! Mai iute!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Da, bun. În sfârşit... *(Foarte repede.)* E foarte grav, asta-i tot.

CALIGULA: Nu, nu e grav.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Ce anume, Caius?

CALIGULA: Dar despre ce vorbim, dragostea mea?

PATRICIANUL BĂTRÂN *(privind în jurul lui):* Adică... *(Se frământă, dar până la urmă explodează.)* Un complot împotriva ta...

CALIGULA: Vezi, ce-ți spuneam, nu-i defel grav.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Caius, vor să te omoare.

CALIGULA *(se apropie de el şi-l prinde de umeri):* Ştii de ce nu pot să te cred?

PATRICIANUL BĂTRÂN *(schițând gestul de ajura):* Pe toți zeii, Caius...

CALIGULA *(cu blândețe şi împingându-l uşor către uşă):* Nu jura, nu care cumva să juri. Mai bine ascultă. Dacă-i adevărat ce mi-ai spus, ar trebui să presupun că-ți trădezi prietenii, nu-i aşa?

PATRICIANUL BĂTRÂN *(un pic pierdut):* Caius, vreau să spun că țin atât de mult la tine...

CALIGULA *(acelaşi ton):* Or, aşa ceva nu pot să presupun. Urăsc atât de mult laşitatea, încât niciodată nu m-aş putea stăpâni să nu trimit la moarte un trădător. Ştiu bine câte parale faci. Şi e sigur că tu n-ai vrea nici să trădezi, nici să mori.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Desigur, Caius, desigur!

CALIGULA: După cum vezi, aveam dreptate să nu te cred. Nu eşti un laş, nu-i aşa?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Oh! Nu..

CALIGULA: Nici un trădător?

PATRICIANUL BĂTRÂN: De la sine-nțeles, Caius.

CALIGULA: Şi, prin urmare, nici complot nu există, spune-mi: nu era decât o simplă glumă?

PATRICIANUL BĂTRÂN *(descompus):* Glumă, o simplă glumă...

CALIGULA: Nimeni nu vrea să mă omoare, e limpede?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Nimeni, fireşte, nimeni.

CALIGULA *(respirând adânc, apoi încet):* Atunci şterge-o, frumoasa mea. Un om de onoare e un animal atât de rar în această lume, încât n-aş putea să-i suport prea multa vreme prezența. Trebuie să rămân singur, ca să gust această mare clipă.

Scena V

Caligula contemplând o clipă, de la locul său, tăblița. O ia în mână şi o citeşte. Respiră adânc şi cheamă un soldat din gardă.

CALIGULA: Adu-l pe Cherea! *(Soldatul pleacă.)* O clipă. *(Soldatul se opreşte.)* Cu respectul cuvenit.

Soldatul iese. Caligula măsoară un timp încăperea de la un capăt la altul. Apoi se îndreaptă spre oglindă.

CALIGULA: Idiotule, te hotărâseşi să fii logic. Aş vrea să ştiu numai până unde o să mergi cu asta. *(Ironic.)* Crezi că dacă ți-ar aduce luna, toate au să se schimbe, nu-i aşa? Ce-i deocamdată imposibil ar deveni posibil şi, deodată, dintr-o singură lovitură, totul s-ar transfigura. De ce nu, Caligula? Cine poate şti? *(Se uită de jur împrejur.)* Din ce în ce mai puțină lume în jurul meu, ce ciudat! *(Către imaginea din oglindă, cu o voce surdă.)* Prea mulți morți, prea mulți morți, prea mulți morți, şi asta pustieşte locul. Chiar dacă mi s-ar aduce luna, tot nu mă pot întoarce la începuturi. Chiar dacă morții ar fremăta din nou sub mângâierea soarelui, crimele tot n-ar intra în pământ. *(Cu un accent furios.)* Logica, iubite Caligula, trebuie să-ți urmezi logica. Puterea până la capăt, dăruirea până la capăt. Nu, nu te poți întoarce la

începuturi, trebuie să mergi până la mistuirea totală!

Intră Cherea.

Scena VI

Răsturnat în jilțul său, Caligula s-a înfăşurat în mantie până la gât. Arată extenuat.

CHEREA: M-ai chemat, Caius?
CALIGULA *(şoptit):* Da, Cherea. Gardă! Făclii!

Tăcere.

CHEREA: Ai să-mi spui ceva deosebit?
CALIGULA: Nu, Cherea.

Tăcere.

CHEREA *(puțin enervat):* Eşti sigur că ai nevoie de prezența mea?
CALIGULA: Absolut sigur, Cherea. *(Iarăşi un timp de tăcere. Dintr-o dată, prevenitor.)* Dar, scuză-mă. Sunt distrat şi te primesc foarte nepoliticos. Ia loc în jilțul acesta şi să stăm de vorbă prieteneşte. Simt nevoia să conversez puțin cu cineva inteligent.

Cherea se aşază. Pentru prima oară de la începutul piesei, Caligula pare firesc.

CALIGULA: Cherea, tu nu crezi că doi oameni la fel de mândri şi cu suflete la fel de mari ar putea, cel puțin o dată în viața lor, să-şi vorbească din toată inima, ca şi cum s-ar afla goi unul în fața celuilalt, eliberați de

prejudecăți, de interese personale şi de minciunile din care trăiesc?

CHEREA: Cred că se poate, Caius. Dar nu cred că tu eşti capabil s-o faci.

CALIGULA: Ai dreptate. Voiam numai să ştiu dacă gândeşti ca mine. Să ne punem, aşadar, măştile. Să ne folosim minciunile. Să vorbim ca şi cum ne-am bate, înarmați până-n dinți. Cherea, de ce nu mă iubeşti?

CHEREA: Fiindcă n-am ce iubi la tine, Caius. Fiindcă astfel de lucruri nu se poruncesc. În sfârşit, fiindcă te-nțeleg foarte bine şi fiindcă omul nu poate iubi acela dintre chipurile sale pe care încearcă să-l ascundă în sine însuşi.

CALIGULA: De ce mă urăşti?

CHEREA: Aici te înşeli, Caius. Nu te urăsc. Te consider dăunător şi crud, egoist şi vanitos. Dar nu pot să te urăsc atâta vreme cât ştiu că nu eşti fericit. Şi nici de dispreţuit nu pot, fiindcă ştiu că nu eşti laş.

CALIGULA: Atunci, de ce vrei să mă omori?

CHEREA: Ți-am spus doar: te consider dăunător. Mie-mi place siguranța şi am nevoie de ea. Cei mai mulți dintre oameni sunt ca mine. Adică incapabili să trăiască într-un univers în care gândirea cea mai stranie poate într-o singură clipă să pătrundă în realitate — în care, mai tot timpul, chiar şi pătrunde, ca un cuțit într-o inimă. Nici eu nu vreau să trăiesc într-un asemenea univers. Prefer să fiu stăpân pe mine însumi.

CALIGULA: Siguranța şi logica nu merg împreună.

CHEREA: Adevărat. N-o fi logic, dar e sănătos.

CALIGULA: Continuă.

CHEREA: E tot ce-am avut de spus. Logica ta nu pot s-o accept. Eu am altă opinie despre îndatoririle mele de om. Ştiu că cei mai mulți dintre supuşii tăi gândesc ca mine. Ne stânjeneşti pe toți. E firesc să dispari.

CALIGULA: Foarte clar, totul, şi cât se poate de legitim. Pentru cei mai mulți dintre oameni ar fi chiar de la sine

înțeles. Pentru tine, însă, nu. Tu eşti inteligent, şi inteligența se plăteşte scump sau se neagă. Eu plătesc. Dar tu, de ce nu vrei nici să ți-o negi, nici să plăteşti?

CHEREA: Pentru că eu am poftă să trăiesc şi să fiu fericit. Consider că, dacă împingi absurdul până la ultima lui consecință, nu se poate nici una, nici alta. Eu sunt ca toată lumea. Adesea, ca să mă simt liber, doresc şi eu moartea celor pe care-i iubesc sau râvnesc şi eu la femeile pe care legile familiei sau ale prieteniei îmi interzic să le râvnesc. Dacă aş fi logic, ar trebui atunci să ucid sau să posed. Consider însă că asemenea idei tulburi n-au nici o însemnătate. Dacă toată lumea s-ar îmbulzi să le înfăptuiască, n-am putea nici să trăim, nici să fim fericiți. Ți-o spun încă o dată, numai asta are însemnătate pentru mine.

CALIGULA: Atunci, e de presupus că tu crezi într-o anume idee superioară.

CHEREA: Cred că unele fapte sunt mai frumoase decât altele.

CALIGULA: Iar eu cred că toate sunt la fel.

CHEREA: Ştiu, Caius, de asta nici nu te urăsc. Dar ne stânjeneşti şi trebuie să dispari.

CALIGULA: Foarte înțelept. Dar de ce să mi-o spui şi să-ți rişti viața?

CHEREA: Fiindcă m-ar înlocui alții şi nu-mi place să mint.

Tăcere.

CALIGULA: Cherea!

CHEREA: Da, Caius.

CALIGULA: Tu nu crezi că doi oameni la fel de mândri şi cu suflete la fel de mari ar putea, cel puțin o dată în viața lor, să-şi vorbească din toată inima?

CHEREA: Cred că, până acum, asta am şi făcut.

CALIGULA: Da, Cherea. Şi totuşi mă socoteai incapabil de aşa ceva.

CHEREA: Am greşit, Caius, o recunosc şi-ți mulțumesc. Acum ți-aştept sentința.

CALIGULA *(distrat):* Sentința? A! Vrei să zici... *(Scoțând tăblița de sub mantie.)* Cherea, cunoşti asta?

CHEREA: Ştiam că se află în mâinile tale.

CALIGULA *(cu însuflețire):* Da, Cherea, şi însăşi sinceritatea ta era prefăcută. Cei doi oameni nu şi-au vorbit din toată inima. Dar n-are importanță. Acum, să terminăm cu jocul de-a sinceritatea şi să reluăm viața de mai înainte. Trebuie să încerci şi tu să-nțelegi ce vreau să spun eu, să-nduri şi tu jignirile şi toanele mele. Ascultă, Cherea! Această tăbliță e singura dovadă.

CHEREA: Eu plec, Caius. M-am săturat de jocu-ăsta schimonosit. Îl cunosc prea bine şi nu vreau să-l mai văd.

CALIGULA *(cu aceeaşi voce însuflețită şi politicoasă):* Mai stai puțin. E singura dovadă, nu?

CHEREA: Nu cred că ai nevoie de dovezi ca să condamni un om la moarte.

CALIGULA: Adevărat. Dar, cel puțin o dată, vreau şi eu să mă contrazic. Asta nu supără pe nimeni. Şi-i atât de bine să te contrazici din când în când! E odihnitor. Am nevoie de odihnă, Cherea.

CHEREA: Nu-nțeleg şi nu-mi plac asemenea complicații.

CALIGULA: Desigur, Cherea. Tu eşti un om sănătos. Tu nu-ți doreşti nimic extraordinar. *(Izbucnind în râs.)* Tu vrei să trăieşti şi să fii fericit. Doar atât!

CHEREA: Cred c-ar fi bine să ne oprim aici.

CALIGULA: Nu încă. Puțină răbdare, vrei? Mă aflu în posesia acestei dovezi, uite-o. Vreau să-mi închipui că n-aş putea să vă condamn la moarte fără ea. Asta-i rațiunea mea, modalitatea mea de-a mă odihni. Ei bine! Uite ce devin dovezile în mâna unui împărat.

Apropie tăblița de o făclie. Cherea vine lângă el. Făclia îi separă. Tăblița se topeşte.

CALIGULA: Uite, conspiratorule! Se topeşte şi, pe măsură ce această dovadă dispare, o lumină de nevinovăție îți inundă fața. Ce frunte impresionanta şi curată ai, Cherea! Şi ce frumos lucru, un nevinovat, ce frumos! Admiră-mi puterea! Nici chiar zeii n-ar putea să redea nevinovăția, fără ca mai înainte să fi pedepsit. Dar împăratul tău n-are nevoie decât de-o flacără pentru a te izbăvi şi încuraja. Continua, Cherea, du-ți până la capăt strălucitul raționament pe care mi l-ai expus adineauri. Împăratul tău îşi aşteaptă odihna. E modalitatea lui de a trăi şi de a fi fericit.

Cherea îl priveşte pe Caligula uluit. Are un gest abia schițat, gata parcă să-l înțeleagă, deschide gura, apoi iese brusc. Caligula continuă să țină tăblița deasupra flăcării şi, zâmbind, îl urmăreşte pe Cherea cu privirea.

CORTINA

ACTUL AL PATRULEA

Scena I

Scena se află în semiobscuritate. Intră Cherea şi Scipio. Cherea se duce în dreapta, apoi în stânga şi se întoarce către Scipio.

SCIPIO *(mohorât):* Ce vrei de la mine?
CHEREA: Timpul ne zoreşte. Trebuie să fim hotărâţi pentru ceea ce urmează să facem.
SCIPIO: Cine-ţi spune că nu sunt hotărât?
CHEREA: N-ai venit la adunarea noastră de ieri.
SCIPIO *(întorcându-se):* Adevărat, Cherea.
CHEREA: Scipio, sunt mai bătrân decât tine şi nu obişnuiesc să cer ajutorul nimănui. Dar adevărul e că am nevoie de tine. Acest omor impune chezaşi demni de respect. În mijlocul atâtor vanităţi rănite şi al atâtor spaime nemernice, numai tu şi cu mine avem motive curate. Chiar dacă ne părăseşti, ştiu că n-ai să trădezi nimic. Dar asta mi-e totuna. Un singur lucru doresc — să rămâi cu noi.
SCIPIO: Te-nţeleg. Dar îţi jur că nu pot.
CHEREA: Ai trecut deci de partea lui?
SCIPIO: Nu. Dar nici contra lui nu pot să fiu. *(Pauză, apoi surd.)* Dacă l-aş omorî, inima mea tot cu el ar fi.
CHEREA: Şi totuşi, el l-a omorât pe tatăl tău!
SCIPIO: Da, de-aici începe totul. Dar tot aici se şi sfârşeşte.
CHEREA: El neagă ceea ce tu mărturiseşti. Batjocoreşte ceea ce tu venerezi.

SCIPIO: Adevărat, Cherea. Şi cu toate astea, ceva din mine îi seamănă. Aceeaşi văpaie ne arde inima la amândoi.
CHEREA: Vine un ceas când trebuie să alegi. Eu am înăbuşit în mine tot ce putea să-i semene.
SCIPIO: Eu nu pot să mai aleg, fiindcă, în afară de propria-mi suferință, sufăr şi pentru suferința lui. Nenorocirea mea e că înțeleg totul.
CHEREA: Şi-atunci, te-ai hotărât să-i dai dreptate.
SCIPIO *(într-un țipăt):* O! Te rog, Cherea, pentru mine nimeni, absolut nimeni n-o să mai aibă vreodată dreptate.

Pauză, se privesc.

CHEREA *(emoționat, înaintând spre Scipio):* Să ştii că-l urăsc mai mult pentru ceea ce a făcut din tine.
SCIPIO: Da, el m-a învățat să vreau totul.
CHEREA: Nu, Scipio, el te-a adus la disperare. Şi a împinge un suflet tânăr la disperare e o crimă mai mare decât toate cele pe care le-a săvârşit până acum. Îți jur că asta mi-ar ajunge lovesc în el cu sete.

Se îndreaptă spre ieşire. Intră Helicon.

Scena II

HELICON: Te căutam, Cherea. Caligula organizează aici o mică reuniune prietenească. Va trebui să-l aştepți. *(Se-ntoarce spre Scipio.)* Dar de tine, porumbelule, nu-i nevoie. Poți să pleci.
SCIPIO *(înainte de a ieşi, se întoarce către Cherea):* Cherea!
CHEREA *(foarte blând):* Da, Scipio.
SCIPIO: Încearcă să-nțelegi.
CHEREA *(foarte blând):* Nu, Scipio.

Scipio şi Helicon ies.

Scena III

Zgomot de arme în culise. Din dreapta apar doi soldaţi din gardă, conducându-i pe patricianul bătrân şi pe primul patrician, care dau semne de mare spaimă.

PRIMUL PATRICIAN *(către soldat, cu un glas pe care-l vrea cât mai ferm):* În definitiv, ce vrea de la noi la ora asta din noapte?
SOLDATUL *(arătând spre jilţurile din dreapta):* Şezi acolo.
PRIMUL PATRICIAN: Dacă-i vorba să ne omoare ca pe ceilalţi, nu-i nevoie de-atâtea complicaţii.
SOLDATUL: Şezi acolo, catâr bătrân!
PATRICIANUL BĂTRÂN: Să ne-aşezăm. Omul acesta nu ştie nimic. E limpede.
SOLDATUL: Da, frumoasa mea, e limpede.

Iese.

PRIMUL PATRICIAN: Trebuia să lucrăm repede, ştiam eu. Acum ne-aşteaptă tortura.

Scena IV

CHEREA *(calm, aşezându-se):* Despre ce-i vorba?
PRIMUL PATRICIAN şi PATRICIANUL BĂTRÂN *(deodată):* Complotul e descoperit.
CHEREA: Şi-acum?
PATRICIANUL BĂTRÂN *(tremurând):* Tortura.
CHEREA *(nepăsător):* Mi-amintesc că împăratul i-a dat

optzeci şi una de mii de sesterți unui sclav care furase, dar pe care tortura nu l-a făcut să mărturisească nimic.

PRIMUL PATRICIAN: Halal consolare!

CHEREA: Nu, dar e o dovadă că-i place curajul. Ar trebui să țineți seama de asta. *(Către patricianul bătrân.)* Ce-ar fi dacă n-ai mai clănțăni atâta din dinți? Nu pot să sufăr zgomotul ăsta.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Vezi că...

PRIMUL PATRICIAN: Destul cu vorbăria! E-n joc viața noastră.

CHEREA *(fără să se mişte):* Cunoaşteți vorba favorită a lui Caligula?

PATRICIANUL BĂTRÂN *(gata să plângă):* Da. Îi spune călăului: „Omoară-l încet, ca să simtă că moare”.

CHEREA: Nu, e alta mai bună. După o execuție, cască şi spune foarte serios: „Ce admir mai mult e nepăsarea mea”.

PRIMUL PATRICIAN: Auziți?

Zgomot de arme.

CHEREA: Vorba asta trădează un om slab.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Ce-ar fi dacă n-ai mai filozofa atâta? Nu pot să sufăr.

Prin fund apare un soldat care aduce câteva arme şi le aranjează pe un scaun.

CHEREA *(care nu l-a văzut):* Cel puțin să recunoaştem că omul ăsta exercită asupra noastră o influență de netăgăduit. Te sileşte să gândeşti. Sileşte pe toată lumea să gândească. Nesiguranța, iată ceea ce te face să gândeşti. De asta îl şi urmăreşte ura atâtor oameni.

PATRICIANUL BĂTRÂN *(tremurând):* Priveşte!

CHEREA *(zărind armele, cu vocea un pic schimbată):* Poate că aveai dreptate.

PRIMUL PATRICIAN: Trebuia să ne grăbim. Am aşteptat prea mult.
CHEREA: Da. E o lecție care vine cam târziu.
PATRICIANUL BĂTRÂN: Dar e o nebunie. Nu vreau să mor.

Se ridică şi vrea să fugă. Doi soldați sar şi-l rețin cu forța, după ce mai întâi l-au pălmuit. Primul patrician cade zdrobit pe scaunul său. Cherea murmură ceva nedesluşit. Deodată, prin fund, țâşneşte o muzică stranie, stridentă şi săltăreață, de sistre şi țimbale. Patricienii tac şi privesc. Caligula, în rochie scurtă de dansatoare, cu flori pe cap, apare ca o umbră chinezească în spatele cortinei din fundul scenei, mimează câteva mişcări ridicole de dans şi dispare. Aproape imediat, un soldat anunță cu voce solemnă: Spectacolul s-a terminat! În acest timp, Caesonia s-a strecurat tăcută în spatele spectatorilor. Vorbeşte cu o voce neutră, care-i face totuşi să tresară.

Scena V

CAESONIA: Caligula mi-a dat sarcina să vă spun că în mod obişnuit vă chema aici pentru treburi de stat, dar azi v-a invitat să împărtăşiți cu el o emoție artistică. *(Pauză, apoi cu aceeaşi voce.)* A adăugat, de altfel, că aceluia care nu i-o va împărtăşi i se va tăia capul. *(Patricienii tac.)* Mă iertați că stărui. Dar trebuie să vă-ntreb dacă dansul a fost frumos.
PRIMUL PATRICIAN *(după o clipă de şovăire):* A fost frumos, Caesonia.
PATRICIANUL BĂTRÂN *(cu imensă recunoştință):* Oh! Da, Caesonia!
CAESONIA: Şi tu, Cherea?
CHEREA *(rece):* De mare artă.
CAESONIA: Perfect, mă pot duce atunci să-l informez pe

Caligula.

Scena VI

Intră Helicon.

HELICON: Spune-mi, Cherea, chiar a fost de mare arta?
CHEREA: Într-un fel, da.
HELICON: înțeleg. Eşti foarte tare, Cherea. Fals ca un om cinstit. Dar tare, într-adevăr. Eu nu sunt tare. Şi, cu toate astea, n-am să-ngădui să vă atingeți de Caius, chiar dacă el însuşi doreşte acest lucru.
CHEREA: N-am priceput nimic din ce-ai spus. Dar te felicit pentru devotamentul tău. Îmi plac slugile bune.
HELICON: Te ții tare mândru, ce să zic? Da, slujesc un nebun. Dar tu, tu pe cine slujeşti? Virtutea? Am să-ți spun ce gândesc în privința asta. M-am născut sclav. Aşa că, omule cinstit, aria virtuții eu am dansat-o mai întâi sub bici. Caius nu mi-a ținut discursuri. M-a eliberat şi m-a adus în palatul lui. Aşa am putut să dau ochii cu voi, virtuoşii. Şi am văzut că arătați rău şi mirosiți urât, răspândiți mirosul fad al celor care n-au suferit şi n-au riscat niciodată nimic. V-am văzut drapajele nobile, dar şi oboseala din inimi, fața meschină, mâna furişată. Voi, judecători? Voi, care țineți tarabă de virtute, care visați la siguranța voastră cum visează fetele la dragoste, care veți muri totuşi înfricoşați, fără să ştiți c-ați mințit toată viața, voi o să îndrăzniți să-l judecați pe cel care a suferit fără măsură şi care sângerează zilnic sub mii de alte răni? Mai întâi va trebui să mă loviți pe mine, fiți siguri de asta! Dispreţuieşte sclavul, Cherea! E mai presus de virtutea ta, fiindcă tot mai poate să-l iubească pe-acest stăpân nenorocit, pe care-l va apăra împotriva nobilelor voastre

minciuni, a gurilor voastre trădătoare.

CHEREA: Dragă Helicon, te laşi furat de elocinţă. Cinstit vorbind, pe vremuri aveai gusturi mai alese.

HELICON: Îmi pare rău, crede-mă! Iată ce-nseamnă să fi avut prea mult de-a face cu voi. Soţii bătrâni ajung să semene atât de mult unul cu altul, încât până la urma nu-i mai deosebeşti între ei. Dar o să-mi revin eu, nu te teme, o să-mi revin. Numai că... Uite, vezi faţa asta? Bun. Priveşte-o bine! Perfect. Acum ţi-ai văzut duşmanul.

Iese.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Staţi aici, staţi aici! Eu tare-aş vrea să plec. *(Aspiră puternic.)* Aici miroase a mort.

PRIMUL PATRICIAN: Sau a minciună. *(Cu tristeţe.)* Le-am spus că dansul a fost frumos.

PATRICIANUL BĂTRÂN *(împăciuitor):* A şi fost, într-un fel. A şi fost.

Intră, vijelioşi, mai mulţi patricieni şi cavaleri.

Scena VIII

AL DOILEA PATRICIAN: Ce s-a-ntâmplat? Ştiţi ceva? Ne-a chemat împăratul.

PATRICIANUL BĂTRÂN *(distrat):* Probabil pentru dans.

AL DOILEA PATRICIAN: Ce dans?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Da, în sfârşit, emoţia artistică.

AL TREILEA PATRICIAN: Mi s-a spus că împăratul e foarte bolnav.

PRIMUL PATRICIAN: Este.

AL TREILEA PATRICIAN: Ce are? *(Plin de încântare.)* Pe toţi zeii, o să moară?

PRIMUL PATRICIAN: Nu cred. Boala lui nu-i mortală decât pentru alții.
PATRICIANUL BĂTRÂN: Dacă-ndrăznim s-o spunem.
AL DOILEA PATRICIAN: Te-nțeleg. Dar n-are şi altă boală, mai puțin gravă şi mai folositoare pentru noi?
PRIMUL PATRICIAN: Nu, boala asta a lui nu suferă concurență, îmi dați voie, trebuie să-l văd pe Cherea.

Iese. Intră Caesonia. O clipă, tăcere.

Scena VII

CHEREA: Și-acum trebuie să acționăm repede. Stați aici amândoi. Noaptea asta vom fi o sută.

Iese.

Scena IX

CAESONIA *(cu un aer indiferent):* Caligula suferă de stomac. A vărsat sânge.

Patricienii se îmbulzesc în jurul ei.

AL DOILEA PATRICIAN: O! Zei atotputernici, fac legământ că, dacă se vindecă, dau pentru tezaurul statului două sute de mii de sesterți.
AL TREILEA PATRICIAN *(exagerat):* Jupiter, ia-mi mie viața în schimbul vieții lui.

Caligula a intrat cu o clipă mai înainte. Ascultă.

CALIGULA *(înaintând spre cel de-al doilea patrician):* Lucius, îți primesc ofranda şi-ți mulțumesc. Vistiernicul meu se va-nființa mâine la tine. *(Se duce la cel de-al treilea patrician şi-l îmbrățişează.)* Nici nu-ți dai seama cât sunt de emoționat. *(O clipă de tăcere, apoi cu gingăşie.)* Aşadar, ții la mine?

AL TREILEA PATRICIAN *(convins):* O! Cezar, nu-i nimic pe lume ce n-aş da numaidecât pentru tine.

CALIGULA *(îmbrățişându-l din nou):* A! E prea mult, Cassius, nici nu merit atâta dragoste. *(Cassius schițează un gest de protest.)* Nu, nu, îți spun. Sunt nevrednic de ea. *(Cheamă doi soldați.)* Luați-l! *(Către Cassius, cu blândețe.)* Du-te, prietene. Şi aminteşte-ți că împăratul ți-a dat inima lui.

AL TREILEA PATRICIAN *(vag neliniştit):* Dar unde să mă ducă?

CALIGULA: Ei, asta-i, la moarte. Doar ți-ai dat viața pentru a mea. Mă simt mai bine acum. Nu mai am nici măcar gustul acela oribil de sânge în gură. Tu m-ai vindecat. Cassius, eşti fericit că poți să-ți dai viața pentru un altul, când acest altul se cheamă Caligula? Iată-mă din nou gata pentru toate serbările.

Soldații îl târăsc pe cel de-al treilea patrician, care se împotriveşte şi urlă.

AL TREILEA PATRICIAN: Nu vreau! Doar am glumit.

CALIGULA *(visător, printre urlete):* Curând, căile de lângă mare vor fi aşternute cu mimoze. Femeile vor purta rochii uşoare. Un imens cer senin şi sonor, Cassius! Zâmbetele vieții!

Cassius e *gata să iasă. Caesonia îl împinge uşor.*

CALIGULA *(întorcându-se, deodată serios):* Dragul meu, dacă ai fi iubit cu adevărat viața, nu ți-ai fi pus-o în joc

atât de imprudent.

Cassius e scos afară.

CALIGULA *(revenind la masă):* Şi când ai pierdut, trebuie totdeauna să plăteşti. *(Pauză.)* Vino, Caesonia. *(Se întoarce către ceilalți.)* Să nu uit, mi-a venit o idee grozavă, pe care vreau să v-o împărtăşesc şi vouă. Domnia mea a fost prea fericită până acum. Nici ciumă universală, nici religie sângeroasă, nici măcar o lovitură de stat, pe scurt, nimic care să vă poată trece în posteritate. Poate din cauza asta, vedeți, tot încerc eu să compensez cumințenia destinului. Vreau să spun... nu ştiu dacă m-ați înțeles... *(Mic hohot de râs.)* În sfârşit, o să iau eu locul ciumei. *(Schimbând tonul.)* Sssst, tăcere! Iată-l pe Cherea. E rândul tău, Caesonia.

Iese. Intră Cherea şi primul patrician.

Scena X

Caesonia se duce repede înaintea lui Cherea.

CAESONIA: Caligula a murit.

Se întoarce, ca şi cum ar plânge, şi-i fixează cu privirea pe ceilalți care tac. Toți sunt consternați, dar fiecare din alte motive.

PRIMUL PATRICIAN: Eşti... eşti sigură de această nenorocire? Nu-i cu putință, doar mai adineauri a dansat.

CAESONIA: Tocmai. Efortul ăsta l-a dat gata.

Cherea trece repede de la unul la altul, apoi se întoarce spre Caesonia. Toată lumea tace.

CAESONIA *(încet):* Cherea, tu nu spui nimic?
CHEREA *(foarte încet):* E o mare nenorocire, Caesonia.
Caligula intră zgomotos şi merge de-a dreptul la Cherea.
CALIGULA: Bine jucat, Cherea. *(Se întoarce pe ioc, apoi îi priveşte pe ceilalți. Supărat.)* Ei bine! am dat greş. *(Către Caesonia.)* Nu uita ce ți-am spus.

Iese.

Scena XI

Caesonia îl urmăreşte cu privirea, tăcută.

PATRICIANUL BĂTRÂN *(însuflețit de o speranță inepuizabilă):* Să fie oare bolnav, Caesonia?
CAESONIA *(privindu-l cu ură):* Nu, frumoasa mea, ceea ce tu habar n-ai e că omul acesta nu doarme decât două ceasuri pe noapte şi că restul timpului, incapabil să se odihnească, rătăceşte prin galeriile palatului. Habar n-ai şi nici nu te-ai întrebat vreodată la ce gândeşte ființa asta în timpul atâtor ceasuri ucigătoare, din miez de noapte până-n zori de zi. Bolnav? Nu, nu este. Doar dacă nu inventezi tu un nume şi un remediu pentru ulcerele care-i mistuie sufletul.
CHEREA *(care pare înduioşat):* Ai dreptate, Caesonia. Noi nu ignorăm că împăratul...
CAESONIA *(mai repede):* Nu, nu ignorați nimic. Dar, ca toți cei lipsiți de suflet, nu-i puteți suferi pe cei care au prea mult. Prea mult suflet! Iată ce vă stinghereşte, nu? Şi-atunci numim asta boală; pedanții nerozi au găsit o justificare şi sunt mulțumiți. *(Pe alt ton.)* Cherea, te-ai

priceput vreodată la dragoste?

CHEREA *(din nou el însuşi):* Acum suntem prea bătrâni, ca să mai învățăm, Caesonia. Şi-apoi, nu-i sigur că împăratul ne-ar lăsa timp s-o facem.

CAESONIA *(care şi-a revenit):* Adevărat. *(Se aşază.)* Era să uit instrucțiunile lui Caligula. Aflați că ziua de azi e consacrată artei.

PATRICIANUL BĂTRÂN: După calendar?

CAESONIA: Nu, după Caligula. A convocat aici câțiva poeți. Le va propune să facă o compunere improvizată pe un subiect dat. Doreşte să concureze neapărat şi aceia dintre voi care sunteți poeți. S-a referit, îndeosebi, la tânărul Scipio şi la Metellus.

METELLUS: Dar nu suntem pregătiți.

CAESONIA *(ca şi cum n-ar fi auzit, cu o voce inexpresivă):* Desigur că vor fi şi recompense. După cum, de asemenea, şi pedepse. *(Vagă agitație printre ceilalți.)* Vă pot spune, confidențial, că nu sunt prea grave.

Intră Caligula. Arată mai sumbru ca niciodată.

Scena XII

CALIGULA: E pregătit totul?

CAESONIA: Totul. *(Către un soldat din gardă.)* Să intre poeții.

Intră, doi câte doi, o duzină de poeți care coboară spre dreapta, în pas cadențat.

CALIGULA: Şi ceilalți?

CAESONIA: Scipio şi Metellus!

Amândoi se alătură grupului de poeți. Caligula se aşază

în fund, la stânga, o dată cu Caesonia şi cu restul patricienilor. Tăcere de o clipă.

CALIGULA: Subiect — moartea. Timp — un minut.

Poeții scriu în mare grabă pe tăblițele lor.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Cine va forma juriul?
CALIGULA: Eu, n-ajunge?
PATRICIANUL BĂTRÂN: Oh! Da. Cu prisosință.
CHEREA: Caius, participi şi tu la concurs?
CALIGULA: Inutil. Mi-am făcut de mult compunerea inspirată de acest subiect.
PATRICIANUL BĂTRÂN *(îndatoritor):* De unde-am putea să ne-o procurăm şi noi?
CALIGULA: În felul meu, o recit zilnic.

Caesonia îl priveşte neliniştită.

CALIGULA *(brutal):* Nu-ți place cum arăt?
CAESONIA *(blând):* Îți cer iertare.
CALIGULA: Ah! Te rog, fără umilință. Mai ales, fără umilință. Eşti şi-aşa greu de suportat, darămite umilința ta!

Caesonia îşi revine încet.

CALIGULA *(către Cherea):* Să continuăm. E singura compunere pe care am făcut-o. Dar ea constituie şi dovada că sunt singurul artist pe care l-a cunoscut Roma, auzi, Cherea, singurul care-şi pune de acord gândirea cu faptele sale.
CHEREA: E numai o chestiune de putere.
CALIGULA: Într-adevăr. Ceilalți creează numai fiindcă sunt lipsiți de putere. Eu n-am nevoie de o operă scrisă: trăiesc. *(Cu brutalitate.)* Hei, voi de-acolo, sunteți gata?

METELLUS: Cred că da.
TOȚI: Da.
CALIGULA: Bun, acum ascultați-mă cu atenție. Veți ieşi din rânduri. Eu voi fluiera. Primul va începe să citească. La fluierul meu să se oprească, pentru ca al doilea să înceapă. Şi-aşa mai departe. Victorios, desigur, va fi acela a cărui compunere nu va fi întreruptă de fluier. Pregătiți-vă! *(Se întoarce către Caesonia, confidențial.)* E nevoie de organizare în toate, chiar şi în artă.

Fluier.

PRIMUL POET: Moarte, când dincolo de țărmurile negre…

Fluier. Poetul coboară spre stânga. Ceilalți vor face la fel. Scenă mecanică.

AL DOILEA POET: Cele trei Parce în peştera lor…

Fluier.

AL TREILA POET: Te chem, o, moarte…

Fluier furios. Al patrulea poet înaintează şi ia o poză declamatorie. Fluierul răsună mai înainte ca el să înceapă.

AL CINCILEA POET: Când eram copil mic…
CALIGULA *(urlând):* Nu! Ce legătură poate să aibă copilăria unui imbecil cu acest subiect? Vrei să-mi spui care-i legătura?
AL CINCILEA POET: Caius, dar n-am terminat…

Fluier strident.

Al ŞASELEA POET *(înaintează, dregându-şi vocea):* Neînduplecată, ea se-ndreaptă…

Fluier.

Al ŞAPTELEA POET *(misterios):* Tainică şi difuză cuvântare...

Fluier întrerupt. Scipio înaintează fără tăbliţe.

CALIGULA: Scipio, e rândul tău. N-ai tăbliţe?
SCIPIO: N-am nevoie.
CALIGULA: Să vedem.

Îşi molfăie fluierul între buze.

SCIPIO *(foarte aproape de Caligula, fără să-l privească şi cu un soi de oboseală):*
„Goană după fericirea care purifică făpturi,
Ceruri peste care soarele inundă,
Sălbatice şi unice serbări, delirul meu fără speranţă!...”
CALIGULA *(blând):* Vrei să te opreşti? *(Către Scipio.)* Eşti prea tânăr ca să cunoşti adevăratele lecţii ale morţii.
SCIPIO *(fixându-l pe Caligula):* Eram prea tânăr ca să-l pierd pe tata.
CALIGULA (î*ntorcându-se brusc*): Hei, voi, strângeţi rândurile! Un fals poet e o pedeapsă prea mare pentru gustul meu. Gândeam până azi să vă păstrez ca aliaţi şi, uneori, mi-am închipuit că aţi putea forma ultima falangă a apărătorilor mei. Dar e-n zadar şi va trebui să v-arunc în tabăra duşmanilor mei. Dacă şi poeţii se ridică împotriva mea, atunci pot spune că acesta-i sfârşitul. Ieşiţi în ordine! O să defilaţi pe dinaintea mea, lingându-vă tăbliţele, ca să ştergeţi urmele grozăviilor voastre. Atenţie! Înainte, marş!

Fluierături ritmate. Mergând în pas cadenţat, poeţii ies prin dreapta, lingându-şi nemuritoarele tăbliţe.

CALIGULA *(în şoaptă):* Ieşiţi cu toţii!

La uşă, Cherea îl reţine pe primul patrician, prinzându-l de umăr.

CHEREA: A sosit momentul.

Tânărul Scipio, care a auzit, ezită pe pragul uşii, de unde revine spre Caligula.

CALIGULA *(cu răutate):* Nu poţi să mă laşi în pace, aşa cum o face acum tatăl tău?

Scena XIII

SCIPIO: Zău, Caius, toate astea-s fără rost. Ştiu bine că ai ales.
CALIGULA: Lasă-mă!
SCIPIO: O să te las, fireşte, fiindcă acum sunt sigur că te-am înţeles. Nici pentru tine, nici pentru mine, care-ţi semăn atât de mult, nu mai există ieşire. O să plec undeva departe, să caut raţiunea tuturor acestor lucruri. *(Pauză, se uită la Caligula. Cu o mare emoţie.)* Adio, scumpe Caius. Când totul se va fi terminat, să nu uiţi că te-am iubit.

Iese. Caligula se uită la el. Schiţează un gest. Dar se scutură cu brutalitate şi se întoarce spre Caesonia.

CAESONIA: Ce-a vrut să spună?
CALIGULA: Depăşeşte puterea ta de înţelegere.
CAESONIA: La ce te gândeşti?
CALIGULA: La el. Şi la tine, de asemenea. Dar e acelaşi

lucru.
CAESONIA: Ce-i cu tine?
CALIGULA *(privind-o):* Scipio a plecat. S-a sfârşit cu prietenia. Dar tu, mă întreb, tu de ce mai stai aici?...
CAESONIA: Pentru că-ți plac.
CALIGULA: Nu. Dacă te-aş trimite la moarte, cred c-aş înțelege.
CAESONIA: Ar fi o soluție. Fă-o! Dar n-ai putea, cel puțin pentru o clipă, să te laşi în voie şi să trăieşti liber?
CALIGULA: Sunt câțiva ani de când tot încerc să trăiesc liber.
CAESONIA: Nu asta voiam să spun. Te rog să mă-nțelegi. E-atât de bine să trăieşti şi să iubeşti cu inima plină de puritate!
CALIGULA: Fiecare îşi câştigă puritatea cum poate. Eu, urmărind esențialul. Ceea ce, de altfel, nu m-ar împiedica să pun să te omoare. *(Râde.)* Ar fi încoronarea carierei mele.

Caligula se ridică şi răsuceşte oglinda către sine. Merge în cerc, lăsându-şi brațele să spânzure moi, aproape fără gesturi, ca o fiară.

CALIGULA: Ce ciudat! Când nu omor, mă simt singur. Cei vii n-ajung să-mi populeze universul şi să-mi spulbere plictiseala. Când vă găsiți cu toții aici, mă faceți să simt un gol fără sfârşit în care nu pot privi. Nu mă simt bine decât printre morții mei. *(Se postează cu fața la public, puțin aplecat înainte, a uitat de Caesonia.)* Ei sunt adevărați. Sunt ca şi mine. M-aşteaptă şi mă zoresc. *(Dă din cap.)* Întrețin dialoguri lungi cu unul sau cu altul dintre cei care strigau către mine să-i grațiez şi cărora eu am poruncit să li se taie limba.
CAESONIA: Vino! Întinde-te lângă mine! Pune-ți capul pe genunchii mei! *(Caligula ascultă.)* Acum te simți bine. E-atâta tăcere!

CALIGULA: Atâta tăcere! Exagerezi. Tu n-auzi acest zăngănit de săbii? *(Se aude.)* Nu percepi aceste mii de şoapte ale urii care stă la pândă?

CAESONIA: Nimeni n-ar îndrăzni...

CALIGULA: Ba da, prostia.

CAESONIA: Ea nu ucide. Ea te face înţelept.

CALIGULA: Ba ucide, Caesonia. Când se consideră ofensată, devine ucigătoare. Oh! Nu mă vor asasina cei cărora le-am omorât copiii sau tatăl. Aceştia au înţeles. Ei sunt de partea mea, au acelaşi gust în gură. Ci ceilalţi, pe care i-am batjocorit şi ridiculizat. În faţa vanităţii lor mă aflu fără apărare.

CAESONIA *(cu vehemenţă):* Te vom apăra noi, suntem încă mulţi care te iubim.

CALIGULA: Sunteţi din ce în ce mai puţini. Am făcut tot ce trebuia pentru asta. Şi-apoi, să fim drepţi, n-am numai prostia împotriva mea, am şi cinstea, şi curajul celor care vor să fie fericiţi.

CAESONIA *(acelaşi joc):* Nu, n-au să te omoare. Sau se va stârni, atunci, din cer o forţă care-i va nimici mai înainte ca ei să te fi atins.

CALIGULA: Din cer! Nu există cer, sărmană femeie! *(Se aşază.)* Dar de ce atâta dragoste, aşa deodată, parcă nu intră în convenţia noastră, nu?

CAESONIA *(care s-a ridicat şi merge):* Nu-i de ajuns că te văd omorându-i pe alţii, mai trebuie să ştiu că şi tu vei fi omorât? Nu-i de ajuns că te accept crud şi sfâşiat, că-ţi simt mirosul de ucigaş când te aşezi peste pântecele meu? Zilnic văd cum moare câte ceva din ce mai e omenesc în tine. *(Se întoarce către el.)* Ştiu că sunt bătrână şi că încep să mă urâţesc. Dar grija ce ţi-o port mi-a crescut atât de mult sufletul, încât mi-e totuna dacă nu mă iubeşti. Aş vrea numai să te văd vindecat, tocmai fiindcă eşti încă un copil. Ai toată viaţa înaintea ta! Şi-n definitiv, ce lucru mai mare vrei decât o viaţă de om?

CALIGULA *(se ridică şi o priveşte):* Te afli aici de foarte multă vreme.

CAESONIA: Adevărat. Dar ai să mă păstrezi, nu-i aşa?

CALIGULA: Nu ştiu. Ştiu numai pentru ce te afli aici: pentru toate nopțile în care plăcerea era țipăt şi suferință, şi pentru tot ce cunoşti din mine. *(O cuprinde în brațe şi, cu o mână, îi dă puțin capul pe spate.)* Am douăzeci şi nouă de ani. Puțin. Dar la ceasul acesta în care viața mi-apare totuşi atât de lungă, atât de încărcată de cadavre, atât de împlinită, în sfârşit, tu ai rămas ultimul martor. Şi nu mă pot împiedica să nu simt un fel de duioşie ruşinoasă față de bătrâna care vei fi cândva.

CAESONIA: Spune-mi că vrei să mă păstrezi!

CALIGULA: Nu ştiu. Sunt numai conştient şi ăsta-i lucrul cel mai teribil, că singurul sentiment curat pe care mi l-a oferit viața până azi e tocmai această duioşie ruşinoasă.

Caesonia se desprinde din brațele lui, Caligula o urmează. Femeia se lipeşte cu spatele de el, Caligula o înlănțuie.

CALIGULA: N-ar fi mai bine ca şi ultimul martor să dispară?

CAESONIA: N-are nici o importanță. Vorbele tale m-au făcut fericită. Dar de ce să nu pot împărți cu tine această fericire?

CALIGULA: Cine-ți spune că nu sunt fericit?

CAESONIA: Fericirea e generoasă. Nu trăieşte din distrugeri.

CALIGULA: Atunci înseamnă că sunt două feluri de fericire, iar eu am ales-o pe aceea a ucigaşilor. Fiindcă sunt fericit. A fost o vreme când credeam că am atins limitele durerii. Ei bine! Nu, se poate merge şi mai departe. Dincolo de granița acestui ținut începe o fericire stearpă şi măreață. Uită-te la mine! *(Caesonia se întoarce spre el.)*

Caesonia, îmi vine să râd când mă gândesc că ani de-a rândul Roma întreagă s-a ferit să rostească numele Drusillei. Pentru că ani de-a rândul Roma s-a înşelat. Atunci, de fapt, am înțeles că dragostea nu mi-e de ajuns. Cu atât mai mult o înțeleg azi, când te privesc pe tine. A iubi pe cineva înseamnă a accepta să îmbătrâneşti alături de el. Eu nu sunt capabil de asemenea iubire. Drusilla bătrână ar fi fost ceva mult mai rău decât Drusilla moartă. Obişnuit, credem că omul suferă că, într-o bună zi, ființa pe care o iubeşte moare. Dar adevărata lui suferință e mai puțin deşartă; îşi dă seama că nici durerea nu durează. Până şi durerea e lipsită de sens. După cum vezi, n-aveam nici o scuză, nici măcar umbra vreunei iubiri, nici amărăciunea vreunei melancolii. N-am nici un alibi. Dar azi, iată-mă şi mai liber decât acum câțiva ani, eliberat şi de amintire, şi de iluzie. *(Râde pătimaş.)* Acum ştiu că nimic nu durează! Să ştii asta! Suntem doar vreo doi-trei în istorie care am făcut cu adevărat experiența, care am atins această fericire dementă. Caesonia, ai urmărit până la capăt o foarte stranie tragedie. E timpul ca pentru tine să cadă cortina.

Trece din nou în spatele ei şi-şi petrece antebrațul pe după gâtul Caesoniei.

CAESONIA *(înfricoşată):* Fericire să fie această înspăimântătoare libertate?

CALIGULA *(strângând puțin câte puțin, cu brațul, gâtul Caesoniei):*

Fii sigură de asta, Caesonia. Fără ea, aş fi fost un om mulțumit. Datorita ei, am cucerit clarviziunea divină a solitarului. *(Se însuflețeşte tot mai mult, strangulând-o puțin câte puțin pe Caesonia, care cedează fără rezistență, cu mâinile un pic desfăcute înainte. Caligula îi vorbeşte, aplecat spre urechea ei.)* Trăiesc, ucid, exercit

puterea delirantă a nimicitorului, față de care aceea a creatorului pare simplă maimuțăreală. Asta înseamnă să fii fericit. Asta-i fericirea, această cumplită eliberare, acest dispreț universal, sângele, ura din jurul meu, această izolare fără seamă a omului care-şi are privirea ațintită asupra întregii sale vieți, bucuria nemăsurată a asasinului nepedepsit, această logică necruțătoare care striveşte vieți omeneşti *(râde),* care te striveşte pe tine, Caesonia, pentru a realiza, în sfârşit, singurătatea veşnică pe care mi-o doresc.

CAESONIA *(zbătându-se uşor):* Caius!

CALIGULA *(din ce în ce mai exaltat):* Nu, fără duioşie. Trebuie să terminăm, fiindcă timpul ne zoreşte. Timpul ne zoreşte, scumpă Caesonia!

Caesonia horcăie. Caligula o trage spre pat, unde o lasă să cadă.

CALIGULA *(privind-o cu un aer rătăcit, vocea îi este acum răguşită):* Şi tu de asemenea, şi tu erai vinovată. Dar a ucide nu-i soluția.

Scena XIV

Se învârte de jur împrejur, rătăcit, se duce la oglindă.

CALIGULA: Caligula! Şi tu de asemenea, şi tu de asemenea, şi tu eşti vinovat. Atunci, ce contează, nu-i aşa, că eşti vinovat ceva mai mult sau ceva mai puțin! Dar cine-ar îndrăzni să mă condamne în această lume fără judecător, în care nimeni nu-i nevinovat! *(Cu toată forța disperării, lipindu-se de oglindă.)* Vezi bine că Helicon n-a venit. N-o să am luna. Dar ce dureros e să ai dreptate şi să trebuiască să mergi până la mistuirea totală. Fiindcă

mi-e frică de mistuirea totală. Zgomot de arme! Nevinovăția își pregătește triumful. De ce nu sunt în locul lor! Mi-e frică. Ce dezgustător, după ce i-ai disprețuit pe ceilalți, să-ți simți sufletul bântuit de-aceeași lașitate. Dar nu face nimic. Nici frica nu durează. Voi regăsi acel imens gol în care inima se potolește.

Se *dă un pas înapoi, revine spre oglindă. Pare mai calm. Începe să vorbească din nou, dar cu un glas mai scăzut și mai concentrat.*

CALIGULA: Totul pare atât de complicat. Și totuși e atât de simplu. Dacă aș fi avut luna, dacă iubirea mi-ar fi fost de ajuns, totul s-ar fi schimbat. Dar unde să-mi sting setea asta? Ce inimă, ce zeu ar putea să aibă pentru mine profunzimea unui lac? *(îngenunchind și plângând.)* Nimic în lumea asta și nici în cealaltă, care să fie pe măsura mea. Știu totuși, după cum și tu știi *(întinde mâinile spre oglindă, plângând),* că mi-ar fi de ajuns ca imposibilul să existe. Imposibilul! L-am căutat între hotarele lumii, între propriile hotare. Am întins mâinile *(strigând),* le întind și acum și mereu mă izbesc de tine, mereu tu în fața mea, și nutresc o ură cumplită contra ta. N-am apucat pe drumul care trebuia, n-ajung la nimic. Libertatea mea nu-i cea bună. Helicon! Helicon! Nimic! Încă nimic. O, ce grea e noaptea asta! Helicon n-o să mai vină: vom fi vinovați pe vecie! Noaptea asta e grea ca durerea omenească.

În culise se aude zgomot de arme și șoapte.

HELICON *(ivindu-se în fund):* Păzea, Caius! Păzea!

O mână nevăzută îl înjunghie pe Helicon. Caligula se ridică, ia un scaun și se apropie de oglindă, suflând greu. Se

observă, simulează un salt înainte şi, faţă de mişcarea simetrică a dublului său din oglindă, zvârle scaunul cu toată puterea, urlând:

CALIGULA: În istorie, Caligula, în istorie!

Oglinda se sparge şi-n aceeaşi clipă, prin toate uşile, intră conjuraţii înarmaţi. Caligula îi întâmpină cu un râs smintit. Patricianul bătrân îl loveşte în spate, Cherea — drept în faţă. Râsul lui Caligula se preschimbă în horcăieli. Lovesc cu toţii. Într-un ultim hohot, râzând şi horcăind, Caligula urlă:

CALIGULA: Tot mai sunt viu!

---- CORTINA ----

NEÎNŢELEGEREA

Piesă în patru acte

Prietenilor mei de la
„Théâtre de l'Équipe”

PERSONAJELE

MARTHA
MARIA
MAMA
JAN
BĂTRÂNUL SERVITOR

ACTUL ÎNTÂI

Ora amiezii. Sala mare a hanului. O sală curată şi luminoasă. Totul e î*ngrijit.*

Scena I

MAMA: Se întoarce.
MARTHA: Ți-a spus-o el?
MAMA: Da. Când a ieşit.
MARTHA: Se întoarce singur?
MAMA: Nu ştiu.
MARTHA: E bogat?
MAMA: N-a întrebat de preț.
MARTHA: Dacă-i bogat, e cu atât mai bine. Dar trebuie să fie şi singur.
MAMA *(obosită):* Da. Singur şi bogat. Şi atunci trebuie s-o luăm iar de la început.
MARTHA: Da. De la început. Dar merită osteneala. *(Tac. Martha o priveşte pe maică-sa.)* Mamă, eşti ciudată. De la un timp nu te mai recunosc.
MAMA: Sunt obosită, fata mea, asta-i tot. Aş vrea să mă odihnesc.
MARTHA: Aş putea să fac eu treaba din casă. Atunci ai avea zilele libere.
MAMA: Nu de odihna asta e vorba. Nu, e vorba de nişte visuri de femeie bătrână. Vreau linişte şi puțină nepăsare. Doar atât. *(Râde fără prea multă convingere.)* E o prostie să-ți spun asta, Martha, dar sunt seri în care aproape că aş vrea să cred în Dumnezeu.

MARTHA: Nu eşti chiar atât de bătrână, mamă, ca să ajungi în halul ăsta. Ai lucruri mai bune de făcut pe lumea asta.

MAMA: Ştii bine că glumesc. Dar ce vrei! La capătul vieții ai uneori dreptul să-ți mai dai drumul. Omul nu poate fi mereu rigid şi aspru cum eşti tu, Martha. De altfel, nici cu vârsta ta nu se potriveşte. Cunosc multe fete, născute în acelaşi timp cu tine, care nu se gândesc decât la nebunii.

MARTHA: Nebuniile lor nu sunt nimic pe lângă ale noastre, ştii bine.

MAMA: Lasă asta.

MARTHA *(rar):* S-ar părea că au început să existe cuvinte care-ți ard buzele.

MAMA: Ce-ți pasă, de vreme ce nu mă dau înapoi de la fapte? Dar ce contează! Voiam doar să spun că mi-ar plăcea şi mie să te văd uneori zâmbind.

MARTHA: Mi se întâmplă, zău.

MAMA: Eu nu te-am văzut niciodată.

MARTHA: Pentru că zâmbesc la mine în cameră, în ceasurile când sunt singură.

MAMA *(privind-o cu atenție):* Ce aspră ți-e fața, Martha!

MARTHA *(apropiindu-se de ea, calmă):* Şi nu-ți place?

MAMA *(continuând s-o privească, apoi după un timp):* Ba da. Cred că totuşi îmi place.

MARTHA *(agitată):* Ah! mamă! Când o să strângem bani mulți şi-o să putem părăsi meleagurile astea fără orizont, când o să lăsăm în urma noastră hanul ăsta, oraşul ăsta unde plouă întruna, când o să uităm regiunile astea întunecate, când o să fim, în sfârşit, în fața mării pe care am visat-o atât de mult, atunci, în ziua aceea, mă vei vedea zâmbind. Dar ca să trăieşti liber în fața mării ai nevoie de bani, bani mulți. Iată de ce nu trebuie să-ți fie teamă de cuvinte. Iată de ce trebuie să vezi de cel care a spus că se va întoarce. Dacă-i destul de bogat, libertatea mea va începe, poate, cu el. Ați stat mai mult de vorbă,

mamă?
MAMA: Nu. Am schimbat doar câteva cuvinte.
MARTHA: Ce aer avea când ți-a cerut camera?
MAMA: Nu ştiu. Nu văd bine şi nu prea m-am uitat la el. Ştiu din experiență că-i mai bine să nu te uiți la ei. E mai uşor să ucizi ceea ce nu cunoşti. *(După un timp.)* Bucură-te, acum nu-mi mai e teamă de cuvinte.
MARTHA: E mai bine aşa. Nu-mi plac aluziile. Crima e crimă, trebuie să ştii ce vrei. Şi am impresia că adineauri ştiai, de vreme ce te-ai gândit la asta în timp ce-i răspundeai călătorului.
MAMA: Nu m-am gândit. I-am răspuns din obişnuință.
MARTHA: Obişnuință? Şi totuşi ştii că ocaziile au fost rare!
MAMA: Fără îndoială. Dar obişnuința începe de la a doua crimă. La prima, nu începe nimic. E ceva care se sfârşeşte. Şi pe urmă, dacă ocaziile au fost rare, ele s-au întins de-a lungul câtorva ani şi obişnuința s-a întărit prin amintiri. Da, amintirea e cea care m-a împins să răspund, care m-a prevenit să nu-l privesc în ochi şi care m-a asigurat că are o față de victimă.
MARTHA: Mamă, va trebui să-l omorâm.
MAMA *(mai încet):* Fără îndoială, va trebui să-l omorâm.
MARTHA: Spui asta într-un fel foarte ciudat.
MAMA: Sunt obosită, într-adevăr, şi aş vrea ca măcar ăsta să fie ultimul. E groaznic de obositor să ucizi. Nu-mi pasă dacă am să mor în fața mării sau în mijlocul acestor câmpii, dar după aceea vreau să plecăm împreună.
MARTHA: Vom pleca. Şi va fi o clipă mare! Curaj, mamă, nu mai e mult de făcut. Ştii bine că nici măcar nu e vorba de a ucide. Îşi va bea ceaiul, va dormi şi aşa, dormind, îl vom duce la râu. Şi îl vor găsi după multă vreme lipit de un baraj, împreună cu alții care nu vor fi avut norocul lui şi care se vor fi aruncat în apă cu ochii deschişi. În ziua când am asistat la curățirea barajului, mi-ai spus, mamă, că ai noştri au suferit cel mai puțin,

că viața e mai crudă decât noi. Curaj, ai să-ți găseşti tihna şi vom fugi, în sfârşit, de aici.

MAMA: Da, am să-mi revin. E adevărat, uneori îmi pare bine că ai noştri n-au suferit. Aproape că nici nu e o crimă, e doar o intervenție, un brânci uşor prin care pui capăt unor vieți necunoscute. Şi e adevărat că, după câte s-ar părea, viața e mai crudă decât noi. Şi poate că de asta mi-e greu să mă simt vinovată.

Intră bătrânul servitor. Se duce şi se aşază în spatele tejghelei, fără să scoată o vorbă. Va sta acolo nemişcat până la sfârşitul scenei.

MARTHA: Ce cameră îi dăm?

MAMA: Oricare. Numai să fie la etajul întâi.

MARTHA: Da. Ultima dată ne-am chinuit îngrozitor cu cele două etaje. *(Se aşază pentru prima dată.)* E adevărat, mamă, că acolo, pe plajă, nisipul îți arde tălpile?

MAMA: N-am fost niciodată acolo, ştii bine. Dar mi s-a spus că soarele mistuie totul.

MARTHA: Am citit într-o carte că mistuie şi sufletele. Că face trupurile să strălucească, dar că le goleşte pe dinăuntru.

MAMA: Oare asta te face să visezi, Martha?

MARTHA: Da. M-am săturat să-mi tot port sufletul cu mine. Ar de nerăbdare să ajung acolo unde soarele ucide toate întrebările. Asta, aici, nu-i casa mea.

MAMA: Dar, din păcate, mai avem multe de făcut până atunci. Dacă totul merge bine, voi pleca desigur cu tine. Numai că eu n-am să simt că mă duc acasă. Există o vârstă când nu te mai poți odihni nicăieri şi e deja foarte mult dacă ai reuşit să-ți clădeşti singur casa aceea ridicolă de cărămidă, mobilată cu amintiri, şi unde se întâmplă uneori să adormi. Şi totuşi, ce bine ar fi dacă aş reuşi să găsesc deodată şi somn, şi uitare. *(Se scoală şi se îndreaptă către uşă.)* Pregăteşte totul, Martha! *(Un*

timp.) Dacă într-adevăr merită osteneala.

Martha o priveşte cum iese. Apoi iese şi ea pe altă uşă.

Scena II

Bătrânul servitor se duce la fereastră, îi zăreşte pe Jan şi pe Maria, apoi se ascunde. Rămâne câteva clipe singur în scenă. Intră Jan. Se opreşte, se uită prin încăpere şi îl vede pe bătrân în dosul ferestrei.

JAN: Nu e nimeni aici?

Bătrânul îl priveşte, străbate scena şi iese.

Scena III

Intră Maria. Jan se întoarce brusc spre ea.

JAN: M-ai urmărit?
MARIA: Iartă-mă. N-am putut să fac altfel. Am să plec, poate, puțin mai târziu. Dar vreau să văd locul unde te las.
JAN: Poate să vină cineva şi atunci n-am să mai pot face ceea ce am de gând să fac.
MARIA: Lasă să existe măcar o şansă, să vină cineva şi să te recunoască, chiar dacă nu vrei.

Jan se întoarce cu spatele. Pauză.

MARIA *(uitându-se împrejur):* Aici e?
JAN: Da, aici. Pe uşa asta am ieşit acum douăzeci de ani.

Sora mea era fetiță. Se juca acolo, în colț. Mama n-a venit să mă sărute. Dar pe atunci credeam că nu-mi pasă.

MARIA: Jan, nu-mi vine să cred că nu te-au recunoscut adineauri. O mamă îşi recunoaşte întotdeauna fiul.

JAN: Nu m-a mai văzut de douăzeci de ani. Eram un adolescent, aproape un copil. Mama a îmbătrânit, nu mai vede bine. Era cât pe-aci să n-o recunosc nici eu.

MARIA *(îngrijorată):* Ştiu, ai intrat, ai spus: „Bună ziua” şi te-ai aşezat. N-ai recunoscut nimic?

JAN: Nu. Amintirile mele erau greşite. M-au primit fără nici o vorbă. Mi-au servit berea pe care am cerut-o. S-au uitat la mine fără să mă vadă. Totul a fost mai greu decât am crezut.

MARIA: Ştii bine că n-a fost greu şi că ar fi fost de ajuns să vorbeşti, în cazurile astea spui: „Eu sunt” şi totul reintră în normal.

JAN: Da, dar în mintea mea vedeam multe. Şi eu, care mă aşteptam la ospățul fiului risipitor, am primit doar o bere, pe care a trebuit s-o plătesc. Eram emoționat, n-am putut vorbi.

MARIA: Ar fi fost de ajuns un cuvânt.

JAN: Nu l-am găsit. Dar ce Dumnezeu, nu sunt chiar atât de grăbit! Am venit să le aduc averea mea şi, dacă pot, fericirea. Când am aflat de moartea tatălui meu, am înțeles că am o răspundere față de ele şi de aceea am hotărât să fac ceea ce trebuie să fac. Dar îmi închipui că nu-i chiar atât de uşor să te întorci acasă şi că e nevoie de timp pentru ca un străin să se transforme în fiu.

MARIA: Dar de ce să nu le anunți că vii? Există cazuri în care trebuie să faci ca toată lumea. Când vrei să fii recunoscut, spui cum te cheamă, e la mintea cocoşului. Dacă vrei să pari altceva decât eşti, până la urmă încurci totul. Cum să nu fii tratat ca un străin într-o casă unde te prezinți ca un străin? Nu, nu, toate astea nu-s normale.

JAN: Hai, Maria, nu-i chiar atât de grav! Şi pe urmă, ce vrei, toate astea îmi slujesc proiectele. Voi profita de ocazie să privesc totul puțin din afară. Şi-mi voi da mai bine seama ce le poate face fericite. Pe urmă, voi născoci mijloacele de care am nevoie să mă recunoască. De fapt, ajunge să găseşti cuvintele.

MARIA: Nu există decât un singur mijloc. Să faci ceea ce ar face primul venit, să spui: „Iată-mă” şi să laşi inima să vorbească.

JAN: Inima nu e atât de simplă.

MARIA: Da. Dar foloseşte numai cuvinte simple. Şi nu e chiar atât de greu să spui: „Sunt fiul dumitale, asta-i nevasta mea. Am trăit cu ea pe meleaguri pe care le iubim, în fața mării şi a soarelui. Dar nu eram destul de fericit şi azi am nevoie de voi”.

JAN: Nu fi nedreaptă, Maria! N-am nevoie de ele, dar am înțeles că ele au, poate, nevoie de mine şi că un bărbat nu e niciodată singur. *Pauză. Maria se întoarce cu spatele.*

MARIA: Poate că ai dreptate, te rog să mă ierți. Dar de când am venit aici şi caut în zadar o față fericită, nu mai am încredere în nimic. Europa asta e atât de tristă! De când am ajuns aici, nu te-am mai auzit râzând, iar eu am devenit bănuitoare. Oh! De ce m-ai făcut să plec din țara mea? Hai să plecăm, Jan, aici n-o să găsim fericirea.

JAN: N-am venit să căutăm fericirea. Fericirea o avem.

MARIA *(cu violență):* De ce să nu ne mulțumim cu ea?

JAN: Fericirea nu e totul. Oamenii mai au şi îndatoriri. Îndatorirea mea e să-mi regăsesc mama, o patrie...

Maria face un gest. Jan o opreşte. Bătrânul trece prin fața ferestrei.

JAN: Vine cineva. Pleacă, Maria, te rog.

MARIA: NU, aşa, nu se poate.

JAN *(în timp ce paşii se apropie):* Du-te şi stai acolo.

O împinge după uşa din fund.

Scena IV

Uşa din fund se deschide. Bătrânul traversează camera fără s-o vadă pe Maria şi iese prin uşa care dă afară.

JAN: Şi acum, pleacă repede. Vezi? Norocul e de partea mea.
MARIA: Vreau să rămân aici. Am să tac şi am să aştept lângă tine să te recunoască.
JAN: Nu, că m-ai trăda.

Maria se întoarce cu spatele. Apoi revine lângă el şi se uită în ochii lui.

MARIA: Jan, sunt cinci ani de când suntem căsătoriți.
JAN: Da, o să fie în curând cinci.
MARIA *(plecând capul):* Noaptea asta va fi prima noapte în care vom fi despărțiți. *(Jan tace. Maria îl priveşte din nou.)* Am iubit întotdeauna la tine totul. Chiar şi ceea ce nu înțelegeam şi-mi dau seama că, de fapt, n-aş vrea să fii altfel. Nu sunt o nevastă prea cicălitoare. Dar mi-e teamă de patul pustiu către care mă goneşti. Mi-e teamă şi să nu mă părăseşti.
JAN: Nu trebuie să te îndoieşti de dragostea mea.
MARIA: Oh! Nu mă îndoiesc. Dar există dragostea ta şi există visurile sau îndatorirea ta, e acelaşi lucru. Îmi scapi atât de des printre degete! Şi atunci e ca şi cum te-ai odihni, sătul de prezența mea. Dar nu mă pot sătura de prezența ta şi în seara asta *(se aruncă la pieptul lui plângând),* în seara asta nu pot rămâne singură.
JAN *(strângând-o la piept):* E o copilărie.

MARIA: Sigur că-i o copilărie. Dar eram atât de fericiți acolo şi nu e vina mea dacă serile de aici mă îngrozesc. Nu vreau să mă laşi singură cu ele.

JAN: N-am să te las multă vreme. Înțelege, Maria, că am făcut un legământ de care trebuie să mă țin.

MARIA: Ce legământ?

JAN: Cel pe care l-am făcut în ziua în care am înțeles că mama are nevoie de mine.

MARIA: Dar mai există şi alt legământ.

JAN: Care?

MARIA: Cel pe care l-ai făcut față de mine în ziua în care ai făgăduit că vom trăi împreună.

JAN: Cred că voi putea să le împac pe amândouă. Nu-ți cer cine ştie ce. Nu e un capriciu. Îți cer o seară şi o noapte, în care voi încerca să mă lămuresc, să cunosc mai bine aceste două femei pe care le iubesc şi să învăț să le fac fericite.

MARIA *(clatină din cap):* Despărțirea e întotdeauna gravă pentru cei care se iubesc cum trebuie.

JAN: Sălbatica mea, ştii bine că te iubesc cum trebuie.

MARIA: Nu, bărbații nu ştiu niciodată să iubească. Nu-i mulțumeşte nimic. Nu ştiu decât să viseze, să născocească tot felul de obligații, să caute țări noi şi locuințe în care n-au mai stat niciodată. Pe când noi ştim că trebuie să te grăbeşti în dragoste, să-ți împarți patul cu omul iubit, să te ții cu el de mână, să te temi de despărțire. Când iubeşti, nu mai visezi la nimic.

JAN: Ce tot spui acolo? Nu vreau decât s-o regăsesc pe mama, s-o ajut şi s-o fac fericită. Cât despre visurile sau obligațiile mele, trebuie să le iei aşa cum sunt. Fără ele n-aş fi nimic, iar tu m-ai iubi mai puțin dacă nu le-aş avea.

MARIA *(întorcându-i brusc spatele):* Ştiu că ai întotdeauna motive temeinice ca să mă poți convinge. Dar nu te mai ascult, îmi astup urechile, când vorbeşti cu vocea asta pe care o cunosc atât de bine. E vocea singurătății, nu e

vocea dragostei. JAN *(se aşază în spatele ei):* Să lăsăm asta, Maria. Vreau să mă laşi, să pleci, ca să mă lămuresc mai bine. E oare atât de groaznic şi de neobişnuit să dormi sub acelaşi acoperiş cu propria mamă? Dumnezeu va face restul. Şi Dumnezeu ştie că nu te voi uita. Numai că nu se poate să fii fericit în exil sau în uitare. Nu se poate să rămâi veşnic un străin. Vreau să regăsesc locul unde m-am născut şi să-i fac fericiți pe cei pe care-i iubesc. Atâta tot.

MARIA: Ai putea face toate astea folosind un grai simplu. Metoda ta nu-i bună.

JAN: Ba da, de vreme ce, prin ea, voi şti dacă am avut sau nu dreptate să fi visat.

MARIA: îți doresc să fi avut. Dar eu n-am alt vis decât meleagurile unde am fost fericiți şi altă îndatorire decât pe tine.

JAN *(luând-o în brațe):* Lasă-mă să plec. Până la urmă găsesc eu cuvintele care să rezolve totul.

MARIA *(renunțând să mai lupte):* Dacă continui să mă iubeşti, n-ai decât să continui să visezi, când mă ții tu în brațe nu pot fi nefericită. Am răbdare, aştept să te saturi de nori: atunci începe vremea mea. Iar dacă azi sunt nefericită, deşi sunt convinsă de dragostea ta, e pentru că sunt sigură că ai să-mi spui să plec. De asta-i dragostea bărbaților ca o sfâşiere. Nu se pot împiedica să nu părăsească ceea ce le place cel mai mult.

JAN *(îi ia fața în mâini şi zâmbeşte):* E adevărat, Maria. Dar uită-te la mine, nu mă amenință un pericol chiar atât de mare. Fac ceea ce doresc şi mi-e sufletul împăcat. Mă încredințezi pentru o noapte mamei şi surorii mele, nu-i chiar atât de îngrozitor.

MARIA *(dezlipindu-se de el, depărtându-se):* Atunci rămâi cu bine, şi dragostea mea să te ocrotească. *(Se îndreaptă către uşa unde se opreşte şi îi arată mâinile goale.)* Dar uită-te cât sunt de săracă. Tu pleci în căutare şi pe mine mă laşi singură să aştept.

Şovăie. Iese.

Scena V

Jan se aşază. Intră bătrânul servitor, care ține uşa deschisă ca s-o lase să treacă, pe Martha, apoi iese.

JAN: Bună ziua. Am venit pentru cameră.
MARTHA: Ştiu. E gata imediat. Trebuie să vă înscriu în registru.

Se duce să ia registrul şi se întoarce.

JAN: Aveți un servitor ciudat.
MARTHA: E prima dată când se plânge cineva de el. Face întotdeauna exact ce trebuie.
JAN: A, nu e un reproş. E altfel decât ceilalți, asta-i tot. E mut?
MARTHA: Nu-i vorba de asta.
JAN: Deci, vorbeşte?
MARTHA: Cât mai puțin. Numai esențialul.
JAN: în orice caz, nu pare să audă ce i se spune.
MARTHA: Nu se poate spune că n-aude. Dar aude prost. Vă rog, numele şi prenumele dumneavoastră.
JAN: Hasek, Karl.
MARTHA: Karl? Doar atât?
JAN: Atât.
MARTHA: Data şi locul naşterii.
JAN: Am treizeci şi opt de ani.
MARTHA: Unde sunteți născut?
JAN *(şovăie):* în Boemia.
MARTHA: Profesia?
JAN: Fără profesie.

MARTHA: Trebuie să fii foarte bogat sau foarte sărac pentru a trăi fără o meserie.
JAN *(zâmbeşte):* Nu sunt foarte sărac şi, dintr-o seamă de motive, îmi pare bine.
MARTHA *(alt ton):* Sunteți ceh, bineînțeles?
JAN: Bineânțeles.
MARTHA: Domiciliul obişnuit?
JAN: Boemia.
MARTHA: De acolo veniți?
JAN: Nu, din Africa. *(Martha pare că nu înțelege.)* Din partea cealaltă a mării.
MARTHA: Ştiu. *(După un timp.)* Vă duceți des acolo?
JAN: Destul de des.
MARTHA *(visează un timp, apoi îşi revine):* Ce destinație aveți?
JAN: Nu ştiu. Depinde de mai multe lucruri.
MARTHA: Vreți să vă stabiliți aici?
JAN: Nu ştiu. Depinde de ce-o să găsesc.
MARTHA: Bine, dar nu vă aşteaptă nimeni?
JAN: NU, în principiu nimeni.
MARTHA: Presupun că aveți un act de identitate.
JAN: Da, pot să vi-l arăt.
MARTHA: Nu-i nevoie. Ajunge să notez dacă e paşaport sau carnet de identitate.
JAN *(şovăie):* Paşaport. Poftim. Vreți să-l vedeți?
Martha îl ia şi tocmai vrea să-l citească, dar pe uşă apare bătrânul servitor.
MARTHA: Nu, nu te-am chemat. *(Servitorul iese. Martha îi dă înapoi lui Jan paşaportul, fără să-l citească, cu un aer distrat.)* Când vă duceți acolo, locuiți lângă mare?
JAN: Da.

Martha se scoală, dă să pună registrul la loc, apoi se răzgândeşte şi-l ține deschis în fața ei.

MARTHA *(cu o asprime subită):* A, era să uit! Aveți familie?

JAN: Am avut. Dar am părăsit-o de mult.

MARTHA: Nu, voiam să spun: sunteți căsătorit?

JAN: De ce mă întrebați? E o întrebare care nu mi s-a pus la nici un hotel.

MARTHA: Figurează în chestionarul pe care ni-l dă administrația cantonului.

JAN: Ciudat. Da, sunt însurat. De altfel, ați văzut probabil verigheta.

MARTHA: N-am văzut-o. Puteți să-mi dați adresa soției dumneavoastră?

JAN: A rămas acasă.

MARTHA: A, perfect! *(închide registrul.)* Vreți ceva de băut până e gata camera?

JAN: Nu, am să aştept aici. Sper că nu vă deranjez.

MARTHA: De ce m-ați deranja? încăperea asta e pentru clienți.

JAN: Da, dar un client singur e uneori mai supărător decât o droaie.

MARTHA *(făcând ordine în cameră):* De ce? îmi închipui că n-o să vă apucați să-mi spuneți cine ştie ce. Nu pot oferi nimic celor care vin aici să caute distracții. Pe-aici toată lumea ştie asta de mult. Şi în curând o să vă dați seama că ați ales un han liniştit, unde nu vine aproape nimeni.

JAN: Dar îmi închipui că asta nu prea vă convine bănește.

MARTHA: Am pierdut ceva bani, dar, în schimb, am câştigat linişte. Şi liniştea nu e niciodată plătită prea scump. De altfel, un client bun face mai mult decât o clientelă gălăgioasă. Ceea ce căutăm noi e tocmai clientul bun.

JAN: Dar... *(ezită)* îmi închipui că, uneori, viața dumneavoastră nu e prea veselă. Nu vă simțiți singure?

MARTHA *(întorcându-se brusc cu fața spre el):* Uite ce e, aş vrea să înțelegeți un lucru. Intrând aici, nu aveți alte drepturi decât cele pe care le are orice client. În schimb, vă bucurați de toate avantajele. Veți fi bine servit şi nu cred că veți avea vreodată a vă plânge de felul cum v-am

primit. Dar nu vă ocupați de singurătatea noastră şi nu vă gândiți că ne incomodați sau că sunteți ori nu supărător. Vă rog să cereți tot ce se cuvine unui client, e dreptul dumneavoastră. Dar să nu cereți mai mult.

JAN: Vă rog să mă iertați. Voiam numai să vă arăt simpatia mea, n-aveam nici o intenție să vă supăr. Mi s-a părut că nu suntem chiar atât de străini unul de altul.

MARTHA: Văd că trebuie să vă mai spun o dată că nu se pune problema să mă supăr sau să nu mă supăr. Mi se pare că țineți neapărat să adoptați un ton pe care n-ar trebui să-l aveți şi încerc să vă fac să înțelegeți asta. Vă asigur c-o fac fără să mă supăr. Nu e oare în avantajul nostru să păstrăm distanțele? Dacă continuați să vorbiți altfel decât vorbeşte un client obişnuit e foarte simplu: vom refuza să vă primim. Dar dacă, după cum îmi închipui, ați înțelege că două femei care vă închiriază o cameră nu sunt obligate să vă admită, implicit, şi în intimitatea sufletului lor, atunci totul va merge foarte bine.

JAN: E clar. Sunt de neiertat că v-am lăsat să credeți c-aş putea să mă înşel.

MARTHA: Nu-i nimic. Nu sunteți primul care a încercat să vorbească pe acest ton. Dar am vorbit întotdeauna destul de clar, ca să nu existe nici o confuzie.

JAN: Vorbiți, într-adevăr, foarte clar şi recunosc că nu mai am nimic de spus... pentru moment.

MARTHA: De ce? Puteți vorbi aşa cum vorbesc clienții noştri de obicei.

JAN: Cum adică?

MARTHA: Cei mai mulți vorbesc despre călătoriile lor, despre politică, despre tot, în afară de noi. Asta vrem. S-a întâmplat chiar ca unii să ne vorbească despre propria viață şi despre ceea ce sunt. Şi era ceva firesc. La urma urmei, printre obligațiile pentru care suntem plătite intră şi obligația de a asculta. Dar prețul pensiunii nu poate cuprinde şi obligația hotelierului de a răspunde la

întrebări. Mama răspunde uneori, din indiferență, dar eu refuz, din principiu. Dacă ați înțeles asta, nu numai că vom fi de acord, dar vă veți da seama că mai aveți multe de spus şi veți descoperi că uneori e plăcut să fii ascultat când vorbeşti despre tine.

JAN: Din păcate, nu prea ştiu să vorbesc despre mine. Şi, la urma urmei, nici nu serveşte la nimic. Dacă rămân puțin, nu va trebui să mă cunoaşteți. Dacă rămân mai mult, veți avea destul timp să aflați cine sunt fără să vorbesc.

MARTHA: Nădăjduiesc doar că nu v-ați supărat de ce v-am spus. Am considerat întotdeauna că-i bine să spui lucrurilor pe nume şi nu puteam să vă las să continuați pe un ton care, în cele din urmă, ar fi däunat relațiilor dintre noi. Ceea ce vă spun e rezonabil. Din moment ce până azi n-a existat nimic comun între noi, nu văd de ce-am deveni deodată intimi.

JAN: V-am iertat. Ştiu, într-adevăr, că intimitatea nu se improvizează. Trebuie timp. Şi dacă acum vi se pare că între noi totul e clar, nu pot decât să mă bucur.

Intră mama.

Scena VI

MAMA: Bună ziua, domnule. Camera dumneavoastră e gata.

JAN: Vă mulțumesc foarte mult, doamnă.

Mama se aşază.

MAMA *(către Martha):* Ai completat fişa?

MARTHA: Da.

MAMA: Pot să văd? Vă rog să mă scuzați, domnule, dar

poliția e foarte strictă. Uite, de exemplu, fiica mea a uitat să scrie dacă ați venit aici pentru motive de sănătate, de serviciu sau ca turist.

JAN: Cred că e vorba de turism.

MAMA: Probabil pentru mănăstire? E foarte lăudată mănăstirea noastră.

JAN: Mi s-a vorbit, într-adevăr, despre ea. Şi am vrut să revăd această regiune pe care am cunoscut-o cândva şi care mi-a lăsat cele mai bune amintiri.

MARTHA: Ați locuit aici?

JAN: Nu, dar am avut ocazia odată, de mult, s-o cunosc în trecere. Şi n-am uitat.

MAMA: Şi totuşi, satul nostru e foarte mic.

JAN: Da, e mic. Dar mie-mi place. Şi, de când sunt aici, mă simt oarecum ca acasă.

MAMA: Aveți intenția să rămâneți mai mult?

JAN: Nu ştiu. Vi se pare fără îndoială ciudat. Dar zău că nu ştiu. Ca să rămâi într-un loc trebuie să ai motive - prietenia sau afecțiunea cuiva. Altfel, nu există nici o justificare să rămâi acolo mai degrabă decât în altă parte. Şi cum e greu să ştiu dacă voi fi bine primit, e normal să nu ştiu încă ce voi face.

MARTHA: Asta nu spune mare lucru.

JAN: Da, dar nu ştiu să mă exprim mai bine.

MAMA: O să vă săturați repede.

JAN: Nu, am o inimă statornică şi, când mi se oferă ocazia, îmi creez repede amintiri.

MARTHA *(enervată):* Inima n-are ce căuta aici.

JAN *(nu pare să fi auzit ce-a spus Martha. Către mamă):* Păreți foarte dezamăgită. E oare atât de mult de când stați în hotelul ăsta?

MAMA: Da. De ani şi ani de zile. Sunt atât de mulți, încât nici nu mai țin minte când a început. Şi am uitat cum eram pe atunci.

Asta e fiica mea.

MARTHA: Mamă, n-are nici un rost să poveşteşti toate

astea.

MAMA: Ai dreptate, Martha.

JAN *(foarte repede):* Lăsați! Doamnă, vă înțeleg atât de bine! Sentimentul dumneavoastră e acela pe care-l întâlneşti întotdeauna la capătul unei vieți de muncă. Dar poate că totul s-ar fi schimbat dacă ați fi fost ajutată, aşa cum trebuie să fie orice femeie, şi dac-ați fi primit sprijinul unui braț de bărbat.

MAMA: Oh! L-am primit cândva, dar erau prea multe de făcut. Şi abia pridideam soțul meu şi cu mine. N-aveam nici măcar timpul să ne gândim unul la altul şi, chiar înainte să fi murit, cred că-l uitasem.

JAN: Da, înțeleg. Dar... *(după un timp, în care ezită să vorbească)* dac-ați fi avut un fiu, care să vă fi ajutat, poate că nu l-ați uitat?

MARTHA: Mamă, ştii bine că avem treabă.

MAMA: Un fiu! Oh, sunt mult prea bătrână! Femeile bătrâne se dezvață să-şi iubească până şi fiii. Inima se uzează, domnule.

JAN: E adevărat. Dar de uitat nu uită niciodată.

MARTHA *(se aşază între ei, cu hotărâre):* Un fiu care ar intra aici ar găsi ceea ce găseşte orice client: o indiferență binevoitoare. Toți bărbații pe care i-am primit s-au obişnuit cu asta. Şi-au plătit camera şi au primit o cheie. N-au vorbit de inima lor. *(Pauză.)* Asta ne-a simplificat treaba.

MAMA: Lasă, Martha.

JAN *(gândind):* Şi au rămas multă vreme la dumneavoastră?

MARTHA: Unii da... Am făcut ceea ce trebuia ca să rămână. Alții, care erau mai puțin bogați, au plecat a doua zi dimineață. Pentru ei n-am făcut nimic.

JAN: Eu am bani mulți şi aş vrea să rămân câtăva vreme aici, la hotel, dacă mă primiți. Am uitat să vă spun că pot plăti înainte.

MAMA: Nu, asta nu vă cerem!

MARTHA: Dacă sunteți bogat e bine. Dar nu ne mai vorbiți de inima dumneavoastră. Nu putem face nimic pentru ea. Tonul dumneavoastră m-a obosit atât de mult, încât era cât pe ce să vă spun să plecați. Poftim cheia! Puteți să vă luați camera în primire. Dar să ştiți că vă aflați într-o casă unde nu există resurse pentru suflet. Au trecut prea mulți ani cenuşii peste satul ăsta şi peste noi. Au răcit, încetul cu încetul, casa. Ne-au secat dorința de-a ne arăta simpatia față de alții. Vreau să vă mai spun o dată că n-o să găsiți aici nimic care să aducă a intimitate. O să aveți parte de ceea ce oferim de obicei puținilor noştri clienți, şi ceea ce le oferim n-are nimic de-a face cu sentimentele. Poftim cheia *(i-o întinde)* şi nu uitați că vă primim aici din interes şi cu tot calmul, iar dacă vă păstrăm, o facem din interes şi cu acelaşi calm.

Jan ia cheia. Martha iese, el se uită după ea.

MAMA: N-o luați în seamă, domnule. Există, într-adevăr, subiecte pe care nu le-a putut suporta niciodată. *(Se ridică, el vrea s-o ajute.)* Lasă, fiule, că nu sunt infirmă. Uită-te la mâinile astea care sunt încă puternice şi care pot foarte bine să țină picioarele unui bărbat. *(Un timp. Se uită la cheie.)* Vorbele mele v-au făcut, oare, să cădeți pe gânduri?

JAN: Nu, vă rog să mă iertați, aproape că nici nu v-am auzit. Dar de ce mi-ați spus „fiule”?

MAMA: Vai, îmi pare rău! Dar vă rog să mă credeți că n-a fost un semn de familiaritate. Era un mod de a vorbi.

JAN: înțeleg. *(Un timp.)* Pot să urc în cameră?

MAMA: Da, sigur. Bătrânul servitor vă aşteaptă pe coridor. *(O priveşte. Vrea să vorbească.)* Aveți nevoie de ceva?

JAN: Nu, doamnă. Dar... vă mulțumesc pentru primirea pe care mi-ați făcut-o.

Scena VII

Mama e singură. Se aşază din nou, îşi pune mâinile pe masă şi le priveşte.

MAMA: De ce i-oi fi vorbit de mâinile mele? Dacă le-ar fi privit, poate că ar fi înțeles ce-i spunea Martha. Ar fi înțeles şi ar fi plecat. Dar nu înțelege. Vrea să moară. Iar eu aş vrea să plece pentru ca măcar astă-seară să mă pot culca şi să dorm. Prea bătrână! Sunt prea bătrână ca să apuc din nou cu mâna gleznele lui şi să împiedic să i se legene trupul de-a lungul drumului care duce la râu. Sunt prea bătrână să fac acel ultim efort care-l va arunca în apă şi care mă va lăsa cu brațele vlăguite, cu respirația tăiată, cu muşchii încordați, fără să am puterea să-mi şterg măcar de pe față apa ce mă va stropi, țâşnind sub greutatea celui care doarme. Sunt prea bătrână! Dar ce tot vorbesc? Victima e perfectă. Trebuie să-i dai lui somnul pe care-l doream pentru mine. Şi e...

Intră brusc Martha.

Scena VIII

MARTHA: La ce te gândeşti? Visezi? Ştii bine doar că avem multe de făcut.
MAMA: Mă gândeam la omul ăsta. Sau, mai bine zis, mă gândeam la mine.
MARTHA: E mai bine să te gândeşti la ziua de mâine. Fii cu picioarele pe pământ!
MAMA: Asta era vorba lui taică-tău, Martha. O recunosc. Dar aş vrea să fiu sigură că-i ultima dată când vom fi silite să fim cu picioarele pe pământ. Ce curios! El

spunea asta ca să gonească teama de jandarmi, şi tu o spui ca să goneşti dorința aceea slabă de cinste care s-a cuibărit, aşa, deodată, în sufletul meu.

MARTHA: Ceea ce numeşti dumneata dorința de cinste e de fapt dorința de a dormi. Amână-ți oboseala pe mâine. Pe urmă, ai să poți să-ți dai drumul.

MAMA: Ştiu. Ai dreptate. Dar recunoaşte că omul ăsta nu seamănă cu ceilalți.

MARTHA: Da, e prea distrat şi exagerează cu aerul lui de nevinovăție. Ce s-ar face lumea dacă toți condamnații s-ar apuca să-i destăinuie călăului necazurile lor sentimentale? E un principiu nesănătos. Şi, pe urmă, indiscreția lui mă înfurie. Vreau să isprăvesc.

MAMA: Uite, asta nu-i în regulă. Înainte nu amestecam mânie, nici milă în treburile noastre. Aveam indiferența de care era nevoie. Azi, eu sunt obosită şi tu, enervată. Trebuie, oare, să ne încăpățânăm atunci când lucrurile se prezintă prost? Trebuie, oare, să trecem peste orice pentru nişte bani în plus?

MARTHA: Nu, nu pentru bani, ci ca să uităm de aceste meleaguri, ca să avem o casă în fața mării. Dacă dumneata eşti obosită de viață, mie mi-e o silă de moarte de acest orizont închis şi simt că nu mai pot trăi aici nici măcar o lună. Suntem amândouă sătule de hanul ăsta şi dumneata, care eşti bătrână, nu mai vrei altceva decât să închizi ochii şi să uiți. Dar eu, care mai simt în suflet ceva din dorințele pe care le aveam la douăzeci de ani, aş vrea să fac în aşa fel încât să plec pentru totdeauna, chiar dacă pentru asta trebuie să mă afund şi mai mult în viața de care vrem să fugim. Şi trebuie să mă ajuți, tu, care m-ai născut într-o țară cu nori, în loc să mă fi născut într-o țară cu soare!

MAMA: Martha, nu ştiu dacă într-un fel n-ar fi mai bine să mă uiți, aşa cum m-a uitat fratele tău, decât să te aud vorbind cum vorbeşti.

MARTHA: Ştii bine că n-am vrut să te amărăsc. *(Un timp,*

apoi aprigă.) Ce m-aş face fără tine, ce s-ar alege de mine departe de tine? Eu, cel puţin, nu te-aş putea uita, iar dacă povara acestei vieţi mă face uneori să nu mă port pe-atât de respectuos pe cât ar trebui, îţi cer iertare.

MAMA: Eşti o fată bună şi cred că o femeie bătrână trebuie să fie uneori greu de înţeles. Dar vreau să profit de clipa asta ca să-ţi spun ceea ce tot încerc să-ţi spun de adineauri: nu astă-seară...

MARTHA: Cum? Să aşteptăm ziua de mâine? Ştii bine că n-am procedat niciodată aşa, că nu trebuie să-l lăsăm să vadă lume şi că trebuie să acţionăm cât îl avem aici, la îndemână.

MAMA: NU ştiu. Dar nu astă-seară. Să-i lăsăm o noapte. Să-i dăm o amânare. Poate că prin el ne vom salva.

MARTHA: Nu avem cum să ne salvăm, vorbeşti prostii. Tot ce poţi aştepta e să obţii, muncind astă-seară, dreptul să dormi după ce terminăm totul.

MAMA: Asta şi numeam eu salvare: somnul.

MARTHA: Atunci îţi jur că această salvare se află în mâinile noastre. Mamă, trebuie să ne hotărâm. Astă-seară sau deloc.

CORTINA

ACTUL AL DOILEA

Scena I

Camera lui Jan. Seara pătrunde încet-încet în odaie. Jan se uită pe fereastră.

JAN: Maria are dreptate. E greu la ora asta. *(După un timp.)* Ce-o fi făcând, la ce s-o fi gândind în camera ei de hotel, cu inima strânsă, cu ochii uscați, crispată şi îngrămădită pe-un scaun? Serile, acolo departe, sunt ca o făgăduială de fericire. Aici, dimpotrivă... *(Se uită prin cameră.)* Dar n-am de ce să fiu îngrijorat, n-are nici un rost. Omul trebuie să ştie ce vrea. Totul trebuie rezolvat aici, în cameră.

Se aude deodată o bătaie în uşă. Intră Martha.

MARTHA: Sper că nu vă deranjez. Vreau să schimb prosoapele şi apa.
JAN: Credeam că toate astea s-au făcut mai înainte.
MARTHA: Nu, bătrânul servitor e uneori distrat.
JAN: Nu-i nimic. Dar aproape că nici nu îndrăznesc să vă spun că nu mă deranjați.
MARTHA: De ce?
JAN: Nu sunt sigur dacă face parte din înțelegerea noastră.
MARTHA: Ați văzut că nu puteți răspunde ca toată lumea? *(zâmbeşte):* Va trebui să mă obişnuiesc. Dați-mi puțin răgaz.
MARTHA *(văzându-şi de treabă):* O să plecați repede. N-o să

aveți timp de nimic. *(Jan se întoarce cu spatele şi priveşte pe fereastră. Martha se uită la el cu atenție. Jan continuă să stea cu spatele. Martha vorbeşte în timp ce-şi vede de treburile ei.)* îmi pare rău că odaia asta nu-i atât de confortabilă pe cât ați dori.

JAN: E foarte curată şi asta-i cel mai important. De altfel, ați transformat-o de curând, nu-i aşa?

MARTHA: Da. După ce v-ați dat seama?

JAN: După unele amănunte.

MARTHA: în orice caz, clienții regretă că nu există apă curentă şi nu pot să nu le dau dreptate. Şi, pe urmă, am vrut de mult să instalăm un bec deasupra patului. E neplăcut pentru cei care citesc în pat să fie nevoiți să se scoale ca să stingă lumina.

JAN *(se întoarce):* Adevărat, nu observasem. Dar nu e prea grav.

MARTHA: Sunteți foarte indulgent. Îmi pare bine că nu luați în seamă numeroasele neajunsuri ale hanului nostru. Cunosc oameni care n-ar fi stat nici o clipă aici.

JAN: Cu toate că am convenit să nu discutăm despre asta, dați-mi voie să vă spun că sunteți ciudată. Am impresia că o hangiță n-ar trebui să sublinieze defectele de instalație ale hanului ei. S-ar părea, într-adevăr, că vreți să mă convingeți să plec.

MARTHA: Nu-i chiar aşa. *(Luând o hotărâre.)* Dar e adevărat că mama şi cu mine am şovăit mult dacă să vă primim sau nu.

JAN: în orice caz, mi-am dat seama că n-ați făcut mari eforturi să mă rețineți. Şi nu înțeleg de ce. Cred că nu vă îndoiți că sunt solvabil şi nici nu cred că dau impresia unui om care ar avea vreo crimă pe conştiință.

MARTHA: Nu, nu-i vorba de asta. N-aveți deloc aerul unui răufăcător. Motivul nostru e altul. Trebuie să părăsim hanul şi, de câtva timp, avem în fiecare zi intenția să închidem şi să începem pregătirile de plecare. Şi asta-i uşor; pe-aici trece foarte rar câte un client. Dar

dumneavoastră ne-ați făcut să ne dăm seama cât de tare renunțasem la ideea de-a ne relua vechea meserie.

JAN: Ați vrea deci să mă vedeți plecat?

MARTHA: V-am spus, ezităm şi, mai ales, eu ezit. De fapt, totul depinde de mine şi nu ştiu încă ce hotărâre să iau.

JAN: Vă rog să nu uitați că nu vreau să vă deranjez şi că voi face tot ce doriți. Trebuie totuşi să vă spun că mi-ar conveni să mai rămân o zi sau două. Înainte de a porni din nou la drum am de rezolvat nişte treburi şi nădăjduiam să găsesc aici liniştea şi calmul de care am nevoie.

MARTHA: Credeți-mă că înțeleg dorința dumneavoastră şi, dacă vreți, am să mă mai gândesc. *(Un timp. Face un pas nehotărât către uşă.)* Vă întoarceți în regiunea de unde ați venit?

JAN: Poate.

MARTHA: E frumos acolo, nu-i aşa?

JAN *(se uită pe fereastră).* Da, e o regiune frumoasă.

MARTHA: Se spune că pe acolo plaja e complet pustie?

JAN: E adevărat. Nimic nu aminteşte de oameni. În zori, nisipul e plin de urmele lăsate de labele păsărilor de mare. Sunt singurele urme de viață. Iar serile...

Se opreşte.

MARTHA *(încet):* Serile, domnule?

JAN: Te răscolesc. Da, e o regiune frumoasă.

MARTHA *(cu un ton nou):* M-am gândit de multe ori la locurile astea. Mi le-au descris călătorii şi am citit şi eu ce am găsit. Şi adesea, aşa ca azi, în mijlocul primăverii aspre a acestor meleaguri, mă gândesc la mare şi la florile de-acolo. *(Un timp. Apoi cu o voce gâtuită.)* Şi ceea ce văd cu mintea mea mă face să devin oarbă față de ceea ce mă înconjoară.

Jan se uită la ea cu atenție şi se aşază cu blândețe în fața ei.

JAN: înţeleg. Acolo primăvara îţi taie răsuflarea, florile, mii de flori îşi deschid petalele deasupra zidurilor albe. Şi dacă te plimbi măcar un ceas pe dealurile din jurul oraşului, hainele pe care le porţi capătă mirosul de miere al trandafirilor galbeni.

Se aşază şi ea.

MARTHA: E minunat. Ceea ce numim noi aici primăvară înseamnă, de fapt, un trandafir şi doi muguri care au apărut în grădina mănăstirii. *(Cu dispreţ.)* Şi asta e de ajuns ca să mişte sufletele bărbaţilor de la noi. Dar inima lor seamănă cu trandafirul ăsta zgârcit Un suflu mai puternic ar veşteji-o, au primăvara pe care-o merită.

JAN: Nu prea sunteţi dreaptă. Căci aveţi şi toamna.

MARTHA: Ce e toamna?

JAN: O a doua primăvară, în care toate frunzele sunt ca nişte flori. *(Se uită la ea stăruitor.)* Poate că aşa se întâmplă şi cu fiinţele: ar înflori, dacă aţi vrea să le ajutaţi cu răbdare.

MARTHA: Nu mai am nici un strop de răbdare pentru această Europă unde toamna are chipul primăverii, iar primăvara — miros de mizerie. Dar mă gândesc cu încântare la alte meleaguri, unde vara striveşte totul, unde ploile de iarnă îneacă oraşele şi unde, în sfârşit, lucrurile sunt ceea ce sunt.

Tăcere. Jan o priveşte cu o curiozitate din ce în ce mai mare. Martha îşi dă seama şi se scoală brusc.

MARTHA: De ce mă priviţi aşa?

JAN: Iertaţi-mă, dar dacă tot am renunţat la înţelegerea noastră, pot să vă spun ceva: am impresia că e prima dată când mi-aţi vorbit omeneşte.

MARTHA *(cu violenţă):* Vă înşelaţi, fără îndoială! Şi chiar dacă ar fi aşa, n-aţi avea nici un motiv să vă bucuraţi. Ceea ce e uman în mine nu e ceea ce am eu mai bun. Ceea ce e uman în mine e ceea ce doresc şi, pentru a

obține ce doresc, cred c-aş strivi tot ce-mi stă în cale.

JAN *(zâmbeşte):* Sunt violențe pe care le pot înțelege. Şi n-are de ce să-mi fie teamă de vreme ce nu vă stau în cale. Nimic nu mă face să mă opun dorințelor dumneavoastră.

MARTHA: N-aveți nici un motiv să vă opuneți, asta e sigur. Dar nici n-aveți motive să le îndepliniți şi, în anumite cazuri, asta poate să grăbească totul.

JAN: Cine v-a spus că n-am motive să le îndeplinesc?

MARTHA: Bunul simț şi dorința de-a vă ține departe de planurile mele.

JAN: Dacă nu mă înşel, am revenit la înțelegerea noastră.

MARTHA: Da şi am greşit încercând să ne depărtăm de ea. Vă mulțumesc însă că mi-ați vorbit de locurile pe care le cunoaşteți şi vă rog să mă iertați că v-am făcut, poate, să pierdeți vremea. *(A ajuns lângă uşă.)* Trebuie totuşi să vă spun că, în ceea ce mă priveşte, n-a fost o pierdere de vreme. Mi s-au trezit nişte năzuințe care poate că altfel adormeau. Dacă-i adevărat că ați vrut să rămâneți aici, v-ați câştigat, fără să ştiți, cauza. Venisem aproape hotărâtă să vă spun să plecați, dar, vedeți, ați apelat la ceea ce e omenesc în mine, şi acum vreau să rămâneți. Pasiunea mea pentru mare şi pentru țările soarelui s-a dovedit, în cele din urmă, a fi mai puternică decât orice.

Jan o priveşte o clipă în tăcere.

JAN *(rar):* Vorbele dumneavoastră sunt foarte ciudate. Dar voi rămâne, dacă-mi dați voie şi dacă nici mama dumneavoastră n-are nimic împotrivă.

MARTHA: Mama are năzuințe mai puțin puternice decât ale mele. Şi e firesc să fie aşa. Ea n-are deci aceleaşi motive ca mine să dorească să rămâneți. Ea nu se gândeşte destul la mare şi la plajele sălbatice pentru a admite că trebuie să rămâneți. Motivul e valabil doar pentru mine. Dar, în acelaşi timp, n-are motive destul de puternice ca să mi se opună, şi asta-i suficient.

JAN: Dacă înțeleg bine, una mă admite din interes şi cealaltă din indiferență?

MARTHA: Ce poate să ceară mai mult un călător?

Deschide uşa.

JAN: Trebuie deci să mă bucur. Veți înțelege, fără îndoială, că totul aici mi se pare ciudat, vorbele şi ființele. E-o casă ciudată.

MARTHA: Poate doar pentru că purtarea dumneavoastră e ciudată.

Iese.

Scena II

JAN *(uitându-se la uşă):* Da, poate... *(Se duce spre pat şi se aşază.)* Dar fata asta nu mă face decât să doresc să plec, s-o regăsesc pe Maria şi să fiu iar fericit. Toate astea sunt prostii. Ce caut eu aici? Nu, nu, am o răspundere față de mama şi față de sora mea. Le-am uitat prea multă vreme. *(Se ridică.)* Da, totul se va rezolva în această cameră. Dar ce rece e! Nu mai recunosc nimic, totul a fost renovat. Acum seamănă cu toate camerele de hotel din oraşele străine unde, în fiecare seară, sosesc bărbați singuri. Am trecut şi eu prin asta. Pe atunci mi se părea că trebuie să găsesc un răspuns. Poate am să-l capăt aici. *(Se uită afară.)* Se înnourează. Şi apare vechea mea teamă, aici, înăuntru, ca o rană păcătoasă pe care-o supără orice mişcare. Îi ştiu foarte bine numele. E teama de singurătatea veşnică, teama că nu există răspuns. Şi, la urma urmei, cine să răspundă într-o cameră de hotel?

Se duce la sonerie. Ezită, apoi sună. Nu se aude nimic. O clipă de tăcere, apoi paşi, apoi o bătaie în uşă. Uşa se deschide. În uşă apare bătrânul servitor. Stă nemişcat şi tăcut.

JAN: Nu-i nimic. Te rog să mă ierți. Am vrut numai să ştiu dacă răspunde cineva, dacă funcționează soneria.

Bătrânul îl priveşte, apoi închide uşa. Se aud paşii care se îndepărtează.

JAN: N-am cerut nimic.
MARTHA: A! O fi auzit prost bătrânul. Uneori, înțelege lucrurile pe dos. *(Pune tava pe masă. Jan face o mişcare.)* Să-l iau înapoi?
JAN: Nu, nu, dimpotrivă, vă mulțumesc.

Martha îl priveşte, apoi iese.

Scena III

JAN *(ia ceaşca, o priveşte, apoi o pune din nou pe masă):* Un pahar de bere, dar cu banii mei, o ceaşcă de ceai, dar din greşeală. *(Ia ceaşca şi o clipă o ține în mână în tăcere. Apoi cu o voce surdă:)* Ah, Doamne! Fă-mă să găsesc cuvintele potrivite sau să părăsesc această faptă inutilă şi să mă întorc la Maria şi la dragostea ei. Dă-mi puterea să aleg ceea ce prefer şi să mă țin de ceea ce am ales. *(Râde.)* Hai să onorăm ospățul fiului risipitor!

Bea. Bătăi puternice în uşă.

JAN: Ce e?

Se deschide uşa. Intră mama.

Scena IV

JAN: Soneria funcționează, dar el nu vorbeşte. Ăsta nu-i un răspuns. *(Se uită la cer.)* Ce să fac?

Se aud două bătăi în uşă. Intră Martha cu o tavă.

Scena V

JAN: Ce-i asta?
MARTHA: Ceaiul pe care l-ați cerut.

Scena VI

MAMA: Vă rog să mă iertați, domnule, dar mi-a spus fiica mea că v-a adus un ceai.
JAN: Da, uitați.
MAMA: L-ați băut?
JAN: Da, de ce?
MAMA: Vă rog să mă iertați, dar vreau să iau tava.
JAN *(zâmbeşte):* Îmi pare rău că v-am deranjat.
MAMA: Nu-i nimic. De fapt, ceaiul nu era pentru dumneavoastră.
JAN: A! Deci asta era. Fiica dumneavoastră mi l-a adus fără să-l fi cerut.
MAMA *(cu un fel de oboseală):* Da, aşa e. Ar fi fost mai bine…
JAN *(uimit):* îmi pare rău, dar fiica dumneavoastră a vrut totuşi să mi-l lase şi n-am ştiut că…
MAMA: Şi mie-mi pare rău. Dar nu vă scuzați. E pur şi simplu vorba de-o neînțelegere.

Ia tava şi dă să iasă.

JAN: Doamnă!

MAMA: Da.

JAN: Am luat o hotărâre: cred că am să plec astă-seară după masă. Dar am să vă plătesc, bineînțeles, camera. *(Mama îl priveşte în tăcere.)* înțeleg că sunteți uimită. Şi n-aş vrea să credeți că sunteți de vină cu ceva. Nu vă păstrez decât simpatie, chiar o mare simpatie. Dar, ca să fiu sincer, nu mă simt în largul meu aici şi de aceea prefer să plec.

MAMA *(rar):* Nu-i nimic, domnule. În principiu, sunteți absolut sigur. Dar poate că până la masă o să vă răzgândiți. Uneori dăm ascultare unei impresii de moment şi pe urmă lucrurile se aranjează şi ne obişnuim.

JAN: Nu cred, doamnă. Dar n-aş vrea să credeți că plec nemulțumit. Dimpotrivă, vă sunt foarte recunoscător pentru felul în care m-ați primit. *(Ezită.)* Mi s-a părut că aveți o oarecare bunăvoință față de mine.

MAMA: E cât se poate de firesc. Nu aveam nici un motiv personal să vă fiu ostilă.

JAN *(cu o emoție reținută):* Poate, într-adevăr. Dar dacă vă spun acest lucru, e pentru că vreau să ne despărțim în termeni buni. Poate că mai târziu mă voi întoarce. Sunt chiar sigur de asta. Dar pentru moment am sentimentul că m-am înşelat şi că n-am ce căuta aici. Ca să fiu sincer, am senzația penibilă că această casă nu-i a mea.

Mama continuă să-l privească.

MAMA: Da, bineînțeles. Dar de obicei sunt lucruri pe care le simțim din prima clipă.

JAN: Aveți dreptate. Dar, vedeți, sunt cam distrat. Şi pe urmă nu e niciodată uşor să te întorci într-un loc pe care l-ai părăsit de mult. Cred că mă înțelegeți.

MAMA: Vă înțeleg, domnule, şi aş fi vrut ca, în ceea ce vă priveşte, lucrurile să iasă bine. Dar cred că, în ceea ce ne priveşte pe noi, nu putem face nimic.

JAN: A! Asta-i sigur şi nu vă reproşez nimic. Sunteți însă primele persoane pe care le-am întâlnit de când m-am întors şi e normal ca dumneavoastră să fiți primele care să mă faceți să simt greutățile ce mă aşteaptă. Bineînțeles, e vina mea, mă simt încă străin pe-aici.

MAMA: Când lucrurile ies prost, n-ai ce face. Într-un fel, mă supără şi pe mine că ați hotărât să plecați. Dar îmi spun că, la urma urmei, n-am nici un motiv să dau vreo importanță faptului.

JAN: E încă foarte mult că-mi împărtăşiți neliniştea şi că faceți efortul să mă înțelegeți. Nu ştiu dacă am să reuşesc să vă explic cât de mult mă mişcă şi mă bucură ceea ce ați spus. *(Un gest către ea.)* Vedeți...

MAMA: E meseria noastră să fim amabile cu toți clienții.

JAN *(descurajat):* Aveți dreptate. *(Un timp.)* De fapt, vă datorez scuze şi, dacă socotiți că e cazul, o despăgubire. *(Duce mâna la frunte. Pare obosit. Vorbeşte mai greu.)* Ați făcut, poate, pregătiri, cheltuieli, e deci cât se poate de firesc...

MAMA: Nu e cazul să vă cerem nici o despăgubire. Nu pentru noi regretăm nehotărârea dumneavoastră, ci pentru dumneavoastră.

JAN *(se sprijină de masă):* Nu-i nimic. Principalul e să fim de acord şi să nu vă las o amintire prea rea. Eu, în orice caz, n-am să uit casa dumneavoastră, vă rog să mă credeți, şi nădăjduiesc că în ziua când mă voi întoarce voi fi în toane mai bune.

Mama se îndreaptă spre uşă fără să scoată nici o vorbă.

JAN: Doamnă! (Mama se întoarce. Jan vorbeşte cu greu, dar isprăveşte fraza cu mai multă uşurință decât o începe.) Aş dori... (Se opreşte.) Vă rog să mă iertați, dar

m-a obosit drumul. (Se aşază pe pat.) Aş dori măcar să vă mulţumesc... Şi vreau, de asemenea, să ştiţi că nu voi părăsi casa asta ca un client oarecare.
MAMA: Vă rog, domnule...

Iese.

Scena VII

Jan se uită după ea. Face un gest, dar în acelaşi timp dă semne de oboseală. Pare să cedeze oboselii şi se sprijină de pernă.

JAN: Am să mă întorc mâine cu Maria şi am să le spun: „Eu sunt”. Le voi face fericite. Asta-i sigur. Maria avea dreptate. *(Suspină, se întinde pe jumătate în pat.)* Ah! Tare nu-mi place seara asta în care totul pare atât de departe. *(S-a întins de tot. Spune cuvinte care nu se aud, cu o voce abia perceptibilă.)* Da sau nu? *(Se mişcă. Doarme. În scenă e aproape întuneric. Multă vreme nu se aude nici un zgomot. Apoi se deschide uşa şi intră cele două femei cu o lampă, urmate de bătrânul servitor.)*

Scena VIII

MARTHA *(după ce a luminat trupul lui Jan, cu o voce şoptită):* Doarme.
MAMA *(cu aceeaşi voce, apoi din ce în ce mai tare):* Nu, Martha. Nu-mi place să-mi forţezi mâna, mă împingi să fac ceea ce fac. Tu începi şi pe urmă mă sileşti să termin eu treaba. Nu-mi place felul în care treci peste şovăiala mea.

MARTHA: Asta ca să simplific. Erai prea tulburată. Trebuia să te ajut acționând.
MAMA: Ştiu că trebuie să se termine. Totuşi, nu-mi place.
MARTHA: Lasă, gândeşte-te mai bine la ziua de mâine şi hai să isprăvim repede.

Îl buzunăreşte. Scoate un portofel şi numără banii. Apoi îi goleşte toate buzunarele. Paşaportul cade şi alunecă sub pat. Bătrânul servitor îl ia de jos fără să-l vadă femeile şi iese.

MARTHA: Aşa. Totul e gata. Într-o clipă apele râului se vor umfla. Hai să coborâm. O să venim să-l luăm când vom auzi apa curgând pe deasupra barajului. Hai!
MAMA *(calmă):* Nu, stăm foarte bine aici.

Se aşază.

MARTHA: Da, dar... *(O priveşte pe maică-sa, apoi sfidătoare.)* Să nu crezi că mi-e frică. Aşteptăm aici.
MAMA: Da, da, să aşteptăm. E bine să aştepți. E odihnitor. Va trebui să-l ducem tot drumul până la râu. Şi sunt obosită de pe-acum, o oboseală atât de veche, că sângele meu n-o mai poate îndura. *(Se clatină de parcă ar dormi pe jumătate.)* Şi în timpul ăsta el nu bănuieşte nimic. Doarme. Şi-a încheiat socotelile cu lumea asta. De-acum încolo totul îi va fi uşor. Va trece doar de la un somn plin de imagini la un somn fără vise. Şi ceea ce pentru toți ceilalți înseamnă o smulgere îngrozitoare nu va fi pentru el decât un somn nesfârşit.
MARTHA *(sfidătoare):* Să ne bucurăm, deci! N-aveam nici un motiv să-l urăsc şi sunt bucuroasă că cel puțin va fi scutit de suferință. Dar... mi se pare că apele se umflă. *(Ascultă, apoi zâmbeşte.)* Mamă, mamă, totul se va sfârşi, curând.
MAMA *(acelaşi joc):* Da, totul se va sfârşi. Apele se umflă. Şi

între timp el nu bănuieşte nimic. Doarme. Nu mai cunoaşte oboseala pe care-o simţi când trebuie să hotărăşti sau când trebuie să isprăveşti o treabă. Doarme, nu mai trebuie să ţină piept nimănui, nu mai trebuie să se străduiască, să pretindă de la el însuşi ceea ce nu poate face. Nu mai poartă crucea acelei vieţi lăuntrice care condamnă odihna, distracţia, slăbiciunea... Doarme şi nu se mai gândeşte, nu mai are nici îndatoriri, nici obligaţii, nu, nu, şi eu, bătrână şi obosită, vai, cât îl invidiez că doarme acum şi că în curând va trebui să moară. *(Tăcere.)* Nu spui nimic, Martha?

MARTHA: Nu. Ascult. Aştept zgomotul apelor.

MAMA: într-o clipă. Mai e o clipă. Da, una singură. O clipă în care fericirea mai e cu putinţă.

MARTHA: Fericirea va fi cu putinţă după aceea. Nu înainte.

MAMA: Ştiai, Martha, că voia să plece astă-seară?

MARTHA: Nu, nu ştiam. Dar, chiar dacă-aş fi ştiut, tot asta făceam. Hotărârea mea era luată.

MAMA: Mi-a spus-o adineauri şi n-am ştiut ce să-i răspund.

MARTHA: Deci, l-ai văzut?

MAMA: Am urcat ca să-l împiedic să bea. Dar am venit prea târziu.

MARTHA: Da, era prea târziu! Şi, dacă vrei să ştii, el m-a făcut să mă hotărăsc. Şovăiam. Dar mi-a vorbit de meleagurile după care tânjesc şi, pentru că a ştiut să mă emoţioneze, m-a înarmat împotriva lui. Iată răsplata nevinovăţiei.

MAMA: Şi totuşi, Martha, în cele din urmă înţelesese. Mi-a spus că simte că această casă nu-i a lui.

MARTHA *(cu putere şi enervare):* Nici nu este. Nu e a nimănui. Şi nimeni n-o să găsească vreodată aici linişte sau căldură. Dacă ar fi înţeles asta mai repede, s-ar fi cruţat şi ne-ar fi scutit şi pe noi să fim nevoite să-i arătăm că această cameră e făcută pentru ca în ea să

dormi şi că lumea e făcută pentru ca în ea să mori. Acum gata, să... *(Se aude de departe zgomotul apelor.)* Ascultă, apa curge pe deasupra barajului. Hai, mamă, şi pentru Dumnezeul acela pe care-l pomeneşti uneori, să isprăvim.

Mama face un pas către pat.

MAMA: Hai! Dar mi se pare că zorile astea nu vor mai veni niciodată.

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

Scena I

Mama, Martha şi servitorul sunt în scenă. Bătrânul mătură şi rânduieşte lucrurile. Martha e în spatele tejghelei şi îşi strânge părul la ceafă. Mama traversează scena, îndreptându-se spre uşă.

MARTHA: Ai văzut că au venit zorile?
MAMA: Da. Mâine o să zic că-i bine c-am isprăvit. Dar acum nu simt decât oboseală.
MARTHA: Dimineața asta e, de ani de zile, prima în care respir. Mi se pare că am şi început să aud marea. Simt în mine o bucurie care o să mă facă să strig.
MAMA: Cu atât mai bine, Martha, cu atât mai bine. Dar eu mă simt acum atât de bătrână, că nu mai pot împărți nimic cu tine. Mâine totul o să fie mai bine.
MARTHA: Da, totul o să fie mai bine, nădăjduiesc. Dar nu te plânge şi lasă-mă să fiu fericită cât vreau. Sunt din nou fata tânără de odinioară. Trupu-mi arde. Şi simt nevoia să alerg. Dar spune-mi, spune-mi, te rog…

Se opreşte.

MAMA: Ce e, Martha? Nu te mai recunosc.
MARTHA: Mamă… *(Şovăie, apoi cu înflăcărare.)* Mai sunt oare frumoasă?
MAMA: Da, în dimineața asta eşti. Crima e frumoasă.
MARTHA: Ce importanță are crima acum! M-am născut

pentru a doua oară, voi pleca departe, acolo unde voi fi fericită.

MAMA: Bine. Eu mă duc să mă odihnesc. Dar îmi pare bine să ştiu că viaţa începe, în sfârşit, pentru tine.

Bătrânul servitor apare sus, în capul scării, coboară spre Martha, îi întinde paşaportul, apoi iese fără să scoată o vorbă. Martha deschide paşaportul şi îl citeşte, fără nici o reacţie.

MAMA: Ce e?

MARTHA *(cu o voce calmă):* Paşaportul lui. Citeşte.

MAMA: Ştii bine că am ochii obosiţi.

MARTHA: Citeşte! Ai să-i afli numele.

Mama ia paşaportul, se duce şi se aşază în faţa unei mese, pune carnetul pe masă şi citeşte. Se uită multă vreme la paginile din faţa ei.

MAMA *(cu o voce inexpresivă):* Ştiam eu că într-o zi se va întâmpla aşa şi că atunci va trebui să isprăvesc cu toate.

MARTHA *(se duce şi se aşază în faţa tejghelei):* Mamă!

MAMA *(idem):* Lasă, Martha, am trăit destul. Am trăit mai mult decât băiatul meu. Nu l-am recunoscut şi l-am ucis. Acum pot să mă duc după el în fundul râului, unde ierburile îi acoperă faţa.

MARTHA: Vrei să mă laşi singură, mamă?

MAMA: M-ai ajutat mult, Martha, şi-mi pare rău că te părăsesc. Şi dacă asta mai poate avea vreun sens, trebuie să recunosc că, în felul tău, ai fost o fiică bună. Mi-ai arătat întotdeauna respectul cuvenit. Dar acum sunt obosită şi inima pe care o credeam departe de toate, inima mea bătrână, a învăţat din nou ce înseamnă suferinţa. Nu mai sunt destul de tânără ca să mă obişnuiesc cu ea. Şi, oricum, când o mamă nu mai e în stare să-şi recunoască fiul înseamnă că şi-a isprăvit

menirea pe pământ.

MARTHA: Nu, dacă fiica ei trebuie să-şi clădească fericirea. Nu înțeleg ce-mi spui. Nu-ți mai recunosc cuvintele. Oare nu m-ai învățat dumneata să nu respect nimic?

MAMA *(cu aceeaşi voce indiferentă):* Ba da, dar acum mi-am dat seama că m-am înşelat şi că pe pământul ăsta, unde nimic nu e sigur, avem certitudinile noastre. *(Cu amărăciune.)* Dragostea unei mame pentru fiul ei e astăzi certitudinea mea.

MARTHA: Dar faptul că o mamă îşi poate iubi fiica nu e o certitudine?

MAMA: N-aş vrea să te jignesc acum, Martha, dar nu-i acelaşi lucru. Sentimentul e mai puțin puternic. Cum aş putea să mă lipsesc de dragostea fiului meu?

MARTHA *(cu violență):* Frumoasă dragoste, care te-a uitat douăzeci de ani!

MAMA: Da, frumoasă dragoste care a supraviețuit după douăzeci de ani de tăcere. Dar ce contează! Dragostea asta e destul de frumoasă pentru mine, de vreme ce nu pot trăi fără ea.

Se ridică.

MARTHA: Nu se poate să spui asta fără nici o urmă de revoltă şi fără nici un gând pentru fiica ta.

MAMA: Nu, n-am gânduri pentru nimic şi cu atât mai puțin revoltă. Asta-i pedeapsa, Martha, şi-mi închipui că există o clipă în care toți ucigaşii sunt ca mine, goliți pe dinăuntru, sterpi, fără nici un viitor posibil. De asta sunt suprimați, nu mai sunt buni de nimic.

MARTHA: Oh, disprețuiesc cuvintele astea! Nu pot să te aud vorbind de crimă şi de pedeapsă.

MAMA: Spun cuvintele care-mi vin pe buze, nimic mai mult. Ah! Mi-am pierdut libertatea, a început infernul!

MARTHA *(vine spre ea şi, cu violență):* înainte nu vorbeai aşa. În toți anii ăştia ai stat mereu lângă mine, apucând

cu mâini puternice picioarele celor care trebuiau să moară. Atunci nu te gândeai la libertate şi la infern. Ai continuat. Ce poate schimba fiul dumitale în toate astea?

MAMA: Am continuat, e drept. Dar din obişnuinţă, ca o moartă. A fost de ajuns să apară durerea, pentru ca totul să se schimbe. Asta a schimbat fiul meu. *(Martha face un gest ca şi cum ar vrea să vorbească.)* Ştiu, Martha, n-are nici un rost. Ce înseamnă durerea pentru o ucigaşă? Dar, după cum vezi, nu e o adevărată durere de mamă, încă n-am urlat. Nu e nimic altceva decât suferinţa pe care o simţi când descoperi dragostea, şi totuşi mă depăşeşte. Şi mai ştiu un lucru: că nici durerea asta n-are nici un rost. *(Cu alt ton.)* Nici lumea asta n-are rost şi pot s-o spun, eu, care am gustat din toate, de la creaţie şi până la distrugere.

Se îndreaptă cu hotărâre către uşă, dar Martha i-o ia înainte şi se postează în faţa intrării.

MARTHA: Nu, mamă, n-ai să mă părăseşti. Nu uita că eu sunt cea care a rămas şi că el a plecat, că am stat lângă dumneata o viaţă întreagă şi că de la el ai avut parte doar de tăcere. Asta trebuie plătit. Trebuie să atârne la socoteală. Spre mine trebuie să te întorci.

MAMA *(încet):* Da, Martha, e adevărat, dar pe el l-am ucis!

Martha s-a întors puţin, cu capul pe spate. Pare că se uită la uşă.

MARTHA *(după o tăcere, din ce în ce mai pătimaşă):* Viaţa i-a dat tot ceea ce poate da unui om. A plecat de-aici. A cunoscut alte întinderi, marea, oameni liberi. Eu, eu am rămas aici. Am rămas, mică şi întunecată, învăluită în plictiseală, înfiptă în inima continentului, şi am crescut în mijlocul unor pământuri care mă înăbuşeau. Nimeni nu mi-a sărutat buzele şi nici măcar dumneata, mamă,

nu mi-ai văzut trupul dezgolit. Îți jur că asta trebuie plătit. Şi sub pretextul zadarnic că a murit un om, nu te poți eschiva în clipa în care sunt pe cale să primesc ceea ce mi se cuvine. De ce nu înțelegi că, pentru un om care a trăit, moartea e un lucru neînsemnat. Putem să-l uităm pe fratele meu şi pe fiul dumitale. Ceea ce i s-a întâmplat n-are importanță. Nu mai avea ce să cunoască. În schimb, pe mine mă lipseşti de toate şi-mi iei ceea ce l-a mulțumit pe el în viață. Trebuie oare să-mi ia şi dragostea mamei mele şi să te atragă pentru totdeauna în râul lui înghețat?

Cele două femei se privesc în tăcere. Martha pleacă ochii.

MARTHA *(foarte încet):* M-aş mulțumi cu atât de puțin! Mamă, există cuvinte pe care n-am ştiut niciodată să le rostesc, dar cred că, dacă am relua viața de fiecare zi, ar putea fi cald şi bine.

Mama s-a apropiat de ea.

MAMA: L-ai recunoscut?

MARTHA *(ridicând capul brusc):* Nu! Nu l-am recunoscut. Nu păstrasem nici o imagine de-a lui, totul s-a întâmplat aşa cum trebuia să se întâmple. Ai spus-o şi dumneata, lumea asta n-are nici o noimă. Dar nu greşeşti cu totul când îmi pui această întrebare. Căci dacă l-aş fi recunoscut, ştiu acum că asta n-ar fi schimbat nimic.

MAMA: Vreau să cred că nu-i adevărat. Ucigaşii cei mai fioroşi trăiesc clipe în care depun armele.

MARTHA: Le trăiesc şi eu. Dar nu în fața unui frate necunoscut şi indiferent, nu în fața lui mi-aş fi plecat ochii.

MAMA: Atunci în fața cui?

Martha pleacă ochii.

MARTHA: În fața dumitale.

Tăcere.

MAMA *(rar):* Prea târziu, Martha. Nu mai pot să fac nimic pentru tine. *(Se întoarce spre fiica ei.)* Plângi, Martha? Nu, tu nu ştii să plângi. Ți-aduci aminte de vremea când te sărutam?

MARTHA: Nu, mamă.

MAMA: Ai dreptate. E mult de-atunci şi am uitat foarte repede să-mi mai întind brațele. Dar n-am încetat să te iubesc. *(O ia binişor la o parte pe Martha, care, puțin câte puțin, cedează.)* Ştiu asta acum, pentru că vorbesc cu inima. Am început din nou să trăiesc, în clipa în care nu mai pot îndura viața.

Calea eliberă.

MARTHA *(îngropându-şi fața în mâini):* Dar ce poate fi mai puternic decât deznădejdea fiicei dumitale?

MAMA: Oboseala, poate, şi setea de odihnă.

Iese, fără ca fiica ei să se împotrivească.

Scena II

Martha aleargă spre uşă, o închide cu violență, se lipeşte de ea. Izbucneşte în țipete sălbatice.

MARTHA: Nu! Nu era de datoria mea să veghez asupra fratelui meu şi totuşi iată-mă exilată în propria țară, până şi mama s-a lepădat de mine. Dar nu trebuia să

veghez asupra fratelui meu, asta-i nedreptatea care se face nevinovăției! Uite c-a obținut ce voia, în timp ce eu rămân singură, departe de marea de care eram însetată. Ah! Cât îl urăsc! Mi-am petrecut toată viața aşteptând valul care mă va duce departe, şi acum ştiu că n-o să mai vină! Va trebui să rămân înconjurată, în dreapta şi în stânga, în față şi în spate, de-o seamă de neamuri şi de națiuni, de şesuri şi de munți care opresc briza mării şi a căror trăncăneală şi gemete acoperă chemarea ei neîntreruptă. *(Mai încet.)* Alții au mai mult noroc! Există totuşi locuri depărtate de mare, unde vântul serii are, uneori, miros de alge. Şi vorbeşte despre plajele umede, pe care le umple strigătul pescăruşilor, sau despre țărmurile aurii în înserarea fără de sfârşit. Dar vântul oboseşte mult înainte să ajungă aici. Niciodată n-am să mai am parte de ce mi se cuvine. Chiar dacă mi-aş lipi urechea de pământ, n-aş auzi izbitura valurilor înghețate sau răsuflarea regulată a mării fericite. Sunt prea departe de ceea ce iubesc, iar distanța asta-i fără leac. Îl urăsc, îl urăsc c-a obținut ce a vrut! Eu am drept patrie locurile astea îngrămădite şi înghesuite, unde cerul nu cunoaşte orizont şi unde nu-mi pot astâmpăra foamea decât cu prunele acre ale acestor meleaguri şi setea decât cu sângele pe care l-am împrăştiat. Iată prețul pe care trebuie să-l plăteşti pentru dragostea unei mame! N-are decât să moară, dacă nu mă iubeşte! Să se închidă toate uşile în jurul meu! Să mă lase pradă mâniei mele drepte! Căci, înainte de a muri, n-am să ridic ochii să mă rog cerului. Acolo, unde se poate fugi, unde te poți elibera, unde poți să-ți lipeşti trupul de un altul, unde poți să te rostogoleşti în valuri, pe acele meleaguri apărate de mare, zeii nu acostează. Dar aici, unde privirea se împiedică oriunde te-ai uita, tot pământul e croit pentru ca fața să se ridice şi privirea să implore. Ah! Urăsc lumea asta unde nu ne putem întoarce decât către Dumnezeu. Dar eu, care sufăr pentru că nu mi s-a făcut

dreptate, nu voi îngenunchea. Şi lipsită de locul meu pe acest pământ, respinsă de propria mea mamă, singură în mijlocul crimelor mele, voi părăsi această lume, neîmpăcată.

Se aud bătăi în uşă.

Scena III

MARTHA: Cine-i acolo?
MARIA: O călătoare.
MARTHA: Nu mai primim clienți.
MARIA: Am venit la bărbatul meu.

Intră.

MARTHA *(o priveşte):* Cine e bărbatul dumitale?
MARIA: A sosit aici aseară şi trebuia să se întoarcă la mine azi-dimineață. Mă mir că n-a venit.
MARTHA: Mi-a spus că nevasta lui e în străinătate.
MARIA: Are motivele lui să spună aşa. Dar trebuia să ne întâlnim acum.
MARTHA *(care n-a încetat s-o privească):* O să fie cam greu. Soțul dumitale nu mai e aici.
MARIA: Cum adică? N-a luat o cameră la dumneavoastră?
MARTHA: A luat o cameră, dar a părăsit-o în cursul nopții.
MARIA: Nu cred, cunosc toate motivele pe care le are să rămână în casa asta. Numai tonul dumitale mă îngrijorează. Spune-mi ce ai să-mi spui.
MARTHA: Nu mai am nimic să-ți spun, decât că soțul dumitale nu e aici.
MARIA: N-a putut să plece fără mine, nu înțeleg. A plecat de tot sau a spus că se întoarce?
MARTHA: Ne-a părăsit de tot.

MARIA: Ascultă! De ieri îndur, pe meleagurile astea străine, o aşteptare care mi-a sleit răbdarea. Am venit fiindcă sunt îngrijorată şi sunt hotărâtă să nu plec fără să-mi văd soțul sau fără să ştiu unde-l pot găsi.

MARTHA: Asta nu-i treaba mea.

MARIA: Te înşeli. E şi treaba dumitale. Nu ştiu dacă soțul meu o să fie de acord cu ceea ce am să-ți spun, dar m-am săturat de toate complicațiile astea. Omul care a sosit ieri dimineață aici e fratele de care n-ați mai auzit de ani de zile.

MARTHA: Nu-mi spui nimic nou.

MARIA *(izbucnind):* Dar atunci ce s-a întâmplat? De ce nu-i aici, în casa asta? Nu l-ați recunoscut, dumneata şi mama dumitale, nu v-ați bucurat că s-a întors?

MARTHA: Soțul dumitale nu mai e aici fiindcă a murit.

Maria tresare şi rămâne o clipă tăcută, uitându-se fix la Martha, apoi dă să se apropie de ea şi zâmbeşte.

MARIA: Glumeşti, nu-i aşa? Jan mi-a spus de multe ori că îți plăcea, de când erai mică, să descumpăneşti oamenii. Suntem aproape surori şi...

MARTHA: Nu mă atinge. Stai unde eşti. Nu există nimic comun între noi. *(Un timp.)* Soțul dumitale a murit în noaptea asta, zău că nu-i o glumă. Nu mai ai ce căuta aici.

MARIA: Dar eşti nebună, nebună de legat. E prea subit şi nu pot să te cred. Unde e? Arată-mi-l mort şi numai atunci voi crede ceea ce nici măcar nu-mi pot închipui.

MARTHA: E imposibil. Acolo unde e nu poate să-l mai vadă nimeni. *(Maria face un gest către ea.)* Nu mă atinge şi stai unde eşti... E în fundul râului, unde l-am dus azi-noapte cu mama, după ce l-am adormit. N-a suferit, dar asta nu-l împiedică să fie mort, ucis de noi, de mine şi de mama.

MARIA *(se dă înapoi):* Nu, nu... eu sunt nebună şi aud

cuvinte care n-au răsunat încă niciodată pe acest pământ. Ştiam eu că nu mă poate aştepta nimic bun aici, dar nu vreau să intru în jocul ăsta de nebuni. Nu înțeleg, nu te înțeleg...

MARTHA: Rolul meu nu e să te conving, ci doar să te informez. Ai să ajungi să admiți singură adevărul.

MARIA *(năucită întru câtva):* De ce, de ce-ai făcut asta?

MARTHA: în numele cărui lucru mă întrebi?

MARIA *(într-un strigăt): î*n numele dragostei mele!

MARTHA: Ce înseamnă acest cuvânt?

MARIA: înseamnă tot ceea ce, la ora asta, mă sfâşie şi mă muşcă, delirul care-mi deschide mâinile şi-mi porunceşte să ucid. De n-ar fi convingerea care tot mai dăinuie în inima mea încăpățânată, că nimic din ceea ce spui nu-i adevărat, ai afla, nebuno, ce înseamnă acest cuvânt, simțind cum unghiile mele îți sfâşie obrazul.

MARTHA: E clar că rosteşti cuvinte pe care nu le înțeleg. Nu prea aud bine cuvintele de dragoste, de bucurie sau de durere.

MARIA *(cu un mare efort):* Ascultă, să încetăm jocul ăsta, dacă-i joc. Să nu ne pierdem în vorbe inutile. Spune-mi clar ceea ce vreau să ştiu, foarte clar, înainte de-a mă părăsi.

MARTHA: E greu să fiu mai clară decât am fost. L-am ucis pe soțul dumitale azi-noapte, ca să-i luăm banii, aşa cum am făcut şi cu alți călători înaintea lui.

MARIA: Mama şi sora lui erau deci nişte ucigaşe?

MARTHA: Da.

MARIA *(cu acelaşi efort):* Ştiai că-i fratele dumitale?

MARTHA: Dacă vrei să ştii, a fost o neînțelegere. Şi dacă ai cunoaşte cât de cât lumea, nu te-ai mira.

MARIA *(întorcându-se către masă, cu pumnii la piept, cu o voce surdă):* Ah! Doamne, ştiam eu că această comedie nu poate fi decât sângeroasă şi că vom fi pedepsiți şi el, şi eu că ne-am potrivit unui lucru ca ăsta. Nenorocirea plutea în aer. *(Se opreşte în fața mesei şi vorbeşte fără să*

se uite la Martha.) Voia să-l recunoaşteți, să-şi regăsească casa, să vă aducă fericirea, dar n-a ştiut să-şi găsească vorbele care trebuie. Şi în timp ce le căuta, l-ați ucis. *(începe să plângă.)* Şi voi, ca două nebune, oarbe în fața fiului minunat care se întorsese la voi... căci era minunat, nu ştiți ce inimă mândră, ce suflet mare ați ucis! Ar fi putut să fie mândria voastră, aşa cum a fost a mea. Dar, din păcate, îl urai, îl urăşti, dumneata, care poți vorbi cu indiferență de ceea ce ar trebui să te împingă în mijlocul drumului şi să te facă să urli ca o fiară!

MARTHA: Nu judeca nimic, căci nu ştii tot. La ora asta, mama mea e lângă el. Apa a şi început să-i roadă. Curând vor fi descoperiți şi se vor regăsi îngropați în acelaşi pământ. Dar nu văd de ce asta mi-ar mai smulge vreun urlet. Am altă imagine despre sufletul omului şi, drept să-ți spun, mi-e silă de lacrimile dumitale.

MARIA *(întorcându-se către ea, cu ură):* Sunt lacrimile unei fericiri pierdute pentru totdeauna. Dar pentru dumneata sunt mai puțin periculoase decât durerea aceea uscată care mă va cuprinde în curând şi care te-ar putea ucide fără nici o tresărire.

MARTHA: NU mă impresionează. N-ar fi mare lucru. Am văzut şi am auzit destule, aşa că am hotărât să mor. Dar nu vreau să mă întâlnesc cu ei. Ce să caut în tovărăşia lor? îi las cu iubirea lor regăsită, cu mângâierile lor întunecate. Nici dumneata, nici eu nu mai putem avea parte de ele. Ne sunt necredincioşi pe vecie. Din fericire, îmi rămâne camera mea, o să fie plăcut să mor acolo singură.

MARIA: Ah! N-ai decât să mori, să se năruie lumea, eu l-am pierdut pe cel pe care-l iubeam. De acum încolo va trebui să trăiesc în singurătatea aceea îngrozitoare unde amintirea e un chin. *Martha vine în spatele ei şi îi vorbeşte pe deasupra capului.*

MARTHA: Să nu exagerăm. Dumneata ți-ai pierdut soțul,

eu mi-am pierdut mama. La urma urmei, suntem chit. Dar dumneata nu l-ai pierdut decât o dată, după ce te-ai bucurat de el ani de zile şi fără ca el să te fi respins. Pe mine mama m-a respins. Acum a murit şi am pierdut-o de două ori.

MARIA: Voia să vă aducă averea lui, să vă facă fericite. La asta se gândea, singur, în cameră, în timp ce vă pregăteați să-l ucideți.

MARTHA *(cu un accent de disperare):* Sunt chit şi cu soțul dumitale, căci i-am cunoscut durerea. Credeam, ca şi el, că am o casă. Credeam că avem şi noi un cămin, crima, şi că ne unise, pe mama şi pe mine, pentru totdeauna. Către cine aş fi putut să mă întorc pe lumea asta dacă nu către cea care ucisese în acelaşi timp cu mine? Dar m-am înşelat. Crima e şi ea o singurătate, chiar dacă trebuie să se strângă o mie de oameni ca s-o comită. Şi e drept să mor singură, după ce am trăit şi am ucis singură. *Maria se întoarce către ea cu ochii plini de lacrimi.*

MARTHA *(dându-se îndărăt şi reluându-şi vocea aspră):* Nu mă atinge, ți-am mai spus o dată. Gândul că înainte de a muri aş putea simți o mână de om care vrea să-mi impună căldura ei, gândul că un lucru care ar semăna cu duioşia hidoasă a oamenilor ar putea să mă mai urmărească, face să mi se urce sângele la cap de furie.

Sunt față în față, foarte aproape una de alta.

MARIA: Nu-ți fie teamă. Am să te las să mori cum vrei. Sunt oarbă, nu te mai văd! Şi nici mama dumitale, nici dumneata n-o să fiți niciodată altceva decât nişte fețe trecătoare, întâlnite şi pierdute în cursul unei tragedii care nu va mai cunoaşte sfârşit. Nu simt pentru dumneata nici ură, nici milă. Nu mai pot să iubesc sau să urăsc pe nimeni. *(îşi ascunde deodată obrazul în mâini.)* De fapt, abia dacă am avut timp să sufăr sau să

mă revolt. Nenorocirea a fost mai mare decât mine.

Martha, care a făcut câţiva paşi spre uşă, se întoarce spre Maria.

MARTHA: Dar nu destul de mare, de vreme ce ţi-au rămas lacrimile. Şi înainte de-a te părăsi pentru totdeauna, văd că-mi rămâne ceva de făcut. Îmi rămâne să te aduc la disperare.
MARIA *(o priveşte îngrozită):* Ah! Lasă-mă, du-te şi lasă-mă!
MARTHA: Da, am să te las, şi asta va fi şi pentru mine o uşurare, îndur greu dragostea şi lacrimile dumitale. Dar nu pot muri lăsându-te cu convingerea că ai dreptate, că dragostea nu e zadarnică şi că cele petrecute sunt un accident. Căci lucrurile abia acum au intrat în ordinea lor firească. Trebuie să fii convinsă de asta.
MARIA: Care e ordinea firească?
MARTHA: Aceea după care nimeni nu e niciodată recunoscut.
MARIA *(pierdută):* Ce-mi pasă, abia te mai aud. Inima mi-e sfâşiată. Nu are nici o curiozitate decât faţă de cel pe care l-ai ucis.
MARTHA *(cu violenţă):* Taci! Nu vreau să mai aud nimic despre el, îl urăsc. Nu mai e nimic pentru dumneata. A pătruns în casa plină de amărăciune unde rămâi exilat pentru totdeauna. Prostul! Are ceea ce şi-a dorit, a regăsit-o pe cea pe care-o căuta. Acum fiecare e la locul lui. Înţelege că nici pentru el, nici pentru noi, nici în viaţă, nici în moarte, nu există patrie, nu există linişte. *(Cu un râs dispreţuitor.)* Căci nu poţi numi patrie acest pământ greoi, lipsit de lumină, unde te duci să dai hrană unor animale oarbe. Nu-i aşa?
MARIA *(plângând):* Ah! Doamne, nu pot, nu pot îndura vorbele astea. Nici el nu le-ar fi îndurat. Alta era patria pe care voia s-o regăsească atunci când a pornit la drum.
MARTHA *(care a ajuns la uşă, se întoarce brusc):* Nebunia

asta şi-a primit răsplata. În curând ai să-ți capeți şi dumneata răsplata. *(Cu acelaşi râs batjocoritor.)* Îți spun eu c-am fost prădate. La ce bun această chemare nețărmurită a firii, această deşteptare a sufletelor? De ce să chemi marea sau dragostea? E caraghios. Soțul dumitale cunoaşte acum răspunsul, casa îngrozitoare în care vom fi, în sfârşit, îngrămădiți unii lângă alții. *(Cu ură.)* Ai s-o cunoşti şi dumneata şi, dacă ai putea, atunci ți-ai aduce aminte cu încântare de ziua asta în care credeai c-a început cel mai sfâşietor exil. Înțelege că durerea dumitale nu va fi niciodată egală cu nedreptatea care i se face omului şi, în sfârşit, ascultă sfatul meu. La urma urmei, îți datorez şi eu un sfat, nu-i aşa, de vreme ce ți-am ucis soțul! Roagă-te de Dumnezeul dumitale să te facă stană de piatră. E fericirea pe care şi-o rezervă lui, sin-gura fericire adevărată. Fă ca el, astupă-ți urechile la toate strigătele, prefă-te în piatră cât mai e timp. Iar dacă te simți prea laşă ca să pătrunzi în această linişte tăcută, atunci vino să ni te alături în casa noastră comună. Adio, sora mea! Totul e uşor, vezi bine. Ai de ales între fericirea prostească a pietrelor şi locaşul vâscos unde te aşteptăm.

Iese, şi Maria, care a ascultat năucită, se clatină pe picioare cu mâinile întinse înainte.

MARIA *(într-un strigăt):* Ah! Doamne! Nu pot trăi în deşertul ăsta! Ție am să-ți vorbesc şi voi şti să găsesc cuvintele de care e nevoie. *(Cade în genunchi.)* Da, mă încredințez mâinilor tale. Fie-ți milă de mine, întoarce-te către mine! Ascultă-mă, întinde-mi mâna! Fie-ți milă, Doamne, de cei care se iubesc şi sunt despărțiți.

Se deschide uşa şi apare bătrânul servitor.

Scena IV

BĂTRÂNUL (cu o voce clară şi puternică): M-ați chemat?
MÃRIA (întorcându-se spre el): Nu, nu ştiu! Dar ajută-mă, am nevoie de ajutor. Fie-ți milă şi primeşte să mă ajuți!
BĂTRÂNUL (cu aceeaşi voce): Nu!

---- CORTINA ----

STAREA DE ASEDIU

Spectacol în trei părți

Lui Jean-Louis Barrault

PERSONAJELE

CIUMA
SECRETARA
NADA
VICTORIA
JUDECĂTORUL
SOŢIA JUDECĂTORULUI
DIEGO
GUVERNATORUL
ALCADELE
FEMEILE DIN ORAŞ
BĂRBAŢII DIN ORAŞ
GARDIENII
ÎNSOŢITORUL MORŢILOR

CUVÂNT ÎNAINTE

În 1941, Barrault a avut ideea să monteze un spectacol privind mitul ciumei, care îl tentase şi pe Antonin Artaud. În anii care au urmat, i s-a părut mai simplu să adapteze, în acest scop, marea carte a lui Daniel Defoe, *Jurnal din anul ciumei.* Realizează atunci schița unei puneri în scenă.

Când a aflat că şi eu urma să public un roman pe aceeaşi temă, mi-a propus să scriu dialoguri pe baza acestei schițe. Aveam alte idei şi, mai ales, mi se părea preferabil să-l uit pe Daniel Defoe şi să revin la prima concepție a lui Barrault.

Era vorba, în fond, de a închipui un mit care să fie pe înțelesul tuturor spectatorilor din 1948. *Starea de asediu* e ilustrarea acestei tentative, de care am slăbiciunea să cred că merită ca lumea să se intereseze.

Dar:

1. Trebuie să fie limpede că *Starea de asediu,* orice s-ar fi spus în această privință, nu e sub nici o formă o adaptare a romanului meu.
2. Nu e vorba de o piesă cu o structură tradițională, ci de un spectacol a cărui ambiție mărturisită este să amestece toate formele de expresie dramatică, de la monologul liric până la teatrul colectiv, trecând prin jocul mut, dialogul obişnuit, farsa şi corul.
3. Dacă e adevărat că am scris tot textul, nu e mai puțin drept că numele lui Barrault să fie pus alături de al meu. Acest lucru nu s-a putut face din motive care mi s-au părut întemeiate. Dar e de datoria mea să spun limpede că îi rămân îndatorat lui Jean-Louis Barrault.

20 noiembrie 1948

PARTEA ÎNTÂI

Prolog

Uvertură muzicală pe o temă ce aminteşte sirena de alarmă. Cortina se ridică. Scena e cufundată în întuneric. Uvertura se termină, dar tema de alarmă continuă, ca un zumzet îndepărtat. Deodată, în fundul scenei, dinspre dreapta, apare o cometă ce lunecă încet spre stânga. Ea luminează, ca în teatrul de umbre chinezeşti, zidurile unui oraş spaniol fortificat şi siluetele mai multor personaje care stau cu spatele la public, nemişcate, cu capul întors spre cometă. Bate ora patru. Dialogul este aproape neinteligibil, ca o mormăială.

— E sfârşitul lumii!

— Nu, omule!

— Dacă se sfârşeşte lumea…

— Nu, omule. Lumea, dar nu Spania!

— Până şi Spania poate să moară.

— În genunchi!

— E cometa nenorocirii!

— Nu Spania, omule, nu Spania!

Două sau trei capete se întorc. Un personaj sau două se deplasează cu prudenţă, apoi totul recade în imobilitate. Atunci zumzetul se intensifică, devine strident, creşte muzical ca un cuvânt clar si ameninţător. În acelaşi timp, cometa se măreşte peste măsură. Deodată, un ţipăt înfiorător de femeie face să înceteze brusc muzica şi reduce cometa la proporţii normale. Femeia fuge, gâfâind. Învălmăşeală în piaţă. Dialogul, mai şuierat şi care se distinge mai bine, încă nu e totuşi destul de inteligibil.

— E semn de război!
— Asta-i sigur!
— Nu e nici un semn.
— Depinde.
— Destul. E de vină arşiţa.
— Căldura Cadiz-ului.
— Ajunge.
— Şuieră prea tare.
— Zi mai bine că ne asurzeşte.
— S-au urzit vrăji împotriva oraşului!
— Ai! Cadiz! Ţi s-au urzit vrăji!
— Linişte! Linişte!

Oamenii se uită din nou ţintă la cometă, când se aude, dar de data aceasta, vocea unui ofiţer din garda civilă.

OFIŢERUL DIN GARDA CIVILĂ: Duceţi-vă acasă! Aţi văzut ce-a fost de văzut, ajunge. Mult zgomot pentru nimic, asta-i tot. Mult zgomot şi nici o scofală. Cadiz-ul rămâne tot Cadiz.

O VOCE: E totuşi un semn. Semnele nu se arată degeaba.

O VOCE: Mare şi puternic e Dumnezeu!

O VOCE: Curând va fi război, ăsta-i semnul!

O VOCE: Azi nu mai crede nimeni în semne, râiosule! Din fericire suntem destul de deştepţi.

O VOCE: Da, şi aşa ajungem să ne spargem capetele. Suntem proşti ca nişte porci, asta suntem. Şi porcii sunt înjunghiaţi!

OFIŢERUL: Acasă! Războiul e treaba noastră, nu a voastră.

NADA: Ai! Măcar de-ai spune adevărul! Da' de unde, ofiţerii mor în patul lor şi de căsăpeală avem noi parte!

O VOCE: Nada, uite-l pe Nada! Uite-l pe idiot!

0 VOCE: Nada, tu trebuie să ştii. Ce înseamnă asta?

NADA *(e infirm):* Ce-am eu să vă spun, nu vă face plăcere s-auziţi. Râdeţi de spusele mele. Întrebaţi-l pe student, curând iese doctor. Eu, unul, vorbesc cu sticla mea.

Duce sticla la gură.

O VOCE: Diego, ce tâlc are asta?
DIEGO: Ce vă pasă? Fiți tari şi va fi de-ajuns.
O VOCE: Întrebați-l pe ofițerul din garda civilă.
OFIȚERUL: Garda civilă e de părere că tulburați ordinea publică.
NADA: Ferice de garda civilă! Are idei simple.
DIEGO: Priviți, iar începe...
O VOCE: Ah! Dumnezeule mare şi puternic.

Reîncepe zumzetul. Cometa trece a doua oară.
— Destul!
— Ajunge!
— Cadiz!
— Şuieră!
— E o vrajă rea...
— Asupra oraşului...
— Linişte! Linişte!
Bate ora cinci. Cometa dispare. Răsar zorile.

NADA *(cocoțat pe o piatră şi rânjind):* Şi-aşa! Eu, Nada, lumina acestui oraş prin cunoştințe şi educație, bețiv din dispreț pentru toate şi din dezgust față de onoruri, batjocorit de oameni pentru că am păstrat libertatea disprețului, țin să vă dau, după acest foc de artificii, un avertisment gratuit. Vă înştiințez deci că ne-a sosit şi ceasul şi că ne va sosi din ce în ce mai mult. Observați deci că ne şi sosise. Dar numai un bețiv putea să-şi dea seama de asta. Şi unde am ajuns, la urma urmelor? Vouă, bărbaților înțelepți, vă revine datoria să ghiciți. Cât despre mine, părerea mea e formată de când mă ştiu şi îmi păstrez cu fermitate principiile: viața cântăreşte cât moartea; omul e făcut din acelaşi lemn ca rugurile. Credeți-mă! O să aveți necazuri. Cometa asta e piază-rea. Ea vă avertizează! Vi se pare de necrezut? Mă

aşteptam. Pentru că ați mâncat de trei ori pe zi, ați lucrat cele opt ore prescrise şi ați avut grijă de cele două femei ale voastre, vi se pare că totul e în ordine. Nu, nu sunteți în ordine, ci intrați în rânduri. Perfect aliniați, cu chipul placid, gata copți pentru catastrofă. Hei, oameni buni, v-am avertizat, mă simt cu conştiința împăcată. În rest, nu vă bateți capul, au grijă cei de sus. Ştiți ce urmează: În nici un caz lucruri bune!

JUDECĂTORUL CASADO: Nu lua în deşert numele Domnului, Nada! Cam de multă vreme păcătuieşti față de cer.

NADA: Am vorbit eu oare despre cer, judecătorule? Sunt de acord cu cerul, în orice caz. Judec după cum mă taie capul şi pe mine. Am citit în cărți că e mai bine să fii complicele cerului decât victima lui. De altfel, am impresia că cerul n-are nici un amestec. Să înceapă numai oamenii cât de cât să-şi spargă geamurile şi capetele, şi-o să vă dați seama că Dumnezeu, care totuşi ştie şi el ce-i muzica, nu-i decât un nevinovat copil de cor.

JUDECĂTORUL CASADO: Necredincioşii de teapa ta atrag asupra noastră semnele cereşti. Căci despre un semn alarmant este vorba Dar el a fost arătat tuturor celor care au sufletele păcătoase. Temeți-vă de urmări şi mai cumplite şi rugați-vă Domnului să vă ierte păcatele. În genunchi, deci! în genunchi, vă spun!

Toți îngenunchează, în afară de Nada.

JUDECĂTORUL CASADO: Teme-te, Nada, teme-te şi îngenunchează.

NADA: Nu pot, mi-e genunchiul anțepenit. Cât despre teamă, am prevăzut totul, chiar şi cel mai mare rău, adică predica ta.

JUDECĂTORUL CASADO: Deci, nu crezi în nimic, nefericitule?

NADA: În nimic de pe această lume, în afară de vin. Şi în nimic din ceruri.

JUDECĂTORUL CASADO: Iartă-l, Doamne, că nu ştie ce spune şi apără acest oraş al fiilor tăi!

NADA: *Ite missa est.* Diego, dă-mi o sticlă de vin în cinstea cometei şi spune-mi cum stai cu amorurile.

DIEGO: Nada, mă voi însura cu fata judecătorului. Şi aş vrea ca de-aici înainte să nu-l mai insulţi pe tatăl ei. Mă insulţi şi pe mine.

Trompete. Apare un crainic înconjurat de guarzi.

CRAINICUL: Ordin din partea guvernatorului. Fiecare să se ducă să-şi vadă de treburile lui. Cârmuirile bune sunt acelea sub care nu se petrece nimic. Voinţa guvernatorului este deci să nu se întâmple nimic în timpul cârmuirii sale, astfel încât să rămână tot atât de bună ca şi până acum. Li se adevereşte deci locuitorilor din Cadiz că în această zi nu s-a întâmplat nimic care să merite ca oamenii să se îngrijoreze sau să se deranjeze. Iată de ce, fiecare, începând de acum, de la ora şase, va considera drept falsă orice ştire cu privire la o cometă care s-ar fi arătat la orizontul acestei cetăţi. Orice contravenient la aceasta decizie, orice cetăţean care va vorbi despre comete altfel decât ca despre nişte fenomene cereşti trecute sau viitoare, va fi deci pedepsit cu toată asprimea legii.

Trompete. Crainicul iese.

NADA: Ei, Diego, ce părere ai? E o găselniţă!

DIEGO: E o prostie! Minciuna e întotdeauna o prostie.

NADA: Nu, e o politică. O politică pe care eu o aprob, pentru că are drept scop să suprime totul. Ah! Ce guvernator de treabă avem! Dacă are bugetul deficitar şi nevasta îl înşeală, anulează deficitul şi neagă coarnele.

Încornoraților, nevasta vă e credincioasă, paraliticilor, puteți umbla, şi voi, orbilor, priviți: a sosit ceasul adevărului!

DIEGO: Nu prevesti nenorociri, cucuvea bătrână! Ceasul adevărului e ceasul loviturii de moarte!

NADA: Exact. La moarte cu lumea! Ah, de-aş putea avea lumea toată în fața mea, ca pe-un taur care tremură din toate mădularele, cu ochii lui mici arzând de ură, cu botul său roz pe care balele alcătuiesc o dantelă murdară! Ai! Ce clipă! Mâna asta bătrână n-ar pregeta şi, dintr-o singură lovitură, i-aş frânge şira spinării şi deodată, ca trăsnită, vita greoaie s-ar prăbuşi până în veacul veacurilor prin hăul nesfârşitelor spații!

DIEGO: Disprețuieşti prea multe lucruri, Nada. Fă economie de dispreț, o să mai ai nevoie de el.

NADA: N-am nevoie de nimic. Am atâta dispreț că-mi ajunge la moarte. Şi nimic de pe acest pământ, nici rege, nici cometă nici morală, nu va fi niciodată mai presus de mine!

DIEGO: Linişteşte-te! Ai mers prea sus. Vei fi iubit mai puțin.

NADA: De vreme ce nu mai doresc nimic, sunt deasupra tuturor lucrurilor.

DIEGO: Mai presus de onoare nu e nimeni.

NADA: Ce-i onoarea, fiule?

DIEGO: Ceea ce mă ține în picioare.

NADA: Onoarea e un fenomen ceresc trecut sau viitor. S-o suprimăm.

DIEGO: Bine, Nada, dar trebuie să plec. Iubita mă aşteaptă. De aceea nu cred în dezastrele pe care le vesteşti. Trebuie să mă ocup de fericirea mea. E o muncă grea, cere pace în oraşe şi pe câmpii.

NADA: Ți-am spus-o o dată, fiule, s-a isprăvit. Nu spera nimic. Comedia va începe. Şi abia dacă-mi mai rămâne timp să alerg în piață ca să beau, în sfârşit, pentru execuția universală.

Totul se stinge.

Sfârşitul prologului

Lumină. Animaţie generală. Gesturile sunt mai vii, mişcarea se precipită. Muzică. Negustorii trag obloanele, îndepărtând astfel primele planuri ale decorului. Ne apare piaţa oraşului. Corul poporului, condus de pescari, umple încet-încet piaţa, exultând.

CORUL: Nu se întâmplă nimic, nu se va întâmpla nimic. Proaspete, proaspete! Nu e dezastru, e belşugul verii! *(Strigăt de bucurie.)* De-abia s-a sfârşit primăvara şi portocala de aur a verii, azvârlită cu toată iuţeala de-a curmezişul cerului, se înalţă pe creştetul anotimpului şi se sparge deasupra Spaniei, inundând-o într-un râu de miere, în timp ce toate poamele din toate verile lumii: struguri vâscoşi, pepeni de culoarea untului, smochine însângerate, caise înflăcărate se rostogolesc deodată pe tarabele pieţelor noastre. *(Strigăt de bucurie.)* O, fructe! Ele îşi sfârşesc aici, în panere de răchită, drumul grăbit care le aduce din câmpiile unde au început să se îngreuneze de apă şi de zahăr, deasupra pajiştilor albăstrite de căldură şi printre ţâşnirile proaspete ale miilor de izvoare însorite, îmbibate încetul cu încetul într-o singură apă vie a tinereţii, sorbită de rădăcini şi de trunchiuri, dusă până-n inima fructelor, unde în sfârşit curge încet ca o nesecată fântână de miere care le îngraşă şi le face din ce în ce mai grele. Grele, din ce în ce mai grele! Şi atât de grele, că până la urmă fructele cad la fund în apa cerului, încep să se rostogolească de-a lungul ierbii înalte, se îmbarcă pe râuri, umblă de-a lungul tuturor drumurilor şi, din cele patru zări,

întâmpinate de murmurul vesel al poporului şi de trâmbițele verii *(scurte sunete de trompetă),* vin cu duiumul în cetățile oamenilor, pentru a dovedi că pământul e bun şi că cerul hrănitor ramâne credincios întâlnirii cu belşugul. *(Strigăt unanim de veselie.)* Nu, nu se întâmplă nimic. Iată vara, ofrandă, nu prăpăd. Iarnă o să fie târziu, pâinea uscată e pentru mâine! Astăzi, plătici aurii, sardele, languste, peşte, peşte proaspăt venit din mările liniştite, brânză, brânză cu rozmarin! Laptele caprelor e spumos ca o apă de rufe şi pe mesele de marmură carnea roşie sub coroana sa de hârtie albă, carnea cu iz de lucerna îi dăruieşte omului, în acelaşi timp, sânge, sevă şi soare! Să bem! Să bem! Să golim până la fund cupa anotimpurilor. Să bem până o să uităm totul, nu se va întâmpla nimic!

Urale. Strigăte de veselie. Trompete. Muzică. În cele patru colțuri ale pieței se desfăşoară mici scene.

PRIMUL CERŞETOR: Pomană, om bun, pomană, maică!
AL DOILEA CERŞETOR: E mai bine s-o faci cât mai degrabă decât niciodată!
AL TREILEA CERŞETOR: Nu înțelegeți!
PRIMUL CERŞETOR: Nu s-a întâmplat nimic, fireşte.
AL DOILEA CERŞETOR: Dar poate că se va întâmpla ceva.

Îi fură ceasul trecătorului.

AL TREILEA CERŞETOR: Dați totuşi de pomană. Două măsuri de prevedere fac mai mult decât una!

La pescărie.

PESCARUL: O rumeoară proaspătă ca o garoafă! Floarea mărilor! Şi dumneavoastră nu vă place!
BĂTRÂNA: Rumeoară ta e câine-de-mare!

PESCARUL: Câine-de-mare! Până la venirea ta, vrăjitoareo, câinele-de-mare n-a intrat în prăvălia asta.
BĂTRÎNA: Ai, ticălosule! Uită-te la părul meu alb!
PESCARUL: Ieşi afară, cometă bătrână!

Toată lumea rămâne nemişcată, cu degetul pe buze.

La fereastra Victoriei. Victoria, îndărătul zăbrelelor, şi Diego.

DIEGO: E atât de mult de-atunci!
VICTORIA: Nebunule, ne-am despărțit azi-dimineață la ora unsprezece!
DIEGO: Da, dar era de față tatăl tău!
VICTORIA: Tata a zis: „da". Eram siguri că va spune: „nu".
DIEGO: Am făcut bine că m-am dus direct la el şi l-am privit drept în ochi.
VICTORIA: Ai făcut bine. În timp ce el se gândea, am închis ochii şi am ascultat cum creşte în mine un galop îndepărtat care se apropia din ce în ce mai iute şi mai tropotit, până m-a făcut să tremur toată. Şi apoi tata a zis: „da". Atunci am deschis ochii. Era prima dimineață a lumii. În colțul camerei în care ne aflam am văzut caii negri ai iubirii, fremătând încă, dar acum domoliți. Pe noi ne aşteptau.
DIEGO: Eu nu eram nici surd, nici orb. Dar nu auzeam decât freamătul dulce al sângelui meu. În bucuria mea nu mai era nici urmă de nerăbdare. O, cetate a luminii, iată că mi-ai fost încredințată pe viață, până în clipa în care ne va chema pământul. Mâine vom pleca împreună, călătorind pe şaua aceluiaşi cal.
VICTORIA: Da, vorbeşte graiul nostru, chiar dacă altora le pare nebunesc. Mâine îmi vei săruta gura. Îți privesc buzele şi îmi dogoresc obrajii. Spune-mi, să fie oare vântul Sudului?
DIEGO: Da, vântul Sudului care mă dogoreşte şi pe mine. Unde este izvorul care-mi va stinge arşița?

Se apropie şi, strecurându-şi mâinile printre gratii, Victoria îl prinde de umeri.

VICTORIA: Ah! Mă doare atât de mult dragostea! Vino mai aproape!
DIEGO: Cât eşti de frumoasă!
VICTORIA: Cât eşti de puternic!
DIEGO: Cu ce-ţi speli chipul, de-i alb ca floarea de migdal?
VICTORIA: Îl spăl cu apă limpede şi-l împodobeşte dragostea!
DIEGO: Părul tău e răcoros ca noaptea!
VICTORIA: Pentru că în fiecare noapte te aştept la fereastră.
DIEGO: Oare apa limpede şi nopţile ţi-au dat miresme de lămâiţă?
VICTORIA: Nu, adierea dragostei tale m-a acoperit de flori într-o singură zi!
DIEGO: Florile vor cădea!
VICTORIA: Fructele te aşteaptă!
DIEGO: Va veni iarna!
VICTORIA: Dar cu tine alături. Îţi mai aminteşti ce mi-ai cântat întâia dată? Nu e şi azi adevărat?
DIEGO: „O sută de ani după ce voi fi mort / De pământ de-aş fi întrebat / Dacă dragoste eu îţi mai port / Aş răspunde că nu te-am uitat!"

Victoria tace.

DIEGO: Nu spui nimic?
VICTORIA: Fericirea m-a amuţit.

În cortul astrologului.

ASTROLOGUL *(unei femei):* Soarele, frumoasa mea, a trecut prin zodia Balanţei în momentul naşterii tale, fapt care

ne autorizează să te considerăm ca venusiacă, semnul tău ascendent fiind Taurul, despre care fiecare ştie că e cârmuit şi de Venus. Firea ta e deci emotivă, afectuoasă şi agreabilă. Poţi să te bucuri de acest fapt, deşi Taurul predispune la celibat şi riscă să lase fără întrebuinţare aceste preţioase calităţi. Văd de altfel că Venus intră în conjuncţie cu Saturn, ceea ce e defavorabil căsătoriei şi copiilor. Această conjunctură mai prevesteşte gusturi bizare şi predispune la afecţiuni ale pântecelui. Nu zăbovi totuşi asupra lor şi caută soarele, care va întări mintea şi sufletul şi care e remediul suveran pentru afecţiunile pântecelui. Caută-ţi prieteni printre tauri, micuţo, şi nu uita că poziţia ta e bine orientată, uşoară şi prielnică, şi că ea poate să-ţi aducă bucurii. Consultaţia costă şase franci.

Primeşte banii.

FEMEIA: Mulţumesc. Eşti sigur de ceea ce mi-ai spus, nu-i aşa?

ASTROLOGUL: Întotdeauna, fetiţo, întotdeauna! Ai grijă, totuşi! În dimineaţa asta bineînţeles că nu s-a întâmplat nimic. Dar ceea ce nu s-a întâmplat îmi poate răsturna horoscopul. Nu sunt răspunzător de ceea ce nu s-a întâmplat!

Femeia pleacă.

ASTROLOGUL: Consultaţi-vă horoscopul! Trecutul, prezentul, viitorul, garantat de astrele fixe! Am spus: fixe! *(Aparte.)* Dacă-şi vâră coada cometele, meseria asta va deveni imposibilă. Voi fi silit să mă fac guvernator.

ŢIGANI (în grup): „Un prieten care te iubeşte... / O brună cu iz de portocală... / Un drum lung la Madrid... / O moştenire din America...”

UN ŢIGAN: După moartea prietenului blond ai să primeşti o

scrisoare brună.

Pe o estradă, în fund, bătăi de tobă.

ACTORII: Deschideți frumoşii voştri ochi, grațioase doamne, iar dumneavoastră, domnilor, ascultați! Actorii pe care-i vedeți, cei mai mari şi cei mai vestiți din regatul Spaniei, şi pe care i-am hotărât cu greu să plece de la Palat pentru a veni în această piață, vor juca, pentru a vă face plăcere, o dramă a nemuritorului Pedro de Lariba: *Spiritele.* O piesă care vă va înmărmuri şi pe care aripile geniului au purtat-o dintr-o dată alături de capodoperele universale. O operă excepțională, care-i plăcea regelui nostru atât de mult, încât cerea să fie reprezentată de două ori pe zi şi pe care ar mai admira-o încă, dacă n-aş fi arătat acestei trupe fără seamăn trebuința urgentă de-a o face cunoscută şi în această piață, spre desfă-tarea publicului din Cadiz, cel mai bun cunoscător în ale teatrului din întreaga Spanie! Apropiați-vă, reprezentația va începe.

Reprezentația începe într-adevăr, dar actorii nu se aud, căci vocile le sunt acoperite de zgomotul pieței.

— Proaspete, proaspete!

— Femeia-homar, jumătate femeie, jumătate peşte!

— Sardele prăjite! Sardele prăjite!

— Uite-l pe regele evadărilor, care scapă din toate închisorile!

— Ia roşii, frumoaso, sunt netede ca inima ta.

— Dantele şi lenjerie pentru zestre!

— Fără durere, fără palavre, numai Pedro scoate măselele!

NADA *(ieşind beat din tavernă):* Sfărâmați tot! Faceți un terci din pătlăgele roşii şi din inimi! La închisoare cu regele evadărilor şi să-i sfărâmăm dinții lui Pedro! La

moarte cu astrologul care n-a prevestit asta! S-o mâncăm pe femeia-homar şi să suprimăm tot ce nu-i băutură!

Un negustor străin, luxos îmbrăcat, intră în piaţă, însoţit de un grup numeros de fete.

NEGUSTORUL: Cumpăraţi, cumpăraţi panglica Cometei!
TOŢI: Şşşt! Şşşt!

Se duc să-i explice la ureche gestul său nebunesc.

NEGUSTORUL: Cumpăraţi, cumpăraţi panglica siderală!

Toţi cumpără panglică. Strigăte de bucurie. Muzică. Soseşte în piaţă guvernatorul cu suita sa. Se opreşte.

GUVERNATORUL: Guvernatorul vostru vă salută şi se bucură că vă vede adunaţi ca de obicei în aceste locuri, îndeletnicindu-vă cu ocupaţiile voastre care fac bogăţia şi pacea Cadiz-ului. Nu, desigur, nimic nu s-a schimbat, şi asta-i bine. Schimbările mă enervează, ţin la tabieturile mele!
UN OM DIN POPOR: Nu, guvernatorule, într-adevăr, nimic nu s-a schimbat, noi ăştia, sărăntocii, putem să ţi-o garantăm. Abia ajungem cu chiu cu vai la sfârşitul fiecărei luni. Ceapa, măslinele şi pâinea sunt hrana noastră cea de toate zilele, iar în ceea ce priveşte găina fiartă, suntem bucuroşi să ştim că alţii, nu noi, o mănâncă în fiecare duminică. Azi-dimineaţă a fost larmă în oraş şi deasupra oraşului. Adevărul e că ne-a fost frică. Ne-am temut că s-a schimbat ceva şi că aşa, pe negândite, sărăcimea va fi nevoită să se hrănească cu ciocolată. Dar datorită strădaniilor tale, bunule guvernator, am fost înştiinţaţi că nu s-a întâmplat nimic şi că urechile noastre n-au auzit bine. Şi pe dată ne-am

liniştit, datorită ție.

GUVERNATORUL: Guvernatorul se bucură. Nimic din ce e nou nu e bun.

ALCAZII[1]: Guvernatorul a grăit drept! Nimic din ce e nou nu e bun. Nouă, alcazilor, învestiți cu putere pentru înțelepciunea şi anii noştri, ne place să credem mai cu seamă că bunii noştri săraci nu vorbesc cu ironie. Ironia e o virtute care distruge. Un guvernator bun preferă viciile care construiesc.

GUVERNATORUL: Până una-alta, să nu mişte nimic! Sunt regele nemişcării!

BEȚIVII DIN TAVERNĂ *(în jurul lui Nada.)* Da, da, da! Nu, nu, nu! Să nu se mişte nimic, bunule guvernator! Totul se-nvârte în jurul nostru şi asta e foarte rău. Vrem nemişcare! Să se oprească orice mişcare! Să se suprime totul, în afară de vin şi de nebunie!

CORUL: Nimic nu s-a schimbat! Nu se întâmplă nimic, nu s-a întâmplat nimic! Anotimpurile se învârtesc în jurul crugului lor şi pe cerul senin se rotesc astre înțelepte, a căror liniştită geometrie condamnă stelele nebune şi dezordonate care aprind pajiştile cerului cu coama lor arzătoare, care tulbură cu urletul lor alarmant muzica dulce a sferelor, care răstoarnă cu năvala lor gravitațiile veşnice, care fac să scrâşnească constelațiile şi pregătesc, la toate răspântiile cerului, funeste ciocniri de aştri. Într-adevăr, totul e în ordine. Lumea-şi regăseşte echilibrul! Este amiaza anului, anotimpul culminant şi nemişcat! Fericire, fericire! Iată vara! Ce contează restul, fericirea e mândria noastră!

ALCAZII: Dacă cerul are obiceiuri statornice, să-i mulțumiți guvernatorului, pentru că el e regele statorniciei. Nici lui nu-i place părul despletit. Tot regatul său e bine pieptănat!

CORUL: Cuminți! Vom sta cuminți, de vreme ce niciodată

[1] Magistrat municipal în Spania.

nu se va schimba nimic! La ce ne-ar folosi părul despletit, privirea înflăcărată, glasul strident? Vom fi mândri de fericirea altora!

BEȚIVII *(în jurul lui Nada):* Suprimați mişcarea, suprimați, suprimați! Să nu mişcați, să nu mişcați! Să lăsăm să se scurgă orele, domnia asta nu va avea istorie! Anotimpul nemişcat e pe placul inimii noastre, pentru că e cel mai cald şi pentru că ne îndeamnă la băut!

Dar tema sonoră a alarmei, care de câtăva vreme zumzăia încet, creşte brusc la tonuri ascuțite, în timp ce răsună două lovituri surde foarte puternice. Pe estradă, un actor, care înainta spre public continuându-şi pantomima, se clatină şi cade în mijlocul mulțimii care-l înconjoară imediat. Nici un cuvânt, nici un gest: tăcere deplină. Câteva clipe de nemişcare şi apoi un iureş general. Diego străbate mulțimea, care se dă încet în lături descoperind omul căzut. Sosesc doi doctori care examinează corpul, se retrag şi discută agitați. Un tânăr îi cere explicații unuia din medici, care face gesturi de negare. Tânărul insistă şi, încurajat de mulțime, îl sileşte să răspundă, îl scutură, se lipeşte de el într-o mişcare de implorare şi, în cele din urmă, ajung să stea gură-n gură. Un zgomot de aspirație şi tânărul se face că ia un cuvânt de pe buzele doctorului. Se dă în lături şi, cu multă greutate, ca şi cum cuvântul ar fi prea mare pentru gura lui şi ar trebui să facă mari eforturi ca să scape de el, rosteşte:

— Ciuma!

Genunchii tuturor se înmoaie şi fiecare repetă acest cuvânt din ce în ce mai tare şi din ce în ce mai repede, în timp ce toți fug cu mari ocoluri pe scenă, în jurul guvernatorului, care s-a urcat din nou pe estrada sa. Mişcarea se accelerează, se precipită, devine nebunească, până în clipa în care oamenii rămân nemişcați, în grupuri, auzind vocea bătrânului preot.

PREOTUL: La biserică, la biserică! Iată că soseşte

pedeapsa. Năpasta străbună s-a abătut asupra oraşului! Cerul o trimite de când lumea asupra cetăţilor păcătoase, ca să le pedepsească cu moartea pentru păcatul lor de moarte. Strigătele vor fi înăbuşite în gurile voastre mincinoase şi o pecete încinsă se va pune pe inima voastră. Rugaţi-vă acum Dumnezeului dreptăţii, ca să uite şi să ierte. Intraţi în biserica! Intraţi în biserică!

Câţiva se năpustesc în biserică. Ceilalţi se întorc mecanic la dreapta şi la stânga, în timp ce clopotul scoate un dangăt de înmormântare. În fundul scenei astrologul vorbeşte pe-un ton foarte natural, ca şi cum ar da un raport guvernatorului.

ASTROLOGUL: O conjuncţie malignă de planete duşmane s-a desenat pe planul aştrilor. Ea înseamnă şi vesteşte secetă, foamete şi ciumă pentru toţi...

Dar un grup de femei acoperă totul cu vorbăria lor.

— Avea pe gât un animal uriaş, care-i sugea sângele cu un zgomot puternic de pompă!

— Era un păianjen, un păianjen mare şi negru!

— Verde, era verde!

— Nu, era o şopârlă de alge!

— N-ai văzut nimic!

— Era o caracatiţă, mare cât un omuleţ.

— Diego, unde-i Diego?

— Vor fi atâţia morţi că nu vor mai rămâne destui oameni să-i îngroape!

— Ai! Dacă aş putea să plec!

— Să plecăm! Să plecăm!

VICTORIA: Diego, unde-i Diego!

În tot timpul acestei scene, cerul s-a umplut de semne şi zumzetul de alarmă a crescut, sporind teroarea generală. Un

bărbat cu chipul iluminat iese dintr-o casă strigând: „Peste patruzeci de zile, sfârşitul lumii!" şi, din nou, panica îşi dezlănţuie tentaculele, oamenii repetând:,feste patruzeci de zile, sfârşitul lumii". Guarzii vin să-l aresteze pe iluminat, dar de cealaltă parte a scenei iese o vrăjitoare care împarte leacuri.

VRĂJITOAREA: Melisă, mentă, salvie, rozmarin, cimbru, şofran, coajă de lămâie, pastă de migdale… Luaţi aminte, luaţi aminte, leacurile astea nu dau greş niciodată!

Se stârneşte un fel de vânt rece, în timp ce soarele începe să apună şi face să se înalţe capetele.

VRĂJITOAREA: Vântul! Iată vântul! Molimei îi e groază de vânt. Totul se va îndrepta, o să vedeţi!

În acelaşi timp, vântul se opreşte, zumzetul creşte, ascuţindu-se, cele două lovituri seci răsună asurzitor şi ceva mai aproape. Doi bărbaţi se prăbuşesc în mijlocul mulţimii. Tuturor li se taie picioarele. Toţi încep să se îndepărteze de trupuri, mergând de-a-ndăratelea. Nu mai rămâne decât vrăjitoarea, având la picioarele ei pe cei doi bărbaţi, care au semne la gât şi la subsuori. Bărbaţii se zvârcolesc, fac două-trei gesturi şi mor, în timp ce noaptea pogoară încet peste mulţimea care continuă să se retragă spre laturile scenei, lăsând cadavrele în centru.

Întuneric.

Lumină în biserică. Reflector pe palatul regal. Lumină în casa judecătorului. Scenele alternează.

La palat.

PRIMUL ALCADE: Înălţimea voastră, epidemia se întinde cu atâta repeziciune, că nu-i mai putem face faţă. Periferiile sunt mai contaminate decât ne închipuim, ceea ce mă face să cred că trebuie să ascundem situaţia

şi să nu-i spunem poporului adevărul cu nici un preț. De altfel, pentru moment, boala cuprinde în special cartierele mărginaşe, care sunt sărace şi suprapopulate. În nenorocirea noastră, măcar asta e o consolare.

Murmure de încuviințare.

La biserică.

PREOTUL: Apropiați-vă şi fiecare să mărturisească public ce-a făptuit mai rău. Deschideți-vă inimile, blestemaților! Spuneți-vă unii altora răul pe care l-ați săvârşit şi cel la care v-ați gândit, căci altminteri veninul păcatului vă va gâtui şi vă va duce în iad tot atât de sigur ca şi caracatița ciumei... Cât despre mine, mă învinovățesc că am fost deseori lipsit de milă...

Se *vor mima trei spovedanii în timpul dialogului care urmează.*

La palat.

GUVERNATORUL: Totul se va aranja. Partea plictisitoare e că trebuia să mă duc la vânătoare. Lucrurile astea se întâmplă întotdeauna tocmai când ai câte-o chestiune importantă. Ce să fac?

PRIMUL ALCADE: Nu pierdeți vânătoarea, măcar ca pilda. Oraşul trebuie să vadă că fruntea vă rămâne senină în nenorocire.

La biserică.

TOȚI: Iartă-ne, Doamne, pentru ce am făcut şi pentru ce n-am făcut!

În casa judecătorului.

Judecătorul citeşte psalmi, înconjurat de familia sa.

JUDECĂTORUL: „Domnul e refugiul şi cetatea mea / Căci el mă fereşte de capcana vânătorului de păsări / Şi de

ciuma ucigătoare!”
SOȚIA: Casado, nu ne putem plimba în oraş?
JUDECĂTORUL: Te-ai plimbat prea mult în viața ta, femeie! Şi asta nu ne-a adus fericire.
SOȚIA: Victoria nu s-a întors încă şi mă tem să nu i se întâmple ceva rău.
JUDECĂTORUL: Niciodată nu te-ai temut de răul ce ți s-ar putea întâmpla ție. Şi aşa ți-ai pierdut cinstea. Stai aici, casa e liniştită în mijlocul molimei. Am prevăzut totul şi, baricadați cât timp va dura ciuma, vom aştepta să se sfârşească. Cu ajutorul lui Dumnezeu, n-o să suferim de nimic.
SOȚIA: Ai dreptate, Casado. Dar nu suntem singurii. Alții suferă. Victoria poate-i în pericol!
JUDECĂTORUL: Lasă-i pe ceilalți şi gândeşte-te la casa ta. De pildă, gândeşte-te la fiul tău. Adună cât mai multe alimente. Plăteşte prețul care ți se cere. Strânge, femeie, strânge! A venit timpul să strângem cât mai mult! *(Citeşte.)* „Domnul e refugiu şi cetatea mea...”

La biserică.

CORUL: „Nu va trebui să te temi / Nici de spaimele nopții / Nici de săgețile care zboară ziua / Nici de ciuma care păşeşte în umbră / Nici de molima care se târăşte în miezul zilei.”
UN GLAS: Oh! Dumnezeule mare şi puternic!

Lumină în piață. Agitația mulțimii pe-un ritm de copia.

CORUL: „Ți-ai scris numele pe nisip / Ți-ai scris numele pe unde / Îți rămâne doar durerea.”

Intră Victoria. Reflector pe piață.

VICTORIA: Diego, unde-i Diego?
O FEMEIE: E printre bolnavi. Îi îngrijeşte pe cei care-l

cheamă.

Victoria aleargă spre extremitatea scenei şi se loveşte de Diego, care poartă o mască de doctor. Se dă înapoi, cu un strigăt.

DIEGO *(cu blândeţe):* Sunt chiar atât de înspăimântător, Victoria?

VICTORIA *(strigând):* Oh! Diego, tu, în sfârşit! Scoate-ţi masca şi ia-mă în braţe! Strânge-mă, strânge-mă tare şi-am să scap de nenorocirea asta!

Diego nu se clinteşte.

VICTORIA: Ce s-a schimbat între noi, Diego? Sunt ceasuri de când te caut, alergând prin oraş, îngrozită la gândul că te-ar putea lovi şi pe tine nenorocirea. Şi iată-te acum cu masca asta a chinului şi-a bolii. Scoate-o, scoate-o, te rog, şi ia-mă în braţe! *(Diego îşi scoate masca.)* Când îţi văd mâinile, mi se usucă gura. Sărută-mă!

Diego nu se mişcă.

VICTORIA *(mai încet):* Sărută-mă, mor de sete. Ai şi uitat că abia ieri ne-am legat să fim unul al altuia? Toată noaptea am aşteptat clipa în care mă vei săruta, tare, tare! Hai, repede, repede!...

DIEGO: Mi-e milă, Victoria!

VICTORIA: Şi mie, dar mie mi-e milă de noi. De asta te-am căutat, strigând pe străzi, alergând spre tine, cu braţele întinse pentru a le împleti în jurul tău!

Victoria se apropie de el.

DIEGO: Nu mă atinge, fugi!

VICTORIA: De ce?

DIEGO: Nu mă mai recunosc. De oameni nu mi-a fost niciodată frică, dar asta mă depăşeşte, onoarea nu-mi mai serveşte la nimic şi simt că mă pierd. *(Victoria se apropie mai mult.)* Nu mă atinge. Poate că boala s-a şi strecurat în mine şi ți-aş putea-o da. Aşteaptă puțin. Lasă-mă să respir că mă gâtuie uimirea. Nu mai Ştiu nici măcar cum să-i apuc pe oameni şi să-i aşez în paturile lor. Mâinile îmi tremură de groază şi mila îmi împăienjeneşte ochii. *(Țipete şi gemete.)* Mă cheamă totuşi, auzi? Trebuie să plec. Ai grijă de tine, ai grijă de noi. Se va sfârşi, asta-i sigur!

VICTORIA: Nu mă părăsi.

DIEGO: Se va sfârşi. Sunt prea tânăr şi te iubesc prea mult. Moartea mă îngrozeşte.

VICTORIA *(se repede spre el):* Eu sunt vie!

DIEGO *(se retrage):* Ce ruşine, Victoria, ce ruşine!

VICTORIA: Ruşine, de ce ruşine?

DIEGO: Mi se pare că mi-e frică.

Se aud gemete. Diego fuge spre ele.
Agitația mulțimii pe ritm de copia.

CORUL: „Cine are dreptate şi cine nu are? / Gândeşte-te / Că totul aici este minciună. / Moartea-i singurul adevăr."

Reflector pe biserică şi pe palatul guvernatorului. Psalmi şi rugăciuni în biserică. Din palat, primul alcade se adresează poporului.

PRIMUL ALCADE: Ordinul guvernatorului. Începând de astăzi, în semn de pocăință pentru nenorocirea obştească şi pentru a înlătura riscurile unei contagiuni, orice întrunire publică este interzisă şi oprită orice petrecere. De asemenea...

O FEMEIE *(începe să urle în mijlocul poporului):* Acolo! Acolo! Ascund un mort. Să nu-i lăsăm. O să putrezească! E ruşine! Să-l îngroape!

Dezordine. Doi bărbați scot din scenă femeia.

ALCADELE: De asemenea, guvernatorul este în măsură să-i liniştească pe cetățeni cu privire la mersul flagelului neaşteptat care s-a abătut asupra oraşului. După părerea tuturor doctorilor, va fi de ajuns să bată vântul dinspre mare pentru ca molima dea înapoi. Cu ajutorul lui Dumnezeu...

Dar îl întrerup cele două lovituri surde, urmate de încă două, în timp ce clopotul de înmormântare sună din răsputeri, iar rugăciunile continuă în biserică. Apoi, într-o tăcere înspăimântătoare, intră două personaje străine, un bărbat şi o femeie, urmăriți de toate privirile. Bărbatul e corpolent. Cu capul gol. Poartă un fel de uniformă cu o decorație. Femeia e tot în uniformă, dar cu guler şi manşete albe. Ține în mină un blocnotes. Înaintează amândoi până în dreptul palatului guvernatorului şi salută.

GUVERNATORUL: Ce doriți, străinilor?
BĂRBATUL *(pe-un ton politicos):* Locul dumneavoastră.
TOȚI: Ce? Ce-a spus?
GUVERNATORUL: Ți-ai ales rău momentul şi această obrăznicie poate să te coste scump. Fără îndoială însă că am înțeles greşit. Cine eşti?
BĂRBATUL: Pun rămăşag pe orice că nu ghiciți!
PRIMUL ALCADE: Nu ştiu cine eşti, străine, dar ştiu cum ai să sfârşeşti!
BĂRBATUL *(foarte calm):* Mă impresionați. Ce crezi, scumpă prietenă, e cazul să le spun cine sunt?
SECRETARA: De obicei, n-o luăm chiar aşa repede.
BĂRBATUL: Aceşti domni sunt totuşi foarte insistenți.

SECRETARA: Fără îndoială că au motivele lor. La urma urmelor, suntem în vizită şi trebuie să ne conformăm obiceiurilor locului.

BĂRBATUL: Te înțeleg. Dar asta nu va tulbura cumva aceste spirite cuminți, creând dezordine?

SECRETARA: Mai bine dezordine decât necuviință.

BĂRBATUL: M-ai convins. Dar mai am oarecare scrupule...

SECRETARA: Ori una, ori alta...

BĂRBATUL: Te ascult...

SECRETARA: Ori le spuneți, ori nu le spuneți. Dacă le-o spuneți, o vor şti. Dacă nu le-o spuneți, o vor afla.

BĂRBATUL: M-am lămurit.

GUVERNATORUL: În orice caz, ajunge! Dar, înainte de a lua măsurile pe care le socot de cuviință, vă somez pentru ultima dată să-mi spuneți cine sunteți şi ce doriți?

BĂRBATUL *(pe un ton Firesc):* Eu sunt Ciuma. Dumneavoastră?

GUVERNATORUL: Ciuma?

BĂRBATUL: Da, şi am nevoie de locul dumneavoastră. Sunt dezolat, credeți-mă, vă rog, dar voi avea foarte mult de lucru. Dacă v-aş da, de pildă, un răgaz de două ore? V-ar ajunge ca să-mi predați conducerea?

GUVERNATORUL: De data asta ai întrecut măsura şi vei fi pedepsit pentru această impostură. Guarzi!

BĂRBATUL: Stați! Nu vreau să silesc pe nimeni. Principiul meu de bază e corectitudinea. Îmi dau seama că purtarea mea pare surprinzătoare pentru că, în fond, dumneavoastră nu mă cunoaşteți. Dar vreau într-adevăr să-mi cedați locul dumneavoastră fără a fi obligat să vă înfățişez dovezi. Nu m-ați putea crede pe cuvânt?

GUVERNATORUL: N-am timp de pierdut şi gluma asta a durat cam mult. Arestați-l pe omul acesta!

BĂRBATUL: Deci, n-am încotro. Dar e destul de neplăcut. Scumpă prietenă, vrei să procedezi la o radiere?

Întinde mâna spre unul din guarzi. Secretara şterge ostentativ ceva în carnetul ei. Răsună o lovitură de tobă scurtă. Guardul cade. Secretara îl examinează.

SECRETARA: Înălţimea voastră, totul e în ordine. Are cele trei semne. *(Către ceilalţi, foarte amabilă.)* Un semn şi eşti suspect. Două, te-ai molipsit. Trei, s-a făcut radierea. Nimic mai simplu.

BĂRBATUL: Ah! Uitasem să v-o prezint pe secretara mea. O cunoaşteţi, de altfel. Dar întâlneşti atâţia oameni...

SECRETARA: Sunt scuzabili! De altfel, toţi ajung până la urmă să mă recunoască.

BĂRBATUL: Vedeţi, e o fire fericită! Veselă, mulţumită, cu un aspect îngrijit...

SECRETARA: N-am nici un merit. E mai uşor să lucrezi printre flori şi zâmbete.

BĂRBATUL: E un principiu excelent. Dar să ne-ntoarcem la oile noastre! *(Către guvernator.)* V-am dat o dovadă destul de elocventă că nu glumesc? Tăceţi? Bun, v-am înspăimântat, desigur. Dar vă rog să mă credeţi că am făcut-o cu totul împotriva dorinţei mele. Aş fi preferat o înţelegere prietenească, o convenţie bazată pe încredere reciprocă, garantată de cuvântul dumneavoastră de onoare şi de-al meu, un acord încheiat întru câtva pe cinste şi pe onoare. Dar, de altfel, nu-i prea târziu ca să facem o treabă bună. Răgazul de două ore vi se pare suficient?

Guvernatorul scutură din cap în semn de refuz.

BĂRBATUL *(întorcându-se spre secretară):* Cât mi-e de neplăcut!

SECRETARA *(clătinând din cap):* Un încăpăţânat! Ce ghinion!

BĂRBATUL *(către guvernator):* Vreau totuşi să obţin consimţământul dumneavoastră. Nu vreau să fac nimic

fără aprobarea dumneavoastră, ar fi contrar principiilor mele. Colaboratoarea mea va proceda deci la atâtea radieri câte vor fi necesare pentru a obține din partea dumneavoastră o aprobare liber consimțită a micii reforme pe care-o propun. Eşti gata, scumpă prietenă?

SECRETARA: Numai să-mi ascut creionul, care s-a tocit, şi totul va fi cât se poate de bine în cea mai bună dintre lumi.

BĂRBATUL *(oftează):* Fără optimismul dumitale, meseria asta mi s-ar părea de-a dreptul penibilă!

SECRETARA *(ascuțindu-şi creionul):* O secretară perfectă e sigură că totul se poate aranja, că nu există greşeli de contabilitate care până la urmă să nu se îndrepte şi că o întâlnire ratată azi se poate amâna pe mâine. Tot răul e spre bine. Războiul însuşi are calitățile lui şi până şi cimitirele pot fi afaceri bune, când concesiunile pentru locurile de veci sunt denunțate din zece în zece ani.

BĂRBATUL: Ai o gură de aur... Ți-ai ascuțit creionul?

SECRETARA: Da, şi putem începe.

BĂRBATUL: La treabă!

Omul arată spre Nada, care înaintează, dar Nada izbucneşte într-un râs de bețiv.

SECRETARĂ: Îmi permiteți să vă semnalez că acesta e tipul omului care nu crede în nimic şi că acest soi ne e foarte folositor?

BĂRBATUL: Foarte adevărat. Să luăm pe unul dintre alcazi.

Panică în rândul alcazilor.

GUVERNATORUL: Opriți!

SECRETARA: Semn bun, înălțimea voastră!

BĂRBATUL *(amabil):* Pot să fac ceva pentru dumneavoastră, domnule guvernator?

GUVERNATORUL: Dacă vă dau locul meu, eu, ai mei şi

alcazii ne salvăm viaţa?
BĂRBATUL: Da, bineînţeles, acesta-i obiceiul!

Guvernatorul se sfătuieşte cu alcazii, apoi se întoarce spre popor.

GUVERNATORUL: Popor al Cadiz-ului, înţelegi, sunt sigur, că totul s-a schimbat acum? În interesul vostru e bine, poate, să las oraşul în mâinile acestei noi puteri care s-a arătat. Acordul pe care l-am încheiat cu această putere va înlătura, fără îndoială, o situaţie mai rea şi veţi avea astfel siguranţa de a ţine în rezervă, în afara zidurilor oraşului, un guvern care vă va fi, poate, de folos într-o bună zi. Mai e oare nevoie să vă spun că, vorbindu-vă astfel, nu mă gândesc la persoana mea, ci la...
BĂRBATUL: Iertaţi-mă că vă întrerup. Dar aş fi bucuros să vă aud precizând în mod public că dumneavoastră consimţiţi de bună-voie la aceste dispoziţii folositoare şi că e vorba, desigur, de un acord liber.

Guvernatorul priveşte spre ei. Secretara duce creionul la gură.

GUVERNATORUL: Desigur, am încheiat acest acord în deplină libertate.

Se bâlbâie, se retrage şi fuge. Începe exodul.

BĂRBATUL *(către primul alcade):* Vă rog, nu plecaţi aşa de repede! Am nevoie de un om care să se bucure de încrederea poporului şi prin intermediul căruia să-mi transmit ordinele. *(Primul alcade ezită.)* Acceptaţi, desigur... *(Secretarei.)* Scumpă prietenă...
PRIMUL ALCADE: Desigur, e chiar o mare cinste.
BĂRBATUL: Perfect. În aceste condiţii, scumpă prietenă, vei comunica alcadelui decretele pe care trebuie să le aducă

la cunoştinţa acestor oameni cumsecade, ca să înceapă să trăiască reglementar.

SECRETARA: Ordonanţa concepută şi publicată de primul alcade şi de către consilierii săi...

PRIMUL ALCADE: Dar eu n-am conceput încă nimic...

SECRETARA: E un efort de care v-am scutit. Şi mi se pare că ar trebui să fiţi mândru că serviciile noastre îşi dau osteneala să întocmească ceea ce dumneavoastră veţi avea astfel onoarea să semnaţi.

PRIMUL ALCADE: Fără-ndoială, dar...

SECRETARA: Ordonanţa, făcând deci oficiul de act promulgat întru totul conform voinţei preaiubitului nostru suveran, pentru reglementarea şi ajutorarea milostivă a cetăţenilor atinşi de infecţie şi pentru desemnarea tuturor regulilor şi tuturor persoanelor precum: supraveghetori, gardieni, executori şi gropari, al căror jurământ va fi să aplice cu stricteţe ordinele ce vor primi.

PRIMUL ALCADE: Ce-i limbajul ăsta, vă rog?

SECRETARA: Ca să-i obişnuim cu puţină obscuritate. Cu cât vor înţelege mai puţin, cu atât vor fi mai ascultători. Acestea fiind zise, iată ordonanţele pe care le veţi anunţa prin viu grai în tot oraşul, una după alta, pentru a putea fi digerate mai uşor, chiar şi de minţile cele mei leneşe. Iată-i pe mesagerii noştri. Chipurile lor prietenoase vor face să li se reţină mai bine cuvintele.

Apar mesagerii.

POPORUL: Pleacă guvernatorul, pleacă guvernatorul!

NADA: E dreptul lui, oameni buni, e dreptul lui. El e statul şi statul trebuie apărat.

POPORUL: El a fost statul, dar acum nu mai e nimic. De vreme ce el pleacă, Ciuma e statul.

NADA: Şi ce vă pasă? Ciumă sau guvernator, tot stat se cheamă că e!

Poporul se agită şi pare că vrea să iasă.
Se desprinde un mesager.

PRIMUL MESAGER: Toate casele infectate vor trebui să fie însemnate pe uşă cu o stea mare, cu raza de un picior şi cu inscripţia: „Suntem cu toţii fraţi”. Steaua va rămâne pe uşă până la redeschiderea casei, sub pedeapsa prevăzută de lege.

Se retrage.

O VOCE: Care lege?
O ALTĂ VOCE: Legea nouă, desigur.
CORUL: Stăpânii noştri spuneau că ne vor apăra, şi iată totuşi că am rămas singuri. O ceaţă îngrozitoare a început să se lase peste tot în oraş, înecând treptat mireasma fructelor şi a trandafirilor, întunecând gloria anotimpului şi sufocând veselia verii. Ah! Cadiz, cetate marină! Ieri încă, pe deasupra strâmtorii, vântul pustiului încărcat de miresme, pentru că trecuse prin grădinile africane, venea să umple de visuri inimile fetelor noastre. Dar vântul a stat. Doar el putea să cureţe oraşul. Stăpânii noştri spuneau că nu se va petrece nimic, niciodată. Iată însă că celălalt avea dreptate, că se întâmplă ceva, că vedem cu ochii noştri, că trebuie să fugim, să fugim fără nici o întârziere înainte ca porţile să se închidă peste nenorocirile noastre.
AL DOILEA MESAGER: Toate alimentele de primă necesitate sunt de aici înainte la dispoziţia comunităţii, adică vor fi distribuite în părţi egale şi infime tuturor celor care îşi vor putea dovedi ataşamentul loial faţă de noua ordine.

Prima poartă se închide.

AL TREILEA MESAGER: Toate focurile se vor stinge la ora nouă seara şi nici o persoană particulară nu va putea staţiona într-o piaţă publică, nici circula pe străzile oraşului fără un permis în regulă, care nu va fi eliberat decât în cazuri extrem de rare şi după criterii întotdeauna arbitrare. Orice contravenient va suferi rigorile legii.

GLASURI *(crescendo):*

— Se vor închide porţile.

— S-au închis porţile.

— Nu, nu sunt toate închise.

CORUL: Ah! Să alergăm spre cele care se mai deschid încă. Noi suntem copiii mării. Acolo jos, acolo jos trebuie să ajungem, în ţinutul fără ziduri şi fără porţi, pe plajele neîntinate, unde nisipul are prospeţimea buzelor şi unde privirea poate hoinări până oboseşte. Să alergăm în întâmpinarea vântului. Spre mare! Marea, în sfârşit, marea liberă, apa care spală, vântul care descătuşează!

VOCI: Spre mare! Spre mare!

Exodul se precipită.

AL PATRULEA MESAGER: E strict interzis a se da persoanelor lovite de boală alt ajutor decât a le denunţa autorităţilor, care se vor ocupa de ele. Denunţul între membrii aceleiaşi familii este recomandat în mod deosebit şi va fi răsplătit prin alocarea unei duble raţii alimentare, denumite raţie civică.

Se închide poarta a doua.

CORUL: Spre mare! Spre mare! Marea e scăparea noastră. Ei nu-i pasă de boli şi de războaie! Ea a văzut şi a acoperit atâtea cârmuiri! Ea ne dăruieşte numai dimineţi purpurii şi înserări de smarald şi. din amurg până-n zori, freamătul nesfârşit al valurilor sale în nopţi pline de

strălucirea stelelor! O! solitudine, pustiu, botez al sării! Să fii singur în fața mării, în bătaia vântului, în plin soare, în sfârşit scăpat din aceste oraşe zăvorâte ca nişte morminte şi de aceste chipuri omeneşti slutite de spaimă. Repede! Repede! Cine mă va scăpa de om şi de spaimele sale? Eram fericit pe culmile anului, fără griji, printre fructe, în mijlocul naturii mereu aceeaşi, al verii binevoitoare. Iubeam oamenii. Era Spania şi cu mine. Dar nu mai aud vuietul valurilor. Aud țipetele, panica, insultele şi laşitatea, iată-i pe frații mei împovărați de sudoare şi de nelinişte, prea grei ca să-i mai urneşti. Cine-mi va da înapoi mările uitării, apele liniş-tite din larg, drumurile lichide şi brazdele de spumă care se pierd în unde? La mare! La mare, înainte de închiderea porților!

O VOCE: Repede! Nu-l atinge pe cel care era lângă mort!

O VOCE: E însemnat!

O VOCE: La o parte! La o parte!

Îl lovesc. Se închide a treia poartă.

O VOCE: Oh, Dumnezeule mare şi puternic!

O VOCE: Repede! Ia tot ce-i necesar: salteaua şi colivia păsărelelor! Nu uită zgarda câinelui! Nici vasul cu mentă proaspătă să nu-l uiți! Să avem ce mesteca până la mare!

O VOCE: Săriți! Săriți, hoții! Mi-au furat fața de masă brodată, de zestre!

Se fugăresc. Se ajung. Se lovesc. Se închide poarta a patra.

VOCE: Ascunde, auzi, ascunde proviziile!

O VOCE: N-am nimic pentru drum, dă-mi o pâine, frate! Îți dau în schimb ghitara mea incrustată cu sidef.

O VOCE: Pâinea asta-i pentru copiii mei, nu pentru cei care pretind că-mi sunt frați. Există o gradație în

rudenie.
O VOCE: O pâine, toți banii mei pentru o pâine!

Se închide a cincea poartă.

CORUL: Repede! N-a mai rămas deschisă decât o singură poartă! Flagelul aleargă mai iute decât noi. Urăşte marea şi nu vrea să ajungem la ea. Nopțile sunt tihnite şi stelele clipesc deasupra catargelor. Ce-ar face ciuma acolo? Vrea să ne țină sub stăpânirea ei, ne iubeşte în felul ei. Vrea să fim fericiți aşa cum înțelege ea asta, nu aşa cum vrem noi. Sunt plăceri silnice, o viață rece, fericirea veşnică. Totul s-a oprit. Nu mai simțim pe buze, ca odinioară, prospețimea vântului.
O VOCE: Părinte, nu mă lăsa, sunt unul dintre săracii tăi!

Preotul o ia la fugă.

SĂRACUL: Fuge, fuge! Ia-mă cu tine! Misiunea ta e să ai grijă de mine! Dacă te pierd, am pierdut totul!

Preotul reuşeşte să fugă. Săracul cade țipând.

SĂRACUL: Creştini din Spania, sunteți lăsați în părăsire!
AL CINCILEA MESAGER *(vorbind rar):* În sfârşit, şi acesta va fi rezumatul.

Ciuma şi secretara sa, în fața primului alcade, îşi zâmbesc şi aprobă, felicitându-se.

AL CINCILEA MESAGER: Spre a împiedica orice molipsire prin mişcarea aerului, cuvintele însele putând fi purtătoare ale infecției, se ordonă ca fiecare locuitor să țină tot timpul în gură un tampon îmbibat cu oțet, care-l va apăra de boală şi-l va îndemna în acelaşi timp la discreție şi la tăcere.

Din această clipă, toți își pun o batistă în gură şi numărul vocilor scade o dată cu amploarea orchestrei. Corul, început pe mai multe voci, va termina numai cu una, până la pantomima finală, care se va desfăşura într-o linişte desăvârşită, gurile personajelor fiind umflate şi închise. Ultima poartă se închide cu zgomot.

CORUL: Nenorocire! Nenorocire! Am rămas singuri, Ciuma şi noi! Ultima poartă s-a închis! Nu mai auzim nimic. Marea e de-aici înainte prea departe. Acum suntem în suferință şi trebuie să ne învârtim prin acest mic oraş, fără copaci şi fără apă, închis cu porți înalte şi netede şi încununat de mulțimile care urlă, în Cadiz-ul ce are o arenă roşie şi neagră, unde se vor împlini omorurile rituale. Fraților, această nenorocire e mai mare decât păcatul nostru. N-am meritat această închisoare! Inima noastră nu era nevinovată, dar iubeam lumea şi verile sale: asta ar fi trebuit să ne mântuiască! Vânturile s-au oprit şi cerul e deşert! Va trebui să tăcem multă vreme. Dar pentru ultima oară, înainte ca gurile noastre să se închidă sub căluşul terorii, vom striga în pustiu.

Gemete şi linişte. Din orchestră nu mai rămân decât clopotele. Zumzetul cometei reîncepe uşor. În palatul guvernatorului reapar Ciuma şi secretara. Secretara înaintează, ştergând câte un nume la fiecare pas, în timp ce toba îi scandează fiecare gest. Nada râde batjocoritor. Trece scârțâind primul furgon cu morți. Ciuma se duce în punctul cel mai înalt al decorului şi face un semn. Se opreşte totul: mişcare şi zgomote. Vorbeşte Ciuma.

CIUMA: Eu domnesc, ăsta e un fapt, deci un drept. Dar un drept care nu se discută: trebuie să vă adaptați. De altfel, să nu vă înşelați, dacă domnesc, domnesc în felul meu, şi-ar fi mai corect să spun că funcționez. Voi,

spaniolii, sunteți puțin cam romanțioşi şi v-ar plăcea să mă vedeți sub chipul unui rege negru sau sub înfățişarea unei insecte somptuoase. Aveți nevoie de patetic, e un fapt cunoscut! Ei bine, nu! Eu, unul, n-am sceptru şi am luat înfățişarea unui subofițer. E felul meu de-a vă umili, căci e bine să fiți umiliți: mai aveți multe de învățat. Regele vostru are unghiile negre şi o uniformă sobră. El n-are tron, el are sediu. Palatul lui e o cazarmă, pavilionul lui de vânătoare e un tribunal. Starea de asediu e proclamată. Iată de ce, notați asta, când sosesc eu, pateticul dispare. Pateticul e interzis, ca şi alte câteva aiureli precum ridicola angoasă a căutării fericirii, chipul stupid al îndrăgostiților, contemplarea egoistă a peisajelor şi vinovata ironie. În locul tuturor acestora eu aduc organizarea. La început o să vă jeneze puțin, dar, cu timpul, o să ajungeți să înțelegeți că o organizare bună face mai mult decât un patetism prost. Şi pentru a ilustra această frumoasă cugetare, încep prin a-i despărți pe bărbați de femei: măsura va avea putere de lege. *(Guarzii procedează în consecință.)* S-a terminat cu maimuțărelile voastre. Acum e cazul să fiți serioşi! Presupun că m-ați înțeles. De azi înainte veți învăța să muriți în ordine. Până acum mureați ca spaniolii, cam la întâmplare, la nimereală, ca să zicem aşa. Mureați pentru că era frig după ce fusese cald, pentru că vi se poticneau catârii, pentru că linia Pirineilor era albastră, pentru că primăvara fluviul Guadalquivir îl atrage pe cel singuratic sau pentru că există prostănaci neciopliți care omoară pentru profit sau onoare, când e incomparabil mai distins să omori de dragul logicii. Da, mureați anapoda. Un mort ici, un mort colo, ăsta-n patul lui, ălălalt în arenă: adevărat libertinaj. Dar, din fericire, această dezordine va fi organizată. O singură moarte pentru toți şi după ordinea exemplară a unei liste. Veți avea fişe, nu veți mai muri din capriciu. Destinului i-a venit mintea la cap. S-a instalat în birouri. Vă veți

încadra într-o statistică şi veți servi, în sfârşit, la ceva. Pentru că, uitasem să v-o spun, veți muri, bineînțeles, dar veți fi incinerați după aceea sau chiar înainte: e mai curat şi face parte din plan. Spania mai presus de orice! Să te aliniezi ca să mori cum se cuvine, iată deci esențialul! Cu acest preț îmi veți intra în voie. Dar luați seama la ideile nesăbuite, la izbucnirile sufleteşti, cum ziceți voi, la micile febre care fac marile revolte! Am suprimat aceste capricii şi am pus în locul lor logica. Mi-e groază de diferențieri şi de aiureli. Începând de azi, veți fi deci raționali, adică veți avea câte-o insignă. Însemnați pe pântece, veți purta public la subsuori steaua buboiului, care vă va desemna pentru a fi loviți. Ceilalți, cei care, convinşi că asta nu-i priveşte, fac coadă în fața arenelor duminica, se vor îndepărta de voi, suspecții. Dar să nu fiți supărați: Îi priveşte şi pe ei. Sunt şi ei pe listă, eu nu uit pe nimeni. Toată lumea e suspectă. Pentru început, aşa e bine. De altfel, toate astea nu împiedică sentimentalismul. Îmi plac păsările, primele violete, buzele proaspete ale fetelor tinere. Din când în când, îți dă o senzație de prospețime şi e foarte adevărat că sunt idealist. Inima mea... Dar simt că mă înduioşez şi nu vreau să merg mai departe. Să rezumăm doar. Vă aduc tăcerea, ordinea şi justiția absolută. Nu vă cer să-mi mulțumiți, pentru că ceea ce fac pentru voi e foarte normal. Dar pretind colaborarea voastră activă. Guvernarea mea a început.

CORTINA

PARTEA A DOUA

O piață în Cadiz. În stânga, administrația cimitirului. În dreapta, un chei. În apropiere de chei, casa judecătorului. La ridicarea cortinei, gropari în uniformă de ocnaşi ridică morții. Din culise se aude scârțâitul căruței. Intră şi se opreşte în mijlocul scenei. Ocnaşii o încarcă. Căruța porneşte iar, spre poarta cimitirului. În clipa când se opreşte în fața cimitirului, se aude o muzică militară şi clădirile administrației se deschid pe una din laturi, înfățişând publicului interiorul. Seamănă cu o curte a unei şcoli. În mijloc, tronează secretara. Ceva mai jos, nişte mese cum sunt cele la care se distribuie cartelele de alimente. La una dintre mese, primul alcade, cu mustața lui căruntă, înconjurat de funcționari. Muzica se aude mai tare. Dincolo de zidul cimitirului, gardienii îi fugăresc pe oameni şi îi aduc cu de-a sila în fața şi în curtea alcătuită de clădirile administrației, femeile de o parte, bărbații de alta. Lumină în centrul scenei. Din înaltul palatului său, Ciuma îşi dirijează subalternii invizibili, a căror agitație e doar întrezărită în jurul scenei.

CIUMA: Hei, voi de colo, grăbiți-vă! În oraşul ăsta treaba merge mult prea încet, poporul de-aici nu e harnic. E limpede că-i place să nu facă nimic. Eu, unul, nu concep inactivitatea decât în cazărmi şi la cozi. Asemenea lipsă de activitate, da, e bună, goleşte inima şi moaie picioarele. E un timp liber care nu slujeşte la nimic. Să ne grăbim! Isprăviți odată construirea turnului meu, altminteri nu putem supraveghea cum trebuie. Împresurați oraşul cu garduri de sârmă ghimpată. Fiecare cu primăvara lui, primăvara mea are trandafiri de fier. Aprindeți cuptoarele, sunt focurile noastre de

sărbătoare. Gardieni! Puneți stelele noastre pe casele de care am de gând să mă ocup. Dumneata, scumpă prietenă, începe alcătuirea listelor şi stabileşte certificatele noastre de existență!

Ciuma iese prin partea opusă scenei.

PESCARUL *(corifeul corului):* Un certificat de existență, ce să facem cu el?

SECRETARA: Auzi vorbă, ce să faci cu el! Cum v-ați putea lipsi de un certificat de existență ca să trăiți?

PESCARUL: Până acum ne-am dus viața foarte bine şi fără el.

SECRETARA: Ei da, fiindcă nu erați cârmuiți. Acum, în schimb, aveți o conducere. Şi marele principiu al cârmuirii noastre este tocmai faptul că totdeauna e nevoie de-un certificat. Te poți lipsi de pâine şi de femei, dar de-o adeverință în regulă, care să dovedească mai ştiu eu ce şi de toate, asta, de, e un lucru de care nu e cu putință să te lipseşti!

PESCARUL: Uite, de trei generații, în familia mea, ne aruncăm năvoadele în mare şi munca s-a făcut totdeauna foarte bine fără nici un act, vă jur!

UN GLAS: Noi suntem măcelari din tată-n fiu. Şi ca să tăiem oile nu ne folosim de nici un certificat.

SECRETARA: Erați cufundați în anarhie, asta-i tot! Băgați de seamă, n-avem nimic împotriva abatoarelor, dimpotrivă! Dar noi am introdus aici perfecționările datorate contabilității. Asta e superioritatea sistemului nostru. Cât despre aruncarea năvoadelor, o să vedeți că şi în chestiunea asta dovedim o forță respectabilă. Domnule prim-alcade, aveți formularele?

PRIMUL ALCADE: Iată-le!

SECRETARA: Gardieni, vreți să-l ajutați pe domnul să înainteze?

Pescarul e împins în față.

PRIMUL ALCADE *(citind):* Numele, prenumele, calitatea.

SECRETARA: Treceți peste lucrurile care se-nțeleg de la sine. Domnul o să completeze şi singur locurile lăsate în alb.

PRIMUL ALCADE: *Curriculum vitae.*

PESCARUL: Nu înțeleg.

SECRETARA: Trebuie să indici aici evenimentele importante din viața dumitale. E un fel de a ni te prezenta!

PESCARUL: Viața mea e a mea. E ceva particular, care nu priveşte pe nimeni.

SECRETARA: Ceva particular! Cuvintele astea n-au sens pentru noi. Bineînțeles, e vorba de viața dumitale publică. De altfel, e singura pe care ți-o autorizăm. Domnule alcade, treceți la detalii.

PRIMUL ALCADE: Căsătorit?

PESCARUL: Din '31.

PRIMUL ALCADE: Motivele pentru care ai contractat căsătoria?

PESCARUL: Motive! Mă-năbuş, mi se urcă sângele la cap!

SECRETARA: Întrebarea e scrisă negru pe alb. Şi este o metodă bună de a face public ceea ce trebuie să înceteze de-a mai fi strict personal!

PESCARUL: M-am însurat fiindcă e un lucru pe care-l faci când eşti bărbat.

PRIMUL ALCADE: Divorțat?

PESCARUL: Nu, văduv.

PRIMUL ALCADE: Recăsătorit?

PESCARUL: Nu.

SECRETARA: De ce?

PESCARUL *(urlând):* Îmi iubeam nevasta.

SECRETARA: Ciudat! De ce?

PESCARUL: Parcă în viață poți să explici totul?

SECRETARA: Da, într-o societate bine organizată!

PRIMUL ALCADE: Antecedente?
PESCARUL: Asta ce mai e?
SECRETARA: Ai fost condamnat pentru jaf, sperjur sau viol?
PESCARUL: Niciodată!
SECRETARA: Aha, un om cinstit, bănuiam eu! Domnule prim-alcade, adăugați mențiunea: de supravegheat.
PRIMUL ALCADE: Ce sentimente civice ai?
PESCARUL: Mi-am servit bine concetățenii, totdeauna. N-am lăsat niciodată să plece un sărac fără să-i dau un peşte bun.
SECRETARA: Felul ăsta de a răspunde nu e autorizat.
PRIMUL ALCADE: Oh! Asta pot s-o explic eu! Gândiți-vă doar, sentimentele civice sunt specialitatea mea! Trebuie să ştim limpede, băiete, dacă faci parte dintre cei care respectă ordine existentă pentru singurul şi bunul temei că există?
PESCARUL: Da, când este dreaptă şi umană.
SECRETARA: Suspect! Treceți în rubrica: sentimente civice suspecte! Şi citiți ultima întrebare.
PRIMUL ALCADE *(descifrând cu mare caznă):* Rațiuni de a fi?
PESCARUL: Să mă ia dracu' dacă pricep o iotă din păsăreasca asta.
SECRETARA: Înseamnă că trebuie să ne mărturiseşti motivele care te îndeamnă să rămâi în viață.
PESCARUL: Motivele! Ce motive vreți să găsesc?
SECRETARA: Vedeți! Notați întocmai, domnule prim-alcade: omul recunoaşte că existența sa nu se poate justifica. Vom avea mâinile cu atât mai libere când va sosi momentul potrivit. Şi dumneata, subsemnat, vei înțelege mai bine că certificatul de existență care-ți va fi eliberat trebuie să fie provizoriu şi pe termen limitat.
PESCARUL: Provizoriu sau nu, dați-mi-l odată, ca să mă întorc acasă. Ai mei mă aşteaptă.
SECRETARA: Desigur! Dar mai înainte va fi nevoie să

prezinți un certificat de sănătate care îți va fi eliberat, după câteva formalități, la primul etaj, sectorul afacerilor în curs, biroul aşteptărilor, secția auxiliară.

Pescarul iese. Căruța cu morți a sosit între timp la poarta cimitirului şi a început descărcarea cadavrelor. Dar din căruță sare Nada, beat, şi se porneşte să urle.

NADA: Doar vă spun că nu-s mort!

Gardienii caută să-l vâre îndărăt în căruță. El scapă şi intră în curtea administrației.

NADA: Ei, asta-i bună! Ce, dacă aş fi mort, aş şti şi eu! Aoleu! Iertați-mă!

SECRETARA: Nu face nimic. Apropie-te!

NADA: M-au azvârlit în căruță. Dar eram beat mort, asta-i tot! Doar aşa, să mai suprim!

SECRETARA: Ce să suprimi?

NADA: Totul, frumoasa mea! Cu cât suprimi mai mult, cu atât mai bine merg lucrurile. Iar dacă suprimi totul, e raiul pe pământ! Îndrăgostiții, de pildă! Am oroare de asta! Când trec prin fața mea perechi înlănțuite, scuip. În spatele lor, bineînțeles, fiindcă unii îți poartă pe urmă sâmbetele! Şi copiii, ce seminție scârboasă! Pe urmă florile, cu înfățişarea lor tâmpă, râurile, incapabile să-şi schimbe ideile! Ah! Să suprimăm, să suprimăm! Asta e filozofia mea! Dumnezeu neagă lumea şi eu neg existența lui Dumnezeu! Trăiască nimicul, de vreme ce e singurul lucru care există!

SECRETARA: Şi cum să suprimăm toate astea?

NADA: Să bem, să bem până la moarte şi totul dispare din jur!

SECRETARA: Slabă tehnică! A noastră e mai bună! Cum te numeşti!

NADA: Nimic.

SECRETARA: Cum?
NADA: Nimic.
SECRETARA: Te-am întrebat ce nume ai.
NADA: Ăsta-i numele meu.
SECRETARA: Buun! Cu asemenea nume, o să avem multe de făcut împreună! Treci de partea asta. Vei fi funcționarul regatului nostru.

Intră pescarul.

SECRETARA: Domnule alcade, fii bun şi pune-l la curent cu funcția lui pe prietenul nostru Nimic. Între timp, voi, gardieni, veți vinde insignele noastre. *(Se apropie de Diego.)* Bună ziua. Vrei să cumperi o insignă?
DIEGO: Ce insignă?
SECRETARA: Ei, asta-i, insigna ciumei. *(Scurtă pauză.)* De altminteri, sunteți liberi s-o refuzați. Insigna nu e obligatorie.
DIEGO: Atunci refuz.
SECRETARA: Foarte bine. *(Apropiindu-se de Victoria.)* Şi dumneata?
VICTORIA: Nu vă cunosc.
SECRETARA: Perfect. Vă semnalez numai că cei care refuză să poarte această insignă sunt obligați să-şi pună alta.
DIEGO: Care?
SECRETARA: Ei, insigna celor care refuză să poarte insignă. În felul acesta, dintr-o privire, vedem cu cine avem de-a face.
PESCARUL: Vă rog să mă iertați...
SECRETARA *(Întorcându-se spre Diego şi Victoria):* Pe curând! *(Pescarului.)* Dumneata ce mai vrei?
PESCARUL *(cu furie crescândă):* Vin de la etajul întâi şi mi s-a răspuns că trebuie să mă-ntorc aici ca să obțin certificatul de existență, fiindcă fără el nu mi se dă un certificat de sănătate.
SECRETARA: E clasic!

PESCARUL: Cum aşa, clasic?

SECRETARA: Da, asta dovedeşte că oraşul acesta a început să fie administrat. Convingerea noastră e că sunteți vinovați. Vinovați că sunteți cârmuiți, fireşte. Dar totul e să simțiți voi înşivă că sunteți vinovați. Şi nu vă veți socoti vinovați câtă vreme nu vă veți simți obosiți. Vă obosim, asta-i tot. Când veți fi sleiți de oboseală, restul o să meargă de la sine.

PESCARUL: Pot măcar să capăt acel blestemat de certificat de existență?

SECRETARA: În principiu, nu, fiindcă trebuie să prezinți mai întâi un certificat de sănătate, ca să obții unul de existență. În aparență, nu există nici o ieşire din impas.

PESCARUL: Şi-atunci?

SECRETARA: Şi-atunci, rămâi la cheremul bunului nostru plac. Dar, ca orice lucru arbitrar, e pe termen scurt. Îți vom acorda deci acest certificat printr-o favoare specială. Va fi însă valabil doar o săptămână. Peste o săptămână, vom vedea.

PESCARUL: Ce vom vedea?

SECRETARA: Vom vedea dacă e cazul să ți-l preschimbăm.

PESCARUL: Şi dacă nu e preschimbat?

SECRETARA: Existența dumitale, nemafiind garantată oficial, fără îndoială că se va trece la o radiere. Domnule alcade, întocmiți certificatul în treisprezece exemplare.

PRIMUL ALCADE: Treisprezce?

SECRETARA: Da! Unul pentru persoana în cauză şi douăsprezece pentru buna funcționare.

O lumină în centru.

CIUMA: Să fie începute marile lucrări inutile. Dumneata, scumpă prietenă, să ții pregătită balanța deportărilor şi a concentrărilor. Dinamizează opera de transformare a nevinovaților în vinovați, ca să avem suficientă mână de lucru. Deportează ce-i important! Cu siguranță că ne vor

lipsi oameni! Unde s-a ajuns cu recensământul?
SECRETARA: Este în curs, totul merge ca pe roate şi mi se pare că aceşti oameni cumsecade m-au înţeles!
CIUMA: Te înduioşezi prea repede, scumpă prietenă. Simţi nevoia de a fi înţeleasă. E o lipsă în meseria noastră. Aceşti oameni cumsecade, cum le spui dumneata, fireşte că n-au priceput nimic, dar asta n-are nici o importanţă! Esenţialul nu e să înţeleagă, ci să se execute. Poftim! E-o expresie care are sens, nu găseşti?
SECRETARA: Ce expresie?
CIUMA: A se executa. Haideţi, voi, de colo, executaţi-vă, executaţi-vă! Ha! Straşnică formulă!
SECRETARA: Minunată!
CIUMA: Minunată! Găseşti în ea de toate! Mai întâi, imaginea execuţiei, care e o imagine mişcătoare, şi apoi ideea că executantul colaborează la propria execuţie, ceea ce constituie scopul şi consolidarea oricărei bune guvernări!

Larmă în fundul scenei.

CIUMA: Ce se întâmplă?

Se agită corul femeilor.

SECRETARA: Femeile se agită.
CORUL: Aceasta are ceva de spus.
CIUMA: Apropie-te.
O FEMEIE *(apropiindu-se):* Unde mi-e soţul?
CIUMA: Asta-i bună! Iată că intră în joc inima omenească, cum se spune! Ce i s-a întâmplat acestui soţ?
FEMEIA: Nu s-a întors acasă.
CIUMA: E banal. Nu-ţi face griji. Până la ora asta şi-a şi găsit un pat.
FEMEIA: Soţul meu e un om cinstit şi se respectă.
CIUMA: Fireşte, o pasăre rară! Ia ocupă-te de dânsa,

scumpă prietenă!
SECRETARA: Nume şi prenume!
FEMEIA: Galvez, Antonio.

Secretara se uită în carnet şi şopteşte ceva la urechea Ciumei.

SECRETARA: Ei bine! E teafăr, viața îi e asigurată, fii fericită.
FEMEIA: Ce fel de viață?
SECRETARA: Viață de castel!
CIUMA: Da, l-am deportat, împreună cu vreo alți câțiva care făceau tărăboi şi pe care am vrut să-i cruț.
FEMEIA *(dându-se câțiva paşi înapoi):* Ce-ați făcut cu ei?
CIUMA *(cu o turbare isterică):* I-am concentrat! Până acum trăiau în plină frivolitate, împrăştiați, cam descusuți şi dezlegați, ca să zic aşa! Acum sunt mai fermi, se concentrează!
FEMEIA *(fugind spre corul care-şi deschide rândurile ca s-o primească):* Vai! Nenorocire! Ce pacoste pe capul nostru!
CIUMA: Tăcere! Nu rămâneți inactivi! Faceți ceva! Găsiți-vă o ocupație! *(Visător.)* Se execută, se ocupă, se concentrează. Gramatica e un lucru bun şi poate folosi la orice!

Schimbare rapidă de lumină, reflectorul trece asupra clădirilor administrației, unde Nada e aşezat la o măsuță, împreună cu alcadele. În fața lui, şiruri de administrați.

UN BĂRBAT: Totul s-a scumpit şi salariile nu ne mai ajung.
NADA: Ştiam şi noi şi iată un nou tabel. Abia a fost stabilit.
BĂRBATUL: Care va fi procentul de mărire?
NADA *(citind):* E foarte simplu! Tabel numărul 108. „Hotărârea de revalorizare a salariilor interprofesionale şi subsecvente fixează suprimarea salariului de bază şi eliberarea necondiționată a eşaloanelor mobile, care

capătă astfel permisiunea de a atinge un plafon de salarizare maximal ce rămâne a fi stabilit. Eşaloanele, după reținerea majorărilor acordate în mod fictiv prin tabelul nr. 107, vor continua totuşi să fie calculate, în afara modalităților propriu-zise de reclasare, conform salariului de bază suprimat anterior.”

BĂRBATUL: Dar ce majorare reprezintă toată socoteala asta?

NADA: Mărirea e pentru mai târziu, tabelul e pentru azi. Mărim salariile cu un tabel, asta-i tot.

BĂRBATUL: Dar ce vreți să facă oamenii cu tabelul ăsta?

NADA *(urlând):* Să-l mănânce! Următorul. *(Se prezintă alt bărbat.)* Tu vrei să deschizi o prăvălie. Straşnică idee, pe legea mea. Ei bine! Pentru început, completează formularul ăsta. Vâră-ți degetele în cerneală. Pune-le aici. Perfect.

BĂRBATUL: Unde pot să-mi şterg degetele?

NADA: Unde poți să le ştergi? *(Răsfoieşte un dosar.)* Nicăieri. Nu e prevăzut în regulament.

BĂRBATUL: Dar nu pot rămâne aşa.

NADA: De ce nu? Şi apoi, ce importanță are, de vreme ce tot n-ai dreptul să te atingi de nevastă-ta? Şi pe urmă, în cazul tău, o să-ți prindă bine.

BĂRBATUL: Cum aşa, să-mi prindă bine?

NADA: Da. Asta te umileşte, deci e bine. Dar să revenim la prăvălia ta. Preferi să beneficiezi de articolul 208 din capitolul 62 al circularei numărul 16 din al cincilea regulament general sau de aliniatul 27 din articolul 207 al circularei 15, care contează drept regulament de funcționare?

BĂRBATUL: Dar nu cunosc nici unul din aceste texte!

NADA: Bineînțeles, omule! Nu le cunoşti. Nici eu. Cum totuşi trebuie să luăm o hotărâre, o să te lăsăm să beneficiezi de amândouă.

BĂRBATUL: E frumos din partea ta, Nada, şi-ți mulțumesc.

NADA: Nu-mi mulțumi. Căci se pare că unul din aceste

articole îţi interzice să vinzi cel mai mic articol.
BĂRBATUL: Ce mai e şi asta?
O VOCE: Ordinea!

Intră o femeie, înspăimântată.

NADA: Ce este, femeie?
FEMEIA: Mi s-a rechiziţionat casa.
NADA: Bun.
FEMEIA: Au fost instalate în ea servicii administrative.
NADA: E la mintea cocoşului!
FEMEIA: Dar eu am rămas în stradă şi mi s-a promis altă locuinţă.
NADA: Vezi bine, ne gândim la toate!
FEMEIA: Da, dar pentru asta trebuie făcută o cerere, care-şi va urma cursul. Până atunci, copiii mei dorm sub cerul liber.
NADA: Un motiv în plus să faci cererea cuvenită. Completează formularul ăsta.
FEMEIA *(ia formularul):* Dar o să meargă iute?
NADA: Poate să meargă iute, cu condiţia să prezinţi o justificare de urgenţă.
FEMEIA: Ce-i aia?
NADA: Un act care să confirme că e urgent pentru tine să nu mai stai în stradă.
FEMEIA: Copiii mei au rămas fără acoperiş, ce poate fi mai urgent decât să le daţi un adăpost?
NADA: Nu ţi se va da o locuinţă deoarece copiii tăi sunt în stradă. Ţi se va da o locuinţă dacă prezinţi o adeverinţă. Nu e acelaşi lucru.
FEMEIA: N-am înţeles niciodată limbajul ăsta. Aşa vorbeşte diavolul şi nimeni nu-l înţelege!
NADA: Nu e o simplă întâmplare, femeie. Ne străduim să facem în aşa fel, încât să nu se înţeleagă om cu om, deşi vorbesc toţi aceeaşi limbă. Şi te pot anunţa că ne apropiem de clipa desăvârşită când toată lumea va vorbi

fără a găsi nicicând înțelegere şi când cele două limbi care se înfruntă în acest oraş se vor distruge una pe alta cu asemenea îndârjire, încât va trebui ca totul să se îndrepte spre ultima împlinire, care e tăcerea şi moartea.

FEMEIA[2]: Dreptatea cere ca toți copiii să mănânce pe săturate şi să nu le fie frig. Dreptatea cere să trăiască copiii mei. I-am adus pe lume pe un pământ al bucuriei. Marea le-a dăruit apa botezului. Ei n-au nevoie de alte bogății. Nu cer pentru ei altceva decât pâinea cea de toate zilele şi somnul săracilor. Nu e nimic şi totuşi până şi asta le-o refuzați! Şi dacă le refuzați obidiților pâinea, nici un soi de lux, nici de vorbe frumoase, nici de făgăduieli misterioase n-o să vă spele vreodată de această crimă.

NADA: Alegeți traiul în genunchi în locul morții în picioare, pentru ca universul să-şi găsească ordinea măsurată cu echerul spânzurătorilor, împărțit între morții liniştiți şi furnicile de-acum înainte bine crescute. Va fi un rai puritan lipsit de pajişti şi de pâine, unde circulă îngeri polițişti cu aripi majuscule, printre preafericiții săturați cu hârtie şi formule hrănitoare, prosternați în fața unui Dumnezeu decorat, distrugător al tuturor lucrurilor şi temeinic preocupat de risipirea vechilor deliruri ale unei lumi prea desfătătoare. Trăiască nimicul! Nimeni nu-şi mai înțelege semenul: am ajuns la clipa desăvârşirii!

Lumină în centru. Se zăresc siluete decupate, de hangare de lagăr şi sârmă ghimpată, miradoare de supraveghere şi alte asemenea elemente ostile. Intră Diego, mascat, ce pare hăituit. Zăreşte aceste construcții ostile, poporul şi Ciuma.

DIEGO *(adresându-se corului):* Unde e Spania? Unde e Cadiz-ul? Decorul acesta nu aparține nici unei țări! Ne

[2] Replica Femeii, împreuna cu replica următoare a lui Nada (până la "Trăiască nimicul!") se rostesc în acelaşi timp (n.a.).

aflăm într-o altă lume, în care omul nu poate trăi. De ce-ați amuțit?

CORUL: Ne e teamă! Ah! De s-ar stârni vântul...

DIEGO: Şi mie mi-e teamă. Îți face bine să-ți strigi spaima! Strigați şi vântul vă va răspunde.

CORUL: Eram un popor şi iată-ne acum o masă! Eram poftiți, iată-ne convocați! Ne schimbam între noi pâinea şi laptele, acum suntem aprovizionați cu rații! Batem pasul pe loc. *(Bat pasul.)* Batem pasul pe loc şi spunem că nimeni nu poate nimic pentru cei din jur şi că trebuie să aşteptăm la locul nostru, în rândul care ne-a fost hotărât! La ce bun să strigăm? Femeile noastre nu mai au chipul de floare care ne făcea suflarea grea de dorință, Spania a dispărut! Batem pasul pe loc! Batem pasul pe loc! Ah, durere! Pe noi înşine ne călcăm în picioare! Ne sufocăm în oraşul acesta închis între ziduri! Ah! De s-ar stârni vântul...

CIUMA: Asta e înțelepciunea. Apropie-te, Diego, acum că ai înțeles. *Pe cer, zgomot de radiații.*

DIEGO: Suntem nevinovați!

Ciuma izbucneşte în râs.

DIEGO *(strigând):* Nevinovăția, călăule, înțelegi ce-i asta, nevinovăția?

CIUMA: Nevinovăția! Nu cunosc!

DIEGO: Atunci, apropie-te. Cel care se va dovedi mai tare îl va ucide pe celălalt.

CIUMA: Eu sunt cel mai tare, naivule. Priveşte!

Face un semn gardienilor, care se îndreaptă spre Diego. Acesta fuge.

CIUMA: Fugiți după el! Nu-l lăsați să scape! Cel care fuge ne aparține! însemnați-l!

Gardienii aleargă după Diego. Urmărire mimată pe practicabile. Şuierături. Sirene de alarmă.

CORUL: Celălalt fuge! Se teme şi o mărturiseşte. Nu se poate stăpâni, e cuprins de nebunie! Noi, noi am devenit înțelepți. Noi suntem administrați. Dar, în tăcerea birourilor, ascultăm un lung strigăt înăbuşit, strigătul inimilor despărțite şi care ne vorbeşte despre marea sub soarele de nămiezi, despre mireasma trestiilor în amurg, despre brațele răcoroase ale femeilor noastre. Chipurile ne sunt pecetluite, paşii ne sunt măsurați, orele — ordonate, dar inima noastră refuză să se supună tăcerii. Inima noastră refuză listele şi matricolele, zidurile nesfârşite, zăbrelele la ferestre, zorii înțesați de puşti. Refuză, la fel cu cel care aleargă pentru a ajunge într-o casă, fugind de decorul acesta de umbre şi de cifre, pentru a găsi, în sfârşit, un refugiu. Dar singurul refugiu e marea de care ne separă aceste ziduri. Să se pornească vântul şi vom putea, în sfârşit, respira...

Într-adevăr, Diego s-a repezit într-o casă. Gardienii se opresc în fața ei şi postează în jur santinele.

CIUMA *(urlând):* Însemnați-l! Însemnați-i pe toți! Chiar şi ceea ce nu spun se mai poate auzi! Nu mai pot protesta, dar tăcerea lor scrâşneşte! Striviți-le gurile! Puneți-le căluşuri şi învățați-i cuvintele-cheie până ce vor repetă şi ei mereu acelaşi lucru, până ce vor deveni, în sfârşit, bunii cetățeni de care avem nevoie.

Din plafonul scenei cad acum, vibrând ca şi cum ar trece prin difuzoare, puzderie de lozinci care se amplifică pe măsură ce sunt repetate şi care acoperă corul cu gura închisă, până ce domneşte o tăcere deplină.

CIUMA: O singură ciumă, un singur popor! Concentrați-vă,

executați-vă, ocupați-vă! O ciumă bună face mai mult decât două libertăți! Deportați, torturați, tot va mai rămâne ceva de pe urma voastră!

Lumină în casa judecătorului.

VICTORIA: Nu, tată. N-o vei da pe mina lor pe această bătrână servitoare sub pretext că e contaminată. Uiți că ea m-a crescut şi că te-a slujit fără să se plângă vreodată?
JUDECĂTORUL: Cine-ar cuteza să crâcnească împotriva unei hotărâri, o dată ce am luat-o eu?
VICTORIA: Dumneata nu poți hotărî totul. Durerea are şi ea drepturile ei.
JUDECĂTORUL: Rolul meu e să ocrotesc această casă şi să împiedic boala să pătrundă aici. Eu...

Intră brusc Diego.

JUDECĂTORUL: Cine ți-a permis să intri aici?
DIEGO: Spaima m-a mânat la tine! Fug de Ciumă.
JUDECĂTORUL: Nu fugi de ea, ci o duci cu tine. *(Îi arată cu degetul lui Diego semnul pe care-l are acum la subsuoară. Tăcere, depărtare, două-trei fluierături.)* Părăseşte această casă!
DIEGO: Lasă-mă să stau! Dacă mă izgoneşti, mă vor amesteca cu toți ceilalți şi îngrămădirea asta va fi asemenea morții.
JUDECĂTORUL: Eu sunt slujitorul legii, nu te pot primi aici.
DIEGO: Slujeai legea veche. N-ai nimic de-a face cu legea nouă.
JUDECĂTORUL: Nu slujesc legea pentru ceea ce spune, ci pentru că e lege.
DIEGO: Dar dacă legea e crimă?
JUDECĂTORUL: Dacă crima devine lege, încetează de-a

mai fi crimă.

DIEGO: Şi atunci trebuie pedepsită virtutea?

JUDECĂTORUL: Trebuie s-o pedepsim, într-adevăr, dacă are aroganța de a discuta legea.

VICTORIA: Casado, nu legea te îndeamnă să acționezi astfel, ci frica.

JUDECĂTORUL: Şi lui îi e frică.

VICTORIA: Dar el n-a trădat nimic până acum.

JUDECĂTORUL: Va trăda. Toată lumea trădează ceva, fiindcă tuturor le e frică. Tuturor le e frică, fiindcă nimeni nu e pur.

VICTORIA: Tată, inima mea aparține acestui om, ți-ai dat consimțământul şi nu mi-l poți răpi azi, după ce mi l-ai dat ieri.

JUDECĂTORUL: Nu m-am învoit să te cununi. M-am învoit să pleci.

VICTORIA: Ştiam că nu mă iubeşti.

JUDECĂTORUL *(o priveşte):* Orice femeie îmi inspiră oroare.

Bătăi puternice în uşă.

JUDECĂTORUL: Ce este?

GARDIANUL *(de afară):* Casa e în supraveghere pentru că a adăpostit un suspect. Toți locatarii se află sub observație.

DIEGO *(izbucnind în râs):* Legea e bună, o ştii bine. Dar e cam nouă şi n-o cunoşti pe deplin. Judecător, acuzat şi martori, iată-ne cu toții frați!

Intră soția judecătorului, băiatul şi fata lui.

SOȚIA: Uşa a fost baricadată.

VICTORIA: Casa e condamnată.

JUDECĂTORUL: Din cauza lui. Şi-l voi denunța. Atunci se vor deschide iar uşile.

VICTORIA: Tată, onoarea îți interzice să faci aşa ceva.

JUDECĂTORUL: Onoarea e o treabă de bărbaţi şi în acest oraş nu mai sunt bărbaţi.

Se aud fluierături, paşi de oameni gonind care se apropie. Diego ascultă, priveşte în toate părţile, înnebunit, şi-l ia brusc în braţe pe copil.

DIEGO: Priveşte, om al legii! Dacă faci un singur gest, strivesc gura copilului tău de semnul ciumei.

VICTORIA: Diego, e-o laşitate!

DIEGO: Nimic nu e laş în oraşul laşilor.

SOŢIA *(alergând spre judecător):* Promite, Casado! Promite-i acestui nebun ce vrea!

FATA JUDECĂTORULUI: Nu, tată, nu-i promite nimic. Soarta lui nu ne priveşte.

SOŢIA: N-o asculta! Ştii bine că-şi urăşte fratele.

JUDECĂTORUL: Are dreptate. Povestea asta nu ne priveşte.

SOŢIA: Şi tu îmi urăşti fiul.

JUDECĂTORUL: Fiul tău, într-adevăr.

SOŢIA: Ah! Nu eşti om dacă îndrăzneşti să aminteşti ceea ce fusese iertat.

JUDECĂTORUL: N-am iertat. Am urmat legea, care făcea din mine, în ochii tuturor, tatăl acestui copil.

VICTORIA: E adevărat, mamă?

SOŢIA: Şi tu mă dispreţuieşti.

VICTORIA: Nu. Dar totul se prăbuşeşte în acelaşi timp. Sufletul se clatină.

Judecătorul face un pas spre uşă.

DIEGO: Sufletul se clatină, dar legea ne susţine, nu-i aşa judecătorule? Toţi fraţi! *(Ridică în braţe copilul.)* Şi tu, căruia îi voi da sărutul frăţesc.

SOŢIA: Stai, Diego, te implor! Nu fi ca acest om, împietrit până în fundul inimii! Dar se va înmuia. *(Fuge spre uşă*

şi îi barează drumul judecătorului.) Vei ceda, nu-i aşa?

FATA JUDECĂTORULUI: De ce-ar ceda şi ce-i pasă de acest bastard, care ocupă aici un loc necuvenit?

SOȚIA: Taci odată, te roade invidia şi te-ai înnegrit toată. *(Către judecător.)* Dar tu, tu care te apropii de moarte, ştii bine că nu-i nimic de invidiat pe acest pământ, în afară de somn şi de pace. Şi ştii bine că-ți vei pierde somnul în patul tău singuratic, dacă laşi să se înfăptuiască asta.

JUDECĂTORUL: Am legea de partea mea. Ea-mi va dărui odihna.

SOȚIA: Scuip pe legea ta. Am de partea mea dreptul, dreptul celor care se iubesc de-a nu fi despărțiți, dreptul vinovaților de-a fi iertați şi cel al pocăiților de-a fi onorați! Da, scuip pe legea ta! Aveai legea de partea ta când i-ai cerut scuze laşe căpitanului care te provoca la duel, când ai trişat ca să scapi de recrutare? Aveai legea de partea ta când i-ai propus patul acelei fete, care-l dăduse în judecată pe un stăpân josnic?

JUDECĂTORUL: Taci, femeie!

VICTORIA: Mamă!

SOȚIA: Nu, Victoria, n-am să tac! Am tăcut în toți anii aceştia. Am făcut-o pentru cinstea mea şi de dragul lui Dumnezeu. Dar cinstea nu mai există. Şi-un singur fir de păr al acestui copil mi-e mai prețios decât cerul însuşi. N-am să tac. Şi-i voi spune măcar ăstuia că n-a avut niciodată dreptatea de partea lui, căci dreptatea, mă auzi tu, Casado, e de partea celor care suferă, care speră. Nu e, nu, nu poate fi alături de cei care socotesc şi adună.

Diego a dat drumul copilului.

FATA JUDECĂTORULUI: Sunt drepturile adulterului.

SOȚIA *(strigând):* Nu-mi tăgăduiesc vina, o voi striga în fața lumii întregi. Dar, în înjosirea mea, ştiu că trupul are

păcatele lui, pe când inima are crimele sale. Ceea ce se săvârşeşte din căldura dragostei trebuie să găsească îndurare.

FATA JUDECĂTORULUI: Îndurare pentru căţele!

SOŢIA: Da! Căci au un pântece pentru voluptate şi pentru zămislire! JUDECĂTORUL: Femeie! Pledoaria ta nu e bună! Îl voi denunţa pe acest om care a pricinuit toată tulburarea! O voi face cu o îndoită mulţumire, căci o voi face în numele legii şi al urii.

VICTORIA: Nenorocire ţie, care ai rostit adevărul! N-ai judecat niciodată decât după glasul urii, pe care o împopoţonai cu numele de lege. Şi chiar cele mai bune legi au căpătat gust urât în gura ta, era gura acră a celor care n-au iubit niciodată pe nimeni! Ah! Mă înăbuşă dezgustul! Hai, Diego, ia-ne pe toţi în braţele tale şi să putrezim împreună! Dar lasă-l să trăiască pe acest om, pentru care viaţa e o osândă.

DIEGO: Lasă-mă! Mi-e ruşine când văd ce-am ajuns.

VICTORIA: Şi mie mi-e ruşine. Mi-e ruşine de moarte.

Diego se aruncă brusc pe fereastră. Judecătorul aleargă şi el. Victoria o ia la fugă pe o uşă mascată.

SOŢIA: A sosit vremea să spargem buboaiele. Nu suntem singurii. Întregul oraş e cuprins de aceeaşi febră.

JUDECĂTORUL: Căţea!

SOŢIA: Judecătorule!

Întuneric. Lumină pe clădirile administrative. Nada şi alcadele se pregătesc de plecare.

NADA: Li se ordonă tuturor comandanţilor de district să-şi pună

administraţii să voteze în favoarea noului guvern.

PRIMUL ALCADE: Nu e lesne. Riscăm ca unii să voteze contra.

NADA: Deloc, dacă urmezi bunele principii.
PRIMUL ALCADE: Bunele principii?
NADA: Bunele principii spun că votul e liber. Asta înseamnă că voturile favorabile guvernului vor fi considerate ca liber exprimate. Cât despre celelalte şi pentru a înlătura obstacolele secrete ce-ar fi putut frâna libertatea de alegere, vor fi decontate după metoda preferențială, adoptând amestecul divizionar după cuantumul sufragiilor neexprimate, în raport cu treimea voturilor eliminate. E clar, nu?
PRIMUL ALCADE: Clar, domnule... În fine, cred că înțeleg.
NADA: Te admir, alcade. Dar, fie că ai înțeles ori ba, nu uita că rezultatul infailibil al acestei metode va trebui să fie totdeauna acelaşi: voturile ostile guvernului sunt nule şi neavenite.
PRIMUL ALCADE: Dar ați spus că votul e liber?
NADA: Chiar e. Numai că noi pornim de la principiul că un vot negativ nu e un vot liber. E un vot sentimental şi, prin urmare, nu s-a eliberat încă din lanțurile pasiunilor.
PRIMUL ALCADE: Uite, la asta nu m-am gândit!
NADA: Fiindcă n-ai avut o idee justă despre ce înseamnă libertatea.

Lumină în centru. Diego şi Victoria sosesc, alergând, în avanscenă.

DIEGO: Vreau să fug de-aici, Victoria. Nu mai ştiu unde e datoria. Nu mai înțeleg nimic.
VICTORIA: Nu mă părăsi! Datoria e alături de cei pe care-i iubeşti. Rezistă!
DIEGO: Dar sunt prea mândru pentru a te iubi fără să mă stimez.
VICTORIA: Cine te împiedică să te stimezi?
DIEGO: Tu, căci te văd neclintită.
VICTORIA: Ah! Nu vorbi aşa, în numele iubirii noastre, sau voi cădea în fața ta şi-ți voi arăta întreaga mea laşitate.

Fiindcă nu spui adevărul. Nu sunt atât de puternică. Mă clatin, mă clatin de câte ori mă gândesc la vremea când puteam să mă pierd în brațele tale. Unde e vremea când mi se topea inima de îndată ce se rostea numele tău? Unde e vremea când auzeam înăuntrul meu un glas strigând: „Pământ”, de îndată ce apăreai tu? Dar mă clatin, mor de-un regret laş. Şi dacă mă mai țin încă pe picioare, izbutesc s-o fac fiindcă elanul iubirii mă împinge înainte. Dar dacă ai dispărea tu, zborul meu s-ar opri şi m-aş prăbuşi la pământ.

DIEGO: Ah! Dacă aş putea măcar să fiu legat de tine şi, cu trupul înnodat de-al tău, să mă cufund într-un somn fără sfârşit!

VICTORIA: Te aştept.

Se apropie încet amândoi. Nu se pierd din ochi. Când sunt gata să se îmbrățişeze, răsare între ei secretara.

SECRETARA: Ce faceți aici?

VICTORIA *(țipând):* Dragoste, fireşte!

Tunet teribil în cer.

SECRETARA: Ssst! Sunt cuvinte pe care nu trebuie să le rosteşti. S-ar fi cuvenit să ştiți că e interzis. Priviți!

Îl loveşte pe Diego la subsuoară şi-l înseamnă pentru a doua oară.

SECRETARA: Erai suspect. Iată-te acum contaminat. *(îl priveşte pe Diego.)* Păcat! Un băiat atât de drăguț. *(Victoriei.)* Iartă-mă! Dar prefer bărbații femeilor, mă simt complice cu ei. Bună seara.

Diego priveşte cu oroare noul semn. Aruncă priviri înnebunite în jur, apoi se repede spre Victoria şi o

îmbrățişează strâns.

DIEGO: Ah! Îți urăsc frumusețea, fiindcă îmi va supraviețui! Blestemată fie, dacă va servi altora! *(O striveşte de el.)* Aşa! Nu voi fi singur! Ce-mi pasă de iubirea ta, dacă nu moare o dată cu mine?

VICTORIA *(se zbate):* Mă doare! Lasă-mă!

DIEGO: Ah! Ți-e teamă! *(Râde ca un nebun. O scutură.)* Unde sunt armăsarii negri ai iubirii? Îndrăgostită când ceasul e frumos, dar, cum vine nenorocirea, caii fug! Cel puțin să mori o dată cu mine!

VICTORIA: Cu tine, dar niciodată împotriva ta! Urăsc chipul răvăşit de spaimă şi de ură pe care-l ai acum! Dă-mi drumul! Lasă-mă liberă, să caut în tine vechea dragoste. Şi inima mea va vorbi din nou.

DIEGO *(slăbindu-şi strânsoarea):* Nu vreau să mor singur! Până şi ființa care mi-e cea mai scumpă pe lume îşi îndepărtează fața de la mine şi refuză să mă urmeze!

VICTORIA *(aruncându-se în brațele lui):* Ah! Diego, şi în iad, dacă trebuie! Te regăsesc... Picioarele îmi tremură, lipite de ale tale. Sărută-mă, ca să înăbuş strigătul ce urcă din adâncurile trupului meu, care-mi va ieşi de pe buze, care iese... Ah!

Diego o sărută pătimaş, apoi se smulge de lingă ea şi o lasă tremurând în mijlocul scenei.

DIEGO: Priveşte-mă! Nu, nu, n-ai nimic! Nici un semn! Nebunia asta nu va avea urmări!

VICTORIA: Întoarce-te, acum tremur de frig! Adineauri pieptul tău îmi ardea mâinile, sângele îmi alerga în vine ca o văpaie! Acum...

DIEGO: Nu! Lasă-mă singur. Nu pot să-mi iau gândul de la durere.

VICTORIA: Întoarce-te. Nu cer altceva decât să mă mistui de aceeaşi febră, să sufăr de aceeaşi plagă, în acelaşi

țipăt!

DIEGO: Nu! De-acum înainte sunt cu ceilalți, cu cei însemnați! Suferința lor îmi trezeşte oroarea, mă umple de-un dezgust care până aici mă separa de toate. Dar acum sunt atins de aceeaşi nenorocire, au nevoie de mine.

VICTORIA: Dacă ar trebui să mori, aş invidia până şi țărâna care ți-ar îmbrățişa trupul!

DIEGO: Tu eşti de partea cealaltă, cu cei care trăiesc!

VICTORIA: Pot fi cu tine doar dacă mă îmbrățişezi îndelung!

DIEGO: Au interzis iubirea! Ah! Te regret din toate puterile!

VICTORIA: Nu! Nu! Te implor! Am înțeles ce vor ei. Aranjează în aşa fel lucrurile, încât iubirea să fie imposibilă. Dar eu voi fi mai tare.

DIEGO: Eu însă nu sunt mai tare. Şi nu o înfrângere voiam să împart cu tine!

VICTORIA: Sunt întreagă! Nu cunosc decât iubirea mea! Nimic nu mă mai înspăimântă şi, de s-ar prăbuşi şi bolta cerului, aş fi nimicită proclamându-mi fericirea, numai să țin mâna ta într-a mea.

Se aude un strigăt.

DIEGO: Ceilalți strigă şi ei!

VICTORIA: Sunt surdă până la moarte!

DIEGO: Priveşte!

Trece căruța cu cadavre.

VICTORIA: Nu mai văd nimic! Iubirea mă orbeşte.

DIEGO: Dar durerea e în cerul acesta care ne apasă!

VICTORIA: Am prea multe de făcut ca să-mi port iubirea! N-o să mă mai împovărez şi cu durerea lumii! E-o sarcină de bărbat, una dintre acele sarcini zadarnice, încăpățânate, sterile, pe care v-o luați pe umeri ca să vă

îndepărtați de singura luptă care ar fi cu-adevărat grea, de singura victorie de care ați putea fi mândri.

DIEGO: Oare ce trebuie să înving pe lumea asta, dacă nu nedreptatea ce ni se face?

VICTORIA: Nefericirea care e în tine! Şi restul va veni de la sine.

DIEGO: Sunt singur. Nefericirea e prea mare pentru mine.

VICTORIA: Sunt lângă tine, cu armele în mâini!

DIEGO: Ce frumoasă eşti şi cât te-aş mai iubi, de nu m-aş teme!

VICTORIA: Cât de puțin te-ai teme dacă ai vrea să mă iubeşti!

DIEGO: Te iubesc. Dar nu ştiu cine are dreptate.

VICTORIA: Cel care nu se teme. Iar inima mea nu e temătoare! Ea arde într-o singură văpaie, limpede şi înaltă, ca focurile cu care se salută pe culmi muntenii noştri. Şi inima mea te cheamă... Vezi, e noaptea Sfântului Ioan!

DIEGO: În mijlocul bolnițelor cu leşuri!

VICTORIA: Bolnițe sau pajişti, ce însemnătate are pentru iubirea mea? Cel puțin ea nu vatămă pe nimeni, e generoasă! Nebunia ta, devotamentul tău sterp fac bine? Nu mie, nu mie, în orice caz, pe mine mă străpungi cu pumnalul la fiecare cuvânt! DIEGO: Nu plânge, iubită aprigă! O, deznădejde! De ce s-ă ivit răul acesta? Aş fi sorbit lacrimile tale şi, cu gura arsă de amărăciunea lor, ți-aş fi semănat pe chip tot atâtea sărutări, câte frunze are un măslin!

VICTORIA: Ah! Te regăsesc! Răsare iar limbajul nostru, pe care-l pierduseşi! *(îi întinde mâinile.)* Lasă-mă să te recunosc...

Diego face câțiva paşi, arătându-şi semnele. Victoria întinde mâna, ezită.

DIEGO: Şi tu te temi...

Victoria îşi lipeşte mâna de spatele lui. Diego dă îndărăt, rătăcit. Ea îi întinde braţele.

VICTORIA: Vino iute! Nu te mai teme de nimic!

Dar gemetele şi blestemele sporesc în intensitate. Diego priveşte în jur, ca ieşit din minţi, şi o ia la fugă.

VICTORIA: Ah! Singurătate!

CORUL FEMEILOR: Noi suntem paznice! Întâmplarea aceasta depăşeşte priceperea noastră şi aşteptăm să se sfârşească. Vom păzi taina noastră până la iarnă, în ceasul răgazurilor, când urletele bărbaţilor se vor fi stins şi ei se vor întoarce la noi ca să ceară ceva de care nu se pot lipsi: amintirea mărilor libere, cerul pustiu al verii, mireasma veşnică a iubirii. Până atunci, iată-ne ca nişte frunze moarte, târâte de potopul lui septembrie. Frunzele plutesc o clipă, apoi povara apei pe care-o cară le lipeşte de pământ. Şi noi suntem acum pe pământ. Încovoind spinarea, aşteptăm să se piardă strigătele tuturor luptelor, ascultăm în adâncul nostru cum geme încet lentul resac al mărilor fericite. Când migdalii goi se vor înveşmânta în florile brumei, atunci ne vom ridica puţin de la faţa pământului, sensibile la prima adiere a speranţei, curând înălţate de-a binelea în această nouă primăvară. Iar cei pe care-i iubim vor veni spre noi şi, pe măsură ce se vor apropia, vom fi ca bărcile grele pe care valul mării le ridică treptat, lipicioase de sare şi de apă, bogate în mirosuri, până ce plutesc, în sfârşit, pe marea cea deasă. Ah! De s-ar stârni odată vântul, de s-ar stârni odată vântul...

Întuneric. Lumină pe chei. Diego intră şi strigă pe cineva pe care-l zăreşte foarte departe, în direcţia mării. În fund, corul bărbaţilor.

DIEGO: Ehei! Ehei!
UN GLAS: Ehei! Ehei!

Apare un barcagiu; numai capul depăşeşte nivelul cheiului.

DIEGO: Ce faci?
BARCAGIUL: Aprovizionez.
DIEGO: Oraşul?
BARCAGIUL: Nu, oraşul e aprovizionat, în principiu, de guvern. Fireşte, e aprovizionat cu tichete. Eu însă aprovizionez cu pâine şi cu lapte. În larg sunt câteva corăbii ancorate şi acolo sunt refugiate câteva familii, ca să scape de infecție. Le duc scrisorile şi le aduc provizii.
DIEGO: Dar e interzis.
BARCAGIUL: E interzis de administrație. Eu însă nu ştiu să citesc şi mă aflam pe mare când crainicii oficiali au anunțat noua lege.
DIEGO: Du-mă de aici!
BARCAGIUL: Unde?
DIEGO: În largul mării. Pe corăbii.
BARCAGIUL: Vezi că aşa ceva e interzis.
DIEGO: Tu n-ai citit, nici n-ai auzit legea.
BARCAGIUL: Ah! Nu e interzis de administrație, ci de oamenii de pe vas. Nu eşti sigur.
DIEGO: Cum adică nu sunt sigur?
BARCAGIUL: La urma urmei, deh, ai putea să-i aduci cu dumneata.
DIEGO: Pe cine să aduc?
BARCAGIUL: Şşşt! *(îşi roteşte privirea în jur.)* Microbii, fireşte! Ai putea să le aduci microbii.
DIEGO: O să plătesc cât trebuie.
BARCAGIUL: Nu stărui. Sunt slab de înger.
DIEGO: Toți banii de care e nevoie.
BARCAGIUL: Iei abaterea pe seama conştiinței dumitale?

DIEGO: Iau.
BARCAGIUL: Urcă-te în barcă. Marea e liniştită.

Diego e gata să sară. Dar îndărătul lui apare secretara.

SECRETARA: Nu! Nu te vei îmbarca.
DIEGO: Ce?
SECRETARA: Nu e prevăzut. Şi pe urmă, te cunosc bine, n-ai să dezertezi.
DIEGO: Nimic nu mă va împiedica să plec.
SECRETARA: E de-ajuns să vreau eu aşa. Şi vreau, de vreme ce am de-a face cu tine. Ştii cine sunt!

Se dă puţin îndărăt, ca şi cum ar vrea să-l atragă. El o urmează.

DIEGO: Să mori nu înseamnă nimic. Dar să mori pângărit...
SECRETARA: Înţeleg. Vezi tu, eu sunt o simplă executantă. Dar, în acelaşi timp, mi s-au dat drepturi asupra ta. Dreptul de veto, dacă preferi.

Răsfoieşte un carnet.

DIEGO: Oamenii din sângele meu nu aparţin decât pământului!
SECRETARA: Asta voiam să spun şi eu. Eşti al meu, într-un anumit fel! Numai într-un anumit fel. Poate că nu în cel pe care l-aş prefera... când te privesc. *(Cu simplitate.)* Îmi placi mult, ştii? Dar am primit anumite ordine.

Se joacă cu carnetul.

DIEGO: Prefer ura decât să-ţi văd surâsul. Te dispreţuiesc...
SECRETARA: Cum vrei. De altfel, convorbirea noastră nu e

prea reglementară. Oboseala mă face sentimentală... Cu toată contabilitatea asta, în câte-o seară ca acum, îmi mai slăbesc şi eu frânele.

Răsuceşte carnetul între degete. Diego încearcă să i-l smulgă.

SECRETARA: Nu, zău, nu insista, scumpul meu. Şi apoi, ce-ai vedea în el? E un carnet, cuvântul ăsta trebuie să-ți ajungă, un clasor, jumătate agendă, jumătate fişier. Cu efemeride. *(Râde.)* Ce vrei, e memento-ul meu!

Întinde mâna spre el, ca pentru o mângâiere. Diego se repede iarăşi spre barcagiu.

DIEGO: Ah! A plecat!

SECRETARA: Ia te uită, adevărat! Încă unul care se crede liber şi care totuşi e înscris şi el în registre, ca toată lumea.

DIEGO: Vorbele îți sunt cu două înțelesuri. Ştii bine că tocmai asta nu suportă un bărbat. Să isprăvim odată, te rog!

SECRETARA: Dar toate astea sunt foarte simple şi spun adevărul. Fiecare oraş are clasorul lui. Iată-l pe cel al oraşului Cadiz. Te asigur că organizarea e foarte bună şi că nimeni nu e uitat.

DIEGO: Nimeni nu e uitat, dar toți scapă din ghearele voastre.

SECRETARA *(indignată):* Ba nu, cum aşa? *(Meditează.)* Cu toate acestea, sunt şi excepții. Când şi când îl mai uităm pe câte unul. Dar până la urmă, totdeauna se trădează singuri. De îndată ce-au trecut de o sută de ani, se laudă cu asta, idioții. Atunci ziarele anunță faptul. E de ajuns să aşteptăm. Dimineața, când cercetez presa, îmi notez numele lor, le colecționez, cum spunem noi. Bineînțeles, nu-l ratăm pe nici unul.

DIEGO: Dar timp de-o sută de ani v-au negat, la fel cum neaga puterea voastră acest oraş întreg!

SECRETARA: O sută de ani nu înseamnă nimic! Te impresionează fiindcă priveşti lucrurile de-aproape. Eu le văd în ansamblul lor, pricepi? Într-un fişier cu trei sute şaptezeci şi două de mii de nume, te întreb: ce contează un om? Chiar şi un centenar! Şi pe urmă, ne scoatem paguba cu cei care n-au trecut de douăzeci de ani. E-o medie bună. Ştergem ceva mai iute, asta-i tot! Aşa că... *(Şterge ceva din carnet. Un strigăt pe mare şi plescăitul unui corp care cade în valuri.)*

SECRETARA: Vai! Am făcut-o fără să mă gândesc! Vezi, e barcagiul! O întâmplare!

Diego s-a ridicat şi o priveşte cu dezgust şi groază.

DIEGO: Îmi faci atâta silă, că mi se întorc măruntaiele pe dos!

SECRETARA: Ştiu, am o meserie ingrată. Te oboseşte şi pe urmă trebuie să-ți dai osteneala. La început, de pildă, mai bâjbâiam şi eu puțin. Acum am mâna sigură.

Se apropie de Diego.

DIEGO: Nu te apropia de mine.

SECRETARA: În curând nu se vor mai produce erori. E un secret. O maşină perfecționată. Vei vedea.

Se apropie de el, frază după frază, gata să-l atingă. El o ia brusc de guler, tremurând de furie.

DIEGO: Isprăveşte, isprăveşte cu comedia ta murdară! Ce mai aştepți? Fă-ți treaba şi nu te mai juca cu mine, care sunt mai mare decât tine. Ucide-mă odată, e singurul fel, îți jur, de-a salva acest frumos sistem, care nu lasă

nimic la voia întâmplării! Ah! Va să zică nu ţii seama decât de ansambluri! O sută de mii de oameni, interesant, devine interesant! Alcătuiesc o statistică şi statisticile sunt mute! Faci din ei curbe şi grafice, lucrezi cu generaţii întregi, e mai uşor! Şi munca poate fi dusă în tăcere şi în mirosul tihnit al cernelii. Dar, te avertizez, luaţi unul câte unul, oamenii sunt mai stingheritori, îşi strigă bucuriile sau agonia. Dar eu, cât voi fi în viaţă, o să vă tulbur mai departe ordinea nouă şi frumoasă prin hazardul strigătelor mele. Mă revolt, mă revolt împotriva voastră cu întreaga-mi făptură!

SECRETARA: Scumpul meu!

DIEGO: Taci! Sunt dintr-un neam care cinstea moartea tot atât cât şi viaţa. Dar au venit stăpânii voştri: a trăi, ca şi a muri, sunt acum două forme ale dezonoarei...

SECRETARA: E adevărat că...

DIEGO *(scuturând-o):* E adevărat că minţiţi şi veţi minţi şi de-acum înainte până la sfârşitul veacurilor! Da! Am înţeles bine care vă e sistemul. Aţi dăruit oamenilor durerea foamei şi a despărţirilor silite ca să-şi uite revolta. Îi istoviţi, le devoraţi timpul şi forţele, ca să n-aibă nici răgazul, nici elanul furiei! Bat pasul pe loc, fiţi mulţumiţi! Sunt singuri, deşi alcătuiesc o mulţime, cum şi eu sunt singur. Fiecare dintre noi e singur din cauza laşităţii celorlalţi. Dar eu, care sunt înrobit ca şi ei, umilit ca şi ei, vă vestesc totuşi că nu sunteţi nimic şi că această putere desfăşurată cât vezi cu ochii, până ce-a ajuns să întunece cerul, nu e decât o umbră neagră aruncată asupra pământului, pe care într-o clipă doar vântul furios o va risipi. Aţi crezut că totul se poate închide în cifre şi în formule! Dar în frumoasa voastră nomenclatură aţi uitat trandafirul sălbatic, semnele de pe cer, chipurile verii, marea voce a mării, clipele de sfâşiere şi mânia oamenilor! *(Secretara râde.)* Nu râde. Nu râde, idioato! Sunteţi pierduţi, vă spun eu. În miezul celor mai aparente victorii ale voastre, iată-vă de pe-

acum înfrânți, fiindcă e sădită în om — priveşte-mă — o forță pe care n-o veți nimici, un fel de nebunie limpede, amestec de teamă şi de curaj, neştiutoare şi veşnic biruitoare. Forța aceasta se va ridica şi veți şti atunci că gloria voastră era doar un fum. *(Secretara râde.)* Nu râde! Nu râde, îți spun!

Secretara râde. Diego o pălmuieşte şi în clipa aceea oamenii din cor îşi smulg căluşurile şi scot un lung strigăt de bucurie. Dar, antrenat de elanul său, Diego şi-a strivit semnul. Duce mâna la locul atins şi apoi o contemplă.

SECRETARA: Minunat!
DIEGO: Ce este?
SECRETARA: Eşti minunat când te cuprinde mânia! Îmi placi şi mai mult.
DIEGO: Ce s-a întâmplat?
SECRETARA: Vezi şi tu. Semnul dispare. Continuă, eşti pe drumul cel bun.
DIEGO: Sunt vindecat?
SECRETARA: Am să-ți dezvălui un mic secret... Ai dreptate, sistemul lor e excelent, dar există un defect de construcție în maşinărie.
DIEGO: Nu înțeleg.
SECRETARA: Există un defect de construcție, scumpul meu. Din negura timpurilor, de când îmi pot eu aminti, a fost totdeauna de ajuns ca un om să-şi înfrângă teama şi să se revolte pentru ca maşina lor să înceapă să scârțâie. Nu spun că se opreşte, mai va până atunci. Dar, în sfârşit, scârțâie şi, câteodată, în cele din urmă se blochează.

Tăcere.

DIEGO: De ce-mi spui asta?
SECRETARA: Ştii, degeaba fac ceea ce vezi, fiecare îşi are

slăbiciunile lui. Şi pe urmă, adevărul ăsta, oricum, l-ai descoperit şi singur.

DIEGO: M-ai fi cruțat, dacă nu te-aş fi lovit?

SECRETARA: Nu. Venisem ca să te lichidez, conform regulamentului.

DIEGO: Aşadar, eu sunt mai tare.

SECRETARA: Îți mai e teamă?

DIEGO: Nu.

SECRETARA: Atunci nu mai am nici o putere asupra ta. Şi asta e trecut în regulament. Dar pot să-ți mărturisesc, e prima dată când regulamentul se bucură de aprobarea mea deplină.

Se depărtează încetişor. Diego se pipăie, îşi mai priveşte o dată mâna şi se întoarce brusc în direcția gemetelor care se aud iar. În mijlocul tăcerii care domneşte, Diego se duce spre un bolnav cu căluş la gură. Scenă mută. Diego întinde mâna spre căluş şi-l desface. E pescarul. Se privesc în tăcere, apoi:

PESCARUL *(cu un efort):* Bună seara, frate. Ei, multă vreme s-a scurs de când n-am mai vorbit.

Diego îi zâmbeşte.

PESCARUL *(ridicând ochii spre cer):* Ce se simte?

Într-adevăr, cerul s-a înseninat. Un vânt uşor s-a stârnit, mişcând una dintre porți şi făcând să unduiască nişte pânze. Acum poporul se adună, îi înconjoară, cu căluşurile dezlegate, cu ochii înălțați spre cer.

DIEGO: Vântul mării...

CORTINA

PARTEA A TREIA

Locuitorii Cadiz-ului se agită prin piață. Aşezat puțin deasupra lor, Diego conduce lucrările. Lumină orbitoare, care face ca decorurile Ciumei să pară mai puțin impresionante, deoarece sunt mai finisate.

DIEGO: Ştergeți stelele!

Sunt şterse.

DIEGO: Deschideți ferestrele!

Ferestrele se deschid.

DIEGO: Aer! Aer! Adunați-i pe bolnavi!

Mişcare vie.

DIEGO: Să nu vă mai temeți, asta e condiția. În picioare toți cei care sunteți în stare! De ce dați înapoi? Fruntea sus, iată că bate ceasul mândriei! Zvârliți-vă căluşul şi strigați laolaltă cu mine că nu vă mai temeți. *(înalță brațele.)* O, sfântă revoltă, refuz viu, onoare a poporului, dăruieşte-le tuturor acestor oameni cu căluş la gura puterea strigătului tău!

CORUL: Frate, te ascultăm şi noi, oropsiții, care trăim cu măsline şi cu un colț de pâine, noi, pentru care o catârcă înseamnă o avere, noi care sorbim vinul de două ori pe an, la ziua de naştere şi la ziua de nuntă, începem să sperăm! Dar vechea spaimă încă nu ne-a părăsit inimile. Măslina şi pâinea dau gust vieții! Oricât de puțin ne-a

rămas, ni-e teamă să nu pierdem totul, o dată cu viața!

DIEGO: Veți pierde şi măslina, şi pâinea, şi viața, dacă lăsați lucrurile să meargă tot aşa! Azi trebuie să învingeți frica, dacă vreți să păstrați măcar pâinea. Trezeşte-te, Spanie!

CORUL: Suntem săraci şi neştiutori. Dar ni s-a spus că ciuma ur-mează drumurile anului. Are primăvara ei, în care încolţeşte şi ţâşneşte, vara ei, în care rodeşte. Să vină iarna şi, poate, moare. Dar a sosit oare iarna, frate, e oare într-adevăr iarnă? Vântul care s-a stârnit vine cu adevărat dinspre mare? Am plătit totdeauna totul cu moneda mizeriei. Trebuie cu adevărat să plătim acum cu sângele nostru?

CORUL FEMEILOR: Încă o treabă de bărbați! Noi, noi suntem aici pentru a vă reaminti clipa care se pierde, garoafa zilelor, lâna neagră a oilor, în sfârşit, mireasma Spaniei! Suntem slabe şi nu putem nimic împotriva voastră, care aveți oase atât de mari. Dar orice ați face, nu uitați florile trupurilor noastre în încăierarea voastră de umbre!

DIEGO: Ciuma ne usucă, ea îi desparte pe cei care se iubesc şi ofileşte floarea zilelor! Împotriva ei trebuie să luptăm mai întâi!

CORUL: Să fie chiar iarnă? În pădurile noastre stejarii mai sunt încă acoperiți de mici ghinde lucioase şi pe trunchiul lor viespile-s puzderie! încă n-a sosit iarna!

DIEGO: Străbateți iarna mâniei!

CORUL: Dar vom găsi oare speranța la capătul drumului? Sau va trebui să murim deznădăjduiți?

DIEGO: Cine vorbeşte de deznădejde? Deznădejdea e un căluş. Şi trăsnetul speranței, fulgerarea fericirii sfâşie tăcerea acestui oraş asediat. Sculați-vă, vă spun! Dacă vreți sa vă păstrați pâinea şi speranța, distrugeți certificatele ce vi s-au dat, spargeți geamurile birourilor oficiale, părăsiți cozile spaimei, strigați numele libertății în cele patru zări!

CORUL: Suntem cei mai nenorociți! Speranța e singura noastră bogăție, cum ne-am putea lipsi de ea? Frate, zvârlim toate căluşurile astea! *(Un mare strigăt de eliberare.)* Ah! Pe pământul uscat, în crăpăturile lăsate de arşiță, iată prima ploaie de izbăvire! Iată toamna, când totul înverzeşte iar, vântul proaspăt al mării, Speranța ne ridică, asemenea unui val, pe creasta lui.

Diego iese.

Intră Ciuma, care se afla la acelaşi nivel cu Diego, dar de cealaltă parte a scenei. E urmat de secretară şi de Nada.

SECRETARA: Ei, dar ce-i povestea asta? Acum v-ați apucat să flecăriți? Ia fiți buni şi puneți-vă căluşurile la loc!

Câțiva, din mijloc, se supun. Dar alții s-au strâns în jurul lui Diego. Se pun în mişcare, în ordine.

CIUMA: Încep să se mişte.
SECRETARA: Da, ca de obicei!
CIUMA: Ei bine! Trebuie să înăsprim măsurile!
SECRETARA: Să le înăsprim, deci!

Îşi deschide carnetul, pe care-l răsfoieşte cu puțină oboseală.

NADA: Ei, asta-i acum! Suntem pe drumul cel bun! A fi sau a nu fi reglementar, iată întreaga morală şi filozofie! Dar, după părerea mea, excelență, nu mergem destul de departe.
CIUMA: Vorbeşti prea mult.
NADA: Fiindcă sunt entuziast. Şi-am învățat multe lucruri în preajma voastră. Suprimarea, iată evanghelia mea. Dar până acum n-aveam bune temeiuri. Acum am un temei regulamentar!
CIUMA: Regulamentul nu suprimă totul. Nu eşti pe linie, ia

seama!

NADA: Luați aminte că existau regulamente şi înaintea voastră. Dar mai rămânea de inventat regulamentul general, lichidarea tuturor conturilor, speța umană pusă la index, întreaga viață înlocuită printr-o tablă de materii, universul pus în disponibilitate, cerul şi pământul, în sfârşit, devalorizate...

CIUMA: Întoarce-te la treaba ta, bețivane! Şi dumneata, dă-i drumul!

SECRETARA: Cu ce începem?

CIUMA: Cu hazardul. E cel mai izbitor.

Secretara şterge două nume. Lovituri înfundate, de avertisment. Doi oameni cad. Reflux. Cei care muncesc se opresc împietriți. Gardienii Ciumei se precipită, pun la loc cruci pe uşi, închid din nou ferestrele, învălmăşesc cadavrele etc.

DIEGO *(în fund, cu glas liniştit):* Trăiască moartea, căci nu ne înspăimântă!

Flux. Oamenii se apucă iar de lucru. Gardienii se dau înapoi. Aceeaşi pantomimă, dar în sens invers. Vântul suflă când poporul înaintează, se potoleşte când revin gardienii.

CIUMA: Şterge-l pe ăsta de pe listă!

SECRETARA: Imposibil!

CIUMA: De ce?

SECRETARA: Nu se mai teme!

CIUMA: Asta-i bună! Ştie!

SECRETARA: Are anumite bănuieli.

Şterge. Lovituri înfundate. Reflux. Aceeaşi scenă.

NADA: Minunat! Mor ca muştele! Ah! Dacă pământul ar putea sări în aer!

DIEGO *(calm):* Ajutați-i pe toți cei care cad.

Reflux. Pantomimă inversată.

CIUMA: Ăsta merge prea departe!
SECRETARA: Merge departe, într-adevăr.
CIUMA: De ce spui asta cu melancolie? Nu cumva l-ai informat?
SECRETARA: Nu. Pesemne că a găsit calea singur. Ce vrei, e înzestrat!
CIUMA: El e înzestrat, dar eu am mijloacele mele. Trebuie să încercăm altceva. E rândul dumitale.

Iese.

CORUL *(scoțându-şi căluşul):* Ah! *(Suspin de uşurare.)* E prima oară când dau îndărăt, juvățul îşi mai slăbeşte strânsoarea, cerul se destinde şi se aeriseşte. Iată că se întoarce zvonul izvoarelor, pe care soarele negru al Ciumei le secase. Vara se duce. Nu vom mai avea strugurii din bolțile de viță, nici pepenii, bobul verde şi salata crudă. Dar apa speranței înmoaie pământul întărit şi ne făgăduieşte refugiul iernii. Castanele coapte, prima recolta de porumb cu boabele încă verzi, nucile cu gust de săpun, laptele în fața focului...
FEMEILE: Suntem neştiutoare. Dar spunem că bogățiile acestea nu trebuie să fie plătite prea scump. Pe toate meleagurile din lume şi sub oricare stăpânitor, totdeauna va exista un fruct proaspăt la îndemână, un vin al săracului, un foc de curpeni alături de care aştepți ca totul să treacă...

Din casa judecătorului iese pe fereastră fata lui, care fuge să se ascundă printre femei.

SECRETARA *(coborând spre popor):* Pe cuvântul meu, te-ai

crede în plină revoluție! Totuşi, ştiți bine că nu e cazul. Şi pe urmă, acum nu se mai cuvine ca popoarele să facă revoluția, dă-o încolo, ar fi ceva cu totul demodat. Revoluțiile nu mai au nevoie de răzvrătiți. Astăzi poliția e bună la toate, chiar şi la răsturnarea unui guvern. La urma urmei, nu-i mai bine aşa? În felul acesta, poporul se poate odihni, în timp ce câteva spirite luminate gândesc pentru el şi decid în locul lui cu privire la cantitatea de fericire care-i va fi prielnică.

PESCARUL: O să spintec pe loc pântecele acestei murene blestemate.

SECRETARA: Haideți, bunii mei prieteni, n-ar fi mai bine să ne oprim aici? Când o ordine e stabilită, totdeauna te costă mai scump s-o schimbi. Şi chiar dacă această ordine nouă vi se pare insuportabilă, poate că s-ar putea obține câteva compromisuri.

O FEMEIE: Ce fel de compromisuri?

SECRETARA: Ştiu şi eu? Dar voi, femeile, nu ştiți că orice tulburare se plăteşte şi că o bună împăcare face câteodată mai mult decât o victorie distrugătoare?

Femeile se apropie. Câțiva bărbați se desprind din grupul lui Diego.

DIEGO: Nu plecați urechea la ce vă spune. Toate astea sunt bine ticluite.

SECRETARA: Ce e ticluit? Spun lucruri înțelepte şi nu ştiu nimic mai mult.

UN BĂRBAT: Despre ce compromisuri vorbeai?

SECRETARA: Bineînțeles, ar trebui să ne mai gândim la asta. Dar am putea, de pildă, să constituim cu sprijinul vostru un comitet care ar hotărî, cu majoritate de voturi, ce nume trebuie şterse. Acest comitet ar deține, în deplină proprietate, caietul acesta în care se procedează la radieri. Luați notă că spun asta aşa, ca exemplu...

Scutură caietul cu brațul întins. Un bărbat i-l smulge.

SECRETARA *(pe-un ton de falsă indignare):* Faceți bine şi dați-mi caietul înapoi! Ştiți bine că e prețios şi că e deajuns să ştergeți din el numele unuia dintre concetățenii voştri pentru ca el să moară deîndată.

Bărbați şi femei îl înconjoară pe cel care ține caietul. Agitație.

— Am pus mâna pe el!
— Gata cu morțile!
— Suntem salvați!

Dar apare brusc fiica judecătorului, care smulge cu brutalitate caietul, fuge într-un colț şi, răsfoind rapid carnetul, şterge ceva. Din casa judecătorului un strigăt puternic şi zgomotul căderii unui corp. Bărbați şi femei se reped spre fiica judecătorului.

O VOCE: Ah! Blestemato! Tu trebuie să mori!

O mână îi smulge caietul, toți îl răsfoiesc, îi găsesc numele şi o mână i-l şterge. Fata cade fără nici un țipăt.

NADA *(urlând):* Înainte, cu toții uniți întru suprimare! Nu mai e vorba să suprimăm, ci să ne suprimăm! Iată-ne pe toți alături, asupriți şi asupritori, mână în mână. Haide, taure! E-o curățenie generală!

Pleacă.

UN BĂRBAT *(enorm şi care ține caietul):* E drept că trebuie făcută puțină curățenie! Şi prea e frumoasă ocazia asta de-a le face felul câtorva pui de cățea care s-au dedulcit în timp ce noi crăpăm de foame!

Ciuma, care a apărut din nou, izbucneşte într-un hohot de

râs uriaş, în timp ce secretara îşi reia, modest, locul alături de el. Toată lumea, nemişcată, cu privirile în sus, aşteaptă pe scenă, în timp ce gardienii Ciumei se răspândesc pentru a pune la loc decorul şi semnele Ciumei.

CIUMA *(către Diego):* Poftim! Fac ei înşişi treaba! Crezi că merită osteneala pe care ți-o dai pentru ei?

Dar Diego şi pescarul au sărit pe podium, s-au repezit asupra bărbatului cu caietul, pe care-l pălmuiesc şi-l doboară la pământ. Diego ia caietul şi-l rupe în bucăți.

SECRETARA: Inutil. Îl am în dublu exemplar.

Diego îi împinge pe oameni de cealaltă parte a scenei.

DIEGO: Iute, la treabă! Ați fost traşi pe sfoară!
CIUMA: Când li-e teamă, se tem pentru propria soartă. Dar ura o păstrează pentru alții.
DIEGO *(întors în fața Ciumei):* Nici teamă, nici ură, asta e victoria noastră!

Reflux treptat al gardienilor în fața oamenilor lui Diego.

CIUMA: Tăcere! Eu sunt cel care oțeteşte vinul şi usucă poamele. Eu ucid curpenii de viță, dacă vor să dea struguri, îi înverzesc, dacă trebuie să hrănească focul. Bucuriile voastre simple mă dezgusta. Țara asta în care oamenii pretind să fie liberi fără să fie bogați mă dezgustă. Am de partea mea temnițele, călăii, forța, sângele! Oraşul va fi ras de pe fața pământului şi, pe ruinele sale, istoria va agoniza, în fine, în frumoasa tăcere a societăților perfecte. Tăcere deci sau strivesc totul.

Luptă mimată, în mijlocul unui vaiet cumplit, scrâşnet de

ştreanguri, zbârnâituri, zgomote surde de oameni care cad răpuşi, potop de lozinci. Dar, pe măsură ce lupta se conturează în favoarea oamenilor lui Diego, tumultul se potoleşte şi corul, deşi nu e prea desluşit, acoperă zgomotele Ciumei.

CIUMA *(cu un gest de turbare):* Ne mai rămân ostaticii!

Face un semn. Gardienii săi părăsesc scena, pe când ceilalţi se regrupează.

NADA *(din înaltul palatului):* Totdeauna mai rămâne ceva... Totul continuă să nu continue. Şi birourile mele continuă. Dacă s-ar prăbuşi oraşul, dacă ar exploda cerul, dacă oamenii ar lăsa pământul pustiu, birourile tot s-ar deschide la oră fixă, ca să administreze neantul! Eternitatea sunt eu, paradisul meu are arhivele şi tampoanele sale.

Iese.

CORUL: Asupritorii fug. Vara se sfârşeşte cu o victorie. Se întâmplă deci ca omul să triumfe! Şi atunci victoria ia forma trupului femeilor noastre, sub ploaia iubirii. Iată carnea fericită, lucitoare şi caldă, ciorchine al lui septembrie, în care ţârâie bondarul. Pe aria pântecelui cad recoltele viei. Culesul aruncă văpăi pe culmile sânilor beţi. O, dragostea mea, dorinţa plesneşte ca un fruct copt, slava trupului şiroieşte în sfârşit. În toate colţurile cerului mâini misterioase îşi întind florile şi un vin gălbui curge din nesecate izvoare. Sunt sărbătorile victoriei, hai să ne căutăm femeile!

Se aduce, în tăcere, o targa pe care e întinsă Victoria.

DIEGO *(repezindu-se):* Ah! Asta îţi dă imbold să ucizi sau să

mori! *(Se apropie de trupul care pare neînsuflețit.)* Ah! Tu, cea minunată, învingătoare, sălbatică precum iubirea, întoarce-ți puțin chipul spre mine! Vino înapoi, Victoria! Nu te lăsa purtată de cealaltă parte a lumii, unde nu te pot ajunge! Nu mă părăsi, pământul e rece. Iubirea mea, iubirea mea! Agață-te dârz, agață-te dârz de această margine de pământ pe care ne mai aflăm încă! Nu te lăsa să aluneci la fund. Dacă mori tu, de-a lungul tuturor zilelor care-mi mai rămân de trăit va fi veşnic beznă în plină zi!

CORUL FEMEILOR: Acum suntem în inima adevărului. Până acum nu era ceva serios. Dar în ceasul acesta e vorba de-un trup care suferă şi se perpeleşte în chinuri. Atâtea strigăte, cea mai frumoasă vorbire, trăiască moartea. Şi apoi moartea însăşi sfâşie pieptul ființei iubite! Atunci revine iubirea; tocmai atunci când nu mai e vreme.

Victoria geme.

DIEGO: Mai e vreme, o să se ridice iarăşi. O să-mi stai din nou în față, dreaptă ca o torță, cu flăcările negre ale părului tău şi chipul scânteietor de dragoste, a cărui scăpărare o purtam cu mine în noaptea luptei. Căci te luam cu mine, inima mea putea să cuprindă totul.

VICTORIA: Mă vei uita, Diego, asta e sigur. Inima ta nu va face față absenței. N-a făcut față nefericirii. Ah! Ce chin groaznic să mori ştiind că vei fi uitată!

Îşi întoarce fața de la el.

DIEGO: Nu te voi uita. Memoria mea va fi mai lungă decât viața.

CORUL FEMEILOR: O, trup în suferință, odinioară atât de vrednic de dorință, frumusețe regească, oglindire a zilei! Bărbatul strigă către imposibil, femeia suferă tot ce e

posibil. Pleacă-te, Diego! Strigă-ți durerea, acuză-te, e clipa căinței! Dezertorule! Trupul acesta era patria ta, fără de care nu mai ești nimic! Memoria ta nu va răscumpăra nimic!

Ciuma a ajuns încetișor lângă Diego. Numai trupul Victoriei îi desparte.

CIUMA: Ei, ce zici, renunți?

Diego privește disperat trupul Victoriei.

CIUMA: N-ai forță! Ochii tăi sunt rătăciți. Eu am privirea fixă a puterii.
DIEGO *(după o pauză):* Las-o pe ea să trăiască și ucide-mă pe mine.
CIUMA: Cum?
DIEGO: Îți propun un schimb.
CIUMA: Care schimb?
DIEGO: Vreau să mor în locul ei.
CIUMA: E una dintre ideile care ți se năzare când ești obosit. Haide, doar nu e plăcut să mori și, pentru că treaba cea mai grea s-a și făcut, să lăsăm lucrurile așa cum sunt!
DIEGO: Ideea asta o ai când ești cel mai tare!
CIUMA: Privește-mă, sunt forța întruchipată!
DIEGO: Scoate-ți uniforma.
CIUMA: Ești nebun!
DIEGO: Dezbracă-te! Când oamenii forței își leapădă uniformele, nu sunt prea chipeși la vedere!
CIUMA: Se poate. Dai forța lor e că au inventat uniforma.
DIEGO: Forța mea stă în refuz. Îmi mențin târgul.
CIUMA: Măcar chibzuiește. Viața are și lucruri bune.
DIEGO: Viața mea nu înseamnă nimic. Ceea ce contează sunt temeiurile existenței mele. Nu sunt un câine.
CIUMA: Prima țigară nu înseamnă nimic? Mirosul de praf,

la amiază, pe terasamente, ploile înserării, femeia încă necunoscută, al doilea pahar de vin, toate astea nu valorează nimic?

DIEGO: Valorează, dar ea va trăi mai bine decât mine!

CIUMA: Nu, dacă renunți să te ocupi de ceilalți.

DIEGO: Pe drumul pe care am pornit nu te poți opri, chiar dacă vrei s-o faci. Nu te voi cruța!

CIUMA *(schimbând tonul):* Ascultă! Dacă îmi oferi viața ta în schimbul vieții ei, sunt silit să primesc, şi femeia aceasta va trăi. Dar îți propun alt târg. Îți dăruiesc viața acestei femei şi vă las pe amândoi să fugiți, numai să mă lăsați să-mi văd de treburile mele în acest oraş.

DIEGO: Nu. Îmi cunosc puterile.

CIUMA: În cazul acesta, voi fi sincer cu tine. Trebuie să fiu stăpân peste toate, altfel nu mai sunt stăpân peste nimic. Dacă tu îmi scapi din mâini, îmi scapă şi oraşul. Aşa e regula jocului. O regulă veche, care habar n-am de unde vine.

DIEGO: Eu însă ştiu! Vine din adâncurile vremurilor, e mai mare decât tine, mai înaltă decât spânzurătorile tale, e regula naturii. Am învins!

CIUMA: Încă nu! Am ca ostatic acest trup. Şi ostaticul e ultimul meu atu. Priveşte-o! Dacă vreo femeie are chipul vieții, nu poate fi decât asta. Merită să trăiască şi tu vrei să o faci să trăiască. Sunt obligat să ți-o redau. Dar asta se poate obține fie în schimbul vieții tale, fie în schimbul libertății acestui oraş. Alege!

Diego se uită la Victoria. În fund, murmurul glasurilor cu căluş la gură. Diego se întoarce spre cor.

DIEGO: E greu să mori.

CIUMA: E greu.

DIEGO: Dar e greu pentru toată lumea.

CIUMA: Prostule! Zece ani de iubire a acestei femei fac mai mult decât un secol de libertate pentru oamenii aceştia.

DIEGO: Dragostea acestei femei e regatul meu. Pot face cu ea ce vreau. Dar libertatea acestor oameni le aparține lor. Nu pot dispune de ea.

CIUMA: Nu poți fi fericit fără să le faci rău celorlalți. Asta e dreptatea pe pământ.

DIEGO: Nu m-am născut pentru a mă supune acestui fel de dreptate.

CIUMA: Cine-ți cere să te supui? Ordinea acestei lumi nu se va schimba după dorințele tale! Dacă vrei s-o schimbi, lasă-ți visele deoparte şi ține seama de realitate.

DIEGO: Nu. Cunosc rețeta. Trebuie să ucizi ca să suprimi crima, să comiți violențe ca să vindeci lumea de nedreptate. De secole durează minciuna asta! Sunt secole de când domnii din seminția ta infectează plăgile lumii sub pretext că le vindecă, şi totuşi îşi laudă mai departe rețeta, fiindcă nimeni nu le râde în nas!

CIUMA: Nimeni nu râde, fiindcă realizez. Sunt eficace.

DIEGO: Eficace, bineînțeles! Şi practic. Ca securea!

CIUMA: E de ajuns fie numai şi să-i priveşti pe oameni. Atunci ştii că orice fel de dreptate e destul de bună pentru ei.

DIEGO: De când au fost închise porțile acestui oraş, am avut timp destul să-i privesc.

CIUMA: Ştii deci acum că te vor lăsa totdeauna singur. Iar omul singur trebuie să piară.

DIEGO: Nu, nu-i adevărat! Dacă aş fi singur, totul ar fi uşor. Dar, de voie, de nevoie, sunt alături de mine.

CIUMA: Frumoasă turmă, într-adevăr, dar care duhneşte tare!

DIEGO: Ştiu că nu sunt puri. Nici eu nu sunt. Şi apoi, m-am născut printre ei. Trăiesc pentru oraşul şi pentru epoca mea.

CIUMA: Epoca sclavilor!

DIEGO: Epoca oamenilor liberi!

CIUMA: Mă uimeşti. În zadar îi caut. Unde sunt?

DIEGO: În ocnele şi în cimitirele tale. Sclavii se află pe

tronuri.

CIUMA: Ia pune-le oamenilor tăi liberi uniforma poliției mele şi-o să vezi ce iese din ei.

DIEGO: E adevărat că li se întâmplă uneori să fie laşi şi cruzi. De aceea n-au nici ei mai mult decât tine dreptul la putere. Nici un om nu dovedeşte atâta virtute, încât să i se poată acorda puterea absolută. Dar tocmai din această pricină aceşti oameni au dreptul la compătimirea care ție îți va fi refuzată.

CIUMA: Laşitate e să trăieşti în felul lor, mici, trudnici, totdeauna mediocri.

DIEGO: Țin la ei aşa mediocri cum sunt. Şi dacă nu sunt credincios acestui umil adevăr pe care-l împărtăşesc cu ei, cum aş putea păstra credința față de ce am mai mare şi mai singuratic pe lume?

CIUMA: Singura fidelitate pe care-o cunosc e disprețul. *(Îi arată corul prăbuşit în curte.)* Priveşte-i, există motive!

DIEGO: Nu-i disprețuiesc decât pe călăi. Orice ai face, oamenii aceştia vor fi mai măreți decât tine. Dacă li se întâmplă vreodată să ucidă, o fac mânați de nebunia unei clipe. Tu, tu măcelăreşti după lege şi logică. Nu batjocori capul lor plecat, căci s-au scurs secole de când trec deasupra lor pe cer cometele spaimei. Nu râde de înfățişarea lor speriată, căci sunt secole de când mor, şi iubirea lor e sfâşiată. Cea mai mare crimă a lor va avea totdeauna o scuză. Dar nu găsesc nici o scuză pentru crima care, de la începutul începuturilor, s-a comis împotriva lor şi pe care, ca o încununare, ai avut ideea de-a o codifica în ordinea ta murdară. *(Ciuma se apropie de el.)* Nu-mi voi pleca privirea în fața ta!

CIUMA: Nu ți-o vei pleca, e limpede! Atunci prefer să-ți spun că ai trecut victorios şi cea din urmă încercare. Dacă mi-ai fi lăsat oraşul acesta, ai fi pierdut şi femeia iubită şi-ai fi fost pierdut o dată cu ea. Până una-alta, oraşul acesta are toate şansele de-a fi liber. Vezi bine, e de ajuns un nebun ca tine... Evident, nebunul moare.

Dar până la urmă, mai devreme sau mai târziu, toți ceilalți sunt salvați! *(Întunecat.)* Şi restul oamenilor nu merită să fie salvați.

DIEGO: Nebunul moare...

CIUMA: Ah! Nu-ți mai convine? Ba nu, e clasic: secunda de şovăială! Trufia va fi cea mai tare.

DIEGO: Eram însetat de onoare. Şi nu voi găsi astăzi onoarea decât printre morți?

CIUMA: Aveam dreptate, trufia ucide. Dar e foarte obositor pentru un om care îmbătrâneşte, ca mine. *(Cu un glas tăios.)* Pregăteşte-te!

DIEGO: Sunt pregătit.

CIUMA: Iată semnele. O să te doară. *(Diego priveşte cu oroare semnele care apar iarăşi pe trupul lui.)* Aşa! Suferă puțin înainte de-a muri. Barem asta e regula mea. Când ura mă arde, suferința altuia e pentru mine ca rouă. Gemi puțin, aşa e bine. Şi lasă-mă să te privesc cum suferi, înainte de-a părăsi acest oraş. *(Se uită la secretară.)* Haide, acum la lucru!

SECRETARA: Da, dacă trebuie.

CIUMA: Ai şi obosit, hai?

Secretara aprobă din cap şi, în aceeaşi clipă, îşi schimbă brusc înfățişarea. Devine o bătrână cu masca morții.

CIUMA: Totdeauna m-am gândit că nu urăşti destul. Dar ura mea are nevoie de victime proaspete. Să-mi rezolvi iute treaba asta. Şi vom începe de la capăt povestea, în altă parte.

SECRETARA: Într-adevăr, ura nu mă mai susține, fiindcă nu intră în atribuțiile mele. Dar e puțin şi vina dumitale. Tot lucrând întruna numai cu fişe, uiți să te mai pasionezi.

CIUMA: Astea sunt vorbe. Şi dacă îți cauți un sprijin... *(I-l arată pe Diego, care cade în genunchi)* găseşte-l în bucuria de a distruge. Asta ți-e misiunea.

SECRETARA: Să distrugem, deci. Dar nu mă simt în largul meu.

CIUMA: În numele cui stai şi-mi discuţi ordinele?

SECRETARA: În numele memoriei. Am câteva amintiri îndepărtate. Înainte de sosirea ta, eram liberă şi asociată cu hazardul. Atunci nu eram nesuferită nimănui. Eram cea care încheie toate, care fixează iubirile, care dă formă tuturor destinelor. Eram elementul constant. Dar dumneata m-ai pus în slujba logicii şi a regulamentelor. Am deviat de la linia mea, care uneori mai şi ajuta pe cineva.

CIUMA: Cine-ţi cere ajutorul?

SECRETARA: Cei care nu ating dimensiunile nenorocirii. Adică aproape toţi. În ceea ce-i priveşte, mi se întâmpla să lucrez cu consimţământul lor, existam şi eu în felul meu. Astăzi îi târăsc silnic şi toţi mă refuză, până la ultima lor suflare. Poate că de aceea îl iubeam pe cel pe care-mi porunceşti să-l ucid. M-a ales în mod liber. În felul lui, i-a fost milă de mine. Îi iubesc pe cei care-mi dau întâlnire.

CIUMA: Teme-te să nu-mi stârneşti mânia! N-avem nevoie de milă.

SECRETARA: Cine să aibă nevoie de milă, dacă nu cei pe care nimeni nu-i compătimeşte! Când spun că-l iubesc pe acest om, vreau să spun că-l invidiez. Pentru noi, cuceritorii, asta-i forma jalnică pe care-o ia iubirea. O ştii bine şi mai ştii că din pricina asta merităm să fim plânşi cât de cât.

CIUMA: Îţi poruncesc să taci!

SECRETARA: O ştii bine şi mai ştii că, tot ucigând, ajungi să invidiezi nevinovăţia celor ucişi. Ah! Măcar o secundă, lasă-mă să suspend această logică interminabilă şi să visez că, în sfârşit, mă sprijin şi eu de-un trup. Mă dezgustă umbrele. Şi îi invidiez pe toţi aceşti nefericiţi, da, până şi pe această femeie *(o arată pe Victoria),* care nu va regăsi viaţa decât pentru a scoate strigăte de fiară!

Ea, cel puțin, va găsi drept sprijin suferința sa.

Diego aproape a căzut. Ciuma îl ridică.

CIUMA: În picioare, omule! Sfârşitul nu poate veni fără ca femeia aceasta să facă ceea ce trebuie. Şi vezi că, deocamdată, lunecă în sentimentalisme. Dar nu te teme! Va face ce se cuvine, aşa e regula şi asta îi e funcția. Maşina scârțâie nițel, asta-i tot. Înainte să se blocheze complet, fii fericit, nătărăule, îți înapoiez acest oraş! *(Strigăte de bucurie din partea corului, Ciuma se întoarce spre ei.)* Da, plec, dar nu vă veseliți, sunt mulțumit de mine. Şi aici am lucrat bine. Îmi place vâlva care se face în jurul numelui meu şi acum ştiu că nu mă veți uita. Priviți-mă! Priviți pentru ultima oară singura putere de pe lumea aceasta! Recunoaşteți-vă adevăratul suveran şi învățați să vă temeți. *(Râde.)* Înainte puteați pretinde că vă temeți de Dumnezeu şi de hazardurile lui. Dar Dumnezeul vostru era un anarhist care amesteca genurile. Credea că poate fi puternic şi bun în acelaşi timp. Era o lipsă de consecvență şi de sinceritate, trebuie să recunoaştem. Eu am ales numai puterea. Am ales dominația şi ştiți acum că e ceva mai serios decât iadul. De milenii v-am acoperit oraşele şi câmpurile cu leşuri. Morții mei au fecundat nisipurile Libiei şi ale negrei Etiopii. Pământul Persiei e încă gras de sudoarea cadavrelor mele. Am umplut Atena de focuri purificatoare, am aprins pe plajele ei mii de ruguri funebre, am acoperit marea grecească cu cenuşa oamenilor, până ce am făcut-o cenuşie. Chiar şi zeii, sărmanii zei, erau scârbiți până în adâncul inimii. Şi când catedralele au urmat templelor, cavalerii mei negri le-au umplut de trupuri care urlau. Pe cele cinci continente, de-a lungul veacurilor, am ucis fără răgaz şi fără să mă enervez. Nu era prea rău, bineînțeles, şi era o idee şi în treaba asta. Dar ideea nu era desăvârşită... Un

mort, dacă vreți să-mi aflați părerea, te răcoreşte, dar aşa nu ai randament. Ce mai, nu valorează cât un sclav. Idealul e să obții o majoritate de sclavi cu ajutorul unei minorități de morți bine aleşi. Astăzi, tehnica e pusă la punct. Iată de ce, după ce vom ucide sau înjosi cantitatea de oameni necesară, vom îngenunchea popoare întregi. Nici o frumusețe, nici o măreție nu ne va rezista. Vom înfrânge totul.

SECRETARA: Vom înfrânge totul, afară de mândria oamenilor.

CIUMA: Poate că mândria va obosi... Omul e mai inteligent decât s-ar putea crede. *(În depărtare agitație, larmă de trompete.)* Ascultați! Iată că norocul meu se întoarce. Iată-i pe vechii voştri stăpâni, pe care-i veți regăsi orbi față de suferințele altora, beți de nemişcare şi de uitare. Şi veți obosi tot văzând cum prostia triumfă fără luptă. Cruzimea revoltă, dar prostia descurajează. Cinste celor nerozi, fiindcă ei îmi pregătesc calea! Ei alcătuiesc forța şi speranța mea! Va veni poate o zi când orice jertfă vi se va părea deşartă, când strigătul interminabil al răscoalelor voastre murdare va amuți, în sfârşit. În ziua aceea voi domni cu adevărat, în mijlocul tăcerii definitive a servituții. *(Râde.)* E chestie de încăpățânare, nu-i aşa? Dar fiți liniştiți, am fruntea îngustă a îndărătnicilor.

Se duce spre fundul scenei.

SECRETARA: Sunt mai bătrână decât dumneata şi ştiu că şi dragostea lor e îndărătnică.

CIUMA: Dragostea? Ce mai e şi asta?

Iese.

SECRETARA: Ridică-te, femeie! Sunt obosită. Trebuie să isprăvim odată.

Victoria se ridică. Dar în acelaşi moment cade Diego. Secretara se dă puțin îndărăt. În umbră, Victoria se repede spre Diego.

VICTORIA: Ah! Diego, ce-ai făcut din fericirea noastră?
DIEGO: Rămas-bun, Victoria. Sunt mulțumit.
VICTORIA: Nu spune asta, dragostea mea. E o vorbă de bărbat, o cumplită vorbă de bărbat. *(Plânge.)* Nimeni n-are dreptul să fie mulțumit că moare.
DIEGO: Sunt mulțumit, Victoria. Am făcut ce trebuia.
VICTORIA: Nu. Trebuia să mă alegi pe mine, chiar împotriva cerului. Trebuia să mă preferi pământului întreg.
DIEGO: Mi-am încheiat socotelile cu moartea, asta e forța mea. Dar este o forță care devorează totul, fericirea nu mai are loc alături de ea.
VICTORIA: Ce nevoie aveam eu de forța ta? Iubeam un bărbat, nu forța lui.
DIEGO: M-am ofilit în această luptă. Nu mai sunt un bărbat şi e drept să mor.
VICTORIA *(aruncându-se peste trupul lui):* Atunci, ia-mă cu tine!
DIEGO: Nu, lumea asta are nevoie de tine. Are nevoie de femeile noastre, ca să învețe să trăiască. Noi, bărbații, n-am fost niciodată în stare decât să murim.
VICTORIA: Ah! Era prea simplu, nu-i aşa, să ne iubim în tăcere şi să suferim ceea ce trebuia să suferim! Preferam frica ta.
DIEGO *(privind-o):* Te-am iubit din tot sufletul.
VICTORIA *(cu un strigăt):* Nu era de ajuns. O, nu! Încă nu era de ajuns! Ce puteam să fac numai cu sufletul tău?

Secretara îşi apropie mâna de Diego. Începe mimarea agoniei. Femeile se reped şi o înconjoară pe Victoria.

FEMEILE: Nenorocire pe capul lui! Nenorocirea să se abată

peste toți cei care ne părăsesc trupurile! Vai nouă, celor părăsite şi care purtăm de-a lungul anilor lumea aceasta, pe care mândria lor pretinde s-o transforme. Ah! De vreme ce nu totul poate fi salvat, să învățăm măcar să păstrăm locaşul iubirii! Să vină ciuma, să vină războiul şi, cu toate uşile închise, cu voi alături, ne vom apăra până la capăt. Atunci, în locul acestei morți solitare, populată de idei, hrănită cu cuvinte, veți cunoaşte moartea laolaltă, voi şi noi, contopiți în apriga îmbrățişare a iubirii! Dar bărbații preferă ideea. Fug de mama lor, se depărtează de iubită şi iată-i cum aleargă la întâmplare, răniți fără nici o rană, morți fără pumnale, vânători de umbre, cântăreți singuratici, chemând la o întâlnire imposibilă, sub un cer mut, şi mergând din singurătate în singurătate către ultima izolare, moartea în plin pustiu!

Diego moare. Femeile îl jelesc, în timp ce vântul suflă ceva mai tare.

SECRETARA: Nu plângeți, femei. Pământul e blând cu cei care l-au iubit mult.

Iese.

Victoria şi femeile merg spre una din laturi, luând trupul lui Diego.

Dar zgomotele din fund devin clare. Un nou motiv muzical izbucneşte şi e auzit Nada urlând de pe fortificații.

NADA: Iată-i! Sosesc cei vechi, cei dinainte, cei dintotdeauna, împietriții, liniştitorii, confortabilii, care nu duc nicăieri, lustruiții şi poleiții, într-un cuvânt, tradiția, aşezată, prosperă, rasă proaspăt. Uşurarea e generală, vom putea porni lucrurile de la capăt. De la zero, fireşte. Iată-i pe micii croitori ai neantului, veți fi îmbrăcați pe măsură. Dar nu vă agitați, metoda lor e mai

bună. În loc să astupe gurile celor care-şi strigă nenorocirea, îşi astupă propriile urechi. Eram muţi, vom deveni surzi. *(Fanfara.)* Atenţiune, se întorc cei care scriu istoria. Se vor ocupa de eroi. Îi vor pune la rece. Sub lespezi. Nu vă plângeţi: deasupra lespezilor, societatea e într-adevăr prea pestriţă. *(În fundal sunt mimate ceremonii oficiale.)* Priviţi-i, ce credeţi că fac pentru început? Se decorează între ei. Ospeţele urii sunt încă deschise, pământul sleit se acoperă de lemnul uscat al spânzurătorilor, sângele celor pe care-i numiţi drepţi mai luminează zidurile lumii, şi ei ce fac? Se decorează! Bucuraţi-vă, veţi avea parte de discursuri solemne. Dar înainte de-a se pregăti estrada lor, vreau să vă rezum discursul meu. Omul acesta, pe care-l iubeam, în ciuda lui, a murit furat. *(Pescarul se repede asupra lui Nada. Gardienii îl opresc.)* Vezi, pescarule, cârmuirile trec, poliţia rămâne. Există deci o dreptate.

CORUL: Nu, nu există dreptate, dar există limite. Şi cei care pretind că nu orânduiesc nimic, la fel cu cei care voiau să stabilească reguli pentru orice, depăşesc deopotrivă limitele. Deschideţi porţile, pentru ca vântul şi sarea să vină să curețe acest oraş.

Prin porţile deschise, vântul suflă din ce în ce mai tare.

NADA: Există o dreptate, cea care i se face dezgustului meu. Da, o veţi lua de la capăt. Dar asta nu mai e treaba mea. Nu vă mai bizuiţi pe mine pentru furnizarea vinovatului perfect, nu posed virtutea melancoliei... O, lume veche, trebuie să plec, călăii tăi au obosit, ura lor a devenit prea rece. Ştiu prea multe lucruri, până şi dispreţul şi-a trăit traiul. Adio, oameni buni, într-o bună zi veţi învăţa că nu poţi trăi bine ştiind că omul nu e nimic şi că înfăţişarea Domnului e îngrozitoare.

În vântul care suflă furtunos, Nada aleargă pe dig şi se

aruncă în mare.

Pescarul a alergat în urma lui.

PESCARUL: A căzut la fund. Valurile întărâtate îl izbesc şi-l înăbuşă cu coamele lor. Gura asta mincinoasă se umple de sare şi va amuți, în sfârşit. Priviți, marea furioasă capătă culoarea anemonelor. Ne răzbună. Mânia ei e a noastră. Ea îi cheamă pe toți oamenii mărilor să se adune, pe toți singuraticii să se întrunească. O, undă, o, mare, patrie a răzvrătiților, iată-ți poporul, care nu se va pleca nicicând. Marele talaz înălțat din adâncuri, hrănit cu amărăciunea apelor, va mătura oraşele voastre oribile.

---- CORTINA ----

CEI DREPŢI

Piesă în cinci acte

„O, love! O, life! Not life but love in death.”
(Romeo şi Julieta, actul IV, scena 5)

PERSONAJELE

DORA DULEBOV
MAREA DUCESĂ
IVAN KALIAIEV
STEPAN FEDOROV
BORIS ANNENKOV
ALEKSEI VOINOV
SKURATOV
FOKA
PAZNICUL

ACTUL ÎNTÂI

Locuința unor teroriști. Dimineața. Cortina se ridică în tăcere. Dora și Annenkov sunt pe scenă, nemișcați. Se aude sunând o dată. Annenkov face un gest ca s-o oprească pe Dora, care pare a voi să vorbească. Se aude sunând de două ori, la scurt interval.

ANNENKOV: El e.

Iese. Dora așteaptă nemișcată. Annenkov se înapoiază cu Stepan, pe care-l ține pe după umeri.

ANNENKOV: El e! Uite-l pe Stepan.
DORA *(se îndreaptă spre Stepan și îi ia mâna):* Ce fericită sunt, Stepan!
STEPAN: Bună ziua, Dora.
DORA *(îl privește):* S-au și împlinit trei ani.
STEPAN: Da, trei ani. În ziua când m-au arestat tocmai veneam la tine.
DORA: Noi te așteptam. Timpul trecea și inima mi se strângea din ce în ce mai tare. Nici nu mai îndrăzneam să ne uităm unul la altul.
ANNENKOV: A trebuit să ne mutăm, încă o dată.
STEPAN: Știu.
DORA: Și acolo, Stepan?
STEPAN: Acolo?
DORA: La ocnă.
STEPAN: De-acolo se evadează.
ANNENKOV: Da. Am fost foarte mulțumiți când am aflat că ai putut să ajungi în Elveția.
STEPAN: Elveția e altă ocnă, Boria.
ANNENKOV: Ce spui? Măcar sunt liberi.

STEPAN: Libertatea este o ocnă câtă vreme un singur om e rob pe acest pământ. Eram liber şi nu încetam să mă gândesc la Rusia şi la robii ei.

Tăcere.

ANNENKOV: Sunt fericit, Stepan, că partidul te-a trimis aici.
STEPAN: Trebuia. Simțeam că mă sufoc. Să fac ceva, să fac şi eu, în sfârşit, ceva... *(Se uită la Annenkov.)* Îl vom ucide, nu-i aşa?
ANNENKOV: Cu siguranță!
STEPAN: Îl vom ucide pe călău. Tu eşti şeful, Boria, te voi asculta.
ANNENKOV: Nu e nevoie să-mi făgăduieşti, Stepan. Suntem frați cu toții.
STEPAN: E necesară o disciplină. Am înțeles asta la ocnă. Partidul socialist revoluționar are nevoie de disciplină. Disciplinați, îl vom ucide pe marele duce şi vom zdrobi tirania.
DORA *(îndreptându-se spre el):* Stai jos, Stepan. Trebuie să fii obosit după o călătorie atât de lungă.
STEPAN: Nu sunt niciodată obosit.

Tăcere. Dora se aşează.

STEPAN: Totul e pus la punct, Boria?
ANNENKOV *(schimbând tonul):* De o lună de zile doi dintre ai noştri studiază toate deplasările marelui duce. Dora a strâns materialul necesar.
STEPAN: Proclamația e întocmită?
ANNENKOV: Da. Întreaga Rusie va afla că marele duce Serghei a fost executat prin aruncarea unei bombe de către un grup de luptă al partidului socialist revoluționar, pentru a grăbi eliberarea poporului rus. Curtea imperială va afla totodată că suntem hotărâți să

exercităm teroarea până în clipa când pământul va fi înapoiat poporului. Da, Stepan, da, totul e pus la punct! Se apropie clipa.

STEPAN: Ce trebuie să fac?

ANNENKOV: Pentru început, îi vei da o mână de ajutor Dorei. Schweitzer, pe care-l înlocuieşti, lucra cu ea.

STEPAN: A fost omorât?

ANNENKOV: Da.

STEPAN: În ce fel?

DORA: Un accident.

Stepan se uită la Dora. Dora îşi fereşte privirea.

STEPAN: Şi după aceea?

ANNENKOV: După aceea vom vedea. Trebuie să fii gata să ne înlocuieşti, dacă va fi cazul, şi să păstrezi legătura cu Comitetul Central.

STEPAN: Cine sunt camarazii noştri?

ANNENKOV: L-ai întâlnit pe Voinov în Elveția. Am încredere în el, deşi e tânăr. Pe Ianek nu-l cunoşti.

STEPAN: Ianek?

ANNENKOV: Kaliaiev. I se mai spune şi Poetul.

STEPAN: Ăsta nu-i nume de terorist.

ANNENKOV *(râzând):* Ianek crede tocmai dimpotrivă. Spune că poezia e revoluționară.

STEPAN: Numai bomba e revoluționară. *(Tăcere.)* Dora, crezi că te voi putea ajuta?

DORA: Da. Trebuie doar să ai grijă să nu spargi tubul.

STEPAN: Şi dacă se sparge?

DORA: Aşa a murit Schweitzer. *(Un timp.)* De ce zâmbeşti, Stepan?

STEPAN: Am zâmbit?

DORA: Da.

STEPAN: Mi se întâmplă uneori. *(Un timp. Stepan pare că se gândeşte.)* Dora, o singură bombă ar fi de-ajuns să arunce în aer casa asta?

DORA: Una singură, nu. Dar ar vătăma-o.
STEPAN: Câte ar trebui ca să arunci în aer Moscova?
ANNENKOV: Eşti nebun! Ce vrei să spui?
STEPAN: Nimic.

Se aude sunând o dată. Ascultă cu toții şi aşteaptă. Se aude sunând de două ori, Annenkov trece în anticameră şi se întoarce cu Voinov.

VOINOV: Stepan!
STEPAN: Bună ziua.

Îşi strâng mâinile. Voinov se duce la Dora şi o îmbrățişează.

ANNENKOV: Totul a mers bine, Aleksei?
VOINOV: Da.
ANNENKOV: Ai studiat terenul dintre palat şi teatru?
VOINOV: Acum pot s-o desenez. Iată. *(Desenează.)* Cotituri, străzi înguste, circulație anevoioasă din pricina îmbulzelii... caleaşca va trece pe sub ferestrele noastre.
ANNENKOV: Ce reprezintă aceste două cruci?
VOINOV: O piațetă unde caii îşi vor încetini mersul şi teatrul unde se vor opri. După părerea mea, astea-s locurile cele mai bune.
ANNENKOV: Dă-o încoace!
STEPAN: Agenți?
VOINOV *(ezitând):* Berechet.
STEPAN: Te impresionează?
VOINOV: Nu prea mă simt în largul meu.
ANNENKOV: Nimeni nu se simte în largul lui cu agenții alături. Să n-ai grijă!
VOINOV: Nu mă tem de nimic. Nu mă pot învăța să mint, asta-i tot.
STEPAN: Toată lumea minte. Să minți bine, iată ce trebuie.
VOINOV: Nu e uşor. Când eram student, colegii îşi băteau

joc de mine pentru că eram incapabil să-mi ascund gândul. Spuneam ceea ce gândeam. Până la urmă, m-au dat afară din facultate.

STEPAN: De ce?

VOINOV: La cursul de istorie, profesorul m-a întrebat cum a construit Petru cel Mare oraşul Petersburg.

STEPAN: Bună întrebare.

VOINOV: Cu sângele şi cu biciul, am răspuns. Am fost dat afară.

STEPAN: După aceea...

VOINOV: Am înțeles că nu e de-ajuns să denunți nedreptatea. Că trebuie să-ți dai viața ca s-o combați. Acum, sunt fericit.

STEPAN: Şi cu toate astea, minți?

VOINOV: Mint. Dar n-am să mai mint în ziua când am să arunc bomba.

Soneria. De două ori, apoi o dată. Dora se repede la uşă.

ANNENKOV: E Ianek.

STEPAN: Nu e acelaşi semnal.

ANNENKOV: Ianek se amuză schimbându-l. Are semnalul lui personal.

Stepan ridică din umeri. Se aude glasul Dorei din anticameră.

Intră Dora şi Kaliaiev ținându-se de braț. Kaliaiev râde.

DORA: Ianek. Iată-l pe Stepan care-l înlocuieşte pe Schweitzer.

KALIAIEV: Fii binevenit, frate!

STEPAN: Mulțumesc.

Dora şi Kaliaiev se aşează, cu fața la ceilalți.

ANNENKOV: Ianek, eşti sigur că ai să recunoşti caleaşca?

KALIAIEV: Da, am văzut-o de două ori, pe îndelete. Numai să apară în zare şi-aş recunoaşte-o dintr-o mie! Mi-am

notat toate amănuntele. De pildă, unul din geamurile felinarului din stânga e ciobit.
VOINOV: Şi agenții?
KALIAIEV: Cârduri. Dar suntem prieteni vechi. Cumpără țigări de la mine.

Râde.

ANNENKOV: Pavel a confirmat informația?
KALIAIEV: Marele duce va merge săptămâna asta la teatru. Peste puțin, Pavel va cunoaşte ziua exactă şi va preda un mesaj portarului. *(Se întoarce spre Dora şi râde.)* Avem noroc, Dora.
DORA *(privindu-l):* Nu mai eşti vânzător ambulant. Iată-te mare senior, acum. Ce frumos eşti! Nu-ți pare rău după cojoc?
KALIAIEV *(râde):* Adevărat, eram foarte mândru de el. *(Lui Stepan şi Annenkov.)* Mi-am petrecut două luni studiindu-i pe vânzătorii ambulanți, mai mult de-o lună făcând exerciții în cămăruța pe care o aveam. Colegii mei n-au avut nici cea mai mică bănuială. „Un om şi jumătate, spuneau ei. Ar fi în stare să vândă şi caii țarului." Şi încercau la rândul lor să facă la fel ca mine.
DORA: Şi tu bineînțeles că te amuzai.
KALIAIEV: Ştii bine că nu mă pot abține. Tot travestiul acela, viața cea nouă... totul mă amuza.
DORA: Mie, uneia, nu-mi plac travestiurile. *(îşi arată rochia.)* Şi-apoi,
vechitura asta luxoasă! Boria ar fi putut să-mi găsească altceva. Actriță! Am un suflet simplu.
KALIAIEV *(râde):* Eşti atât de drăguță cu rochia asta!
DORA: Drăguță! M-aş bucura să fie aşa. Dar nu trebuie să ne gândim la asta.
KALIAIEV: De ce? Ochii tăi sunt tot timpul trişti, Dora. Trebuie să fii veselă, trebuie să fii mândră. Frumusețea există, bucuria există. *Aux lieux tranquilles où mon coeur*

te souhaitait...

DORA *(zâmbind): Je respirais un étérnel été...*

KALIAIEV: Oh! Dora, n-ai uitat versurile. Zâmbeşti? Cât sunt de fericit...

STEPAN *(tăindu-i vorba):* Ne pierdem vremea. Boria, presupun că portarul trebuie prevenit?

Kaliaiev îl priveşte cu mirare.

ANNENKOV: Da. Dora, vrei să cobori? Nu uita bacşişul. Voinov te va ajuta apoi să aduni materialul în cameră.

Ies fiecare prin altă parte, iar Stepan se îndreaptă spre Annenkov cu paşi fermi.

STEPAN: Vreau să arunc eu bomba.

ANNENKOV: Nu, Stepan! Cei care vor arunca bomba au şi fost desemnați.

STEPAN: Te rog! Ştii ce înseamnă asta pentru mine.

ANNENKOV: Nu. Regula e regulă. *(Pauză.)* Nu eu o arunc, ci aştept aici. Regula e strictă.

STEPAN: Cine va arunca prima bombă?

KALIAIEV: Eu. Voinov, pe a doua.

STEPAN: Tu?

KALIAIEV: Te miră? înseamnă că n-ai încredere în mine!

STEPAN: E nevoie de experiență.

KALIAIEV: De experiență? Ştii foarte bine că n-o arunci decât o singură dată şi că după aceea... Nimeni n-a aruncat-o vreodată de două ori.

STEPAN: Trebuie să ai o mână sigură.

KALIAIEV *(arătându-şi mâna):* Priveşte! Crezi că o să tremure?

Stepan se întoarce cu spatele.

KALIAIEV: N-o să tremure. Cum adică, să am tiranul în

fața mea şi să şovăi? Cum poți să crezi aşa ceva? Şi chiar dacă brațul mi-ar tremura, cunosc un mijloc sigur de a-l ucide pe marele duce.

ANNENKOV: Care?

KALIAIEV: Aruncându-mă sub copitele cailor.

Stepan ridică din umeri şi se duce să se aşeze în fundul scenei.

ANNENKOV: Nu, asta nu-i necesar. Va trebui să încerci să fugi. Organizația are nevoie de tine, trebuie să te păzeşti.

KALIAIEV: Mă supun, Boria! Ce onoare, ce onoare pe mine! Oh! Mă voi arăta demn de ea.

ANNENKOV: Stepan, tu ai să fii pe stradă, în timp ce Ianek şi Aleksei vor pândi caleaşca. Ai să treci regulat pe dinaintea ferestrelor noastre şi o să ne punem de acord asupra unui semnal. Dora şi cu mine vom aştepta aici clipa lansării proclamației. Dacă avem un pic de noroc, marele duce va fi doborât. KALIAIEV *(plin de înflăcărare):* Da, îl voi ucide! Ce fericire dacă iese bine! Marele duce e puțin lucru. Trebuie lovit mai sus!

ANNENKOV: Mai întâi, marele duce.

KALIAIEV: Şi dacă dăm greş, Boria? Vezi tu, ar trebui să-i imităm pe japonezi.

ANNENKOV: Ce vrei să spui?

KALIAIEV: În timpul războiului, japonezii nu se predau niciodată. Se sinucideau.

ANNENKOV: Nu. Nu te gândi la sinucidere.

KALIAIEV: Dar la ce?

ANNENKOV: La teroare, din nou.

STEPAN *(vorbind din fundul încăperii):* Ca să te sinucizi trebuie să te iubeşti mult. Un adevărat revoluționar nu se poate iubi.

KALIAIEV *(întorcându-se brusc):* Un adevărat revoluționar? De ce vorbeşti aşa cu mine? Ce ți-am făcut?

STEPAN: Nu-mi plac cei care intră în mişcarea

revoluționară pentru că se plictisesc.

ANNENKOV: Stepan!

STEPAN *(ridicându-se şi venind spre ei):* Da, sunt brutal. Dar pentru mine ura nu e-o joacă. Nu suntem aici ca să ne admirăm. Suntem aici ca să izbutim.

KALIAIEV *(cu blândețe):* De ce mă jigneşti? Cine ți-a spus că mă plictisesc?

STEPAN: Nu ştiu. Schimbi semnalele, îți place să faci pe ambulantul, reciți versuri, vrei să te arunci sub copitele cailor şi, acum, sinuciderea... *(îl priveşte.)* N-am încredere în tine.

KALIAIEV *(stăpânindu-se):* Nu mă cunoşti, frate. Iubesc viața. Nu mă plictisesc. Am intrat în mişcarea revoluționară pentru că iubesc viața. STEPAN: Eu nu iubesc viața, ci dreptatea, care e mai presus decât viața.

KALIAIEV *(cu vădită sforțare):* Fiecare slujeşte dreptatea aşa cum poate. Trebuie să ne împăcăm cu gândul că ne deosebim. Trebuie să ne iubim, dacă putem.

STEPAN: Nu putem.

KALIAIEV *(izbucnind):* Atunci ce cauți printre noi?

STEPAN: Am venit să ucid un om, nu să-l iubesc, nici să salut ceea ce e diferit într-însul.

KALIAIEV *(cu violență):* N-ai să-l ucizi singur, nici în numele nimănui. Ai să-l ucizi cu noi şi în numele poporului rus. Asta ți-e justificarea.

STEPAN *(acelaşi joc):* N-am nevoie de ea. M-am justificat într-o noapte şi pentru totdeauna, acum trei ani, la ocnă. Şi nu voi îngădui...

ANNENKOV: Ajunge! Ce-i cu voi, ați înnebunit? Ați uitat cine suntem? Nişte frați, contopiți unii cu alții, având drept scop executarea tiranilor, pentru eliberarea țării! Ucidem împreună şi nimic nu ne poate despărți. *(Pauză. Se uită la ei.)* Vino, Stepan, trebuie să ne punem de acord asupra semnalelor... *Stepan iese.*

ANNENKOV *(lui Kaliaiev):* Nu-i nimic. Stepan a suferit. Am să-i vorbesc.

KALIAIEV *(foarte palid):* M-a jignit, Boria.

Intră Dora.

DORA *(uitându-se la Kaliaiev):* Ce s-a întâmplat?
ANNENKOV: Nimic.

Iese.

DORA *(lui Kaliaiev):* Ce s-a întâmplat?
KALIAIEV: Ne-am şi ciondănit. Nu mă iubeşte.

Dora se duce să se aşeze în tăcere. Pauză.

DORA: Cred că nu iubeşte pe nimeni. Când totul se va sfârşi, va fi mai fericit. Nu fi trist!
KALIAIEV: Sunt trist. Am nevoie de dragostea voastră, a tuturor. Am părăsit totul pentru Organizaţie. Cum să îndur ca fraţii mei să mă ocolească? Uneori, am impresia că nu mă înţeleg. E vina mea? Sunt neîndemânatic, ştiu...
DORA: Te iubesc cu toţii şi te înţeleg. Stepan e altfel.
KALIAIEV: Nu, ştiu ce gândeşte. Schweitzer a şi spus-o: „Prea extraordinar ca să fie revoluţionar". Voiam să-i explic că nu sunt extraordinar. Ei mă găsesc niţeluş trăsnit, prea spontan. Cu toate astea, cred şi ei în idee. Ca şi ei, vreau să mă jertfesc. Şi eu aş putea fi neîndemânatic, taciturn, prefăcut, eficient. Numai că viaţa continuă să mi se pară minunată. Iubesc frumuseţea, fericirea! Tocmai de aceea urăsc despotismul. Cum să le explic? Revoluţia, se înţelege! Dar revoluţia pentru viaţă, pentru a da o şansă vieţii, înţelegi?
DORA *(plină de elan):* Da... *(Mai încet, după o pauză.)* Şi totuşi, vom răspândi moartea.
KALIAIEV: Cine, noi?... Ah, vrei să spui... Nu e acelaşi

lucru. Oh, nu! Nu e acelaşi lucru. Şi apoi, noi ucidem pentru a clădi o lume în care nimeni nu va mai ucide niciodată! Acceptăm să fim ucigaşi pentru ca pământul să se umple, în sfârşit, numai de nevinovaţi.

DORA: Şi dacă n-o să fie aşa?

KALIAIEV: Taci, ştii prea bine că e cu neputinţă să fie altfel. Dacă nu, Stepan ar avea dreptate. Şi-ar trebui să scuipăm în obraz frumuseţea.

DORA: Sunt mai veche decât tine în Organizaţie. Ştiu că nimic nu e simplu. Dar tu ai credinţa... Avem cu toţii nevoie de credinţă.

KALIAIEV: Credinţa? Nu. Unul singur o avea.

DORA: Tu ai forţa sufletească. Şi vei da la o parte totul pentru a-ţi atinge ţelul. De ce ai cerut să arunci prima bombă?

KALIAIEV: Poţi oare să vorbeşti de acţiune teroristă fără să iei parte la ea?

DORA: Nu.

KALIAIEV: Trebuie să fii în prima linie.

DORA *(care pare că se gândeşte):* Da. Există prima linie şi exista ultima clipă. La ea trebuie să ne gândim. În asta constă vitejia, înflăcărarea de care avem nevoie... De care ai nevoie.

KALIAIEV: De un an de zile nu mă gândesc la nimic altceva. Pentru această clipă am trăit până acum. Şi acum ştiu că aş voi să pier pe loc, laolaltă cu marele duce. Să mi se scurgă sângele până la ultima picătură sau să ard dintr-o dată în flacăra exploziei şi să nu las nimic în urma mea. Înţelegi de ce am cerut să arunc bomba? A muri pentru idee e singurul mod de a fi la înălţimea ideii. E justificarea.

DORA: Şi eu doresc o asemenea moarte.

KALIAIEV: Da, e o fericire pe care-o poţi invidia. Noaptea mă întorc uneori pe salteaua mea de negustor ambulant. Un gând mă frământă: au făcut din noi nişte asasini. Dar mă gândesc în acelaşi timp că voi muri şi atunci

furtuna din sufletul meu se potoleşte. Zâmbesc, vezi tu, şi adorm la loc ca un copil.

DORA: E bine aşa, Ianek. Să ucizi şi să mori. Dar, după părerea mea, există o fericire şi mai mare. *(Pauză. Kaliaiev se uită la ea. Dora lasă ochii în jos.)* Eşafodul.

KALIAIEV *(înfierbântat):* M-am gândit la asta. Moartea în clipa atentatului lasă ceva neterminat. Între atentat şi eşafod, dimpotrivă, e-o veşnicie, singura poate pentru om.

DORA *(cu un glas stăruitor, apucându-i mâinile):* Iată gândul care trebuie să te susțină. Plătim mai mult decât datorăm.

KALIAIEV: Ce vrei să spui?

DORA: Suntem siliți să ucidem nu-i aşa? Jertfim în mod deliberat o viață şi numai una?

KALIAIEV: Da.

DORA: Dar a te duce să săvârşeşti atentatul şi apoi la eşafod înseamnă a-ți da viața de două ori. Plătim mai mult decât datoram.

KALIAIEV: Da, înseamnă să mori de două ori. Mulțumesc, Dora. Nimeni nu ne poate reproşa nimic. Acum sunt sigur de mine. *(Pauză.)* Ce ai, Dora, nu spui nimic?

DORA: Aş mai vrea să te ajut. Numai că...

KALIAIEV: Numai că?

DORA: Nu, sunt nebună.

KALIAIEV: N-ai încredere în mine?

DORA: Oh, nu, dragul meu, n-am încredere în mine. De când a murit Schweitzer, am uneori nişte idei stranii. Şi apoi, nu eu sunt cea care trebuie să-ți spună ce va fi greu.

KALIAIEV: Îmi place tot ce e greu. Dacă mă prețuieşti, vorbeşte!

DORA *(privindu-l):* Ştiu. Eşti viteaz. Asta mă îngrijorează. Râzi, te înflăcărezi, eşti gata să te jertfeşti, plin de ardoare. Dar peste câteva ore va trebui să ieşi din acest vis şi să acționezi. Poate ar fi mai bine ca înainte să stăm

de vorbă... pentru a evita o surpriză, o clipă de slăbiciune...

KALIAIEV: Nu voi avea nici o clipă de slăbiciune. Spune ce gândeşti!

DORA: Ei bine, atentatul, eşafodul, să mori de două ori, asta-i partea cea mai uşoară. Inima ta va şti să facă faţă. Dar în prima linie... *(Tace, se uită la el şi pare că se codeşte.)* În prima linie, ai să dai cu ochii de el...

KALIAIEV: De cine?

DORA: De marele duce.

KALIAIEV: O secundă, atâta tot.

DORA: O secundă în care-l vei privi! Oh! Ianek, trebuie să ştii, trebuie să fii prevenit! Un om e un om. Poate că marele duce are nişte ochi plini de milă. Ai să-l vezi scărpinându-se la ureche sau zâmbind cu voioşie. Cine ştie, poate că va avea o mică tăietură de brici. Şi dacă se uită la tine în clipa aceea...

KALIAIEV: Nu pe el îl ucid. Eu ucid despotismul.

DORA: Desigur, desigur. Trebuie ucis despotismul. Eu voi pregăti bomba şi, sigilând tubul, ştii, în clipa cea mai grea, când nervii sunt încordaţi la maximum, sufletul meu va cunoaşte totuşi o stranie fericire. Dar eu nu-l cunosc pe marele duce şi-ar fi mai anevoie dacă în timpul acela ar sta în faţa mea. Tu, tu ai să-l vezi de aproape. De foarte aproape...

KALIAIEV *(cu violenţă):* N-am să-l văd!

DORA: De ce? Ai să închizi ochii?

KALIAIEV: Nu. Dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, mă va cuprinde ura la momentul oportun şi mă va orbi.

Se aude soneria. O dată. Rămân nemişcaţi. Intră Stepan şi Voinov. Voci în anticameră. Intră Annenkov.

ANNENKOV: E portarul. Marele duce va merge mâine la teatru. *(îi priveşte.)* Trebuie ca totul să fie gata, Dora.

DORA *(cu glas înăbuşit):* Da.

Iese încet.

KALIAIEV *(o priveşte ieşind şi, cu un glas blând, întorcându-se spre Stepan):* Îl voi ucide. Cu frenezie!

CORTINA

ACTUL AL DOILEA

A doua zi, seara. Acelaşi loc. Annenkov e la fereastră. Dora, lângă masă.

ANNENKOV: Fiecare e la locul lui. Stepan şi-a aprins ţigara.
DORA: La ce oră trebuie să treacă marele duce?
ANNENKOV: Dintr-o clipă într-alta. Ia! Nu e o caleaşca? Nu.
DORA: Stai jos. Ai răbdare.
ANNENKOV: Şi bombele?
DORA: Stai jos. Nu mai putem face nimic.
ANNENKOV: Ba da. Să-i invidiem.
DORA: Locul tău e aici. Tu eşti şeful.
ANNENKOV: Eu sunt şeful. Dar Ianek valorează mai mult decât mine şi poate el e cel care...
DORA: Riscul e acelaşi pentru toţi. Cel care aruncă şi cel care n-aruncă.
ANNENKOV: Riscul e până la urmă acelaşi. Dar, pentru moment, Ianek şi Aleksei sunt în linia de foc. Ştiu că nu trebuie să fiu cu ei. Uneori totuşi mi-e teamă că prea m-am mulţumit uşor cu acest rol. E comod, la urma urmei, să fii silit să arunci bomba.
DORA: Şi chiar de-ar fi aşa! Esenţialul e să faci ce trebuie şi până la capăt.
ANNENKOV: Ce calmă eşti tu!
DORA: Nu sunt calmă: mi-e frică. Uite, s-au împlinit trei ani de când sunt cu voi, doi ani de când fabric bombele. Am executat totul şi cred că n-am uitat nimic.
ANNENKOV: Bineînţeles, Dora.

DORA: Ei bine, iată s-au împlinit trei ani de când mi-e frică, o frică din aceea care te părăseşte abia o dată cu somnul şi pe care dimineața o regăseşti neatinsă şi proaspătă. Aşa că a trebuit să mă obişnuiesc. Am învățat să fiu calmă în clipa când mă tem cel mai tare. N-am pentru ce să fiu mândră.

ANNENKOV: Dimpotrivă, să fii mândră. Eu n-am izbutit să mă domin. Ştii că regret zilele de odinioară, viața plină de fast, femeile... Da, îmi plăceau femeile, vinul, nopțile acelea care nu se mai isprăveau.

DORA: Am bănuit asta, Boria. Iată de ce te iubesc atât de mult. Inima ta n-a murit. Chiar dacă mai tânjeşte după plăcere, tot e mai bine decât acea linişte îngrozitoare care se înscăunează, uneori, în locul urletului.

ANNENKOV: Tu vorbeşti aşa? Tu? Nu e cu putință.

DORA: Ascultă!

Dora se ridică brusc. Un zgomot de caleaşcă, apoi linişte.

DORA: Nu. Nu e el. Îmi bate inima. Vezi, tot n-am învățat nimic.

ANNENKOV *(se duce la fereastră):* Atenție. Stepan face un semn. El e.

Se aude într-adevăr uruitul îndepărtat al trăsurii, care se apropie din ce în ce mai mult, trece pe sub ferestre şi începe să se îndepărteze.

Tăcere îndelungă.

ANNENKOV: Peste câteva secunde.

Ascultă amândoi.

ANNENKOV: Ce mult durează!

Dora face un gest. Tăcere îndelungă Se aud clopotele în

depărtare.

ANNENKOV: Nu e cu putinţă. Ianek ar fi trebuit să arunce bomba... caleaşca a ajuns desigur la teatru... Şi Aleksei? Uite! Stepan se întoarce şi aleargă spre teatru.

DORA *(aruncându-i-se în braţe):* Ianek a fost arestat! A fost arestat cu siguranţă! Trebuie să facem ceva.

ANNENKOV: Aşteaptă. *(Ascultă.)* Nu. S-a sfârşit.

DORA: Cum de s-a întâmplat una ca asta? Ianek arestat fără să fi apucat să facă ceva! Era pregătit pentru orice eventualitate, ştiu. Se aştepta la închisoare şi la proces. Dar după ce l-ar fi ucis pe marele duce. Nu aşa, nu, nu aşa!

ANNENKOV *(privind afară):* Voinov! Iute!

Dora se duce să deschidă. Intră Voinov, cu faţa răvăşită.

ANNENKOV: Aleksei, iute, vorbeşte!

VOINOV: Nu ştiu nimic. Aşteptam prima bomba. Am văzut trăsura cotind şi nu s-a petrecut nimic. Mi-am pierdut capul. Am crezut că în ultima clipă ai schimbat planurile, am şovăit. Şi apoi am dat fuga până aici...

ANNENKOV: Şi Ianek?

VOINOV: Nu l-am văzut.

DORA: A fost arestat.

ANNENKOV *(uitându-se întruna afară):* Iată-l!

Acelaşi joc de scenă. Intră Kaliaiev cu faţa inundata de lacrimi.

KALIAIEV *(buimăcit):* Iertaţi-mă, fraţilor! N-am putut.

Dora se duce la el şi-l ia de mână.

DORA: Nu e nimic.

ANNENKOV: Ce s-a întâmplat?

DORA *(lui Kaliaiev):* Nu-i nimic. Uneori, în ultima clipă, totul se năruie.

ANNENKOV: Dar nu e cu putință.

DORA: Lasă-l! Nu eşti singurul, Ianek! Nici Schweitzer n-a putut prima oară.

ANNENKOV: Ianek, ți-a fost frică?

KALIAIEV *(tresărind):* Frică, nu. N-ai dreptul!

Se aude semnalul convenit. Voinov iese la un semn al lui Annenkov. Kaliaiev e abătut. Linişte. Intră Stepan.

ANNENKOV: Ei?

STEPAN: În caleaşca marelui duce erau nişte copii.

ANNENKOV: Copii?

STEPAN: Da. Nepotul şi nepoata marelui duce.

ANNENKOV: Marele duce ar fi trebuit să fie singur, după spusele lui Orlov.

STEPAN: Mai era şi marea ducesă. Prea multă lume, presupun,

pentru poetul nostru. Din fericire, agenții n-au văzut nimic.

Annenkov vorbeşte pe şoptite cu Stepan. Toți se uită la Kaliaiev, care ridică ochii spre Stepan.

KALIAIEV *(buimăcit):* Nu puteam să prevăd... Copii, mai ales copii. Te-ai uitat vreodată la copii? Privirea aceea gravă pe care-o au uneori... N-am putut niciodată suporta privirea aceea... O secundă mai înainte totuşi în umbră, în ungherul din piațetă, eram fericit. Când felinarele trăsurii au început să strălucească în depărtare, inima a pornit să-mi bată de bucurie, ți-o jur. Bătea din ce în ce mai puternic, pe măsură ce uruitul trăsurii se auzea mai tare. Făcea atâta zgomot în mine! îmi venea să sar în sus. Cred că râdeam. Şi-mi spuneam: „da, da”... Înțelegi? *(Încetează să se mai uite la Stepan şi-şi reia atitudinea de om copleşit.)* Am alergat spre ea. În

clipa aceea i-am văzut. Nu râdeau. Stăteau drept şi priveau în gol. Ce trişti păreau! Pierduţi în straiele lor de paradă, cu mâinile pe genunchi, cu busturile ţepene, de o parte şi de alta a portierei! N-am văzut-o pe marea ducesă. Nu i-am văzut decât pe ei. Dacă s-ar fi uitat la mine, cred că aş fi aruncat bomba. Măcar pentru a stinge privirea aceea tristă. Dar priveau drept înainte. *(Ridică ochii spre ceilalţi. Tăcere. Cu un glas şi mai stins.)* Şi-atunci, nu ştiu ce s-a petrecut. Braţul mi s-a înmuiat. Picioarele îmi tremurau. O secundă după aceea, era prea târziu. *(Tăcere. Se uită în pământ.)* Dora, să fi visat, dar mi se părea că în clipa aceea băteau clopotele?

DORA: Nu, Ianek, n-ai visat.

Dora îi pune mâna pe braţ. Kaliaiev înălţă capul şi îi vede pe toţi întorşi spre el. Se ridică.

KALIAIEV: Priviţi-mă, fraţilor, priveşte-mă, Boria, nu sunt un laş, n-am dat înapoi! Nu mă aşteptam să-i văd. Totul s-a petrecut prea repede. Cele două chipuri mici şi serioase şi în mâna mea, greutatea aceea teribilă. Asupra lor trebuia s-o arunc. Aşa, drept în faţă. Oh, nu! N-am putut! *(îşi plimbă privirea de la unul la altul.)* Pe vremuri, când conduceam trăsura, la noi, în Ucraina, zburam ca vântul, nu mi-era teamă de-nimic. De nimic pe lume, în afară de un singur lucru: să nu dau peste un copil. Îmi închipuiam izbitura, căpşorul acela plăpând zdrobit de caldarâm, din zbor... *(Tace.)* Ajutaţi-mă... *(Tăcere.)* Am vrut să mă omor. Am renunţat cu gândul că trebuie să vă dau socoteală, că sunteţi singurii mei judecători, că o să-mi spuneţi dacă am greşit sau nu, că voi nu vă puteţi înşela. Dar voi nu spuneţi nimic.

Dora vine lângă el, aproape atingându-l. Kaliaiev îi priveşte şi, cu glas posomorât:

KALIAIEV: Iată ce propun. Dacă hotărâţi că trebuie să-i ucid pe acei copii, îi voi aştepta la ieşirea din teatru şi voi arunca bomba de unul singur asupra trăsurii. Sunt convins că am să nimeresc ținta. Hotărâți numai şi sunt gata să mă supun Organizației.

STEPAN: Organizația îți poruncise să-l ucizi pe marele duce.

KALIAIEV: Exact. Dar nu mi-a cerut să asasinez nişte copii.

ANNENKOV: Ianek are dreptate. Asta n-a fost prevăzut.

STEPAN: Trebuia să execute ordinul.

ANNENKOV: Eu sunt de vină. Trebuia ca totul să fie prevăzut şi nimeni să nu poată şovăi în privința celor ce are de făcut. Acum însă trebuie să hotărâm dacă lăsam să ne scape definitiv acest prilej sau dacă-i dăm poruncă lui Ianek să-i aştepte la ieşirea din teatru. Aleksei?

VOINOV: Nu ştiu. Cred că aş fi procedat ca Ianek. Dar nu sunt sigur de mine. *(Mai încet.)* Îmi tremură mâinile.

ANNENKOV: Dora?

DORA *(cu violență):* Aş fi dat înapoi, ca Ianek! Cum să-i sfătuiesc pe alții să facă un lucru pe care eu însămi nu l-aş putea face?

STEPAN: Vă dați seama ce înseamnă această hotărâre? Două luni de urmăriri, de teribile primejdii înfruntate şi evitate, două luni pierdute pentru totdeauna. Egov arestat de pomană. Rikov spânzurat de pomană. Şi s-o luăm de la capăt? Alte nesfârşite săptămâni de veghe şi de şiretlicuri, de tensiune continuă, până să găsim un prilej favorabil? Ați înnebunit?

ANNENKOV: Ştii bine că peste două zile marele duce va merge din nou la teatru.

STEPAN: Două zile în care riscăm să fim prinşi, ai spus-o singur.

KALIAIEV: Mă duc.

DORA: Aşteaptă! *(Lui Stepan.)* Tu ai putea, Stepan, cu ochii deschişi, să tragi de-aproape într-un copil?

STEPAN: Aş putea, dacă Organizația mi-ar porunci-o.

DORA: De ce închizi ochii?
STEPAN: Eu? Am închis ochii?
DORA: Da.
STEPAN: Atunci, ca să-mi imaginez mai bine scena şi să-ţi răspund în cunoştinţă de cauză.
DORA: Deschide ochii şi înţelege că Organizaţia şi-ar pierde puterea şi influenţa dacă ar îngădui, o singură clipă, ca nişte copii să fie sfârtecaţi de bombele noastre.
STEPAN: Nu e loc în sufletul meu pentru asemenea ocazii. Când ne vom hotărî să uităm că există copii, în ziua aceea vom fi stăpânii lumii şi revoluţia va triumfa.
DORA: În ziua aceea revoluţia îşi va atrage ura întregii omeniri.
STEPAN: Ce importanţă are, dacă noi o îndrăgim îndeajuns pentru a o impune întregii omeniri şi a o salva de ea însăşi şi de robia în care trăieşte.
DORA: Şi dacă întreaga omenire respinge revoluţia? Şi dacă poporul întreg, pentru care lupţi tu, refuză să-şi vadă copiii ucişi? Şi el va trebui lovit?
STEPAN: Da, dacă e necesar, şi până va înţelege. Şi eu iubesc poporul.
DORA: Dragostea n-are o asemenea înfăţişare.
STEPAN: Cine-o spune?
DORA: Eu, Dora.
STEPAN: Tu eşti femeie şi ai o idee nefericită despre dragoste.
DORA *(cu violenţă):* Dar am o idee justă despre ce înseamnă ruşinea.
STEPAN: Mi-a fost ruşine de mine însumi o singură dată şi asta din vina altora. Când am fost biciuit. Căci am fost biciuit. Biciul, ştiţi voi ce înseamnă asta? Vera era lângă mine şi s-a sinucis în semn de protest. Eu însă am trăit. De ce mi-ar mai putea fi ruşine acum?
ANNENKOV: Stepan, toţi cei de-aici te iubesc şi te stimează. Dar orice motive ai avea, nu te pot lăsa să afirmi că totul este îngăduit. Sute dintre fraţii noştri au

murit ca să se ştie că nu totul e îngăduit.

STEPAN: Nimic nu e interzis dacă poate servi cauza.

ANNENKOV *(cu mândrie):* E îngăduit să intri în poliție şi să joci la două nunți, cum propunea Evno? Ai face-o?

STEPAN: Da, dac-ar trebui.

ANNENKOV *(ridicându-se):* Stepan, vom uita vorbele pe care le-ai rostit acum, din considerație față de ceea ce ai făcut pentru noi şi cu noi. Ține minte doar un lucru: că acum trebuie să hotărâm dacă e cazul să aruncăm în seara asta bombele împotriva celor doi copii.

STEPAN: Copii! N-aveți decât acest cuvânt pe buze. Nu înțelegeți, aşadar, nimic? Pentru că Ianek nu i-a ucis pe cei doi din caleaşca, mii de copii ruşi vor muri de foame ani de zile de-aici înainte. Ați văzut vreodată copii murind de foame? Eu, unul, da. Şi moartea provocată de bombă e floare la ureche pe lângă moartea prin înfometare. Dar Ianek n-a văzut. Nu i-a văzut decât pe cei doi sclifosiți ai marelui duce. Nu sunteți bărbați? Trăiți doar pentru clipa de față? Atunci alegeți mila şi tămăduiți numai răul de fiecare zi, nu revoluția, care vrea să lecuiască toate relele, prezente şi viitoare.

DORA: Ianek acceptă să-l ucidă pe marele duce pentru că moartea lui poate să grăbească vremea când copiii ruşi nu vor mai muri de foame. Nici asta nu e uşor. Dar moartea nepoților marelui duce nu-l va împiedica pe nici un copil să moară de foame. Până şi în distrugere există o ordine, există limite.

STEPAN *(cu violență):* Nu există limite! Adevărul e că nu credeți în revoluție. *(Toți se ridică în picioare, în afară de Ianek.)* Nu credeți în ea. Dacă ați crede în ea total, pe deplin, dacă ați fi siguri că prin jertfele şi prin victoriile noastre vom ajunge să clădim o Rusie eliberată de despotism, un pământ al libertății care, în cele din urmă, va cuprinde lumea întreagă, dacă n-ați avea îndoieli că atunci omul, eliberat de stăpâni şi de prejudecăți, va înălța spre cer fața unui adevărat zeu, ce importanță ar

mai avea moartea a doi copii? V-ați recunoaşte toate drepturile, toate, mă înțelegeți? Şi dacă moartea asta vă opreşte în loc, e pentru că nu sunteți siguri că aveți dreptul. Nu credeți în revoluție.

Tăcere. Kaliaiev se ridică în picioare.

KALIAIEV: Stepan, mi-e ruşine de mine. Şi cu toate acestea n-am să te las să continui. Am acceptat să ucid pentru a doborî despotismul. Dar îndărătul cuvintelor tale văd anunțându-se un despotism care, dacă se va înstăpâni vreodată, va face din mine un asasin, în timp ce eu încerc să fiu brațul dreptății.

STEPAN: Ce importanță are că nu eşti brațul dreptății, dacă dreptatea e înfăptuită chiar de către asasini? Tu şi cu mine nu suntem nimic.

KALIAIEV: Suntem ceva şi-o ştii prea bine, căci în numele orgoliului tău vorbeşti şi azi.

STEPAN: Orgoliul meu nu mă priveşte decât pe mine. Dar orgoliul oamenilor, revolta lor, nedreptatea în care trăiesc, asta e treaba noastră, a tuturor.

KALIAIEV: Oamenii nu trăiesc numai din dreptate.

STEPAN: Când li se ia pâinea de la gură, din ce altceva ar putea trăi dacă nu din dreptate?

KALIAIEV: Din dreptate şi din nevinovăție.

STEPAN: Nevinovăția? O cunosc, poate. Dar am preferat s-o ignor şi să fac astfel încât să fie ignorată de mii de oameni, pentru ca într-o bună zi să capete un înțeles mai înalt.

KALIAIEV: Trebuie să fii într-adevăr convins că ziua aceea va veni ca să nege tot ceea ce-l face pe om să fie de acord cu viața.

STEPAN: Sunt convins.

KALIAIEV: Nu poți să fii. Pentru a şti care din noi, tu sau eu, are dreptate, va trebui poate jertfa a trei generații, câteva războaie, revoluții teribile. Când toate aceste râuri

de sânge vor fi secat pe pământ, tu şi cu mine ne vom fi amestecat de mult cu țărâna.

STEPAN: Vor veni alții atunci şi îi salut ca pe nişte frați.

KALIAIEV *(urlând):* Alții... Da! Dar eu îi iubesc pe cei care trăiesc azi pe acelaşi pământ cu mine şi pe ei îi salut. Pentru ei lupt şi consimt să mor. Iar pentru o cetate îndepărtată, de care nu sunt sigur, n-am să mă apuc să-i plesnesc peste față pe frații mei. N-am să mă apuc să sporesc nedreptatea vie în numele unei dreptăți moarte. *(Mai încet, dar cu hotărâre.)* Fraților, vreau să vă vorbesc deschis şi să vă spun măcar ce-ar putea să zică cel mai simplu dintre țăranii noştri: a ucide copii e împotriva onoarei. Şi dacă într-o bună zi, eu fiind în viață, s-ar întâmpla ca revoluția să uite de onoare, i-aş întoarce spatele. Dacă aşa veți hotărî, mă voi duce peste câteva clipe la ieşirea din teatru, dar mă voi arunca sub copitele cailor.

STEPAN: Onoarea este un lux rezervat celor care au o caleaşca.

KALIAIEV: Nu. E ultima bogăție a săracului. O ştii prea bine şi mai ştii că revoluția are o concepție a ei despre onoare. E cea pentru care acceptăm să murim. E cea care te-a făcut, într-o zi, sub loviturile biciului, să ridici capul, Stepan, şi care te face şi azi să vorbeşti.

STEPAN *(strigând):* Încetează! Îți interzic să vorbeşti despre asta!

KALIAIEV *(aprins):* De ce să încetez? Te-am lăsat să spui că nu cred în revoluție. E ca şi cum ai fi spus că sunt în stare să-l ucid pe marele duce de florile mărului, că sunt un asasin. Te-am lăsat s-o spui şi nu te-am lovit.

ANNENKOV: Ianek!

STEPAN: A nu ucide îndeajuns înseamnă uneori a ucide de florile mărului.

ANNENKOV: Stepan, nimeni aici nu e de părerea ta. Hotărârea e luată.

STEPAN: Mă supun, aşadar. Dar voi repeta că teroarea nu

e pe măsura celor delicați. Suntem nişte ucigaşi şi ne-am ales singuri această îndeletnicire.

KALIAIEV *(scos din fire):* Nu. Am ales să mor ca să nu triumfe crima. Am ales să fiu nevinovat.

ANNENKOV: Ianek, Stepan, ajunge! Organizația hotărăşte că uciderea celor doi copii e inutilă. Trebuie să reluăm urmărirea. Trebuie să fim gata s-o luăm de la început peste două zile.

STEPAN: Şi dacă copiii vor fi din nou acolo?

ANNENKOV: Vom aştepta un alt prilej.

STEPAN: Şi dacă marea ducesă îl va însoți pe marele duce?

KALIAIEV: N-o voi cruța.

ANNENKOV: Ia!

Un zgomot de caleaşca. Kaliaiev se îndreaptă irezistibil spre fereastra. Ceilalți rămân pe loc. Caleaşca se apropie, trece pe sub ferestre şi dispare.

VOINOV *(privind-o pe Dora, care vine spre el):* S-o luăm de la început, Dora...

STEPAN *(dispreţuitor):* Da, Aleksei, s-o luăm... Trebuie, nu-i aşa, să facem ceva şi pentru onoare!

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

Acelaşi loc, aceeaşi oră, două zile mai târziu.

STEPAN: Ce face Voinov? Trebuia să fie aici.
ANNENKOV: E în urmă cu somnul şi mai avem o jumătate de oră în fața noastră.
STEPAN: Pot să plec după ştiri.
ANNENKOV: Nu. Riscurile trebuie limitate.

Pauză.

ANNENKOV: Ianek, de ce nu spui nimic?
KALIAIEV: N-am nimic de spus. Fii liniştit.

Se aude soneria.

KALIAIEV: Iată-l.

Intră Voinov.

ANNENKOV: Ai dormit?
VOINOV: Un pic, da.
ANNENKOV: Ai dormit toată noaptea?
VOINOV: Nu.
ANNENKOV: Ar fi trebuit. Lucrul e posibil.
VOINOV: Am încercat. Eram prea obosit.
ANNENKOV: Îți tremură mâinile.
VOINOV: Nu. *(Toți îl privesc.)* De ce vă uitați la mine? Nu poți să fii obosit?
ANNENKOV: Poți să fii obosiți. Ne gândim la tine.
VOINOV *(cu o izbucnire violentă):* Trebuia să vă gândiți

alaltăieri! Dacă bomba ar fi fost aruncată acum două zile, n-am mai fi obosiți.
KALIAIEV: Iartă-mă, Aleksei! Am îngreunat situația.
VOINOV *(mai încet):* Cine spune asta? De ce-ai îngreunat-o? Sunt obosit, atâta tot.
DORA: Totul va merge repede acum. Într-o oră va fi gata.
VOINOV: Da, va fi gata. Într-o oră...

Priveşte în jurul lui. Dora se duce la el şi-l ia de mână. La început o lasă să-i ia mâna, apoi şi-o smulge cu violență.

VOINOV: Boria, aş dori să-ți vorbesc.
ANNENKOV: Între patru ochi?
VOINOV: Între patru ochi.

Se uită unul la altul. Kaliaiev, Dora şi Stepan ies afară.

ANNENKOV: Ce s-a întâmplat? *(Voinov tace.)* Spune-mi, te rog!
VOINOV: Mi-e ruşine, Boria.

Pauză.

VOINOV: Mi-e ruşine. Trebuie să-ți spun adevărul.
ANNENKOV: Nu vrei să arunci bomba?
VOINOV: N-am s-o pot arunca.
ANNENKOV: Ți-e frică? Asta-i tot? Nu trebuie să-ți fie ruşine.
VOINOV: Mi-e frică şi mi-e ruşine că mi-e frică.
ANNENKOV: Dar alaltăieri erai vesel şi puternic. Când ai plecat, îți luceau ochii.
VOINOV: Tot timpul mi-a fost frică. Alaltăieri am adunat tot ce era curaj în mine, asta-i tot. Când am auzit caleaşca uruind în depărtare, mi-am spus: „Hai! Mai e doar un minut”. Strângeam din dinți. Toți muşchii mi-erau încordați. Aş fi aruncat bomba cu atâta violență, de

parcă ar fi trebuit să-l ucidă pe marele duce numai din izbitură. Aşteptam prima explozie ca să fac să ţâşnească toată forţa acumulată în mine. Şi apoi, nimic. Caleaşca a ajuns în dreptul meu. Ce repede se învârteau roţile! M-a depăşit. Am înţeles atunci că Ianek nu aruncase bomba. În clipa aceea, un fior teribil m-a cuprins. Şi dintr-o dată m-am simţit slab ca un copil.

ANNENKOV: Nu face nimic, Aleksei. Ţi-ai revenit după aceea.

VOINOV: Au trecut două zile şi tot nu mi-am revenit. Te-am minţit adineauri, n-am închis ochii toată noaptea. Îmi bătea prea tare inima. Oh! Boria, sunt disperat!

ANNENKOV: Nu trebuie să fii. Toţi am trecut prin asta. N-ai să arunci bomba. O lună de odihnă în Finlanda şi-ai să te întorci printre noi.

VOINOV: Nu. E altceva. Dacă nu arunc bomba, n-am s-o mai arunc niciodată.

ANNENKOV: Cum adică?

VOINOV: N-am stofă de terorist. O ştiu acum. Ar fi mai bine să vă părăsesc. Voi activa în comitete, la propagandă.

ANNENKOV: Riscurile sunt aceleaşi.

VOINOV: Da, dar poţi acţiona cu ochii închişi. Nu ştii nimic.

ANNENKOV: Ce vrei să spui?

VOINOV *(înfierbântat):* Nu ştii nimic. E uşor să ai şedinţe, să discuţi situaţia şi să transmiţi apoi ordinul de execuţie. Îţi rişti viaţa, bineînţeles, dar bâjbâind, fără să vezi nimic. În timp ce a sta în picioare, când seara coboară asupra oraşului, prin mulţimea celor ce grăbesc pasul pentru a regăsi căminul, copiii, căldura unei femei, a sta în picioare fără să scoţi o vorbă, cu bomba spânzurând de braţ, ştiind că în trei minute, în două minute, în câteva secunde te vei năpusti în faţa unei trăsuri sclipitoare, asta-i teroarea. Şi acum ştiu că n-aş putea reîncepe fără să mă simt golit de sânge. Da, mi-e

ruşine. Am țintit prea sus. Trebuie să lucrez unde mi-e locul. Un locşor mic de tot. Singurul de care aş fi demn.

ANNENKOV: Nu există locuri mici. La capăt se află întotdeauna închisoarea şi ştreangul.

VOINOV: Dar nu le vezi, cum îl vezi pe cel pe care-l vei ucide. Trebuie să ți le imaginezi. Din fericire, n-am imaginație. *(Râs nervos.)* N-am ajuns niciodată să cred realmente în poliția secretă. Ciudat pentru un terorist, nu? La prima lovitură de picior în burtă, voi crede în ea. Nu mai înainte.

ANNENKOV: Şi odată ajuns în închisoare? În închisoare ştii, vezi. Nu mai există uitarea.

VOINOV: În închisoare nu mai trebuie să iei nici o hotărâre. Da, asta e, să nu mai fii nevoit să iei nici o hotărâre! Să nu mai fii nevoit să-ți spui: „Hai, e rândul tău, tu eşti cel care trebuie să hotărăşti secunda când te vei năpusti”. Sunt sigur acum că, dacă mă arestează, n-am să încerc să evadez. Şi pentru a evada e nevoie să născoceşti ceva, să ai inițiativă. Dacă nu evadezi, ceilalți păstrează inițiativa. Ei fac toată treaba.

ANNENKOV: Treaba lor e să vă spânzure, uneori.

VOINOV *(cu disperare):* Uneori. Dar îmi va fi mai uşor să mor decât să port viața mea şi a altuia în palmă şi să hotărăsc în care clipă voi arunca cele două vieți în flăcări. Nu, Boria, singurul fel de-a mă răscumpăra e să mă accept aşa cum sunt. *(Annenkov tace.)* Şi laşii pot sluji revoluția. E de-ajuns să le găseşti locul.

ANNENKOV: Atunci toți suntem nişte laşi. Numai că n-avem întotdeauna prilejul s-o verificăm. Faci ce vrei.

VOINOV: Prefer să plec imediat. Cred că n-aş putea să mă uit în ochii lor. Dar o să le vorbeşti tu.

ANNENKOV: O să le vorbesc.

Înaintează spre el.

VOINOV: Spune-i lui Ianek că nu e din vina lui. Şi că-l

iubesc, aşa cum vă iubesc pe toţi.

Tăcere. Annenkov îl îmbrăţişează.

ANNENKOV: Adio, frate. Totul se va sfârşi. Rusia va fi fericită!
VOINOV *(fugind):* Oh, da! Fericită! Fericită!

Annenkov se duce la uşă.

ANNENKOV: Intraţi.

Intră toţi, împreună cu Dora.

STEPAN: Ce s-a întâmplat?
ANNENKOV: Voinov nu va arunca bomba. E istovit. N-ar mai fi sigur.
KALIAIEV: E din vina mea, nu-i aşa, Boria?
ANNENKOV: Mi-a spus să-ţi transmit că te iubeşte.
KALIAIEV: Îl vom mai vedea?
ANNENKOV: Poate. Deocamdată, ne părăseşte.
STEPAN: De ce?
ANNENKOV: Va fi mai de folos în comitete.
STEPAN: El a cerut? Înseamnă că-i e frică?
ANNENKOV: Nu. Eu am hotărât.
STEPAN: Cu o oră înainte de atentat ne iei un om?
ANNENKOV: Cu o oră înainte de atentat a trebuit să hotărăsc singur. E prea târziu să discutăm. Voi lua eu locul lui Voinov.
STEPAN: Îmi revine mie de drept.
KALIAIEV *(lui Annenkov):* Tu eşti şeful. Datoria ta e să rămâi aici.
ANNENKOV: Un şef are câteodată datoria să fie laş. Dar cu condiţia să-şi dovedească curajul, dacă se prezintă ocazia. Hotărârea mea e luată. Stepan, mă vei înlocui cât va fi nevoie. Vino, trebuie să cunoşti instrucţiunile.

Ies amândoi. Kaliaiev se aşază. Dora se îndreaptă spre el şi-i întinde o mână. Dar se răzgândeşte.

DORA: Nu e din vina ta.

KALIAIEV: I-am făcut rău, mult rău. Ştii ce mi-a spus deunăzi?

DORA: Repeta întruna că e fericit.

KALIAIEV: Da, dar mi-a spus că pentru el nu există fericire în afara comunității noastre. „Există o realitate: noi, spunea el, Organizația. Şi în afară de ea nu mai e nimic. E un ordin cavaleresc.” Ce jale, Dora!

DORA: Se va întoarce.

KALIAIEV: Nu. Îmi închipui ce-aş simți în locul lui. Aş fi disperat.

DORA: Şi acum, nu eşti?

KALIAIEV *(cu amărăciune):* Acum? Sunt cu voi şi sunt fericit cum era şi el.

DORA *(tărăgănat):* E o mare fericire.

KALIAIEV: O foarte mare fericire. Nu crezi?

DORA: Cred. Atunci de ce eşti trist? Acum două zile aveai o figură luminoasă. Parcă te duceai la o mare serbare. Azi...

KALIAIEV *(ridicându-se, extrem de agitat):* Azi ştiu ceea ce înainte nu ştiam. Aveam dreptate, nu e atât de simplu. Credeam că e uşor să ucizi, că e de-ajuns ideea şi curajul. Dar nu sunt atât de mare şi ştiu acum că ura exclude fericirea. Tot răul ăsta, tot răul ăsta, în mine şi în alții. Omorul, laşitatea, nedreptatea... Oh, trebuie, trebuie să-l ucid... Dar voi merge până la capăt! Dincolo de ură!

DORA: Dincolo de ură? Nu mai există nimic.

KALIAIEV: Există dragostea.

DORA: Dragostea? Nu, n-avem nevoie de ea.

KALIAIEV: Oh, Dora, cum poți să spui asta tocmai tu, cu sufletul pe care ştiu că-l ai...

DORA: E prea mult sânge, prea multă şi neîndurătoare violenţă. Cei care iubesc cu-adevărat dreptatea n-au dreptul la dragoste. Ei stau în picioare, ca mine, cu capul sus, cu ochii pironiţi. Ce să caute dragostea în aceste suflete pline de mândrie? Dragostea apleacă încetişor capetele, Ianek. Noi, noi avem gâtul ţeapăn.

KALIAIEV: Dar ne iubim poporul.

DORA: Îl iubim, e-adevărat. Îl iubim cu o nemărginită dragoste lipsită de sprijin, cu o dragoste nefericită. Trăim departe de el, închişi în camerele noastre, pierduţi în gândurile noastre. Şi poporul, el, ne iubeşte? Ştie că-l iubim? Poporul tace. Ce linişte, ce linişte…

KALIAIEV: Dar asta înseamnă dragostea, să dai totul, să jertfeşti totul fără să aştepţi ceva în schimb.

DORA: Poate. E dragostea absolută, bucuria pură şi solitară, cea care mă consumă cu-adevărat. Când şi când totuşi mă întreb dacă dragostea nu e altceva, dacă ar putea înceta să fie un monolog şi dacă nu există uneori un răspuns. Vezi tu, îmi închipui cam aşa: soarele străluceşte, capetele se apleacă încetişor, sufletul îşi părăseşte mândria, braţele se deschid. Ah! Ianek, dacă am putea uita, măcar o oră, mizeria cumplită a acestei lumi şi ne-am lăsa, în sfârşit, în voie. O singură oră, o mică oră de egoism, te poţi gândi la aşa ceva?

KALIAIEV: Da, Dora, asta se cheamă duioşie.

DORA: Intuieşti totul, dragul meu, asta se cheamă duioşie. Dar o cunoşti cu-adevărat? Tu iubeşti dreptatea cu duioşie? *(Kaliaiev tace.)* Iubeşti poporul nostru aşa, cu acea uitare de sine, cu duioşie sau, dimpotrivă, cu flacăra răzbunării şi a revoltei? *(Kaliaiev tace în continuare.)* Vezi? *(Se duce spre el şi pe-un ton foarte slab.)* Şi pe mine mă iubeşti cu duioşie?

Kaliaiev se uită la ea.

KALIAIEV *(după o pauză):* Nimeni n-o să te iubească vreodată aşa cum te iubesc eu.

DORA: Ştiu. Dar nu e mai bine să iubeşti ca toată lumea?

KALIAIEV: Eu nu sunt un om oarecare. Te iubesc aşa cum sunt.

DORA: Mă iubeşti mai mult decât iubeşti dreptatea, mai mult decât iubeşti Organizaţia?

KALIAIEV: Nu vă separ - pe tine, Organizaţia şi dreptatea.

DORA: Da, dar răspunde-mi, te implor, răspunde-mi! Mă iubeşti în singurătate, cu duioşie, cu egoism? M-ai iubi dacă aş fi nedreaptă?

KALIAIEV: Dacă ai fi nedreaptă şi te-aş iubi, nu pe tine te-aş iubi.

DORA: Nu-mi răspunzi. Spune-mi atât, m-ai iubi dacă n-aş fi în Organizaţie?

KALIAIEV: Dar unde-ai putea să fii?

DORA: Mi-amintesc de vremea când eram studentă. Râdeam. Eram frumoasă pe-atunci. Ore întregi mă plimbam, visam... M-ai iubi dacă aş fi uşuratică, nepăsătoare?

KALIAIEV *(şovăie şi rosteşte foarte încet):* Ce poftă aş avea să spun da!

DORA *(strigând):* Atunci spune da, dragul meu, dacă o gândeşti şi dacă e adevărat. Da, în faţa dreptăţii, în faţa mizeriei şi a poporului încătuşat. Da, da, te implor, în pofida agoniei copiilor, în pofida celor spânzuraţi şi a celor biciuiţi până îşi dau sufletul...

KALIAIEV: Încetează, Dora!

DORA: Nu, trebuie să-ţi laşi măcar o dată inima să vorbească. Aştept să mă chemi, pe mine, Dora, să mă chemi pe deasupra acestei lumi otrăvite de nedreptate...

KALIAIEV *(brutal):* Încetează! Inima nu-mi vorbeşte decât de tine. Dar în curând va trebui să nu tremur.

DORA *(buimăcită):* În curând? Da, uitam... *(Râde ca şi cum ar plânge.)* Nu, e foarte bine, dragul meu. Nu fi supărat, am luat-o razna. Oboseala. Nici eu n-aş fi putut s-o spun. Te iubesc cu aceeaşi dragoste oarecum fixă cu care iubim dreptatea şi închisorile. Vara, Ianek, îţi aminteşti? Nu, nu, trăim o iarnă veşnică. Noi nu suntem

de pe această lume, noi suntem cei drepţi. Există o căldură care nu e pentru noi. *(Întorcându-se.)* Ah! îndurare pentru cei drepţi!

KALIAIEV *(privind-o cu disperare):* Da, asta e partea care ni se cuvine, dragostea e cu neputinţă. Dar îl voi ucide pe marele duce, atunci şi tu, şi eu vom dobândi pacea.

DORA: Pacea! Când o vom dobândi oare?

KALIAIEV *(cu violenţă):* Mâine!

Intră Annenkov şi Stepan. Dora şi Kaliaiev se îndepărtează unul de celălalt.

ANNENKOV: Ianek!

KALIAIEV: Imediat. *(Respiră adânc.)* În sfârşit, în sfârşit...

STEPAN *(venind spre el):* Adio, frate, sunt cu tine.

KALIAIEV: Adio, Stepan. *(Se întoarce spre Dora.)* Adio, Dora.

Dora se duce spre el. Sunt foarte aproape unul de altul, dar nu se vor atinge.

DORA: Nu, nu adio. La revedere. La revedere, dragul meu. Ne vom mai întâlni.

El o priveşte. Tăcere.

KALIAIEV: La revedere. Eu... Rusia va fi frumoasă.

DORA *(cu lacrimi în ochi):* Rusia va fi frumoasă.

Kaliaiev se închină în faţa icoanei. Iese împreună cu Annenkov. Stepan se duce la fereastră. Dora rămâne nemişcată, cu ochii pironiţi asupra uşii.

STEPAN: Ce drept merge! Vezi, am greşit când n-am avut încredere în Ianek. Nu-mi plăcea entuziasmul lui. S-a închinat, ai văzut? E credincios?

DORA: Nu merge la biserică.

STEPAN: Are un suflet religios, totuşi. Asta ne despărțea. Sunt mai aprig decât el, o ştiu bine. Noi care nu credem în Dumnezeu avem nevoie de toată dreptatea, altfel ne cuprinde disperarea.

DORA: Pentru el, dreptatea însăşi duce la disperare.

STEPAN: Da, un suflet slab. Dar mâna e vânjoasă. E mai tare ca sufletul. Îl va ucide cu siguranță. Asta e bine, chiar foarte bine. Să distrugi, asta trebuie. Dar tu nu spui nimic? *(Se uită la ea cu atenție.)* Îl iubeşti?

DORA: Trebuie să ai timp ca să iubeşti. Noi abia avem timp pentru dreptate.

STEPAN: Aşa e. Sunt prea multe de făcut; lumea asta trebuie năruită din vârf până-n temelii... După aceea... *(La fereastră.)* Nu-i mai văd, au ajuns.

DORA: După aceea...

STEPAN: O să ne iubim.

DORA: Dacă vom apuca.

STEPAN: Se vor iubi alții. E acelaşi lucru.

DORA: Stepan, spune: „ură”!

STEPAN: Cum?

DORA: Cuvântul ăsta, „ură”, rosteşte-l!

STEPAN: Ură.

DORA: Bine. Ianek îl rostea foarte prost.

STEPAN *(după o pauză şi îndreptându-se spre ea): Î*nțeleg. Mă dis-prețuieşti. Eşti totuşi sigură că ai dreptate? *(O pauză şi cu o violență din ce în ce mai mare.)* Vă târguiți cu toții pentru ceea ce faceți, în numele dragostei mârşave. În schimb, eu nu iubesc nimic şi urăsc, da, îmi urăsc semenii! N-am ce face cu dragostea lor. Am cunoscut-o la ocnă, acum trei ani. Şi de trei ani o port asupra mea. Ai vrea să mă înduioşez şi să târăsc bomba ca pe-o cruce? Nu! Nu! Am mers prea departe, cunosc prea multe lucruri... Priveşte... *(îşi sfâşie cămaşa. Dora face un gest spre el, dar se dă înapoi când vede urmele biciului.)* Sunt urmele lăsate de bici! Urmele dragostei lor! Mă mai disprețuieşti acum?

Dora se duce la el şi îl sărută brusc.

DORA: Cine-ar putea dispreţui durerea? Şi pe tine te iubesc!

STEPAN *(privind-o şi cu un glas înăbuşit):* Iartă-mă, Dora! *(Pauză. Se întoarce.)* Poate că-i oboseala. Ani întregi de luptă, de spaimă, agenţii, ocna... şi, în sfârşit, astea. *(Arată urmele bicelor.)* De unde aş mai avea forţa să iubesc? Îmi rămâne cel puţin forţa să urăsc. Tot e mai bine decât să nu simţi nimic.

DORA: Da, tot e mai bine.

Stepan o priveşte. Sună ora şapte.

STEPAN *(întorcându-se brusc):* Trebuie să treacă marele duce.

Dora se duce la fereastră şi se lipeşte de geam. Pauză lungă. Şi apoi, în depărtare, caleaşca. Se apropie, trece.

STEPAN: Dacă e singur...

Caleaşca se îndepărtează. O explozie teribilă. Dora tresare brusc, ascunzându-şi faţa în palme. Pauză lungă.

STEPAN: Boria n-a aruncat bomba! Ianek a izbutit. A izbutit! O, popor! O, bucurie!

DORA *(prăbuşindu-se în braţele lui, plângând):* Noi l-am omorât! Noi l-am omorât! Eu!

STEPAN *(urlând):* Pe cine l-am omorât? Pe Ianek?

DORA: Pe marele duce.

CORTINA

ACTUL AL PATRULEA

O celulă în Turnul Pugaciov, la închisoarea Butiri. Dimineața.

La ridicarea cortinei, Kaliaiev se află în celulă şi priveşte spre uşă. Intră un paznic şi un deținut, cu o găleată în mână.

PAZNICUL: Fă curat! Şi grăbeşte-te!

Se aşază în dreptul ferestrei. Foka începe să facă curățenie fără să se uite la Kaliaiev. Pauză.

KALIAIEV: Cum te numeşti, frățioare?
FOKA: Foka.
KALIAIEV: Eşti condamnat?
FOKA: Cam aşa ceva.
KALIAIEV: Ce-ai făcut?
FOKA: Am ucis.
KALIAIEV: Ți-era foame?
PAZNICUL: Mai încet.
KALIAIEV: Cum?
PAZNICUL: Mai încet. Vă las să vorbiți, cu toate că nu-i voie. Aşa că vorbiți mai încet. Fă ca moşulică.
KALIAIEV: Ți-era foame?
OKA: Nu, mi-era sete.
KALIAIEV: Şi-atunci?
FOKA: Şi-atunci, era pe-acolo o secure. Am făcut totul praf. Pare-se c-am căsăpit vreo trei.

Kaliaiev îl priveşte.

FOKA: Ei, boierule, nu-mi mai zici frățioare? Ți-a pierit glasul?

KALIAIEV: Nu. Şi eu am ucis.

FOKA: Câți?

KALIAIEV: O să-ți spun, frățioare, dacă vrei. Dar spune-mi, îți pare rău de ce s-a întâmplat, nu-i aşa?

FOKA: Vezi bine, douăzeci de ani nu-i glumă. Ai de ce să-ți pară rău. KALIAIEV: Douăzeci de ani. Intru aici la douăzeci şi trei de ani şi ies cu părul alb.

FOKA: Oh! Tu s-ar putea să ieşi mai bine. Un judecător e cu toane. Depinde dacă e însurat sau nu şi cu cine. Şi apoi, tu eşti ciocoi. Nu e aceeaşi socoteală ca pentru ăi săraci. O să scapi.

KALIAIEV: Nu cred. Şi nici nu vreau. N-aş putea să îndur douăzeci de ani ruşinea.

FOKA: Ruşinea? Cum adică ruşinea? Mă rog, ăştia-s sticleți de ciocoi. Câți ai curățat?

KALIAIEV: Unul singur.

FOKA Ce vorbeşti? Păi asta nu-i nimic.

KALIAIEV: L-am ucis pe marele duce Serghei.

FOKA: Pe marele duce? I-auzi dom'le! Ce ți-e şi cu ciocoii ăştia! Şi... e de rău, ia spune?

KALIAIEV: E de rău. Dar a trebuit.

FOKA: De ce? Trăiai la curte? Vreo chestie cu o muiere, aşa-i? Chipeş cum eşti...

KALIAIEV: Sunt socialist.

PAZNICUL: Mai încet.

KALIAIEV *(mai tare):* Sunt socialist revoluționar.

FOKA: Auzi poveste! Şi ce-ai nevoie să fii cum ziseşi? N-aveai decât să-ți vezi de treabă şi totul era în regulă. Pământul e făcut pentru ciocoi.

KALIAIEV: Nu, e făcut pentru tine. E prea multă mizerie, sunt prea multe crime. Când o să fie mai puțină mizerie o să fie şi mai puține crime. Dacă pământul ar fi liber, n-ai mai fi aici.

FOKA: Da şi nu. Mă rog, liber, neliber, nu-i niciodată bine

să bei peste măsură.

KALIAIEV: Nu-i niciodată bine. Numai că omul bea pentru că e umilit. Va veni o vreme când n-o să mai fie nevoie să bei, când nimănui n-o să-i mai fie ruşine, fie ciocoi, fie om sărac. Vom fi cu toții frați şi dreptatea o să ne îmbuneze inimile. Înțelegi despre ce vorbesc?

FOKA: Da, despre împărăția lui Dumnezeu.

PAZNICUL: Mai încet.

KALIAIEV: Să nu mai spui asta, frățioare. Dumnezeu nu poate nimic. Dreptatea e treaba noastră! *(Pauză.)* Nu înțelegi? Cunoşti legea Sfântului Dumitru?

FOKA: Nu.

KALIAIEV: Trebuia să se întâlnească în stepă cu Dumnezeu însuşi şi se grăbea, când a dat de-un țăran căruia i se împotmolise căruța în noroi. Atunci Sfântul Dumitru i-a dat o mână de ajutor. Noroiul era gros, făgaşul adânc. S-au trudit o oră. Şi când s-a isprăvit, Sfântul Dumitru a dat fuga la întâlnire. Dar nu l-a mai găsit pe Dumnezeu acolo.

FOKA: Şi atunci?

KALIAIEV: Şi atunci sunt unii care vor întârzia întotdeauna la întâlnire fiindcă există prea multe căruțe împotmolite şi prea mulți frați de ajutat.

Foka se dă un pas înapoi.

KALIAIEV: Ce s-a întâmplat?

PAZNICUL: Mai încet. Şi tu, moşule, grăbeşte-te!

FOKA: N-am încredere. Aici nu-i treabă curată. N-am mai auzit să înfunzi puşcăria pentru istorii d-astea cu sfinți şi căruțe. Şi după aia, mai e ceva...

Paznicul râde.

KALIAIEV *(privindu-l):* Ce anume?

FOKA: Ce pățesc ăi de-i omoară pe marii duci?

KALIAIEV: Sunt spânzuraţi.
FOKA: Aşa!

Şi dă să plece, în timp ce paznicul râde şi mai tare.

KALIAIEV: Stai! Ce ţi-am făcut?
FOKA: Nu mi-ai făcut nimic. Măcar că eşti ciocoi, dar de înşelat nu vreau să te înşel. Mai schimbi o vorbă cu omul, mai trece vremea, deh, da' dacă te spânzură, nu-i treabă bună.
KALIAIEV: De ce?
PAZNICUL *(râzând):* Hai, moşule, vorbeşte...
FOKA: Fiindcă nu poţi să-mi vorbeşti ca un frate. Eu îi spânzur pe condamnaţi.
KALIAIEV: Nu eşti şi tu deţinut?
FOKA: Ba da. Mi-au cerut să fac eu treaba asta şi pentru fiecare spânzurat, îmi taie un an de închisoare. E-o afacere bună.
KALIAIEV: Ca să-ţi ierte crimele, te pun să săvârşeşti altele?
FOKA: Oh, astea nu-s crime, că se fac la poruncă şi, apoi, pentru ei e tot aia. Vrei să ştii părerea mea? Nu-s creştini.
KALIAIEV: Şi de câte ori ai făcut-o până acum?
FOKA: De două ori.

Kaliaiev se dă înapoi. Ceilalţi se îndreaptă spre uşă, în timp ce paznicul îl împinge pe Foka.

KALIAIEV: Aşadar, eşti un călău?
FOKA *(din uşă):* Da', tu, ciocoiule, ce eşti?

Iese. Se aud paşi, se dau ordine. Intră Skuratov, foarte elegant îmbrăcat, cu paznicul.

SKURATOV: Lasă-ne singuri. Bună ziua. Nu mă

cunoaşteţi? Eu vă cunosc. *(Râde.)* Deja o celebritate, ei? *(îl priveşte.)* Pot să mă prezint? *(Kaliaiev nu scoate o vorbă.)* Nu spuneţi nimic. Înţeleg. Celula, deh! E greu opt zile în celulă de unul singur. De azi înainte s-a isprăvit, veţi primi vizite. De-aia am şi venit. Vi l-am trimis şi pe Foka. Excepţional, nu-i aşa? Mi-am închipuit că o să vă intereseze. Sunteţi mulţumit? E plăcut să vezi un chip de om după opt zile, nu?

KALIAIEV: Depinde de chip.

SKURATOV: Bună! Bine zis! Sunteţi omul care ştiţi ce vreţi. *(Pauză.)* Dacă am înţeles bine, vă displace chipul meu?

KALIAIEV: Da.

SKURATOV: Sunt dezamăgit. Dar e-o neînţelegere. În primul rând, cade lumina prost. Într-un subsol nimeni nu e simpatic. De altfel, nici nu mă cunoaşteţi. Uneori, un chip îţi repugnă. Apoi, după ce-i cunoşti sufletul...

KALIAIEV: Destul. Cine sunteţi?

SKURATOV: Skuratov, şeful poliţiei.

KALIAIEV: Un valet.

SKURATOV: La ordinele dumneavoastră. În locul dumneavoastră însă m-aş arăta mai puţin mândru. Dar poate că vă schimbaţi. Începi prin a voi să faci dreptate şi sfârşeşti prin a organiza o poliţie. De altminteri, adevărul nu mă sperie. Am să vă vorbesc deschis. Mă interesează persoana dumneavoastră şi vă ofer mijloacele de-a vă obţine graţierea.

KALIAIEV: Ce graţiere?

SKURATOV: Cum, ce graţiere? Vă ofer să scăpaţi cu viaţă.

KALIAIEV: Cine v-a cerut asta?

SKURATOV: Viaţa n-o ceri, dragul meu. O primeşti. N-aţi scăpat viaţa nimănui, niciodată? *(Pauză.)* Gândiţi-vă bine.

KALIAIEV: Refuz să-mi salvaţi viaţa, odată pentru totdeauna.

SKURATOV: Măcar ascultaţi-mă! Nu vă sunt duşman, în ciuda aparenţelor. Admit că aveţi dreptate în felul cum

gândiți. În afară de asasinat...
KALIAIEV: Vă interzic să folosiți acest cuvânt.
SKURATOV *(privindu-l):* Ah! Avem nervii slabi, deh! *(Pauză.)* Sincer, aş vrea să vă ajut.
KALIAIEV: Să mă ajutați? Sunt gata să plătesc pentru ce am făcut. Dar nu suport această familiaritate. Vă rog să mă lăsați în pace!
SKURATOV: Acuzația care apasă asupra dumneavoastră...
KALIAIEV: Rectific.
SKURATOV: Mă rog?
KALIAIEV: Rectific. Sunt un prizonier de război, nu un acuzat.
SKURATOV: Dacă vreți... Totuşi, s-au produs nişte pagube, nu-i aşa? Să-l lăsăm deoparte pe marele duce şi politica; s-a făcut, oricum, moarte de om. Şi ce moarte!
KALIAIEV: Am aruncat bomba asupra tiraniei voastre, nu asupra unui om.
SKURATOV: Fără îndoială. Dar omul a încasat-o. Şi nu i-a făcut prea bine. Vedeți, dragul meu, când s-a găsit trupul, îi lipsea capul. Dispărut, capul! Cât despre rest, abia s-a mai putut recunoaşte un braț şi o parte din picior.
KALIAIEV: Am executat un verdict.
SKURATOV: Se prea poate, se prea poate. Nu verdictul vi se impută. Ce e un verdict? Un cuvânt asupra căruia putem discuta nopți întregi. Vi se impută... nu, nu v-ar plăcea acest cuvânt... să zicem, o ispravă de amator, cam dezordonată, ale cărei rezultate sunt indiscutabile. Toată lumea le-a putut vedea. Întrebați-o pe marea ducesă. A curs sânge, înțelegeți, mult sânge.
KALIAIEV: Încetați!
SKURATOV: Bun. Voiam doar să spun că, dacă vă încăpățânați să vorbiți de verdict, să spuneți că partidul şi numai partidul a judecat şi a executat, că marele duce a fost ucis nu de-o bombă, ci de-o idee, atunci n-aveți nevoie să fiți grațiat. Presupuneți totuşi că revenim la

evidență, presupuneți că dumneavoastră i-ați zburat marelui duce capul de pe umeri, se schimbă socoteala, nu-i aşa? Veți avea nevoie atunci să fiți grațiat. Vreau să vă dau o mână de ajutor. Din pură simpatie, credeți-mă! *(Zâmbeşte.)* Ce vreți, pe mine nu mă interesează ideile, pe mine mă interesează persoanele.

KALIAIEV *(izbucnind):* Persoana mea e deasupra dumneavoastră şi a stăpânilor dumneavoastră. Mă puteți omorî, nu mă puteți judeca. Ştiu unde vreți să ajungeți. Căutați să-mi găsiți punctul slab şi aşteptați de la mine o atitudine ruşinoasă, să vărs lacrimi şi să am remuşcări. Nu veți obține nimic din toate astea. Nu vă priveşte ce sunt. Ceea ce vă priveşte e ura noastră, a mea şi a fraților mei. Ea vă stă la dispoziție.

SKURATOV: Ura-i încă o idee. În schimb, crima nu e o idee. Şi nici urmările ei, fireşte. Vreau să spun, remuşcarea şi pedeapsa. Aici ne aflăm în miezul lucrurilor. De aceea m-am şi făcut polițist. Pentru a mă afla în miezul lucrurilor. Dar nu vă plac confidențele. *(Pauză. Înaintează încet spre el.)* Tot ce voiam să spun e că n-ar trebui să vă faceți că uitați de capul marelui duce. Dacă ați ține seama de el, ideea nu v-ar mai servi la nimic. V-ar fi ruşine, de pildă, în loc să fiți mândru de ce-ați făcut. Şi, din clipa în care v-ar fi ruşine, ați dori să trăiți pentru a îndrepta. Lucrul cel mai important e de-a vă hotărî să trăiți.

KALIAIEV: Şi dacă m-aş hotărî?

SKURATOV: Grațierea dumneavoastră şi a camarazilor dumneavoastră.

KALIAIEV: I-ați arestat?

SKURATOV: Nu. Tocmai. Dar dacă vă hotărâți să trăiți, îi vom aresta.

KALIAIEV: Am înțeles bine?

SKURATOV: Cu siguranță. Nu-i momentul să vă supărați. Reflectați! Din punctul de vedere al ideii, nu-i puteți da pe mâna poliției. Din punctul de vedere al evidenței, dimpotrivă, le faceți un serviciu. Îi scutiți de noi

neplăceri şi, cu acelaşi prilej, îi scăpaţi de spânzurătoare. În plus, dobândiţi liniştea sufletească. Din multe puncte de vedere, e-o afacere de aur.

Kaliaiev tace.

SKURATOV: Aşadar?
KALIAIEV: O să vă răspundă fraţii mei, în scurtă vreme.
SKURATOV: Încă o crimă! Hotărât lucru, e-o vocaţie. În cazul ăsta, misiunea mea e terminată. Îmi pare foarte rău. Dar văd bine că ţineţi la ideile dumneavoastră. Nu vă pot despărţi de ele.
KALIAIEV: Nu mă puteţi despărţi de fraţii mei.
SKURATOV: La revedere. *(Se preface că vrea să iasă şi, întorcându-se.)* De ce, în cazul acesta, i-aţi cruţat pe marea ducesă şi pe nepoţii lui?
KALIAIEV: Cine v-a spus asta?
SKURATOV: Informatorul vostru ne informa $i pe noi. În parte, cel puţin... Aşadar, de ce i-aţi cruţat?
KALIAIEV: Asta nu vă priveşte.
SKURATOV *(râzând):* Credeţi? Am să vă spun de ce. O idee poate ucide un mare duce, dar nu izbuteşte să ucidă nişte copii. Iată ce-aţi descoperit. Şi atunci, se pune întrebarea, dacă ideea nu izbuteşte să-i ucidă pe nişte copii, merită să ucizi pentru ea un mare duce?

Kaliaiev face un gest.

SKURATOV: Oh! Nu e nevoie să-mi răspundeţi, vă rog, mai ales să nu-mi răspundeţi! Îi veţi răspunde marii ducese.
KALIAIEV: Marii ducese?
SKURATOV: Da, doreşte să vă vadă. Şi am venit mai ales să mă asigur că discuţia e cu putinţă. Este. Şi e chiar de natură să vă schimbe părerea. Marea ducesă e creştină. Sufletul, vedeţi, e specialitatea ei.

Râde.

KALIAIEV: Nu vreau s-o văd.

SKURATOV: Regret, dar ține foarte mult. Şi, la urma urmei, îi datorați oarecare considerație. Se spune chiar că de la moartea soțului ei nu mai e cu mintea întreagă. N-am vrut s-o contrariem. *(Din uşă.)* Dacă vă schimbați părerea, nu uitați propunerea pe care v-am făcut-o. Voi reveni. *(Pauză. Ascultă.)* Iat-o! După poliție, religia! Hotărât lucru, sunteți răsfățat. Dar există o înlănțuire. Închipuiți-vi-l pe Dumnezeu fără închisori. Ce singurătate!

Iese. Se aud glasuri şi comenzi. Intră marea ducesă, care se opreşte nemişcată, fără să scoată o vorbă. Uşa rămâne deschisă.

KALIAIEV: Ce doriți?

MAREA DUCESĂ *(descoperindu-şi fața):* Priveşte!

Kaliaiev tace.

MAREA DUCESĂ: Multe lucruri mor o dată cu un om.

KALIAIEV: Ştiam.

MAREA DUCESĂ *(cu naturalețe, dar cu un glas subțire, nițeluş uzat):* Ucigaşii nu ştiu asta. Dacă ar şti, cum ar mai putea săvârşi omorul?

Pauză.

KALIAIEV: V-am văzut. Doresc acum să rămân singur.

MAREA DUCESĂ: Nu. Mai rămâne să te văd şi eu.

El se dă înapoi.

MAREA DUCESĂ *(se aşează, ca şi cum ar fi istovită):* Nu mai pot să rămân singură. Înainte vreme, dacă sufeream, el putea să-mi vadă suferința. Era bine să

suferi pe-atunci. Acum... Nu, nu mai puteam să stau singură, să tac... Dar cui să-i vorbesc? Ceilalți nu ştiu. Se fac că sunt trişti. Sunt, într-adevăr, trişti o oră sau două. Apoi se duc să mănânce — şi să doarmă. Să doarmă mai ales... M-am gândit că tu trebuie să semeni cu mine. Tu nu dormi, sunt sigură de asta. Şi cu cine să vorbesc despre crimă, dacă nu cu ucigaşul?

KALIAIEV: Ce crimă? Nu mi-amintesc decât de-un act de dreptate.

MAREA DUCESĂ: Acelaşi glas! Ai acelaşi glas ca şi el. Toți bărbații au acelaşi glas când vorbesc de dreptate. Spunea: „Aşa e drept!” - şi-ți închidea gura. Poate că se înşela şi tu te înşeli...

KALIAIEV: El incarna suprema nedreptate, cea care face poporul rus să geamă de veacuri. Pentru asta, se bucura numai de privilegii. Chiar dacă eu m-aş înşela cumva, răsplata mea e închisoarea şi moartea.

MAREA DUCESĂ: Da. Suferi. Dar pe el, tu l-ai ucis.

KALIAIEV: A murit pe neaşteptate. O astfel de moarte e un fleac.

MAREA DUCESĂ: Un fleac? *(Mai încet.)* Aşa e. Te-au ridicat imediat. Se pare că țineai discursuri în preajma polițiştilor. Înțeleg. Probabil că asta te ajută. Eu însă am sosit câteva secunde după aceea. Eu am văzut. Am pus pe-o targa tot ce se mai putea pune. Ce de sânge! *(Pauză.)* Purtam o rochie albă...

KALIAIEV: Încetați!

MAREA DUCESĂ: De ce? Spun adevărul. Ştii tu ce făcea cu două ore înainte de-a muri? Dormea. Într-un fotoliu, cu picioarele pe-un scaun... ca de obicei. Dormea, şi tu, tu-l aşteptai, în seara aceea crudă... *(Plânge.)* Ajută-mă acum!

Kaliaiev se dă înapoi, crispat.

MAREA DUCESĂ: Eşti tânăr. Nu poți să fii rău.

KALIAIEV: N-am avut timp să fiu tânăr.

MAREA DUCESĂ: De ce te crispezi aşa? Nu ți-e niciodată milă de tine?

KALIAIEV: Nu.

MAREA DUCESĂ: Rău faci. Ăsta uşurează. Eu nu mai am milă decât de mine. *(Pauză.)* Mă doare. Ar fi trebuit să mă ucizi o dată cu el în loc să mă cruți.

KALIAIEV: NU pe dumneavoastră v-am cruțat, ci pe copiii care vă însoțeau.

MĂREA DUCESĂ: Ştiu. Nu prea-i iubeam. *(Pauză.)* Sunt nepoții marelui duce. Nu erau şi ei vinovați întocmai ca unchiul lor?

KALIAIEV: Nu.

MAREA DUCESĂ: Îi cunoşti? Nepoata mea e o ființă lipsită de suflet. Refuză să dea cu mâna ei de pomană săracilor. Se teme să-i atingă. Ea nu e nedreaptă? Ba e nedreaptă. El, cel puțin, îi iubea pe țărani. Bea cot la cot cu ei. Şi tu l-ai ucis. Fără îndoială şi tu eşti nedrept. Pământul e pustiu.

KALIAIEV: Zadarnic. Încercați să-mi răpiți puterile şi să mă aduceți la disperare. N-o să izbutiți. Lăsați-mă!

MAREA DUCESĂ: Nu vrei să te rogi împreună cu mine, să te căieşti?... Nu vom mai fi singuri.

KALIAIEV: Lăsați-mă să mă pregătesc de moarte. Dacă n-aş muri, atunci aş fi într-adevăr un asasin.

MAREA DUCESĂ *(ridicându-se în picioare):* Să mori? Vrei să mori? Nu. *(Se îndreaptă spre Kaliaiev, extrem de agitată.)* Trebuie să trăieşti şi să consimți să fii un asasin. Nu l-ai ucis? Dumnezeu te va justifica.

KALIAIEV: Care Dumnezeu, al meu sau al vostru?

MAREA DUCESĂ: Al Sfintei Biserici.

KALIAIEV: Ea n-are ce căuta în treaba asta.

MAREA DUCESĂ: Slujeşte un stăpân care a cunoscut, la rândul lui, temnița.

KALIAIEV: Timpurile s-au schimbat. Şi Sfânta Biserică a luat ce-a vrut din moştenirea lăsată de stăpânul ei.

MAREA DUCESĂ: A luat ce-a vrut? Ce vrei să spui?

KALIAIEV: A păstrat harul pentru ea şi ne-a lăsat nouă grija de a practica iubirea aproapelui.

MAREA DUCESĂ: Care nouă?

KALIAIEV *(urlând):* Tuturor celor pe care-i spânzurați!

Pauză.

MAREA DUCESĂ *(cu blândețe):* Nu sunt duşmanul vostru.

KALIAIEV *(cu disperare):* Ba sunteți, la fel ca toți cei din rasa şi din tagma voastră. Există ceva şi mai josnic decât a fi un criminal: a-l sili să săvârşească o crimă pe cel care nu e făcut pentru aşa ceva. Uitați-vă la mine! Vă jur că nu eram făcut să ucid.

MAREA DUCESĂ: Nu-mi vorbi ca unui duşman. Poftim. *(Se duce să închidă uşa.)* Mă las pe seama ta. *(Plânge.)* Sângele ne desparte. Dar ne putem întâlni întru Domnul, chiar pe locul nenorocirii. Roagă-te măcar împreună cu mine.

KALIAIEV: Refuz. *(Se duce spre ea.)* N-am pentru dumneavoastră decât milă şi ați izbutit să mă înduioşați. Acum o să mă înțelegeți, pentru că n-am să vă ascund nimic. Nu mă mai bizui pe întâlnirea cu Dumnezeu. Dar, murind, voi fi punctual la întâlnirea fixată cu cei pe care-i iubesc, cu frații mei, care se gândesc la mine în clipa asta. A mă ruga ar însemna să-i trădez.

MAREA DUCESĂ: Ce vrei să spui?

KALIAIEV *(înflăcărat la culme):* Nimic sau numai că voi fi fericit. Am de purtat o lungă bătălie şi-o voi purta. Dar când verdictul va fi pronunțat şi execuția pregătită, atunci, la picioarele eşafodului, vă voi întoarce spatele, vouă şi acestei lumi hâde, şi mă voi lăsa purtat de dragostea care-mi umple sufletul. Mă înțelegeți?

MAREA DUCESĂ: Nu există dragoste departe de Dumnezeu.

KALIAIEV: Ba da. Dragostea pentru făptura umană.

MAREA DUCESĂ: Făptura umană e abjectă. Ce altceva poți face decât s-o distrugi sau s-o ierți?

KALIAIEV: Să mori cu ea.

MAREA DUCESĂ: Mori singur. El a murit singur.

KALIAIEV *(cu disperare):* Să mori cu ea! Cei care se iubesc în ziua de azi trebuie să moară împreună, dacă vor să fie uniți. Nedreptatea desparte. Ruşinea, durerea, răul pe care-l facem altora, crima despart. A trăi e un chin, de vreme ce viața desparte...

MAREA DUCESĂ: Dumnezeu uneşte.

KALIAIEV: Nu pe-acest pământ. Şi întâlnirile mele sunt pe acest pământ.

MAREA DUCESĂ: Sunt întâlnirile câinilor, cu botul în pământ, veşnic adulmecând, veşnic dezamăgiți.

KALIAIEV *(întors spre fereastră):* Voi şti asta în curând. *(Pauză.)* Dar nu ne putem, oare, imagina încă de pe acum că două ființe care au renunțat la orice bucurie se iubesc în durere fără să-şi poată da altă întâlnire decât aceea a durerii? *(O priveşte.)* Nu ne putem, oare, imagina că aceeaşi funie uneşte atunci cele două ființe?

MAREA DUCESĂ: Ce fel de dragoste cumplită mai e şi asta?

KALIAIEV: Voi şi ai voştri nu ne-ați îngăduit niciodată altfel de dragoste.

MAREA DUCESĂ: Şi eu îl iubeam pe cel pe care l-ai ucis.

KALIAIEV: Mi-am dat seama. De aceea vă iert răul pe care dumneavoastră şi ai voştri mi l-ați făcut. *(Pauză.)* Acum, lăsați-mă.

Pauză lungă.

MAREA DUCESĂ *(ridicându-se):* Am să te las, dar am venit aici ca să te aduc pe calea Domnului, ştiu bine acum. Vrei să te judeci şi să te salvezi singur. Nu se poate. O va putea Dumnezeu, dacă ai să trăieşti. Voi cere să fii grațiat.

KALIAIEV: Vă implor să n-o faceți. Lăsați-mă să mor, altfel vă voi urî năprasnic.
MAREA DUCESĂ *(în uşă):* Voi cere oamenilor şi lui Dumnezeu să te ierte.
KALIAIEV: Nu, nu, v-o interzic.

Aleargă spre uşă, unde dă de Skuratov. Kaliaiev se dă înapoi, închide ochii. Pauză. Se uită din nou la Skuratov.

KALIAIEV: Aveam nevoie de dumneavoastră.
SKURATOV: Sunt încântat. De ce?
KALIAIEV: Simțeam nevoia să disprețuiesc din nou.
SKURATOV: Păcat! Veneam după un răspuns.
KALIAIEV: Îl aveți.
SKURATOV *(schimbând tonul):* Nu, încă nu-l am. Fiți atent! Am prilejuit această întrevedere cu marea ducesă, ca să pot publica mâine ştirea în ziare. Relatarea va fi exactă, în afară de un singur lucru. Va conține afirmația că v-ați căit. Camarazii vor crede că i-ați trădat.
KALIAIEV *(liniştit):* Nu vor crede.
SKURATOV: Nu voi opri publicarea decât dacă acceptați să faceți mărturisiri. Aveți o noapte pentru a vă hotărî.

Se îndreaptă spre uşă.

KALIAIEV *(mai tare):* Nu vor crede.
SKURATOV *(întorcându-se):* De ce? Ei n-au păcătuit niciodată?
KALIAIEV: Nu cunoaşteți dragostea lor.
SKURATOV: Nu. Dar ştiu că nu poți crede în fraternitate o noapte întreagă, fără un singur minut de slăbiciune. Aştept clipa de slăbiciune. *(închide uşa, cu spatele la ea.)* Nu vă grăbiți. Aveți răbdare.

Rămân față-n față.

ACTUL AL CINCILEA

O altă locuință, dar în acelaşi stil. O săptămână mai târziu. Noaptea. Linişte. Dora se plimbă de la un capăt la altul al camerei.

ANNENKOV: Odihneşte-te, Dora.
DORA: Mi-e frig.
ANNENKOV: Vino şi lungeşte-te aici. Pune ceva pe tine.
DORA *(continuând să se plimbe):* Noaptea e lungă. Ce frig îmi e, Boria!

Se aud bătăi în uşă. O dată, apoi de două ori. Annenkov se duce să deschidă. Intră Stepan şi Voinov, care se duce la Dora şi o îmbrățişează. Ea îl ține strâns la piept.

DORA: Aleksei!
STEPAN: Orlov zice că s-ar putea să fie în noaptea asta. Toți subofițerii care nu sunt de serviciu au fost convocați. Aşa că voi fi de față.
ANNENKOV: Unde-l întâlneşti?
STEPAN: Ne va aştepta, pe Voinov şi pe mine, la restaurantul de pe strada Sofiskaia.
DORA *(care s-a aşezat, epuizată):* Va fi în noaptea asta, Boria.
ANNENKOV: Nu e încă totul pierdut, hotărârea depinde de țar.
STEPAN: Hotărârea va depinde de țar, dacă Ianek a cerut grațierea.
DORA: N-a cerut-o.
STEPAN: De ce s-o fi văzut pe marea ducesă dacă nu

pentru grațiere? A răspândit peste tot știrea că Ianek regretă ce-a făcut. Cum să știm care e adevărul?

DORA: Știm ce-a declarat la tribunal și ce ne-a scris. A spus sau nu Ianek că-i pare rău că n-are decât o viață pe care s-o zvârle în chip de sfidare autocrației? Omul care a spus așa ceva mai poate cere grațierea, se mai poate căi? Nu, voia să moară, vrea să moară. Ce-a făcut el nu poate fi renegat.

STEPAN: Rău a făcut că a văzut-o pe marea ducesă!

DORA: Asta numai el poate ști.

STEPAN: Regula noastră spune că nu trebuia s-o vadă.

DORA: Regula noastră e să ucidem, atât și nimic mai mult. Acum e liber, în sfârșit liber.

STEPAN: Încă nu.

DORA: E liber. Are dreptul să facă ce vrea, în preajma morții. Căci va muri, fiți liniștiți!

STEPAN: Dora!

DORA: Da, da. Dacă ar fi grațiat, ce triumf! Ar fi dovada, nu-i așa, că marea ducesă a spus adevărul, că s-a căit și că a trădat. Dacă moare, dimpotrivă, îl veți crede și-l veți putea iubi mai departe. *(Se uită la el.)* Dragostea voastră costă scump.

VOINOV *(îndreptându-se spre ea):* Nu, Dora. Nu ne-am îndoit niciodată de el.

DORA *(plimbându-se de la un capăt la altul al camerei):* Da... Poate... Iertați-mă. Dar ce importanță are, la urma urmei! Vom ști, în noaptea asta... Ah! Bietul meu Aleksei, de ce-ai venit aici?

VOINOV: Să-l înlocuiesc. Am plâns, am fost mândru, când am citit ce-a spus la proces. La cuvintele: „Moartea va fi supremul meu protest împotriva unei lumi de lacrimi și de sânge...” am început să tremur.

DORA: O lume de lacrimi și de sânge... Așa a spus, adevărat.

VOINOV: Așa a spus... Ah, Dora, ce curaj! Și, ca încheiere, strigătul: „Dacă am fost la înălțimea protestului uman

contra violenței, fie ca moartea să-mi încoroneze opera prin puritatea ideii”. M-am hotărât atunci să vin.

DORA *(ascunzându-şi fața în mâini):* Dorea, într-adevăr, să fie pur. Dar ce cumplită încoronare!

VOINOV: Nu plânge, Dora. A cerut ca nimeni să nu plângă la moartea lui. Oh, îl înțeleg atât de bine acum! Nu mă îndoiesc o clipă de el. Am suferit pentru că am fost laş. Şi, după aceea, am aruncat bomba la Tiflis. Acum nu mă mai deosebesc de Ianek. Când am aflat de condamnarea lui, n-am avut decât un gând: să-i iau locul, de vreme ce n-am putut să fiu alături de el.

DORA: Cine-i poate lua locul în seara asta? Va fi singur, Aleksei.

VOINOV: Trebuie să-l susținem, prin mândria noastră, aşa cum ne susține el prin exemplul lui. Nu plânge!

DORA: Uite, ochii îmi sunt uscați. Dar mândră, oh, nu, niciodată n-am să mai pot fi mândră!

STEPAN: Dora, să nu mă judeci greşit. Doresc ca Ianek să trăiască. Avem nevoie de oameni ca el.

DORA: El nu doreşte. Şi trebuie să-i dorim moartea.

ANNENKOV: Eşti nebună.

DORA: Asta trebuie să dorim. Ştiu ce e în sufletul lui. Numai atunci va dobândi pacea. Oh, da, să moara! *(Mai încet.)* Dar să moară repede.

STEPAN: Am plecat, Boria. Hai, Aleksei! Ne aşteaptă Orlov.

ANNENKOV: Da, şi să vă întoarceți repede.

Stepan si Voinov se îndreaptă spre uşă. Stepan se uită la Dora.

STEPAN: Vom şti. Ai grijă de ea.

Dora e la fereastră. Annenkov o priveşte.

DORA: Moartea! Ştreangul! Din nou moartea! Ah! Boria!

ANNENKOV: Da, surioară. Dar nu există altă soluție.

DORA: Nu vorbi aşa. Dacă singura soluție e moartea, nu suntem pe calea cea bună. Calea cea bună e cea care duce la viață, la soare. Nu se poate să-ți fie frig tot timpul...

ANNENKOV: Şi asta duce la viața. La viața altora. Rusia va trăi, nepoții noştri vor trăi. Aminteşte-ți ce spunea Ianek: „Rusia va fi frumoasă”.

DORA: Alții, nepoții noştri... Da. Dar Ianek e în temnița şi funia e rece. O să moară. A şi murit, poate, pentru ca alții să trăiască. Ah! Boria, şi dacă alții nu trăiesc? Şi dacă moare degeaba?

ANNENKOV: Încetează!

Pauză.

DORA: Ce frig e! Şi totuşi, e primăvară. Sunt pomi în curtea închisorii, ştiu. Probabil că-i vede.

ANNENKOV: Aşteaptă până o să ştim. Nu tremura aşa!

DORA: Mi-e atât de frig, încât am impresia că am şi murit. *(Pauză.)* Toate astea ne îmbătrânesc atât de repede! N-o să mai fim niciodată copii, Boria! La primul omor, s-a isprăvit cu copilăria. Arunc bomba şi într-o secundă, vezi tu, se scurge o întreaga viață. Da, putem muri de-aici înainte. Am făcut înconjurul omului.

ANNENKOV: Atunci vom muri luptând, cum fac oamenii.

DORA: Ați mers prea repede. Nu mai sunteți oameni.

ANNENKOV: Nenorocirea şi mizeria au mers şi ele repede. Nu mai e loc pentru răbdare şi maturizare în lumea asta. Rusia e grăbită.

DORA: Ştiu. Am luat asupra noastră nenorocirea lumii. Şi el tot asta a făcut. Ce curaj! Dar îmi spun uneori că e un orgoliu care va fi pedepsit.

ANNENKOV: E un orgoliu pe care-l plătim cu viața. Nimeni nu poate merge mai departe. E un orgoliu la care avem dreptul.

DORA: Suntem siguri că nimeni nu va merge mai departe?

Uneori, când îl aud pe Stepan, mi-e frica. Vor veni alții, poate, care vor ucide în numele nostru şi care nu vor plăti cu viața.

ANNENKOV: Ar fi o laşitate, Dora!

DORA: Cine ştie? Poate că asta e dreptatea. Şi nimeni nu va cuteza atunci s-o privească în față.

ANNENKOV: Dora!

Dora tace.

ANNENKOV: Începi să te îndoieşti? Nu te recunosc.

DORA: Mi-e frig. Mă gândesc le el, care-o fi refuzând să tremure ca să nu pară că-i e frică.

ANNENKOV: Aşadar, nu mai eşti alături de noi?

DORA *(aruncându-i-se în brațe):* Oh, Boria, sunt alături de voi! Voi merge până la capăt. Urăsc tirania şi ştiu că nu putem face altfel. Dar am ales această cale cu inima voioasă şi mă mențin pe ea cu inima îndurerată. Iată deosebirea. Suntem nişte întemnițați.

ANNENKOV: Toată Rusia e o temniță. Vom face ca zidurile ei să sară în aer.

DORA: Dă-mi mie bomba s-o arunc, şi-ai să vezi! Voi înainta prin văpaie şi pasul îmi va fi totuşi egal. E uşor, ah! Cu cât e mai uşor să mori din pricina propriilor contradicții decât să le trăieşti! Tu ai iubit, ai iubit vreodată, Boria?

ANNENKOV: Am iubit, dar e aşa mult de-atunci, că nu-mi mai aduc aminte.

DORA: Cât?

ANNENKOV: Patru ani.

DORA: Şi de câți ani conduci Organizația?

ANNENKOV: De patru ani. *(Pauză.)* Acum iubesc Organizația.

DORA *(mergând spre fereastră):* Să iubeşti, da, dar să fii iubit!... Nu, trebuie să mergi înainte! Ai vrea să te opreşti. Înainte! înainte! Ai vrea să întinzi brațele şi să te

laşi purtat în voie. Dar nedreptatea asta scârnavă se lipeşte de noi ca un clei. Înainte! Iată-ne condamnați să fim mai presus de noi înşine. Nişte făpturi, nişte chipuri, iată ce-am vrea să iubim. Dragostea mai curând decât dreptatea! Dar nu, trebuie să mergem înainte. Înainte, Dora! înainte, Ianek! *(Plânge.)* Dar pentru el țelul e aproape.

ANNENKOV *(luând-o în brațe):* Va fi grațiat.

DORA *(privindu-l):* Ştii bine că nu. Ştii bine că nu trebuie.

El întoarce capul.

DORA: Poate că l-au scos în curte. Toată lumea aceea amuțită deodată, de cum îşi face apariția. Numai de nu i-ar fi frig. Boria, tu ştii cum e spânzurat un om?

ANNENKOV: De capătul unei funii. Ajunge, Dora!

DORA *(cu ochii închişi):* Călăul îi sare pe umeri. Gâtul trosneşte. Nu e înfiorător?

ANNENKOV: Da. Într-adevăr. În alt sens, e-o fericire.

DORA: O fericire?

ANNENKOV: Să simți mâna unui om înainte de moarte.

Dora se lasă într-un fotoliu. Pauză.

ANNENKOV: Dora, va trebui să plecăm după aceea. Ne vom odihni un pic.

DORA *(buimacă):* Să plec? Cu cine?

ANNENKOV: Cu mine, Dora.

DORA *(uitându-se la el):* Să plec! *(întoarce capul spre fereastră.)* Iată zorile. Ianek a şi murit, sunt sigură.

ANNENKOV: Sunt fratele tău.

DORA: Da, eşti fratele meu, sunteți cu toții frații mei, pe care-i iubesc. *(Se aude ploaia. Se crapă de ziuă. Dora vorbeşte în şoaptă.)* Dar ce gust odios are uneori fraternitatea!

Bătaie în uşă. Intră Voinov şi Stepan. Toți rămân nemişcați. Dora se clatină, dar îşi revine după o vădită sforțare.

STEPAN *(cu glas scăzut):* Ianek n-a trădat.
ANNENKOV: Orlov a putut să vadă?
STEPAN: Da.
DORA *(înaintând cu hotărâre):* Stai jos! Povesteşte!
STEPAN: La ce bun?
DORA: Povesteşte tot. Am dreptul să ştiu. Îți ordon să-mi povesteşti, în amănunt.
STEPAN: N-aş putea. Şi apoi acum trebuie să plec.
DORA: Nu, ai să vorbeşti. Când l-au anunțat?
STEPAN: La zece seara.
DORA: Când l-au spânzurat?
STEPAN: La două noaptea.
DORA: Şi timp de patru ore a aşteptat?
STEPAN: Da, fără să scoată o vorbă. Şi apoi, totul a mers repede. Acum, s-a isprăvit.
DORA: Patru ore fără să scoată o vorbă? Stai puțin. Cum era îmbrăcat? Avea şuba pe el?
STEPAN: Nu. Era în haine negre, fără nimic altceva. Şi avea pălărie neagră.
DORA: Cum era afară?
STEPAN: Întuneric beznă. Zăpada era murdară. Şi mai târziu ploaia a transformat-o într-un noroi cleios.
DORA: Tremura?
STEPAN: Nu.
DORA: Orlov i-a întâlnit privirea?
STEPAN: Nu.
DORA: La cine se uita?
STEPAN: La toată lumea, zice Orlov, fără să vadă nimic.
DORA: Şi după aceea, după aceea?
STEPAN: Lasă, Dora.
DORA: Nu, vreau să ştiu. Măcar moartea lui să fie a mea.
STEPAN: I s-a citit verdictul.
DORA: Ce făcea în timpul acela?
STEPAN: Nimic. Doar o dată şi-a scuturat piciorul, să înlăture un pic de noroi de pe pantofi.

DORA *(cu capul între mâini):* Un pic de noroi!
ANNENKOV *(brusc):* De unde ştii toate astea?
Stepan tace.
ANNENKOV: L-ai întrebat pe Orlov? De ce?
STEPAN *(ferindu-şi privirea):* A fost ceva între mine şi Ianek.
ANNENKOV: Ce anume?
STEPAN: Îl invidiam.
DORA: După aceea, Stepan, după aceea?
STEPAN: Părintele Florenski a venit şi i-a întins crucifixul. A refuzat să-l sărute. Şi a declarat: „V-am mai spus că mi-am încheiat socotelile cu viața şi că m-am împăcat cu gândul morții".
DORA: Ce glas avea?
STEPAN: Exact acelaşi. Minus febra şi nerăbdarea pe care i-o cunoşti.
DORA: Avea figura unui om fericit?
ANNENKOV: Ai înnebunit?
DORA: Da, da, sunt sigură, avea chipul unui om fericit. Căci prea ar fi nedrept ca, refuzând să fie fericit în viață spre a se pregăti mai bine pentru jertfă, să nu fi găsit fericirea o dată cu moartea. Era fericit şi a păşit senin spre ştreang, nu-i aşa?
STEPAN: A păşit. Pe fluviu, în aval, se auzea o armonică. În clipa aceea au lătrat câinii.
DORA: Atunci a urcat...
STEPAN: A urcat. Şi s-a cufundat în noapte. Abia s-a zărit giulgiul cu care l-a acoperit călăul de sus până jos.
DORA: Şi apoi, şi apoi...
STEPAN: Nişte zgomote înfundate.
DORA: Nişte zgomote înfundate. Ianek! Şi după aceea...

Stepan tace.

DORA *(cu violență):* Şi după aceea, îți spun! *(Stepan tace.)* Vorbeşte, Aleksei! După aceea?
VOINOV: Un zgomot înfiorător.

DORA: Aah!

Se aruncă cu fața la perete. Stepan întoarce capul. Annenkov, lipsit de expresie, plânge. Dora se întoarce, se uită la ei, rezemată de perete.

DORA *(cu un glas schimbat, buimăcit):* Nu plângeți. Nu, nu, nu plângeți! Vedeți bine că e ziua justificării. Ceva se înalță în clipa asta drept mărturie pentru noi, revoltații: Ianek nu mai e un ucigaş. Un zgomot înfiorător! A fost de ajuns un zgomot înfiorător şi iată-l reîntors la bucuria copilăriei. Vă amintiți ce râs avea? Râdea uneori fără rost. Ce tânăr era! Trebuie să râdă acum. Trebuie să râdă, cu fața la pământ! *(Se îndreaptă spre Annenkov.)* Boria, eşti sau nu fratele meu? Ai spus sau nu c-ai să mă ajuți?

ANNENKOV: Da.

DORA: Atunci, fă asta pentru mine. Dă-mi bomba. *(Annenkov o priveşte.)* Da, data viitoare. Vreau s-o arunc. Vreau să fiu prima care s-o arunc.

ANNENKOV: Ştii bine că nu acceptăm femei în prima linie.

DORA *(cu un strigăt):* Sunt o femeie, acum?

Toți se uită la ea. Tăcere.

VOINOV *(cu blândețe):* Acceptă, Boria.

STEPAN: Da, acceptă.

ANNENKOV: E rândul tău, Stepan.

STEPAN *(uitându-se la Dora):* Acceptă. Acum îmi seamănă.

DORA: Ai să mi-o dai, nu-i aşa? Am s-o arunc. Şi mai târziu, într-o noapte de gheață...

ANNENKOV: Da, Dora.

DORA *(plângând):* Ianek! O noapte de gheață şi acelaşi ştreang!

Totul va fi mai uşor acum.

---- CORTINA ----

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII

Piesă în patru acte

Oraşului Alger
Pentru prietenii de la „Théâtre du Travail”
Lui Sanchez, Santiago, Antonio, Ruiz şi Léon

Teatrul nu se scrie sau, dacă-l scrii, înseamnă că n-ai avut încotro.

Este tocmai cazul lucrării pe care o înfăţişăm astăzi publicului. Neputând fi jucată, ea va putea, astfel, măcar să fie citită.

Dar cititorul să nu o judece. Să se străduiască, mai bine, să traducă în forme, în mişcare şi în lumini ceea ce aici nu este decât sugerat. Numai cu preţul acestei strădanii va putea aşeza încercarea de faţă la locul care i se cuvine.

Încercare de creaţie colectivă, spunem noi. Este adevărat. Şi singura ei valoare de aici provine. De asemenea, din faptul că, cu titlu de încercare, acţiunea este introdusă într-un cadru care nu i se prea potriveşte: teatrul. E de ajuns, pe de altă parte, ca acţiunea să ducă la moarte, cum tocmai este cazul, ca să atingă o anume formă de măreţie specifică oamenilor: absurditatea.

De aceea, dacă ar trebui să-i alegem un alt titlu, am propune: *Zăpada.* Se va vedea mai departe pentru ce. În noiembrie, zăpada albeşte culmile Asturiilor. Şi acum doi ani, ea s-a aşternut peste tovarăşii noştri ucişi de gloanţele Legiunii[3]. Istoria nu le-a păstrat numele.

[3] În timpul Războiului Civil din Spania (1936) (n.a.).

ACTUL ÎNTÂI

Decorul îl înconjoară şi-l înghesuie pe spectator, silindu-l să intre într-o acțiune pe care prejudecățile clasice l-ar face s-o privească din afară. Spectatorul nu se află în fața capitalei Asturiilor, ci în Oviedo, şi totul se învârteşte în jurul lui, care rămâne centrul tragediei. Decorul este conceput pentru a-l împiedica să se apere. De flecare parte a spectatorilor, două străzi lungi din Oviedo, în fața lor, o piață publică, în care dă o tavernă, văzută în secțiune. În mijlocul sălii, masa Consiliului de Miniştri. Deasupra ei, un uriaş difuzor simbolizând Radio Barcelona. Acțiunea se desfăşoară pe aceste diverse planuri, în jurul spectatorilor, siliți să vadă şi să participe potrivit geometriei lor personale. În mod ideal, de pe locul 156 lucrurile se văd altfel decât de pe locul 157.

Scena I

Se lasă noaptea; spre sfârşitul verii.

În întuneric - la stânga, în spatele spectatorilor - se aude un cântec din munții Santander:

En el báile nos veremos, esta tarde, morenuc, en el báile nos veremos y al son de la pandereta unos bailes echaremos.

UN AUDITOR *(în sală):* Bravo, bravo!

În timp ce tema este reluată de un acordeon, lumina

izbucneşte în sal, în capătul uneia dintre străzi, un flăcău, rezemat de o arcadă, îşi înalţă iar glasul:

Y al son de la pandereta unos bailes echaremos.

UN ALT BĂRBAT *(printre spectatori):* Zău că-i bun băieţaşul!

Acordeonistul se îndepărtează cu paşi rari, acompaniindu-se în surdină. În sală se înteţeşte tradiţionala însufleţire a străzii spaniole.

O FEMEIE *(către alta):* Te duci la procesiune?

VÂNZĂTORUL DE BILETE DE LOTERIE *(care trece pe aleea centrală dintre spectatori):* Cine mai joacă la loterie? Cine-şi încearcă norocul? Mi-a mai rămas lozul cel mare! Peste o săptămână e tragerea!

O FEMEIE: Da, de cinci luni. Şi acum proprietarul vrea să ne scoată lucrurile la vânzare.

VÂNZĂTORUL DE BILETE DE LOTERIE: Se poate citi şi de la cap la coadă şi de la coadă la cap. Cine nu dă cu piciorul norocului? Repede, până nu se vinde.

FEMEIA: Pe curând. Mergi cu Dumnezeu.

Un copilandru care vinde ziare se iveşte şi aleargă în jurul publicului, strigând:

COPILANDRUL CARE VINDE ZIARE: *Vestitorul din Madrid!* Luaţi *Vestitorul din Madrid!* Pronosticuri pentru alegerile generale!

UN BĂRBAT: Ei! Sunt vechi de două zile ziarele tale!

VÂNZĂTORUL DE BILETE DE LOTERIE: Norocul la îndemâna fiecăruia!

În tot acest timp, acordeonistul s-a apropiat mereu de piaţa centrală.

UN GLAS *(în culise):* Bilete proaspete cu numai o para!

ALT GLAS *(împleticindu-se prin piață şi în întuneric):* Nu-i de glumă, crede-mă. Dacă aş vrea, aş face-o. Eu n-am cerut niciodată mare lucru.

Acordeonistul atacă un paso doble *şi se învârteşte în jurul tavernei, apoi intră.*

Scena II

În întuneric, bătăi din palme, ritmate, după acordeon. O femeie schițează câțiva paşi de dans, apoi dispare. Perechi dansează după aceeaşi melodie. În fața tavernei, lângă uşă, un băcan şi un farmacist fumează şi pălăvrăgesc la o masă. Pe pragul uşii de peste drum stă Tatăl Veşnic, un bătrân idiot. Pepe, calfă de frizer, traversează piața şi se îndreaptă spre tavernă.

PEPE *(în trecere):* Ce faci, Tată Veşnic?
BĂTRÂNUL: Păi, ce să fac?
PEPE: Merge? Merge?
BĂTRÂNUL: Ei, aşa., cum vezi şi tu.
PEPE *(îi trece mâna peste nas şi intră în tavernă):* Ai! Ce pătlăgică!

Înăuntru, se amestecă în conversația consumatorilor şi glumeşte cu Pilar, patroana localului - treizeci şi cinci de ani.

BĂTRÂNUL: Eu n-am cerut niciodată prea mult. La bună vedere şi mulțam dumneavoastră, vă spune Tatăl Veşnic. Nu-i de glumă! La bună vedere şi mulțam dumneavoastră, vă spune Tatăl Veşnic.
BĂCANUL *(bătând din palme):* Ei, cumătră, o pereche de cărți!
PILAR: Îndată, domnilor.

Cei doi încep să joace.

RADIO *(glas de femeie, distins, fără convingere):* ALO, ALO, AICI RADIO MADRID. ULTIMELE ŞTIRI. ÎN LEGĂTURĂ CU ALEGERILE LEGISLATIVE. ULTIMELE REZULTATE PRIMITE SUNT URMĂTOARELE: LA CUENCA, ŞEFUL PARTIDULUI REÎNNOIRII SPANIOLE, DOMNUL GOICOECHES, A FOST ALES CU 4225 DE VOTURI. ADVERSARUL SĂU, CETĂȚEANUL LOPEZ, CANDIDAT SOCIALIST, NU A OBȚINUT DECÂT 2615 VOTURI.

FARMACISTUL: Vai, vai, vai!

RADIO: ALO, ALO, ZIARUL *VESTITORUL DIN MADRID* NE COMUNICĂ: LA SALAMANCA, LIDERUL CONFEDERAȚIEI SPANIOLE A DREPTURILOR AUTONOME, DON GIL ROBLES, A TRIUMFAT ÎN ALEGERI CU 7200 DE VOTURI, CONTRA 5610, OBȚINUTE DE ADVERSARUL SĂU. PARTIDUL REPUBLICAN CONSERVATOR TRIUMFĂ LA ZAMORA, UNDE LISTA LUI DON MIGUEL MAURA ESTE ÎN ÎNTREGIME ALEASĂ.

ALO, ALO, ÎNAINTE DE A VĂ DA REZULTATELE DEFINITIVE ALE ALEGERILOR LEGISLATIVE, TRANSMITEM CURSURILE DE ÎNCHIDERE DE LA BURSĂ DIN MADRID.

FARMACISTUL: Eu dau cărțile. *(Le dă.)* Anunță!

BĂCANUL: Ronda.

FARMACISTUL: Ho, ho! Se vede că nevastă-ta te înşală.

Râd silit.

BĂCANUL: Eu mai vreau cărți.

FARMACISTUL: Iartă-mă, Cao. Ce hărmălaie înăuntru! O să le cam treacă pofta după rezultatele definitive.

BĂCANUL: De ce? Crezi că Lerroux…

FARMACISTUL: Miza. Eu sunt pentru idei. Orice s-ar spune, cultura este un lucru frumos. Şi Lerroux are

titluri.

BĂCANUL *(socotind punctele):* şi cu 3 fac 14. Bietul taică-meu spunea adesea că fără disciplină.

FARMACISTUL: Unde mai pui la socoteală că ticăloşilor ălora, dacă le dai un deget, îți mănâncă şi capul. Tu dai acum cărțile. Nu zic, lucrurile merg prost. Farmacia nu mai rentează. Oamenii sunt din ce în ce mai puțin bolnavi. Eu am apucat timpuri când şi pentru o durere de cap aveau nevoie de-o rețetă. Acum, doar pentru o dublă pneumonie mai cheamă doctorul. *Râd şi joacă.*

UN CONSUMATOR *(în tavernă):* Eu am votat cu el fiindcă nu face pe grozavul.

RADIO: STIMAȚI AUDITORI, VĂ DĂM ACUM PROGRAMUL EMISIUNILOR NOASTRE DE MÂÎINE: ORA 8: O JUMĂTATE DE CEAS DE MUZICĂ ÎNREGISTRATĂ. ORELE 12: CONCERT VARIAT. ORELE 15: EMISIUNE PENTRU SPITALE. ORELE 16: TRANSMISIUNEA MECIULUI DE FOTBAL DINTRE ATLETICA-BILBAO ŞI SPORTING CLUB DIN MADRID. ORELE 18: ROMANȚE ŞI CÂNTECE POPULARE. ORELE 19.15: INFORMAȚII. ORELE 20: MUZICĂ DE DANS... ALO, ALO: IATĂ, TRANSMISE ÎN ACEST MOMENT DE ZIARUL *AVANGARDA,* REZULTATELE DEFINITIVE ALE ALEGERILOR LEGISLATIVE. CENTRUL: 139 DE DEPUTAȚI, DINTRE CARE 104 RADICALI, 11 CONSERVATORI, 10 LIBERALI DEMOCRAȚI ŞI 14 REPUBLICANI INDEPENDENȚI.

Pepe impune tăcere şi ascultă cu încordare.

RADIO: DREAPTA OBȚINE 207 LOCURI, DINTRE CARE 113 REVIN ACȚIUNII POPULARE, 32 AGRARIENILOR ŞI RESTUL TRADIȚIONALIŞTILOR ŞI MONARHIŞTILOR. STÂNGA OBȚINE 99 DE LOCURI, DIN CARE SOCIALIŞTILOR LE REVIN 57. COMUNIŞTII NU VOR AVEA DECÂT UN SINGUR REPREZENTANT, ÎN PERSOANA LUI BOLIVAR, ALES ÎN ANDALUZIA.

Scena III

Băcanul râde zgomotos. Pepe iese în pragul tavernei şi se uită fix la el.

FARMACISTUL: Ce să mai spunem de femei, cărora li se dă drept de vot? Locul lor e acasă, să stea să cârpească ciorapii bărbatului. Ah, lumea s-a întors pe dos!

BĂCANUL *(care pierde fără seninătate):* Pe mine, până la douăzeci şi cinci de ani, tata nu mă lăsa să mă duc singur la vot. Venea cu mine şi-mi spunea care e candidatul care merită să fie ales. *(Duce paharul la gură.)* În felul ăsta erau măcar unele tradiții care nu se pierdeau.

PEPE *(îl apasă pe cap şi-l bagă cu nasul în pahar):* Şi tot în felul ăsta ai rămas un dobitoc.

BĂCANUL *(înecându-se):* Da, da, ce mai e şi asta? Ce te-a apucat aşa dintr-o dată?

PEPE: Mă umpli de scârbă!

FARMACISTUL: Ia te rog, asta-i provocare.

PEPE: Nu, l-am băgat cu nasul în pahar fiindcă-i îmbuibat. Şi prost pe deasupra.

DONA PILAR *(ieşind):* Ține-ți gura, băiete! Domnilor, e un copil... Şi toată povestea asta cu alegerile i-a sucit capul.

Clienții ies din tavernă la auzul certei.

RADIO: ATENȚIUNE, AFLĂM DIN SURSĂ OFICIALĂ CĂ DOMNUL ALCALA ZAMORA L-A ÎNSĂRCINAT PE DOMNUL LERROUX CU FORMAREA NOULUI GUVERN.

BĂCANUL *(agitat):* Toată drojdia asta o să fie în curând măturată. Ordinea va fi, în sfârşit, instaurată. Ordinea, disciplina!

PEPE: Tacă-ți fleanca, scârnăvie!
UN OM *(venind din capul străzii):* Minerii au intrat în grevă. Şi când o să audă că Lerroux a fost numit prim-ministru, atunci să te ții!

Explozie în depărtare.

BĂCANUL *(tot mai agitat):* Ehei, o să vă frigă rău când o să mai pun eu piciorul în dugheana asta!
VÂNZĂTORUL DE BILETE DE LOTERIE *(vine alergând):* Minerii au pus mâna pe arme şi înaintează spre oraş!
PILAR: E un copil, domnilor!
BĂCANUL: Va să zică e adevărat că te ții cu ea?
PEPE *(scos din minți, îl scuipă în față):* E adevărat, scârnăvie, şi în tot cazul e mai bine cu ea decât cu nevastă-ta.

Se aruncă asupra lui.

VÂNZĂTORUL DE ZIARE *(vine şi el, alergând):* Minerii intră în oraş!

Zgomotul luptei se apropie, cântatul minerilor se înalță, în timp ce bătaia generală se încinge în piață. Un scaun este răsturnat. Câțiva oameni încearcă să-l țină pe Pepe, care țipă.

PEPE: Uite-i că vin, şi-o să vezi tu atunci!
PILAR: Băiețaşule…
PEPE: Nu! De prea multa vreme îndurăm! Trebuie să plesnească buba. Lasă-mă să mă duc să mă alătur lor!
UN BĂRBAT *(soseşte în goană):* Vin! Vin!

Intră, în rânduri, minerii, cu bustul gol şi înarmați. La câțiva paşi de grupul burghezilor, se opresc în semicerc şi încetează brusc să mai cânte. Pepe a rămas încremenit între

cele două grupuri.

RADIO: ATENȚIUNE! ZIARUL *AVANGARDA* VA PUBLICA MÂINE DIMINEAȚĂ URMĂTORUL COMENTARIU PRIVITOR LA ALEGERI: AŞA CUM NĂDĂJDUIAU ŞI PREVEDEAU TOȚI SPANIOLII SINCERI, ALEGERILE LEGISLATIVE AU ÎNSEMNAT O VICTORIE A PARTIDELOR MODERATE ASUPRA EXTREMIŞTILOR DE STÂNGA, TRIUMFUL POLITICII PRUDENTE, ÎNȚELEPTE ŞI DEMOCRATICE ASUPRA TENDINȚELOR REVOLUȚIONARE NEFASTE ALE SPRIJINITORILOR MARXISMULUI ŞI INTERNAȚIONALEI. (*Comunicatul radio se va încheia în întuneric.)* ÎN PRIVINȚA VENIRII LĂ PUTERE A DOMNULUI LERROUX, ARTICOLUL CONTINUĂ ASTFEL: ÎNTOCMAI CĂ ŞI ALEGERILE, VENIREA LA PUTERE A DOMNULUI ALEXANDRE LERROUX ŞI A UNEI NOI ECHIPE MINISTERIALE SATISFACE ÎNTREAGĂ SPANIE ŞI OFERĂ GARANȚIA CĂ MAREA NOASTRĂ TRADIȚIE CIVILIZATOARE, DEMOCRATICĂ ŞI SOCIALĂ VĂ CONTINUĂ SĂ ÎNFLOREASCĂ. DATORITĂ EXPERIENȚEI, MODERAȚIEI ŞI ÎNȚELEPCIUNII SALE, NOUL PRIM-MINISTRU VA ŞTI SĂ TRAGĂ DE PE URMA ACESTOR ALEGERI ÎNVĂȚĂMINTELE CARE SE CUVIN ŞI SĂ SE ÎMPOTRIVEASCĂ ENERGIC UNELTIRILOR OAMENILOR SAU PARTIDELOR CARE ACTIVEAZĂ ÎN SLUJBA ȚĂRILOR STRĂINE ÎN SCOPUL DE A ANIHILA FORȚELE VITALE ŞI SACRE ALE NAȚIUNII SPANIOLE. DON ALEXANDRE LERROUX PRIMEŞTE, ÎN NUMELE ADEVĂRATEI SPANII ŞI AL TUTUROR ADEVĂRAȚILOR SPANIOLI, OMAGIUL ÎNCREDERII, AL RECUNOŞTINȚEI ŞI AL ADMIRAȚIEI NOASTRE.

CORTINA

ACTUL AL DOILEA

RADIO *(glas întretăiat):* CATALONIA ESTE ÎN PLINĂ INSURECȚIE, RĂSCOALE IZBUCNESC ÎN SATELE DIN ANDALUZIA, OVIEDO SE AFLĂ ÎN MÂINILE RĂSCULAȚILOR.

Scena I

Minerii, aşezați pretutindeni, termină de mâncat merindele din legăturică. Unul dintre ei, în picioare, bea pe nerăsuflate. Într-un colț, Pilar şi Pepe.

BASCUL: Atunci i-am spus: „Şi ce crezi tu, că putoarea asta de viață e raiul?" „Ei nu", a zis el.

ANTONIO *(cu gura plină):* Oricât ai fi de obişnuit cu mizeria, când vezi aşa ceva, nu ştiu cum... da' parcă te cam seacă la inimă.

SANCHEZ: Ce vreți: Revoluția nu se face cu evantaiul!

PEREZ: Nu ne-am întors încă acasă! Sănătate şi bucurie! *(Bea şi el.)* Nu trebuie să te pierzi cu firea, dar nici să te înfierbânți!

PILAR: Da, da, ai mai nenorociți nu sunt ăi de se duc, ci ăi de rămân.

SANTIAGO: O fi, dar am să-ți spun ceva: la noi acasă când femeile plâng, plâng singure.

PILAR *(indignată):* Şi de iubit tot singure iubesc?

SANTIAGO *(tot domol):* Da, dar pentru aşa ceva nu e nevoie să plângi.

SANCHEZ: Mai lăsați trăncăneala. Mai bine ascultați ce

spune decretul ăsta: „Orice contrarevoluționar surprins cu arma în mână şi orice sabotor va fi împuşcat pe loc. Poporul este însărcinat cu executarea acestui decret.” E bine? *(Semne de aprobare.)* Bun, asta-i una. Cu bonurile de muncă în loc de bani peşin ne-am învoit noi şi o să meargă. Da, până una alta, e blestemata aia de cazarmă. Pe noi ne-a însărcinat Gomez să-i venim de hac şi uite că rezistă întruna.

PEPE: N-avem decât s-o luăm cu asalt, studenții şi noi, ăştia tinerii.

SANCHEZ: Ca să vă secere pe toți ca pe nişte iepuri? Ăia, de când li s-a dat puşti! Ascultați aici la ce m-am gândit eu. Ar trebui un camion încărcat cu pulbere care să se izbească din plin de zid şi să explodeze. Dar pentru asta ar trebui să fie unul care să țină volanul şi altul care să aprindă fitilul, şi cu ăştia doi s-a zis.

SANTIAGO: N-avem decât să tragem la sorți.

Toți ceilalți aprobă din cap. Santiago scoate o cutie de chibrituri şi i-o aruncă lui Pepe, care scoate din ea vreo cincisprezece bețe, frânge două dintre ele şi le împarte pe toate minerilor. Apoi anunță.

PEPE: Luiz! Leon!

Cei doi ies din rând, salută cu pumnul şi se duc fără o vorbă. Minerii tac.

Scena II

ŞEFUL *(continuă):* Altă problemă este aceea a aprovizionării. Marii negustori nu vor să renunțe la stocurile lor. În situația noastră, trebuie să fim fără milă, să lovim repede.

RADIO: ATENȚIUNE, AICI RADIO MADRID. PRIMIM URMĂTOAREA NOTĂ OFICIALĂ, PUBLICATĂ DE MINISTERUL DE INTERNE: PROFITÂND DE ATMOSFERA DE DESTINDERE ŞI DE CORDIALITATE ÎN CARE S-AU DESFĂŞURAT ULTIMELE ALEGERI LEGISLATIVE, REVOLUȚIONARII DE PROFESIE AI MARXISMULUI ŞI AI ANARHO-SINDICALISMULUI AU DAT NAŞTERE, ÎN ANUMITE CENTRE URBANE DIN PROVINCIE, UNEI MIŞCĂRI INSURECȚIONALE. LA OVIEDO ŞI ÎN ASTURIA AU IZBUTIT SĂ ATRAGĂ ÎN ACEASTĂ MIŞCARE O PARTE A MINERILOR. INSTIGATORII SUNT CUNOSCUȚI. E VORBA DE VECHI MEMBRI AI SINDICATULUI MINERILOR-COMUNIŞTI ŞI DE CETĂȚEANUL XAVIER BUENO Y BUENO, LIDER AL PARTIDULUI SOCIALIST DIN OVIEDO ŞI DIRECTOR AL ZIARULUI *ÎNAINTAREA*. LA 20 OCTOMBRIE AU LANSAT ORDINUL DE GREVĂ, DIN CARE REPRODUCEM URMĂTOAREA FRAZĂ: „FORȚA PUBLICĂ SĂ SE PREDEA SAU SĂ FIE UCISĂ". GUVERNUL A LUAT DE PE ACUM TOATE MĂSURILE SUSCEPTIBILE DE A FACE CA ACEASTĂ MIŞCARE SĂ DEA GREŞ ŞI SĂ RESTABILEASCĂ ORDINEA LA CARE ASPIRĂ ÎNTREAGA SPANIE.

SANTIAGO: Un lucru îmi stă ca o piatră pe inimă; uite, am să vă spun care: şcolile. Trebuie şcoli, multe şcoli. Eu, după cum vedeți, nu ştiu să citesc. Flăcăul meu îmi citea noutățile, dar a murit. S-a surpat o galerie peste el. Aşa că eu cred că ar trebui făcute şcoli, multe şcoli, pentru toată lumea.

ANTONIO: Sunt oameni pe văi, dar sunt şi la munte. Trebuie să le spunem şi lor că acum nu mai suntem robi. Acolo sus, la păşuni, oamenii nu ştiu, nu află niciodată nimic. Uite, de pildă, bătrânii mei nu ştiu.

SANCHEZ: O să trimitem băieți de-ai noştri să le dea de ştire înainte de venirea zăpezilor. O să-i organizăm.

BASCUL: Ştiți ce, tovarăşi? Până una-alta, trebuie să fim

cu ochii-n patru, să nu se jefuiască. Adineauri am văzut unul care şterpelea dintr-un depozit. L-am procopsit cu un glonț.

UN MUNCITOR: Fireşte, sunt şi bune, şi rele peste tot.

BASCUL: Şi era bine îmbrăcat, nemernicul.

SANCHEZ: Antonio, echipa ta e foarte bună. N-ai decât să faci inspecții cu ea după ce vom termina. Nu trebuie să-i lăsăm să ne murdărească Revoluția.

SANTIAGO: Mai e şi legătura cu marinarii. Aici la noi e, cum s-ar spune, capitala. Ar trebui ca să le spună cineva tovarăşilor de pe coasta mării să ia legătura cu vasele de război. Mi s-a spus că ar fi izbucnit răscoale şi pe crucişătoare.

UN MINER *(sosind):* Ticăloşii! Trag mereu din clopotnița catedralei. Adineauri au tras într-un copil care trecea prin Piața Constituției.

Explozie puternică. Minerii se ridică în picioare.

SANTIAGO *(rar):* Vedeți, tocmai la asta mă gândeam: chiar în acest moment, Ruiz şi Leon au murit. Ei bine, trebuie să facem în aşa fel, ca ei să nu fi murit degeaba. Eu nu mai am mare lucru de pierdut acum; sunt prea bătrân. Dar voi, tinerii, tu, băiete, gândiți-vă la tot ce mai poate veni, la tot ce e nou.

ANTONIO: Ruiz a fost tovarăşul meu dintotdeauna.

Lungă tăcere.

UN MINER: Toate întâmplările astea îmi fac un gol în stomac. Ei, dona Pilar!

Un alt miner, în tavernă, pune un disc.

PILAR: Ah, nu ştiu cum o să se sfârşească toate astea!

În timp ce ceilalți mineri din tavernă bat ritmic din mâini, unul dintre ei dansează.

Întuneric. Lumină pe piața publică.

Scena III

ALONSO *(stă pe un scaun, pufneşte de ciudă si povesteşte):* Şi atunci? Atunci, să fiți voi sănătoşi! Cizmar, cizmar eram, la Porcuna. *(Făcând pe şiretul.)* E în Andaluzia.

RADIO *(îl întrerupe):* ATENȚIUNE, ATENȚIUNE, AICI RADIO BARCELONA. DRAGI ASCULTĂTORI, IATĂ ULTIMELE TELEGRAME PRIVIND EVENIMENTELE DIN OVIEDO. GRUPURI IMPORTANTE DE CONTRABANDIŞTI ŞI DE MINERI AU PĂTRUNS IERI ÎN ORAŞ. CEL DE CONTRABANDIŞTI - PRIN CARTIERUL SFÂNTUL LAZĂR, PRIN STRĂZILE DE PE LÂNGĂ ARHIEPISCOPIE ŞI BISERICA MAGDALENA, IAR ACELA AL MINERILOR - PRIN CARTIERUL SFÂNTUL LAURENȚIU.

Pauză.

ALONSO *(rânjeşte):* Ia te uită! Ca să vezi! *(Strigă.)* Ah, Sanchez! Tu ai fost la Porcuna, ştii cum e. Aşa mi-ai spus. Atunci trebuie să fi văzut şiragurile de ardei la ferestre şi roşiile puse la uscat pe acoperişuri. Mama îmi spunea: „Să fii tu sănătos! în toată Spania nu-i sat ca Porcuna.” Şi...

RADIO *(îl întrerupe):* MARTORI OCULARI SCĂPAȚI CA PRIN MINUNE DE FURIA DISTRUGĂTORILOR AFIRMĂ CĂ REVOLUȚIONARII AU ARUNCAT ÎN AER, CU DINAMITĂ, UNIVERSITATEA, BIBLIOTECA ŞI BANCA ASTURIILOR, PRECUM ŞI CELE MAI MULTE DINTRE CLĂDIRILE CARE ÎNCONJOARĂ PIAȚA 27 MARTIE. AFLĂM DIN SURSA OFICIALĂ CĂ RĂSCULAȚII AU ÎNCERCUIT

CAZARMA GĂRZII CIVILE, DUPĂ CE AU TĂIAT APA ŞI ELECTRICITATEA. AU BOMBARDAT APOI CAZARMA CU MORTIERE DE TRANŞEE FURATE DE LA ARSENAL. SE PARE CĂ CEI DIN CAZARMĂ AU PUTUT PĂRĂSI CLĂDIREA.

ALONSO: Şi mă duceam să prind guşteri, dar vezi că ei se furişau în crăpăturile zidurilor scunde de piatră uscată. Îmi zdreleam degetele ca să-i ajung în fundul crăpăturilor. „Alonso, îmi spunea maică-mea, dă pace guşterilor, că-s lăsați şi ei de Dumnezeu”...

RADIO: AGENȚIA FABRA NE TELEGRAFIAZĂ: REVOLUȚIONARII AU LUAT CU ASALT BANCA SPANIEI ŞI AU PUS MÂNA PE CELE 14 MILIOANE DE PESETAS CARE SE AFLAU ÎN DEPOZIT.

PALATUL EPISCOPAL ŞI CATEDRALA DIN OVIEDO SUNT PRADĂ FLĂCĂRILOR - ALTARUL A FOST STROPIT CU PETROL ŞI BENZINĂ ÎNAINTE DE AI SE DA FOC.

ALONSO *(explicând):* Atunci mă duceam în munții dimprejur. Nişte munți mici. Nici un copac, Sanchez, pe ei. În schimb, o căldură care-ți râcâie gâtlejul şi un miros de pelin care te ațâță. Seara, când mă întorceam, mama îmi spunea: „Fă-ți rugăciunea, Alonso”. Dar eu, înainte de-a o face, îi spuneam. RADIO: DIN MADRID NE SOSEŞTE URMĂTOAREA ŞTIRE: AFLĂM DIN SURSĂ OFICIALĂ CĂ REVOLUȚIONARII AU PUS MÂNA PE FABRICILE DE ARME DIN VEGA ŞI DIN TRUBIA, CA ŞI PE ARSENALUL MILITAR. MĂNĂSTIREA CĂLUGĂRILOR CARMELIȚI A FOST ÎNCONJURATĂ. CUVIOSUL STAREȚ, PĂRINTELE EUFRASIO DEL NINO JESUS, CARE, ÎNCERCÂND SĂ SCAPE DIN ÎNCERCUIRE, ÎŞI SCRÂNTISE ŞOLDUL ŞI FUSESE TRANSPORTAT LA SPITAL DE INIMI MILOSTIVE, A FOST SMULS DE PE PATUL LUI DE SUFERINȚĂ ŞI ÎMPUŞCAT DE REVOLUȚIONARI.

ALONSO: Când sfârşeam de spus ce-aveam pe suflet, ziceam: asta ca să zic şi eu ceva. Apoi începeam să turui:

„Tatăl nostru carele eşti în ceruri, vie împărăţia ta, facă-se voia ta, precum în cer aşa şi pre pământ”.

RADIO *(urlând):* UN CORESPONDENT AL AGENŢIEI *UNITED PRESS,* CARE A ASISTAT LA PRIMA ZI A RĂSCOALEI, RAPORTEAZĂ CĂ STRĂZILE PRINCIPALE DIN OVIEDO OFERĂ UN SPECTACOL JALNIC ŞI CĂ SUNT DE PE ACUM PRESĂRATE CU SUTE DE CADAVRE. TOTODATĂ, EL SEMNALEAZĂ PURTAREA EROICĂ A TRUPELOR GUVERNAMENTALE ŞI A GĂRZILOR CIVILE.

ALONSO *(se ridică, deznădăjduit şi exasperat, deschizând larg braţele în cruce şi cu faţa ridicată spre cer):* Tatăl cel Veşnic mi-a spus: „Alonso, tu eşti fiul meu. Pe ei, lasă-i încolo! Lor le arde de revoluţie. Tu, tu eşti fiul meu!” Aşa că eu, eu ştiu cum vine treaba, eu pot să mor. Soiul rău nu piere. După ce-mi voi fi dat duhul, toţi îngerii Domnului o să vină la mine şi o să-mi spună: „Hai, Alonso, vino, nu face pe năbădăiosul!” Şi eu o să le spun: „Nu!” Dar numai aşa, ca să zic şi eu ceva. Fiindcă de dus o să mă duc cu ei. O să ne suim, o să ne tot suim în slăvile albastre, împreună cu soarele ăla mare care se ridică peste câmpii la amiază. În timp ce toţi cei din Porcuna o să şadă jos sub smochini, tăindu-şi felii de pâine şi bând. Şi alcarazasul[4] le astupa cerul. Cerul cu Alonso cu tot. Şi, purtat de îngeri, mă voi înfăţişa lui Dumnezeu, care o să-mi spună: „Alonso, tu eşti fiul meu. Mult ţi-au mai plăcut ţie ardeii şi roşiile, şi munţii ăia chirciţi şi fără copaci, şi zidurile scunde de piatră, cu guşteri”. Şi Alonso o să-i spună Tatălui Veşnic o să-i spună: „Ei, eu niciodată n-am pretins prea mare lucru sunt din Porcuna”.

Întuneric.

[4] Vas poros din pământ în care se produce răcirea unui lichid, datorită evaporării prin pereţii lui

Scena IV

Lumină în tavernă.

UN MINER *(intrând):* Uite, vin negustorii ăi mari.

Intră reprezentanții sindicatului patronal: farmacistul, băcanul şi alți câțiva. Minerii trec în spatele unei mese.

SANCHEZ: Cuvântarea mea n-o să fie lungă. Revoluția are nevoie de stocurile voastre de mărfuri. Nu poate trăi fără asta. Dacă nu le dați, s-a zis cu ea. Şi s-a zis şi cu noi. Ce s-ar întâmpla cu noi, n-are importanță. Cât despre Revoluție, la ce să mai vorbesc ce însemnătate are ea, că tot n-ați înțelege. Aşa că, pe scurt, dacă vă împotriviți să vă deschideți magaziile, vă aşteaptă moartea. Dacă le deschideți, puteți conta pe noi.
BĂCANUL: Păi...
SANCHEZ: Mai am o vorbă de spus *(scoate revolverul),* problema se va rezolva pe loc. Număr până la trei: unu... doi... trei! *(Băcanului.)* Tu?
BĂCANUL *(îndârjit):* Nu.

Sanchez trage; băcanul cade. Ceilalți negustori sunt cuprinşi de panică.

SANCHEZ *(farmacistului):* Tu?
FARMACISTUL: Da.
SANCHEZ: Eram sigur.

Scena V

PRECUPEȚUL: N-am nevoie de avocat. Ştiu să mă apăr şi singur. Mai ales în fața unei astfel de justiții. Te disprețuiesc. E adevărat, am tras în plin. N-am ucis decât trei. Ucideți-mă. Ai să vezi că mai sunt şi burghezi care ştiu să moară.
SANCHEZ *(către tovarăşii săi):* Bun, ăsta măcar nu se dezumflă. Condamnat la moarte.

Precupețul e scos.

SANCHEZ: Următorul.

În culise se aude: „Foc!”

Scena VI

Corpul băcanului a rămas în prim-plan. Sunt aduşi câțiva deținuți: un ofițer al gărzii civile şi câțiva burghezi.

BASCUL: Ăştia trebuie judecați numaidecât.
SANCHEZ *(farmacistului):* Tu o să le fii avocat. *(Unui răsculat.)* Tu, acuză!
ACUZATORUL: Ofițerul gărzii civile a dat ordin să se tragă fără să fi avut loc nici o provocare, asta-i tot.
SANCHEZ: Avocat, e rândul tău.
FARMACISTUL *(năuc):* Dar…
SANCHEZ *(rece):* E rândul tău.
FARMACISTUL: Dar omul acesta e ca şi mine. Vouă nu v-a făcut nimic. Şi apoi, asta era meseria, datoria lui. Poate că are copii. Cu ce drept îl ucideți? Şi cu ce drept.

SANCHEZ: Vezi că ştii foarte bine să faci pe avocatul? *(Se uită la tovarăşii lui. Un timp.)* Condamnat la moarte. Următorul.

Ofițerul e dus afară. Este adus următorul deținut.

ACUZATORUL: E un mare precupeț. Ascuns în dosul obloanelor de la fereastră, trăgea în ceea ce el numeşte gloată. Trei morți.

CORTINA

ACTUL AL TREILEA

Scena I

Minerii ascultă o placă, adunați în jurul patefonului din tavernă.

RADIO *(foarte repede):* ALO, ALO, AICI RADIO BARCELONA. REVOLUȚIONARII SUNT ZDROBIȚI ÎN CATALONIA ŞI ÎN TOATE PROVINCIILE. COMPANYS ŞI MINIŞTRII SĂI AU FOST ARESTAȚI. LA MIERE ŞI ÎN ÎNTREG ȚINUTUL DIN JURUL ORAŞULUI OVIEDO DOMNEŞTE LINIŞTEA DEPLINĂ. SINGUR ORAŞUL MAI REZISTĂ ÎNCĂ. TRUPELE REGULATE AU PRIMIT ORDIN SĂ AŞTEPTE SOSIREA LEGIONARILOR ŞI A TIRALIORILOR MAROCANI, CARE ACUM SE AFLĂ LA UN CEAS DEPĂRTARE DE ORAŞ, SUB COMANDA GENERALULUI LOPEZ OCHOA. MORALUL TRUPELOR ESTE EXCELENT ŞI CORESPUNDE ÎNTRU TOTUL PLANURILOR STABILITE DE MINISTER ŞI INTENȚIILOR PERSONALE ALE LUI DON DIEGO HIDALGO, MINISTRUL DE RĂZBOI. NU TREBUIE LĂSATĂ CAPITALA ȚĂRII FĂRĂ APĂRARE. DE ACEEA TREBUIE FOLOSITE UNITĂȚILE MERCENARE ÎN ACTIVITATEA CONTRAREVOLUȚIONARĂ. LEGIONARII PRIMESC CU ENTUZIASM MISIUNEA CE LE-A FOST ÎNCREDINȚATĂ: ACEEA DE A-I ÎNLOCUI PE FRAȚII LOR DIN ARMATA SPANIOLĂ REGULATĂ ÎNTR-O ÎNDELETNICIRE ÎN CARE, ÎN MAROC, S-AU ARĂTAT A FI EMINENȚI SPECIALIŞTI. NU POATE FI VORBA DECÂT DE

OPERAȚII PUR MILITARE, PENTRU CARE LEGIONARII SUNT ANUME DESEMNAȚI DE CURAJUL, DE DISCIPLINA LOR, DE AUTORITATEA PE CARE O AU ŞEFII ASUPRA LOR, PRECUM ŞI DE OBIŞNUINȚA DE A FI ÎNTOTDEAUNA ÎNVINGĂTORI.

Tăcere totală din partea minerilor, care apoi încep să cânte, în cor, încet şi scandat. După care se aşterne din nou tăcerea şi se aude iarăşi placa ce continuă să se învârtească.

În culise şi la celălalt capăt al sălii, în spatele spectatorilor, trompete sună La Bandera. Pe o scenă laterală, câțiva legionari încep bătălia.

Scena II

Luptătorii aleargă în jurul publicului, cu pocnete de revolver şi de bombe.

RADIO: AICI RADIO BARCELONA. AGENȚIA FABRA: O ŞEDINȚĂ EXTRAORDINARĂ A CONSILIULUI DE MINIŞTRI A AVUT LOC ASTĂZI LA ORELE 14. DIN COMUNICATUL OFICIAL ŞI DIN INTERVIURILE ACORDATE ZIARIŞTILOR REZULTĂ CĂ, ÎN CIUDA GRAVITĂȚII EVENIMENTELOR, GUVERNUL EXAMINEAZĂ SITUAȚIA CU TOT CALMUL ŞI CU TOATĂ SENINĂTATEA NECESARE.

Lumină verde pe mica scenă centrală. O masă dreptunghiulară cu simbolicul covor verde. Aşezați în jurul ei, şase miniştri discută. Lerroux se află în mijlocul mesei. Alternativă de însuflețire şi de copleşire. Gesturi mecanice, un pic ridicole, tacticoase. În picioare, unul dintre miniştri se străduieşte să-şi convingă colegii; un altul înalță din umeri, un al treilea fumează, un al patrulea se ridică şi-l întrerupe

violent pe vorbitor. Mişcare generală.

RADIO: GUVERNUL ESTE ÎNTRU TOTUL CONVINS CĂ REVOLUȚIONARII SE ÎNDREAPTĂ SPRE O ÎNFRÂNGERE SIGURĂ. ÎN AFARĂ DE O EXPUNERE TEHNICĂ FĂCUTĂ DE MINISTRUL DE INTERNE ŞI DE UN RAPORT AL ŞEFULUI SIGURANȚEI GENERALE ASUPRA MĂSURILOR LUATE PÎNĂ ÎN PREZENT SAU CARE URMEAZĂ A FI LUATE, MINIŞTRII AU ASCULTAT ŞI EXPUNEREA LUI DON DIEGO HIDALGO, MINISTRUL DE RĂZBOI, CARE A CHEMAT GRABNIC ÎN SPANIA UN REGIMENT AL LEGIUNII STRĂINE DIN MAROC, PENTRU A RESTABILI ORDINEA ŞI PACEA ÎN ASTURIILE AMENINȚATE. GUVERNUL A APROBAT ÎN UNANIMITATE ACEASTĂ INIȚIATIVĂ. NUMEROASE DETAŞAMENTE DIN GARDA CIVILĂ AU FOST ÎNDREPTATE SPRE CATALONIA ŞI OVIEDO. TRUPELE GARNIZOANEI DIN BARCELONA, CARE CUPRINDE A ZECEA PARTE DIN FORȚELE MILITARE ALE SPANIEI, AU FOST DUBLATE CA NUMĂR. STAREA DE ASEDIU A FOST PROCLAMATĂ PE TOT TERITORIUL CATALONIEI. ORICE REBEL SURPRINS CU ARMA ÎN MÂNĂ VA FI ÎMPUŞCAT PE LOC.

În tot acest răstimp, pentru a arăta că discuția lor nu face nici un progres, miniştrii au reluat, dar într-un ritm extrem de rapid, gesturile de la început.

RADIO *(bruscă schimbare de ton):* IATĂ MESAJUL PE CARE DON ALEXANDRE LERROUX, PREŞEDINTE AL CONSILIULUI DE MINIŞTRI, L-A ADRESAT TUTUROR SPANIOLILOR.

Lerroux care, până acum nu făcea decât câteva gesturi descurajate, se ridică şi se hotărăşte să întreprindă un act de curaj, vorbind la început cu oarecare şovăire, apoi cu o tot

mai vădită mulțumire de sine. În colțul lui, al patrulea ministru zâmbeşte batjocoritor.

LERROUX *(prin radio):* ÎN CATALONIA, PREŞEDINTELE ACESTUI TERITORIU, UITÂND DE TOATE ÎNDATORIRILE CE-I SUNT IMPUSE DE FUNCȚIA, DE CINSTEA ŞI DE AUTORITATEA SA, ŞI-A PERMIS SĂ PROCLAME STATUL CATALAN. ÎN FAȚA ACESTEI SITUAȚII, GUVERNUL REPUBLICII A HOTĂRÂT SĂ PROCLAME STAREA DE RĂZBOI ÎN TOATĂ ȚARA. ÎN TIMP DE PACE E CU PUTINȚĂ SĂ FII ÎNGĂDUITOR. STAREA DE RĂZBOI FIIND DECLARATĂ, VA FI APLICATĂ LEGEA MARȚIALĂ, FĂRĂ ŞOVĂIRE SAU CRUZIME, DAR CU TOATĂ ENERGIA. FIȚI SIGURI CĂ, ÎN FAȚA RĂSCOALEI DIN ASTURII ŞI ÎN FAȚA ATITUDINII ANTIPATRIOTICE A UNUI GUVERN CATALAN CARE S-A DECLARAT RĂZVRĂTIT, ÎNTREGUL SUFLET ĂL ȚĂRII SE VA RIDICA ÎNTR-UN ELAN DE SOLIDARITATE NAȚIONALĂ. ÎN CATALONIA, CA ŞI ÎN CASTILIA, ÎN ARAGON, CA ŞI ÎN VALENCIA, ÎN GALICIA, CA ŞI ÎN ESTRAMADURA, ÎN ȚARA BASCILOR, CA ŞI ÎN NAVARA ŞI ÎN ANDALUZIA, SE VA FACE ZID ÎN JURUL GUVERNULUI REPUBLICII PENTRU A RESTABILI, O DATĂ CU PUTEREA CONSTITUȚIEI, PE ACEEA A STATULUI ŞI A TUTUROR LEGILOR REPUBLICII, UNITATEA POLITICĂ ŞI MORALĂ, CARE FACE DIN TOȚI SPANIOLII UN POPOR AL TRADIȚIEI, CU VIITOR GLORIOS. TOȚI SPANIOLII VOR SIMȚI ROŞEAȚA RUŞINII ARZÂNDU-LE OBRAJII ÎN FAȚA ACESTEI NEBUNII, COMISE DE CÂȚIVA DINTRE EI. GUVERNUL LE CERE SĂ NU LASE SĂ ÎNCOLȚEASCĂ ÎN MINȚILE LOR NICI UN SENTIMENT DE URĂ ÎMPOTRIVA VREUNUI POPOR DIN PATRIA NOASTRĂ. PATRIOTISMUL CATALONIEI VA ŞTI EL SINGUR SĂ SE ÎMPOTRIVEASCĂ ÎN ÎNSUŞI CUPRINSUL ACELUI ȚINUT NEBUNIEI SEPARATISTE ŞI VA ŞTI SĂ-ŞI PĂSTREZE LIBERTĂȚILE RECUNOSCUTE DE RE-

PUBLICĂ, SUB UN GUVERN CARE SĂ FIE CREDINCIOS CONSTITUȚIEI EI. LA MADRID, CA ŞI ÎN TOATE PROVINCIILE, EXALTAREA CETĂȚENILOR NE SPRIJINĂ PRETUTINDENI. CU SPRIJINUL LOR ŞI SUB AUTORITATEA LEGII, VOM DUCE MAI DEPARTE GLORIOASA ISTORIE A SPANIEI.

Bombe, trompete. Lupta, pitită în întuneric până acum, izbucneşte cu o violență crescândă. Întuneric total.

Scena III

Trompete din ce în ce mai numeroase. Alergăturile reîncep, împuşcături.

UN GLAS: Avioanele.

Lumină pe piața din centru. Cei mai mulți mineri privesc în sus, cuprinşi de panică. Lumină pe părțile laterale. Noi alergături. Legionari şi mineri se ciocnesc la un colț al pieței. Legionarii sunt respinşi. Lumină în centru. Se construieşte o baricadă. Trompete foarte aproape.

UN MINER TÎNĂR: Ne-a luat dracu'. Cărați-vă!

Nehotărâre printre mineri.

SANTIAGO *(se repede la tânărul miner şi-l priveşte în tăcere):* Stai pe loc!
TÎNĂRUL MINER *(gata să plângă):* Nu, mi-e frică!
SANTIAGO *(îl priveşte, apoi îl pălmuieşte cu toată puterea):* Marş de-aici! *(Celorlalți.)* Nu mai e nimic de făcut, dar asta nu înseamnă că...

Pe baricadă, schimb de împuşcături.

RADIO *(ritm foarte rapid):* PLANUL DE JONCȚIUNE A TRUPELOR SPANIOLE REGULATE, A TIRALIORILOR MAROCANI ŞI A LEGIUNII A FOST REALIZAT ÎNTOCMAI. IATĂ CÂTEVA AMĂNUNTE ALE OPERAȚIILOR: ORELE 11: TRUPELE GUVERNAMENTALE PĂTRUND ÎN TARAGONA DE LA MANCHA ŞI ÎN VILLAROBLEDA, PROVINCIA ALBACETE. ORELE 13: NOUĂ AVIOANE MILITARE ZBOARĂ PESTE PROVINCIA LERIDA. ORELE 14: ÎN PRIMA SA ŞEDINȚĂ, CONSILIUL DE RĂZBOI DIN LEON A CONDAMNAT LA MOARTE PATRU REVOLUȚIONARI DOVEDIȚI CĂ AU UCIS TREI SOLDAȚI DIN GARDA CIVILĂ. CEL DIN SALAMANCA A CONDAMNAT LA MOARTE DOI REVOLUȚIONARI, CARE AU ATACAT LA TORENA DEL CID UN CAMION CU GĂRZI CIVILE. LUPTA CONTINUĂ PE STRĂZILE ORAŞULUI OVIEDO. REVOLUȚIONARII NU MAI DEȚIN DECÂT CÂTEVA CARTIERE, CARE AU ŞI FOST ÎNCERCUITE. ORELE 15: LOCALITATEA CUENCO DE LANGREO A FOST LUATĂ DIN MÂINILE A TREI MII DE RĂSCULAȚI CARE ASEDIASERĂ CAZARMA GĂRZILOR CIVILE. ORELE 16: POLIȚIA DIN VALENCIA A DESCOPERIT ÎNTR-UN MAGAZIN DE FIERĂRIE DIN ORAŞ NOUĂ BOMBE, TREI SUTE DE CARTUŞE DE DINAMITĂ ŞI NUMEROASE LĂZI CU MUNIȚII.
SANCHEZ: Nu mai avem muniții, trageți numai la sigur.
ANTONIO: Eu aş zice mai bine să ne aruncăm în grămadă. Măcar am crăpa mai cu cinste!
SANTIAGO: Gura, mucosule! Ai tot timpul şi pentru asta. *(Trage.)*

Luptă.

ANTONIO *(s-a ridicat pe baricadă, descoperindu-se, şi primeşte un glonț în burtă. Frânt în două, cu mâinile pe*

burtă, cu fruntea încrețită ca şi cum ar chibzui, se dă jos de pe baricadă, face doi paşi şi se prăbuşeşte mormăind): Am tot timpul, am tot timpul.

Santiago se întoarce cu fața spre atacanți şi, fără un cuvânt, trage glonț după glonț.

SANCHEZ: Altul la rând!

Un glonț îl culcă. Patru sau cinci mineri se reped spre el.

SANTIAGO: Lăsați-l în pace! La treabă!

Rămas singur cu Pepe lângă Antonio, schimbă o privire.

PEPE: Măgarii! Vino, bătrâne!

Înnebuniți de furie, se urcă turbați pe baricadă ca să se avânte în luptă. Dar gloanțele îi primesc pe creastă. Cădere spectaculoasă.

PILAR *(iese din tavernă):* Băiețaşul meu.

Se aruncă în genunchi. Legionarii intră în pas gimnastic, întuneric. Luptă corp la corp. Strigăte de durere. Trompetele neobosite şi triumfătoare.

CORTINA

ACTUL AL PATRULEA

Un căpitan tolănit într-un fotoliu, fumând țigara de foi și purtând monoclu, în timp ce un soldat îi lustruiește cizmele. Alături, un sergent cu o condică în mină. Mai departe, un grup de prizonieri și doi soldați. Un soldat intră și salută.

SOLDATUL: Domnule căpitan, s-a rupt biciul.
CĂPITANUL: Ei și? Dă-i mai departe cu coada, dobitocule!
SOLDATUL: Am înțeles, domnule căpitan; numai că a leșinat.
CĂPITANUL: Și tot n-a spus nimic?
SOLDATUL: Nimic, domnule căpitan.
CĂPITANUL: Ce catâri sunt și oamenii ăștia. Mă întreb ce-o fi în sufletul lor? Bine, lasă! Mă voi ocupa eu de cei care-au rămas. *(Face semn să fie adusă Pilar în fața lui; Pilar are o înfățișare rătăcită.)* Ei, la naiba! Doar n-o să te mănânc! *(Sclifosindu-se.)* Eu nu am înfricoșat niciodată femeile. Amabilitatea dumitale față de bandiții ăștia i-a scandalizat pe toți vecinii. Dar eu știu să înțeleg multe. Se vede că erau băieți frumoși printre ei. Nu-i așa? Am fost însărcinat să fac o anchetă și iată, o fac. Dar cu toată blândețea, așa ca între oameni de înțeles.
PILAR: Băiețașul meu.
CĂPITANUL: Ce? În ceea ce mă privește, tot ce vreau eu să știu -un mic amănunt - este cine l-a ucis pe Don Fernando. Mi s-a spus că cineva dintre cei prinși de noi.
PILAR: Ucis, ucis, mi l-au ucis! Era aproape un copil.
CĂPITANUL: Ei haide, haide, liniștește-te! Cine l-a omorât pe Don Fernando? Lucrul s-a petrecut în fața casei dumitale. Familia stăruie să afle.
PILAR: Mâinile lui fine, Sfântă Fecioară. Și părul lui năclăit

de sânge. Mi l-au luat. *(Ca o Furie.)* Asasinilor! Asasinilor!

CĂPITANUL: Luați-o pe nebuna asta de-aici. Aduceți-mi prizonierii.

SERGENTUL: Domnule căpitan, am pus să fie adunate la un loc, pe câmp, hoiturile tuturor ticăloşilor ăstora. Dar sunt prea mulți ca să poată fi îngropați.

CĂPITANUL *(din ce în ce mai ațâțat):* Stropeşte-i cu benzină şi dă-le foc. Asta o să-i învețe minte pe ceilalți, ca pe şobolani. Flăcăiaşilor, ați avut noroc că ați dat peste un om de lume. Unii dintre camarazii mei pun să vă împungă cu un fier roşu între coaste ca să vă dezlege limba. Eu n-o să fac aşa ceva decât dacă o să mă scoateți din răbdări. Aşa că, tu ăsta, puştiule. Cum te cheamă? Dar, la urma urmei, puțin îmi pasă cum te cheamă. Tot ce vreau e să aflu cine l-a ucis pe Don Fernando, ştii tu cine, negustorul. Cine l-a ucis pe Don Fernando?

MUNCITORUL: Poporul.

CĂPITANUL: Scârnăvie! *(Soldaților.)* La zid cu el! *(Către cel de-al doilea arestat.)* Tu, ticălosule, ai înțeles ce te aşteaptă? Cine l-a ucis pe Don Fernando? Nufio? Lopez? Sau unul dintre cei care au căzut?

AL DOILEA MUNCITOR: Poporul.

CĂPITANUL *(exasperat):* Să-ți fie de bine! Împuşcați-mi-l şi pe ăsta. Următorul! Ia spune, tu ții la pielea ta? Cum a murit Don Fernando?

AL TREILEA MUNCITOR: Aşa a murit: l-a ucis poporul.

CĂPITANUL: Corcitură! Te-ai curățat şi tu! Ia vino-ncoace, tu, bătrâne, şi spune.

ALONSO: Eu niciodată n-am pretins mare lucru. La bună vedere şi mulțam dumitale, zice Alonso.

CĂPITANUL: Nu mai spune! Crezi că ai haz? Am să te învăț eu să faci pe deşteptul.

ALONSO: Bunul Dumnezeu mi-a spus: „Alonso, tu n-o să mori". Soiul rău nu piere. Asta, ca să zic şi eu aşa.

CĂPITANUL: Ăsta îşi bate joc de mine, zău aşa! Luați-i

de-aici pe ticăloşii ăştia doi! Duceți-i în dosul pieței şi împuşcați-i! Începe să pută aici.

FARMACISTUL: Ah, domnule căpitan, ce fericit sunt! Nu te deranjez?

CĂPITANUL: Sluga domniei tale, domnule consilier.

FARMACISTUL: Erai pe cale să împărți dreptatea? Ei, eu tocmai despre copii şi despre femei veneam să-ți vorbesc. Țipă atât de tare, încât te asurzesc. Se pare că le e foame. Armata n-ar putea oare.

Ies amândoi.

Sergentul se aşază în locul căpitanului. Fluieră La Bandera.

RADIO: ALO, ALO, AICI RADIO BARCELONA. MINISTRUL DE INTERNE FACE URMĂTORUL COMUNICAT: REVOLUȚIA Ă FOST ZDROBITĂ ÎN ÎNTREGIME. ĂRMĂTA A PUS ÎN ÎNTREGIME STĂPÂNIRE PE ASTURII. DATORITĂ GUVERNULUI SPANIOL, EROIC ASISTAT DE ARMATĂ ŞI DE FORȚĂ PUBLICĂ, AU FOST SALVATE ÎN OCCIDENT PRINCIPIILE ESENȚIALE ALE DEMOCRAȚIEI ŞI ALE CIVILIZAȚIEI LATINE. DAR REPRESIUNEA S-A DESFĂŞURAT ÎNTR-UN CLIMAT DE UMANITATE ŞI DE GENEROZITATE PE CARE TREBUIE SĂ-L SUBLINIEM, PENTRU CA LUMEA SĂ ŞTIE CĂ GUVERNUL SPANIOL REPUBLICAN ŞI CONSTITUȚIONAL, DEMOCRATIC ŞI PARLAMENTAR, ÎN PLINĂ LUMINĂ A CRITICII UNIVERSALE, ESTE PE CALE DE A DA, REPRIMÂND O REVOLUȚIE PUTERNIC ÎNARMATĂ, UN EXEMPLU, NICIODATĂ EGALAT, DE TOLERANȚĂ, UMANITATE ŞI GENEROASĂ APLICARE A LEGILOR. ÎN CIUDA NUMĂRULUI CONSIDERABIL DE SOLDAȚI MORȚI, ÎN CIUDA DISTRUGERII MAI MULTOR ORAŞE, ÎN CIUDA NIMICIRII ATÂTOR CAPODOPERE ALE MUNCII ŞI ARTEI UMANE, GUVERNUL N-A MENȚINUT DECÂT UN NUMĂR REDUS DE CONDAMNĂRI LA MOARTE,

COMUTÂND OSÂNDA CELOR MAI MULȚI ÎN DETENȚIE.

Paca iese din tavernă, ia paharul şi şterge masa.

SERGENTUL *(o urmăreşte cu o privire plină de jind):* E frumos azi, nu?
PACA: E.
SEGENTUL: Ia te uită! Se vede că erai mai dezghețată când minerii forfoteau pe-aici...
PACA: Ştii... pentru mine, c-or fi unii ori alții tot aia!
SERGENTUL: Şi pentru mine-i cam la fel. Uite: alaltăieri, când încăierarea era în toi, stăteam la fereastra mănăstirii şi trăgeam ca la rațe. *(Către doi soldați care trec cu un arestat pe care-l duc.)* Ei, voi ăia de colo, unde vă duceți?
SOLDATUL: Să trăiți, dom' sergent, dom' căpitan a ordonat să-l împuşcăm. Îl ducem acolo în spate fiindcă, ştiți, pe acolo nu-s prăvălii.
SERGENTUL: Încă un anarhist. Ei, vezi? Asta-ți trebuia, nătărăule? Nu puteai să te astâmperi! Dar, ce să mai vorbim acum? *(Curioşi se adună treptat.)* Vrei o țigară înainte să fii trimis pe lumea cealaltă? Sau un pahar de vin?
ARESTATUL: Mulțumesc. Nu vreau nimic.
SERGENTUL *(către Paca):* Asta fiindcă, după cum vezi, noi cei din Legiune nu suntem nişte brute.
ARESTATUL: Dacă vrei să-mi faci un hatâr, dă ordin să-mi dezlege mâna dreaptă, că mi-a amorțit. *(Sergentul face un semn, arestatul îşi întinde brațul ca să-l dezmorțească, schițează salutul Frontului Roşu şi repede pumnul în mutra unui soldat.)* Ține, ca să-ți aduci aminte!
SERGENTUL: Ah! scârnăvia!

Tabără toți trei pe arestat şi-l duc afară în pumni.

În sală:

UN BĂIAT: Şi azi mai sunt case care se prăbuşesc singure.
UN BĂRBAT: Într-un fel, bombardamentul ăsta ne-a folosit, că o să avem de lucru.
O FEMEIE: Da, dragă, cum îţi spuneam: cincisprezece ore în pivniţă, fără să îndrăzneşti să faci o mişcare. Erau dezlănţuiţi.
UN BĂRBAT: Azi-dimineaţă au mai arestat un ziarist străin care se amesteca unde nu-i fierbe oala. Iar un spion al lepădăturilor ăstora, cu siguranţă.

Întuneric.

RADIO: ASTĂZI DE DIMINEAŢĂ CONSILIUL DE MINIŞTRI A APROBAT ÎN UNANIMITATE ÎNAINTĂRILE PROPUSE DE MINISTRUL DE RĂZBOI PENTRU A-I RĂSPLĂTI PE VAJNICII APĂRĂTORI AI REPUBLICII.

Lumină pe scena cea mică. Lerroux distribuie cu amândouă mâinile decoraţii miniştrilor săi.

RADIO: GENERALUL BATET, COMANDANT AL DIVIZIEI DIN CATALONIA, ŞI GENERALUL LOPEZ OCHOA, COMANDANT AL OPERAŢIILOR ÎMPOTRIVA RĂSCULAŢILOR DIN ASTURII, SUNT ÎNAINTAŢI LA GRADUL DE LOCOTENENT-GENERAL. GENERALUL BATET VA FI ÎNLOCUIT ÎN FUNCŢIILE SALE ACTUALE DE CĂTRE GENERALUL RODRIGUEZ DEL BASIO, ÎN PREZENT INSPECTOR GENERAL AL ARMATEI.

Totul s-a sfârşit. Dar glasuri se mai aud în cele patru colţuri ale sălii.

PRIMUL GLAS: Eu sunt bătrânul Santiago. Niciodată n-am fost prea fericit. Taică-meu era miner. Bunicul meu la fel şi ăi dinaintea lui tot la fel. Eu, când mi-a venit vremea, m-am însurat. O femeie cumsecade, bineînţeles. Dar

omul nu-i niciodată mulțumit. Am avut un băiat, tot miner, a murit când s-a surpat o galerie. N-am făcut niciodată nici un rău nimănui şi m-aş fi mulțumit cu lucrurile aşa cum erau, dar m-am gândit la ăi tineri. Cred că m-am bătut în lege. Poate tocmai fiindcă eu, personal, nu mai aveam mare lucru de câştigat. La iarnă, când o ninge, nimeni pe pământ n-o să mai vorbească de mine.

AL DOILEA GLAS: Sanchez. De câte ori izbucnea o grevă, se spunea că eu eram instigatorul. Aveam şaptesprezece ani şi fratele meu m-a învățat. Eu am crezut în revoluție, în revoluția mea. Da, am crezut. Am încercat să citesc. Fiindcă, aşa cum spun ei, cine are carte. Dar eu mai limpede vedeam şi înțelegeam când izbeam cu târnăcopul în minereu şi când săreau scântei. Atâția morți, atâția morți! Dar ceva tot va veni. Şi eu am să le spun o vorbă: „Revoluția nu-i o treabă pe care s-o faci cu un evantai".

AL TREILEA GLAS: Eu sunt Antonio. De la munte. Ceilalți nu ştiu ce-i zăpada. Le-ar veni să râdă dacă le-aş spune că pentru ea m-am bătut. Mai înainte, când eram acolo sus, în zăpadă, n-aveam nevoie să mă gândesc. Zăpada-i aşa frumoasă. Şi simplă. Când am coborât la şes, am dat numai de chipuri negre şi de nedreptate. Atunci m-am gândit la zăpadă şi la țipătul pe care-l scoate când o înfunzi cu piciorul. Aveam tot timpul, aveam tot timpul. Aşa mi-a spus Santiago. Pe mine nu m-au decorat.

AL PATRULEA GLAS: Eu sunt Pepe şi de multe ori Pilar îmi spunea: „Mai rău e de ăi de rămân decât de ăi de se duc". Dar mie, poate, mi-ar fi plăcut să rămân. Din pricina soarelui şi a florilor din grădina din piață. Şi fiindcă era şi ea, Pilar. Dar despre ea nu pot vorbi. Îmi plăceau balurile din cartier. Toți îmi spuneau: „Pepe, tu nu eşti serios". Dar şi asta dura de prea multă vreme. Santiago, Sanchez, Antonio şi Bascul, Ruiz, Leon îmi spuneau „Puştiul" şi aveau dreptate.

AL CINCILEA GLAS: Ne-a tras la sorți.
AL ŞASELEA: Pentru camion.
AL PATRULEA: Curând o să vină zăpezile.
AL TREILEA: Şi cine o să-şi mai aducă aminte?
AL ŞAPTELEA: Şi cavalele de la noi. Nu se poate ca toate astea să fi fost în zadar.
AL OPTULEA GLAS: Dac-o vrea Dumnezeu.
AL DOILEA GLAS: Curând or să vină zăpezile.
PRIMUL GLAS: Şi cine o să-şi mai amintească?

Lumină.

RADIO: GUVERNUL PUBLICĂ NUMĂRUL OFICIAL AL MORȚILOR, RĂNIȚILOR ŞI DISPĂRUȚILOR DIN RÂNDUL TRUPELOR GUVERNAMENTALE. MORȚI: 321 (129 SOLDAȚI, 11 CARABINIERI, 70 SOLDAȚI DIN GARDA SECURITĂȚII, 168 SOLDAȚI DIN GARDA CIVILĂ).
RĂNIȚI: 870 (850 SOLDAȚI, 16 CARABINIERI, 136 SOLDAȚI DIN GAMA SECURITĂȚII, 168 SOLDAȚI DIN GARDA CIVILĂ).
DISPĂRUȚI: 7 (5 SOLDAȚI DIN ARMATĂ ŞI 2 SOLDAȚI DIN GARDA SECURITĂȚII).
Pe părțile laterale obloanele se închid la ferestre.
O FEMEIE: Nopțile încep să fie răcoroase. Se apropie iarna.
UN BĂRBAT: Da, curând or să vină zăpezile.

Întuneric.

La capătul unei străzi, în spatele spectatorilor, acompaniat de acordeon, un cântec din munții Santander:

En el băile nos veremos, este tarde, morenuca; en el băile nos veremos y al son de la pandereta unos bailes echaremos.

---- CORTINA ----